MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

BE.1.M.34

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PHILIPPI MARIAE RENAZZI

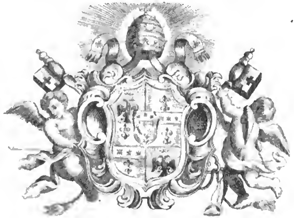
J.C. ET ANTECESSORIS ROMANI

ELEMENTA JURIS CRIMINALIS

Hoc ſpectant Leges, hoc volunt, incolumem eſſe Civium conjunctionem, quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coercent. Cic. Offic. III. 3.

LIBER II.

DE POENIS GENERATIM



ROMAE cIↄ. Iↄ. CC. LXXV.
JOANNES GENEROSUS SALOMONI
PUBLICA EXCUDEBAT AUCTORITATE

Digitized by Google

PIO VI.
PONT. OPT. MAX.

PHILIPPUS MARIA RENAZZI.

BENE et feliciter evenit, PIE PONTIFEX MAXIME, ut alter hic Liber Elementorum Juris Criminalis, qui vario rerum caſu diutius, quam conſtitutum erat, publica luce caruit, nonniſi poſtquam Tibi Supremum Eccleſiae Sacerdotium divinitus eſſet delatum, in vulgus tandem aliquando prodiret.

Digitized by Google

Quid enim aut mihi optabilius, aut Operi honorificentius contingere poterat, quam ut altera haec ejus pars ſanctiſſimo Tuo Nomini inſcripta evulgaretur? Ita profecto fiet, ut Liber cum doctiſſimi magnique Pontificis patrocinio ſuſtentetur, tum praeclaram planeque opportunam Auctori tribuat occaſionem veteris erga Te obſervantiae, eximiaeque Tuae in ſuos beneficentiae publico et perenni monumento teſtificandae. Idque eo libentius facere ſum auſus, Pater Beatissime, quo magis in tanto Bonorum omnium plauſu, ac totius Chriſtianae Reipublicae exultatione haud obſcurum aliquod geſtientis mei animi ſignum cupiebam efferre; et quo opportunius memini Te priorem Librum, jampridem evulgatum, non ſolum ſingulari excepiſſe humanitate, incoeptique Operis rationem probaſſe; ſed etiam me ad illud proſequendum graviter impuliſſe. Cui ergo alterum hunc potius offerrem quam Tibi, a quo ingenii viribus diffi-

fidens, argumenti periculo territus, publica metuens judicia, auctoritate ſum erectus, patrocinio munitus, approbatione confirmatus?

Neque vero indoles rerum, quae heic pertractantur, alium, praeter Te, patronum poſtulare videbatur. Agitur enim de Civilibus, et Canonicis Poenis, quarum ad coercendam peccandi licentiam, et crimina vindicanda conſtituendi infligendique jus atque poteſtas Reipublicae Moderatoribus legitime inhaeret, Eccleſiaeque Rectoribus divinitus eſt attributa. Quam quidem graviſſimam ſacri, civiliſque regiminis partem tanta Tu aequitate ac ſapientia exequi jam es aggreſſus; ut quicumque de ſanciendis et repoſcendis Poenis non inepte velit diſſerere, a Te exempla debeat mutuari, unde veram ſolidamque de ea re doctrinam derivet. Profecto quae duae in Summo Eccleſiae Antiſtite, et Reipublicae Gubernatore requiruntur virtutes, quaeque ſaepe in ſingulos quidem diſpertitae, in eum-

dem vero collatae raro memorantur, Juſtitia nempe, et Clementia; ambas in Te uno effulgere intuemur: quae ſicut in SANCTITATE TUA mirifice conjunctae omnes in Tui rapiunt admirationem; ita diſſociatae in aliis nocent nonnunquam magis, quam proſint. Sic enim Clementiae fama eſt expetenda, ut tamen Juſtitiae laus non pereat.

Atque utinam ea mihi ſuppeteret ingenii vis, ea orationis ubertas, qua ceteras virtutes Tuas, reſque a Te praeclare ſancteque in Quaeſtura, aliiſque publicis muneribus geſtas ſi non perſequi ſigillatim, leviter ſaltem attingere poſſem. A Benedicto enim XIV. magno illo Ingeniorum aeſtimatore, ultro delectus quem participem faceret adjutoremque ſtudiorum ſuorum, et quem ad maxima negotia adhiberet; mox a Clemente XIII. praeſtantiſſimis honoribus ſponte decoratus, haud facile dictu eſt quantis quamque egregiis doctrinae, juſtitiae, integritatis,

ſo-

ſolertiae praeſidiis atque ornamentis, tamquam alis pulcherrimis communitus, ad ampliſſimam Cardinalatus dignitatem celerrimo rapidiſſimoque curſu evolaveris. Qui porro Vir fueris, quantaque prudentia, induſtria, animique magnitudine praeditus, Magiſtratus illi teſtati ſunt, quos cum gereres, tot ac tanta in publicum bonum, communemque utilitatem molitus es, et ſtrenue ſapienterque perfeciſti; ut nec maledicorum linguae quod in Te carperent, nec invidia quod condemnaret, nec ipſa rerum atque hominum acuta diſceptatrix Roma invenerit quod deſideraret. Quid ergo mirum ſi Clemente XIV. e vivis ſublato, viginti vix elapſis menſibus, ex quo Te ille in Cardinalium ordinem cooptaverat, quum de novo eligendo Pontifice diu multumque deliberaſſent Purpurati Patres, Tu unus inventus ſis, qui ipſo adſpectu jucundiſſimo vitae tuae, ac propriorum luce meritorum diverſas diſtractaſque

ſen-

ſententias conciliares, et cui Summi Sacerdotii,atque Imperii habenas unanimi ſuffragio alacritateque committerent. Certe nihil eſt amplum, nihil illuſtre, nihil arduum, quod a Te Eccleſiae, et Reipublicae clavum tenente expectari non debeat.

Nec dubitare quiſquam poteſt, quin Tuis Auſpiciis omnium honeſtiſſimarum Artium, atque Diſciplinarum ſtudia rurſus effloreſcant, et futura ſint ſumma in dignitate atque honore. Tu enim ipſe, licet gravioribus curis diſtractus, nunquam Te paſſus es a Bonarum Artium amore, ſublimiorumque Scientiarum cultu ſevocari. Itaque et lectiſſimam Tibi comparaſti Bibliothecam, ubi animum recreares, et doctorum Virorum induſtriam ſemper patrocinio foviſti, et beneficentia ſublevaſti. Ac ſi ulla eſt Scientia, quae digna ſit, quam Tuam in clientelam ſingulariter modo recipias, ut ſordibus repurgatis caſta et integra vigeat floreatque; ea profecto eſt Criminalis Juriſprudentia, a qua

Digitized by Google

qua privata, et publica ſalus vel maxime pendet. Quo fit, ut auſim ſperare Te meos hoſce qualeſcumque in ea expolienda et illuſtranda conatus aequi bonique, quemadmodum conſueſti, nunc etiam factūrum eſſe, eiſque liberaliter fauturum.

Interea Te Deus, Beatissime Pater, ad Eccleſiae utilitatem, ad Reipublicae commoda, ad Humani Generis bonum quam diutiſſime ſoſpitet, atque incolumem praeſtet. Haec communia ſunt vota, haec ſtudia, haec deſideria. Sic enim regnare incoepiſti, Maxime Pie, ut non Tuum, ſed Virtutis Imperium, cui modo paremus, eſſe videatur. Ac tantum certe laudis hactenus es adeptus, et in poſterum quoque immortalibus factis adſecuturum non confidere ſolum, ſed et pro certo habere debemus; ut paris obtinendae gloriae ſpem ceteris brevi ſis adempturus: Tuumque Sanctiſſimum Nomen, quod noſtrum jam colit aevum, admiratione perculſa Poſteritas aeternitati commendabit.

Poterit imprimi, ſi videbitur iis, quibus ita jubendi jus eſt.

P.F. Antamorus Romani Sapientiae Archigymnaſii Rect.Dep.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

F.A.Marcucci Epiſcopus Montis-Alti Viceſg.

APPROBATIONES

ALterum hunc Librum *Elementorum Juris Criminalis*, qui *de Poenis* inſcribitur, juſſu Reverendiſſimi P.Mag. S.P.A. diligenter perlegi, nihilque in eo offendi, qnod Religioni, boniſque moribus vel minimum adverſetur. Quin immo rem tanti momenti, totque implicatam difficultatibus ita ſolide, dilucide, et eleganter pertractatam vidi, ut *Clariſſimi Auctoris* acerrimum ingenium, et ſummam exquiſitamque doctrinam vehementer ſim admiratus. Quapropter et Librum pnblica luce donandum cenſeo, et meritas Ei tribuendas eſſe laudes, qui Opus commnni literatorum hominum plauſu ſuſceptum, adeo feliciter proſequutus eſt. Romae ex aedibus ſexto idus Septembr. An. MDCCLXXIV.

Julius Caeſar Capèce della Somaglia SS.D.N. Papae Praelatus Domeſticus, et utriuſque Signaturae Referendarius.

QUas praedixi laudes in mea Approbatione Tom.I. horum Juris Criminalis Elementorum, et quae praevidi encomia, quamquam maledicentibus nonnullis Practicis Criminaliſtis, ut vocant, barbarorum Auctorum aliqua tantum materiali lectura imbutis, veraeque Philoſophiae principiis, quam forſan ne a limine quidem unqnam ſalntarunt, prorſus deſtitntis, abunde jam aſſequutus eſt D.Advocatus Philippus Maria Renazzi in Romano Archigymnaſio Publicus J. U. Profeſſor a tota Literaria Republica, et Sapientibus omnibus, ut et italae, et exterae Eruditorum Ephemerides, et graviſſimorum Virorum, qui reipublicae adminiſtrandae praeſunt, judicia lucu ientiſſime teſtantur. Sed non minorem certo certius ſui laboris, ſuique praeclariſſimi ingenii fructum conſequetur ex hoc Secundo Tomo eorumdem Elementorum Juris Criminalis, quem attente perlectum et conſideratum, in nihilo Catholicae Religioni, boniſque moribus contrarium publica impreſſione dignum judico, ſi ita Reverendiſſimo P.M. S.P.A placuerit. Romae hac die 7.Septembris 1774.

Jacobus Piſtorozzi S.R.Univerſal.Inquiſit.Reorum Advoc., et Conſultor.

SI quidquam eſt, quod ad communem ſalutem tuendam, et conſervandam plurimum conferat; id profecto ſunt *Poenae*, qnas proinde PLATO Reipublicae anchoras ſapienter vocavit. Ac multi certe cum veteres, tum recentiores Juriſconſulti, et Philoſophi laudantur, qui de eis rite diſtribuendis, juſteque irrogandis ſcripſerunt. Sed omnes, mea quidem ſententia, longe ſuperavit doctiſſimus Juriſconſultus, magnuſque Philoſophus *Philippus Maria Renazzi* hoc altero libro *Elementorum Juris Criminalis*, quem, ut obtemperarem Reverendiſſimo P.F. Thomae Auguſtino Ricchinio S.P.A.Magiſtro, diligenter legi et conſideravi. Argumentum enim non ſolum perdifficile, implicatum, et ſatis periculoſum; ſed etiam natura ſua aſperum, plenumque moleſtiae Clariſſ. noſter Romanus Anteceſſor et nova ratione perſequutus eſt, concinna methodo expoſuit, eximia prudentia tractavit, et doctrinarum apta humanitate lenivit, praeclara ſtyli elegantia exornavit. Quum autem hoc in libro nihil a Religione boniſque moribus alienum, omnia invenerim hauſta ex fonte illius ſapientiae, quae beatas efficit Civitates; eumdem propterea dignum arbitror publica luce, iiſque eruditiſſimorum Virorum praeconiis, qnibus inter noſtras aeque ac exteras Gentes tam grave et utile Opus, tantuſque Auctor jam abunde meruit celebrari. Dabam Romae in Coenobio Sanctae Mariae de Aracoeli IV.Idus Auguſti An. CIƆIƆCCLXXIV.

Fr. Ambroſius Erba Ord.Min. de Obſerv.S.Theologiae Lect Jubil.Cleri Romani Examinator Apoſtol. Congreg.Indicis, et Sacr.Rituum Conſultor.

IMPRIMATUR.

Fr.Thomas Auguſtinus Ricchinius Ord.Praed.S.P.A.Mag.

PRAE-

PRAEFATIO

Quoniam, ut inquit M. Porcius Cato *apud* Livium, *(a) morbos neceſſe eſt ante cognitos eſſe, quam remedia eorum; ſapienter idcirco Medici, quorum ars in corporis humani valetudine conſervanda et reſtituenda verſatur, priuſquam generalem remediorum tractationem inſtituant, de morbis generatim quaerunt, eorumque theoriam perſequuntur. Ac ſiquidem delicta ſunt veluti morbi, quibus Civilis Societas ſanitate ſpoliatur; operae pretium erat, ut Nobis Criminalem Scientiam, quae id illi exhibet quod praeſtat humano corpori Medicina, (b) tradere aggreſſis a generali explicanda delictorum theoria ejus eſſet tractatio exordienda. Quod quum primo Libro Elementorum Juris Criminalis, qui in publicam lucem emiſſus eſt, jam praeſtiterimus; neceſſarium nunc eſſe videtur, ut hoc altero Libro de Poenis generatim agamus, quae inſtar remediorum ad reparandam ſuſtinendamque Civilis Societatis ſalutem criminibus fractam afflictamque adhibentur.*

(a) Lib. XXIV. cap. 4.

(b) V. Praef. Lib. I. init.

Quamquam, ut verum fatear, diu multumque ancipites fuimus, an Librum, qui modo exit in vulgus, ederemus, ſuſceptumque Opus proſequeremur. Non eram equidem neſcius multiplex futurum inter noſtrates hominum genus, quibus vel probari illud non poſſet, vel induſtria noſtra laudari. Sed nunquam putabamus fore, ut quos maxime decebat coeptis noſtris favere, quibuſque ex noſtro Opere major utilitas fructuſque conſtare debebat, eos in Nos experiremur iniquos et male animatos. Alii clam de Nobis detrahere, Noſque familiari ſermone in invidiam adducere: audacius alii palam inſurgere, et de primo, quem edidimus, Operis Libro non minus inepta, quam malevola judicia vulgare. Fuerunt qui ſerio indignarentur Farinaccium, De-Ameno, *ma-*

Digitized by Google

magna apud eos nomina , male a Nobis habitos eſſe , atque ab illo , quem injuria uſurpaverant , dignitatis famaeque loco deturbatos . Muſſitabant nonnulli nihil nos aliud egiſſe , quam Matthaei , Montesquieu *ſcrinia expilare . Multis tandem non videbatur ferendum , ut Criminalem , quae viget in Foro , Juriſprudentiam veteri uſu receptam , Majorumque auctoritate confirmatam ſua ſede veluti dimovere auderemus , noviſque ſententiis labefactare . Itaque oppreſſi , ut* Tullii *utar verbis ,* (c) *opinionibus non modo vulgi , ſed etiam hominum leviter eruditorum , ſilere in poſterum erat in animo , et multi ſumptus , laboris , moleſtiaeque provinciam deſerere . Ac jam ab expoliendo perficiendoque Opere bis patriae ceciderant manus , jam plures , quae in ſcriniis latebant , ſchedas dederam ludibria ventis ; quum non ſolum inter Italos , ſed apud exteras quoque Gentes priori Libro evulgato longe diverſa de eo et publicis , et privatis literis accepimus ferri judicia . Quum autem illis magnopere fuerim recreatus , vereri ſimul coepi , ne , ſi in ſuſcepto perſeveraſſem conſilio , doctiſſimorum graviſſimorumque Virorum , qui me ad proſequendum Opus vehementer hortabantur ,* (*) *parum revereri auctoritatem , monita praeterire non modo inurbane , ſed etiam ſuperbe viderer . Quare dubitandum amplius non fuit , quin Operi manus iterum admoverem , et alterum hunc Librum publici juris facerem . Nam quod ſpectat ad eos , qui de Nobis obloquuntur , ipſorum obtrectationibus fit , ut magis capiamus animos , quam deſpondeamus . Quippe illud foret ,*

(c) de Orat. Lib. III. n. 6.

(*) Ne quid de his dicam , inter quos aliqui etiam fuerunt magna in dignitate conſtituti , reique publicae apud Exteros moderandae praepoſiti, qui perhonorificis mihi datis Epiſtolis , alia occaſione , ſi ab eis dabitur venia , vulgandis , me ad incoeptum Opus proſequendum dedignati non ſunt humaniſſime incitare ; ipſis Clariſs. atque Eruditiſs. *Diarii Piſani , et Florentinis , Gallis , Germanis Literariarum Ephemeridum Scriptoribus* viſum Operis exequutionem expoſcere , et publice ea de re nos rogare ; quibus pro benevola ſua et optima in nos , Opuſque noſtrum voluntate gratias nunc ſolemniter referimus , ſemperque habebimus maximas .

ret, ut quiſquis facile intelliget, peſſimum indicium, ſi noſtri omnes ſilerent, nemo Nos carperet. Quae autem ab uno vel altero in vulgus emiſſa ſunt parum aequa, invida etiam fortaſſe judicia minime commovere Nos debent. Nihil enim aliud ea probant, niſi illos, qui eadem tulerunt, a Nobis diverſa, ne quid dicam aſperius, ſentire. Sed qui pro FARINACCIO, DE-AMENO, *tamquam pro aris focisque pugnantes, criminantur Nos injuſtam de illis audacemque dixiſſe ſententiam, ii, ſi Rabulae, ut plerique, contemnendi, ſi aliqua, ut nonnulli, doctrina exculti cum* QUINTILIANO (*e*) *rogandi, ne vitio malignitatis humanae extollant vetera, recentia faſtidiant. Noſtris porro laudibus vel imprudentes inſerviunt, qui dictitant* MATTHAEUM, MONTESQUIEU *a Nobis eſſe expilatos. Quandoquidem eo ipſo fatentur Nos eis uſos fuiſſe ducibus atque magiſtris, quod magna eſt in laude ponendum. Quamquam, cum illorum Libri in manibus omnium verſentur, unuſquiſque poterit eos cum Opere noſtro conferre; et tunc demum ſtatuere, an plagii crimen jure ac merito Nobis poſſit inferri. Quod ſi Criminalem Juriſprudentiam, quae viget in Foro, magna ex parte improbavimus, aliquando vel ridiculam, vel crudelem, vel denique erroribus implicatam eſſe tradidimus; id non juvenili quodam novitatis amore incenſi egimus, aut contemptione veteris receptaeque doctrinae; ſed neceſſitate impulſi, verique ſtudio, quo tenemur, coacti. Quid ne? quum omnes fere Europae Gentes, eae etiam quae recentius ad humanitatem doctrinamque ſunt formatae,* (*) *nihil*

(*e*) Inſtit. XI. 3.

(*) Notizie del Mondo.
Num. XI. 5. *Febbrajo* 1774.
Gran-Ruſſia
Pietroburgo 21. *Dicembre*.

Il Governo di Moſca ha propoſto all' eſame dei Giureconſulti alcune queſtioni relative all' amminiſtrazione della Giuſtizia Criminale. Eſſo gli invita ad avere tutta la loro attenzione per oggetti tanto più intereſſanti, quanto che le traccie della barbarie dell' età di mezzo ſi trovano più che altrove nei Codici Criminali di vari Paeſi, o negli Statuti, i quali nelle contrade anche le più culte in tutt' altro, ſtanno ſovente in luogo di legge relativamente ad una materia, la quale ſembrarebbe eſiggere una ſpecial premura dal Legislatore. Per tali motivi adunque i membri del Governo di Moſca deſiderano, che i Giureconſulti in eſaminando le propoſte queſtioni, con tutti quei riguardi però che ſi devo-

hil prius nunc habeant, quam ut Criminalem Juriſprudentiam illuſtrent, corrigant, a veteri ſitu et ſquallore in novam lucem dignitatemque revocent, apud Nos ſolum, qui reliquis ſapientia, cultu, humanitate certe non cedimus, ea ſordibus redundabit, neglecta jacebit, erunt qui doleant coli, emendari, expoliri? At vero ſi ulla eſt Scientia, quam hominum magis interſit puris manibus contrectari, et omni errore depulſo barbarieque detracta caſtam integramque florere, ea certe eſt Criminalis Juriſprudentia. Nam ut a Medicina corporis humani, membrorumque, quibus coaleſcit, conſervatio; ita a Criminali, Juriſprudentia Reipublicae ſalus, Civiumque ſecuritas pendet. Itaque potius quam querendum, quod Criminali Juriſprudentiae, quae viget in Foro, dicam ſcripſerimus, videbatur de Nobis eſſe benemerendum, qui nulla vel praemii propoſita ſpe, vel laudis cupiditate incenſi, ſed ſtudio ſolum publici boni Scientiam adeo gravem neceſſariamque poſt nonnulla alia clariſſima Ingenia auſi ſumus ad trutinam revocare, primique tentavimus nova ratione exponere, et uni-

devono alle prime iſtituzioni, abbiano ſpecialmente in mira i diritti della Natura, ed i principj d'Umanità, che ſono da eſſa inſeparabili, e che, dicono eſſi, ſono ſtati troppo poco oſſervati dalla maggior parte dei Legislatori. Le queſtioni ſono

„ 1. Qual ſia l'origione delle pene corporali, e quale il fondamento del diritto di punire. „

„ 2. Quali ſiano i mezzi migliori per ſcoprire il delitto, e quali le prove neceſſarie per convincere il reo. „

„ 2. Se i tormenti offendano i diritti d'un Cittadino Carcerato, e ſe l'uſo di dar la Corda convenga allo ſcopo, che ſi deve avere nel far le leggi, le quali hanno per baſe fondamentale la ſeverità la più equa? „

„ 4. Se le pene debbano eſſere proporzionate ai delitti, e come regolarſi per conſervare una tal proporzione? „

„ 5. Con qual regola ſi debba giudicare dell'enormità di un delitto? „

„ 6. Se i Supplizj Capitali ſiano aſſolutamente neceſſarj per mantenere il buon ordine nella Società? „

„ 7. Quali ſiano le pene le più opportune per ogni genere di delitto? „

„ 8. Quali ſiano i mezzi migliori per prevenire efficacemente i misfatti nella Società? „

Quaeſtiones hae pene omnes a Nobis ex profeſſo ad examen vocatae, et definitae ſunt: illuſtres proinde ſapienteſque Moſchae Magiſtratus forſitan noſtro hoc Opere invenient, unde ſuis votis ſatisfaciant.

univerſim, ac certo ordine tractare. Nemo ergo ſit amplius, qui bujuſmodi querimoniis deterritus a noſtro Opere abborreat. Tyrones, quique in Criminali Juriſprudentia addiſcenda verſantur, cogitent nibil magis obeſſe iis, qui proficere volunt, quam veri lucem excutere, aut reformidare: qui vero illi exercendae jam vacant, ne graventur multa, quae imberbes didicerunt, nunc perdere, et novam ſolidioremque doctrinam attingere, et profiteri. Beatus enim, quemadmodum Plato *apud* Ciceronem *graviſſime pronunciavit,* (*f*) *cui etiam in ſenectute contigerit, ut ſapientiam, veraſque opiniones adſequi poſſit.*

(*f*) de Finib. V. 21.

Ceterum boc altero Libro Elementorum Juris Criminalis, quem modo vulgamus, diligenter curavimus illorum, qui aequitatis doctrinaeque laude commendantur, monitis obſequi, praeceptiſque parere. Quantum enim malevolas, vel injuſtas notas contemnimus, tantum contra gravia et incorrupta aequorum ſapientiumque Virorum judicia reveremur, et ſequimur; quandocumque parati errores, in quos incidiſſe admonebimur, ingenue fateri, lubenterque corrigere. Hinc ut morem gereremus doctiſſimis Germanis Literararium Ephemeridum Scriptoribus, ſtylum nunc contraximus atque remiſimus, et in exponendis principiis faciliorem, communique captui magis accommodatam rationem inivimus.

Quae cum ita ſint, jam in eam adducimur ſpem, ut alter bic Liber mature a Nobis digeſtus, ſeduloque expolitus, illorum votis reſpondeat, quibus noſtrum Opus acceptum probatumque eſt, quique publicis et privatis literis Nos ad illud naviter proſequendum bumaniſſime excitarunt. Neque vero, ſi ex merito res aeſtimetur, nemo eſſe deberet, cujus boc alio ingenii qualiſcumque noſtri foetu gratiam non ineamus. Siquidem Libro, quem edimus, argumentum pertractatur a Nobis, quod licet natura ſua aſperum plenumque terroris; quotidiani tamen eſt uſus, magnopere neceſſarium, et adeo grave, ut omnium ejus debeat intereſſe. Re enim vera Poenae, de quibus in eo agitur, ſunt veluti anchorae Civilis Societatis, vinculum, ratio, baſis publicae privataeque ſalutis, quae ſine illis

diu

Digitized by Google

diu vigere non poſſet. Nam ſi tollas metum poenarum, jam omnis vitae diligentia auferetur, (a) nulla erit ſatis valida ratio humani ingenii compeſcendi nequitiam, homines a delinquendo terrendi, impellendique ad mutuam pacem fovendam, et conſervandam. Itaque qui praeſunt Rebuſpublicis, gubernant Civitates nullum habent, ut terribilius potentiae inſtrumentum, quo poſſunt abuti; ita validius paratiuſque ſubſidium ad publicam privatamque ſalutem tuendam, quam Poenas, quibus juſte, opportune prudenter, aequa proportione in crimina indictis, Delinquentibus irrogatis Civium ſecuritati proſpicitur, communiſque tranquillitas conſervatur. Poenae autem debent Cives omnes magna afficere cura, et ſollicitos vel maxime habere, ne ſi rei, ultra modum illis afficiantur, ſi vero inſontes, eaſdem inique et immerito ſubeant. Etſi porro de Poenis innumeri fere et civilium, et criminalium rerum Scriptores prolixe diſſeruerint; nullum tamen eſt argumentum, quod magis adhuc indigeat illuſtrari. Quamobrem pro modulo ingenii noſtri dedimus operam, ut ex veris principiis ſolidam genuinamque derivaremus Poenarum theoriam, eamque, quod hactenus factum neſcimus, ſuo in lumine collocaremus, unoque veluti ſub adſpectu Lectoribus noſtris exhiberemus. Forſitan, quo intendimus, ſcopum nequaquam attigimus. Sed ſi, ut inquit Ille, errorem aliquem indicare majoris eſt momenti, quam veri quidpiam detegere, atque proponere, (*) aequis boniſque rerum aeſtimatoribus punctum omne tuliſſe videbimur. Quum enim neſcio quo fato multae circa Poenarum naturam, fines, quantitatem traditae ſint falſae ſententiae, inolitae receptaeque praejudicatae opiniones; nihil Nobis cordi fuit magis, quam eas, quantum licuit, patefacere, corrigere, impugnare, depellere. Praeſertim vero meminimus Nos homines eſſe, qui de Poenis diſſerimus, et ab hominibus in alios homines Poenas dictari, atque infligi. Nemo ergo mirabitur ſi doctrinam ubique profiteamur a crudelitate alienam, amicam humanitati. Ac certe ut clementia non dedecet eum, qui fert, et exequitur Leges Poenales; ita nec illum quoque, qui de Poenis ſcribit. Quamvis

(a) V. Cic. Tuſc. Qu. IV. 20.

(*) Demontrer une erreur, c' eſt plus que decouvrir une verité.

Digitized by Google

vis porro hac in parte nimium fortaſſe ingenio indulſerimus noſtro, vel errore decepti fuerimus; confidimus tamen hujuſmodi erroris veniam ab iis quoque fore laturos, quos erraſſe Nos vel maxime intereſſet. Quod ſi nihilominus ſint, qui Nos velint omnino erroris redarguere; malumus lenitatis, quam ſoevitiae ab eis accuſari.

Digitized by Google

LIBRI II,

QUI EST

DE POENIS GENERATIM

CONSPECTUS.

CAPUT I. *Poenae etymologia, variaeque acceptiones.*
CAP. II. *De Origine Poenarum.*
CAP. III. *De Natura Poenae.*
CAP. IV. *De Quantitate Poenarum.*
CAP. V. *Cauſsae remittendi, temperandi, et augendi poenas.*
CAP. VI. *Differentiae Poenarum.*
CAP. VII. *Diviſio Poenarum.*
CAP. VIII. *Poenae, quae vitam auferunt.*
CAP. IX. *An, et quatenus poſſit, debeatque poena mortis infligi.*
CAP. X. *Poenae, quae corpus affligunt.*
CAP. XI. *Poenae, quae bonis privant.*
CAP. XII. *Poenae, quae exiſtimationem onerant.*
CAP. XIII. *De Praemiis.*
CAP. XIV. *Rationes antevertendi delicta.*
CAP. XV. *Concluſio.*
CAP. XVI. *De Poenis Canonicis generatim.*
CAP. XVII. *De Cenſuris.*
CAP. XVIII. *De reliquis Poenarum Canonicarum ſpeciebus.*

ELE-

ELEMENTA JURIS CRIMINALIS.

LIBER II.

DE POENIS GENERATIM.

CAPUT I.

POENAE ETYMOLOGIA, VARIAEQUE ACCEPTIONES.

I. *Poenae nomen unde derivet.*
II. *De vocibus* Fraus, et Multa.
III. *Variae vocabuli Poenae acceptiones.*
IV. *Quo ſenſu heic Poena ſumatur.*

I.

DE Poenis diſſerere ingredientem hoc altero Libro Elementorum Juris Criminalis, non ſolum decet, ſed etiam oportet quid Poenae nomine veniat, in anteceſſum inveſtigare et definire. Nam plerique Juriſprudentium, qui hactenus de Poenis egerunt, non adeo clare, et diſtincte hujus vocis ſignificationem determinarunt. Ut germanus ergo Poenae ſenſus ſtatuatur, ejus etymologia quaerenda, et enucleanda. Poenae nomen unde derivet.

2. Poena, ut docemur ex iis, quae CATO, aliique veteres tradiderunt Scriptores, videtur ἀπὸ τοῦ πονεῖν deducta. Quippe poena a Graecis ποίνη dicitur; ut errent, qui latinam etymologiam huic vocabulo affingunt. Qua

Digitized by Google

in re a QUINTILIANO riſus eſt VARRO ipſe originis latinarum vocum indagator alioquin ſolertiſſimus, qui poenam a *puniendo* vel *ponendo* dictam ſcripſit, (a) tamquam id eſſet quod peccatum ſequitur, quaſi pone peccatum, quod tamen a VARRONE excogitatum eſt non ineleganter. Graecis porro *ποίνη* animadverſio, ſupplicium, malum eſt, quo quis ob delictum afficitur. Idem igitur vox Poenae (1) ſignificat apud Latinos, (b) qui eam a Graecis mutuati ſunt.

(a) Lib. IV. de Ling. Lat.

(b) V. *Hadr. Turneb.* Com. in *Var* ad not. 42.

(1) Poenae vox in oratione varios habet, et elegantes uſus. Dicimus enim poena aliquem afficere, poenam alicui irrogare, in aliquem ſtatuere, conſtituere, excogitare. CIC. ſaepe LIV. TERENT. Poenas exigere, poſcere, petere, repetere ab aliquo. PLIN. SALLUST. CIC. VIRGIL. Dare poenas, *pagare il fio*. CIC. *Epiſt. ad Attic. IX.* 10. Et eodem ſenſu poenas pendere, dependere, perſolvere: Poenam ſubire, ſufferre, ſuſtinere, *ſoggiacere al gaſtigo*. CIC. *Catil. II.* Capere poenas pro aliquo, id eſt ſubire. SALLUST. *de Bel. Jugurt.*

II.

De vocibus *Fraus*, et *Multa*.

1. Sed prima Urbis aetate Quirites ad poenam ſignificandam *Fraudis* nomine utebantur. Veteres enim, ut teſtatur J. C. ULPIANUS, fraudem pro poena ponere ſolebant. (a) Quod praecipue receptum et uſurpatum in Legibus. Celebre eſt ſequens fragmentum LL. XII. Tabularum: *Si ſe telo defenſint* (fures) *quiritato, endoque plorato; poſt deinde ſi caeſi eſcint, ſine* FRAUDE *eſto*: (b) ſcilicet ſine poena, impune, vel ſine periculo poenae. (1) At poſteriores Leges, novaque Edicta fraudem a poena ſubtilius diſtinxerunt: (2) adeo ut, quemadmodum idem ſcribit ULPIANUS „ aliud nunc fraus ſit, aliud poena. Fraus enim „ ſine poena eſſe poteſt, poena ſine fraude eſſe non po- „ teſt. Poena eſt noxae vindicta; fraus et ipſa noxa di- „ citur, et quaſi poenae quaedam praeparatio. „ (c)

2. „ Inter *Multam* (3) vero et poenam valde inte- „ reſt „ ut laudatus J. C. pergit exponere „ quum poe- „ na generale ſit nomen omnium delictorum coercitio, „ mul-

(a) *Dig.* lib. 21. tit. 1. leg. 23.

(b) V. *Gotho-fr.* ad LL. XII. Tab.

(c) *Dig.* lib. 50. tit. 16. leg. 131.

„ multa ſpecialis peccati, cujus animadverſio hodie pe-„ cuniaria eſt. Poena autem non tantum pecuniaria, ve-„ rum capitis, et exiſtimationis irrogari ſolet. Et multa „ quidem ex arbitrio ejus venit, qui multam dicit: „ poena non irrogatur, niſi quae quaque lege, vel „ quo alio jure ſpecialiter huic delicto impoſita eſt; quin „ immo multa ibi dicitur, ubi ſpecialiter poena non eſt „ impoſita. „ Nullam tamen poenam inter et multam faciebat differentiam LABEO celeberrimus Auguſteae aetatis Juriſconſultus, cujus hoc extat dictum „ ſi qua poena eſt, „ multa eſt; ſi qua multa eſt, poena eſt „ Sed acriter reprehenditur a PAULO altero Romano J. C., *(d)* et tacite ab ULPIANO impugnatur, qui hac fortaſſe ex cauſſa mox relatis verbis multae et poenae diſcrimen latiſſime perſequutus eſt.

(d) Dig. cit. loc. leg. 244.

(1) Elegantiori etiam latinae linguae aevo *fraus* pro poena quandoque adhibita occurrit. HORATIUS *Carm. Saecul.*
„ Cui per ardentem ſine *fraude* Trojam
„ Caſtus Aeneas Patriae ſuperſtes
„ Liberum munivit iter.
ſine fraude, id eſt ſine poena, abſque periculo poenae.

(2) Quamquam veroſimile eſt in Leg. Julia, et Papia, quae plura capita complectebantur LL. XII. Tabularum adhibitas formulas „ *ſine fraude ſua capito*: „ *ſine fraude ſua ne liceto*: „ V. CUJAC. *in Leg.* 131. *Dig. de V. S. Tom. VIII. Oper. pag. mihi* 585.

(3) Multa, non *Mulcta* ſcribendum eſſe MANUTIUS in *Ortograph.* aliiqui notarunt; et in *Pandectis Florentinis* multa legitur. De ea *Cap. XI.* hujus Libri iterum ſermo redibit.

III.

Verum enim vero Poena, ut in omnibus fere contingit nominibus, non ſolum apud reliquos Latinos Scriptores; (1) ſed etiam apud Juriſconſultos varie accipitur, plures habet diverſas ſignificationes. Ac Juriſconſultis quidem Romanis, quos ſequuti ſunt reliqui poſteriores Juſtinianei Juris Interpretes, poenae nomen tam late patet, ut ab eis aliquando pro culpa ſumatur, et generatim pro

Variae vocabuli Poenae acceptiones.

Digitized by Google

(a) *Dig.* lib.46. tit.1. leg.73.

quacumque coercitione noxaequevindiĉta. (a) Itaque uſuram tunc comprehendit; et uſura quandoque Juriſconſultis poena dicitur. Poenae ſiquidem nomine venit etiam apud eos quidquid ultra ſortem, et rem principalem exigitur, ſeu quidquid eſt extra rei perſequutionem. (b) Multa item poenae nomine intelligitur a J. C., qui illud inſuper pro ultione accipiunt. Denique poenam conventionalem illam vocant Juriſconſulti, ad quam ſolvendam ſe ſponte quis obligat. (c)

(b) *Dig.* lib.9. tit.2. leg.11.

(c) *Myſinger.* in tit.6. §.12.lib.4. *Inſtit.* n.2.

(1) Poena a Latinis Scriptoribus interdum ſumitur pro *furia*. VIRGIL. *in Culic.* v.217. „ Et flammas, et ſaeva mihi quatit verbera *Poena*. VALER FLAC: *L.*1. v. 796. „ Ultriceſque Deae, Fas, et grandaeva Sororum *Poena* parens. „ Item *pro quacumque calamitate*. LUCAN. *lib.*7. v.105. „ Mors ultima *poena* eſt. Tandem pro labore, *pena*, *travaglio*. OVID. in *Epigr. Amor. praef.* „ Ut jam nulla tibi nos ſit legiſſe voluptas;

„ At levior demptis, *poena* duobus erit. „

IV.

Quo ſenſu heic Poena ſumatur.

1. Ceterum variae hae modo ennarratae nominis Poenae acceptiones, quae apud veteres, recentioreſque Juriſconſultos uſurpatae inveniuntur, in privato jure locum obtinent; nihil vero pertinent ad Jus Criminale. Siquidem Criminali Jure Poena in proprio dumtaxat, germanoque ſenſu ſumitur, quem ejus etymon indicat, atque praeſefert. Unde Nobis, qui Juris Criminalis Elementa adornamus, nihil aliud eſt Poena, quam animadverſio, ſupplicium, malum, quo quis afficitur propter deliĉtum (§.I.), ſeu ut loquitur J. C. ULPIANUS „ Poena eſt omnium deliĉtorum coercitio. „ (a)

(a) *Dig.* lib.50. tit.16. leg.131.

2. Quoniam vero ſuperiori Libro Deliĉta generatim conſideravimus, oportet ut ſtatim nunc altero hoc Libro, quemadmodum initio propoſui (Prolegomen. §. XXIII.), Pòenas quoque generatim inſtituamus ſpeĉtare, quibus quis afficitur propter deliĉta. Sed vix, ac ne vix quidem

Digitized by Google

dem Poenarum natura, quae in primis examinanda eſſet, ac perſpicienda, cognoſci poteſt; niſi prius earumdem origo inveſtigetur atque inveniatur. Neque enim cujuſvis rei indoles clarius elucet, quam ubi ante innotuerit, unde res ipſa derivet.

☞ Quoniam contingere poteſt, ut alter hic Liber ad eorum manus perveniat, qui priori jam edito Libro nondum potiuntur; ideo viſum eſt opportunum et neceſſarium duo illa iterum monere Lectores, quae ejuſdem Libri Capite I. §. 111. poſt not. 1. jam opportune admonuimus, ſcilicet I. Auctorum qui interdicti ſunt, eas ſolum Nos, ut quiſque legendo cognoſcere poterit, in uſum noſtrum derivare doctrinas, quae nulla ſunt infectae labe pravitatis: ceteras Religioni, Sacerdotio, Imperio, Bonis Moribus adverſas a Nobis penitus improbari. II. Libros vetitae lectionis iis tantum à Nobis citari, quibus legitima poteſtas ineſt eoſdem legendi.

CA-

CAPUT II.

De Origine Poenarum.

I. *Quotuplex origo Poenarum.*
II. *Humanum Ingenium proclive ad injurias.*
III. *Obligatio Interna parum efficax eſt ad homines continendos.*
IV. *Quaenam potior ratio hominum compeſcendi nequitiam; ſeu de Obligationis Externae vi, ac neceſſitate.*
V. *De Bello in ſtatu Naturae.*
VI. *Cauſſae introducendi, ſanciendique Poenas in Statu Civili:*
VII. *Quemadmodum in eo jus natum, conſtitutumque puniendi.*
VIII. *Unde tanta ubique Poenarum profecta varietas.*

I.

Quotuplex origo Poenarum.

CUM multae ſunt de Poenarum origine pervagatae opiniones, tum ea recenter coepit latius ſerpere, quae ſtatuit Poenas potentium hominum crudelitate repertas invectaſque fuiſſe. Ac certe quum non alii magis ſoleant ad iram eſſe veloces, quam qui ſe ceteris intelligunt vi potentiaque praeſtare; proinde non adeo inepte quis coniiceret poenas iis acceptas ferri debere, qui illatas ſibi inferendaſque ulciſcendi injurias cupiditate ardebant, ac vi potiebantur. Sed quamvis ſic forte reapſe contigerit; conſtat nihilominus in ipſa humani ingenii indole genuinas, aequaſque cauſſas latere, cur primum inventae fuerint poenae, uſuque in Civili Statu receptae. Nec ſane humani ingenii indole inſpecta finis unquam potuiſſet obtineri, propter quem homines coal-

coaluerunt in Civiles Societates, neque hae proinde diu incolumes viguiſſent; niſi in eis proditae eſſent poenae, communique Sociorum conſenſu uſus ipſarum inductus, et jus traditum ac definitum eaſdem ſanciendi, et irrogandi. Sunt enim Poenae, ut ſcite eleganterque inquit DEMOSTHENES, (a) anchorae Reipublicae, quibus ea veluti navis criminum jactata procellis retinetur, et adverſus illarum impetum confirmatur. Quare ut indoli humani ingenii cauſſae inſunt, quibus conficitur jus faſque eſſe poenas ſancire, et irrogare; ita a Civilium Societatum natura fineque poenarum infligendarum neceſſitas uſuſque profluxit. Ab utraque ergo re, et indole nimirum ingenii humani, et Civilium Societatum natura fineque poenarum origo eſt repetenda. (1) Natura profecto finiſque Civilis Status haud neceſſario poenas ſanciri poſtulaſſet; ſi indoli humani ingenii cauſſae non inhaeſiſſent cur poenae inveniri, et adhiberi deberent, quemadmodum jam explicare, et paulatim retegere adgredimur.

(a) Orat. in Mediam.

(1) Ut delictorum origo alia ipſi homini congenita, quatenus capax eſt delinquendi, alia cum Civilium Societatum inſtitutione confunditur, quatenus in iis proditae Leges atque ſancitae (Lib.I. Cap.II.); ita duplex ſtatuenda origo poenarum, alia ab ingenii humani indole proficiſcens, altera a Civilis Societatis natura, et neceſſitatibus promanans. Utramque nova luce illuſtrare, unoque ſub adſpectu proponere hoc Capite tentabimus, haud dubitantes, quin eruditi Lectores noſtros ab alienis greſſibus opportune ſint diſtincturi.

II.

Humanum Ingenium proclive ad injurias.

Qui mari vitam compararunt humanam, rem acu tetigiſſe videntur. Nam veluti naves medios inter fluctus iter homines faciunt; felices quidem futuri ſi ſemper tranquillo caelo veherentur, portumque occuparent. Sed tot numero ſunt tamque vehementes adfectus, quibus ae-

ſtuant

Digitized by Google

ſtuant pectora humana, ut mirum eſſe non debeat, ſi eis tamquam ventis agitentur homines, huc illuc errent, impingant in ſcopulos, in profundum mergantur. Cetera animantia famis, ſitis, veneriſque ſtimulo monita, nullis aliis adpetitibus commoventur, ceteris cupiditatibus carent. Quum autem his deſideriis vix percellantur, quumque ea facillime poſſint explere; temere non iraſcuntur, plerumque non nocent, niſi ultro incitentur. (a) Contra homines ventri immaniter ſaturando promptí, fere ſemper inflammati libidine, proni ad iras, ſpe, metu, aemulatione, invidia, pluribus eodem tempore adfectibus perturbantur (Lib.I. Cap.II. §.VII.). Non adeo facile ea valent parare, unde ſuis ſatisfiat cupiditatibus, quae non naturae neceſſitate, ut in brutis animalibus circumſcriptae, ſed opinione in immenſum fere auctae, (1) nunquam poſſunt omnes expleri. Quin immo quo magis ſuis adpetitibus ſatisfaciunt; eis tanto plus irritantur. Itaque ingenio ſunt homines ad injurias proclives, ad aliis nocendum veloces, nihil curant ut adfectibus obſequantur, ac ut cecinit Ille (b)

Fortem animum praeſtant rebus, quas turpiter audent.

Hinc adſidua inter homines jurgia contentiones, quae tanto reliquarum animantium pugnis praeſtant, quod animi celerrima vi ipſi inſtructi, *habent*, ut inquit Aristoteles, *arma rationis ad explendas concupiſcentias, et libidines, quae non habent alia animalia*. (c) Profecto a nulla alia re magis eſt homini metuendum, quam ab hominibus (Lib.I. Cap.XV. §.VI.). Ut enim magnas utilitates adipiſcimur conſpiratione hominium atque conjunctione; ſic nulla eſt tam deteſtabilis peſtis, quae non homini naſcatur ab homine. *Hic locus*, vere graviterque Tullius con-

(a) *Puffendorf.* Dr. de la N. et des G. Liv. II. Chap.I. §.6.

(b) *Juvenal.* Satyr. VI.

(c) II. Politic. VII. 6.

concludit, *nihil habet dubitationis*. (*d*) Docet id namque Hiſtoria Generis Humani, quotidiana, et domeſtica cujuſque experientia confirmat. Si pellucidam illam adſcitamque detrahas veluti veſtem, quam hominis naturae diſciplina ſuperinduxit religionis atque educationis; jam libere poteris adfirmare

(*d*) Offic. Lib. II. §.3.

Unum noveris, omnes noveris:
Seditione, dolis, ſcelere, atque libidine, et ira,
Iliacos intra muros peccatur et extra.

(1) Quum homines non ſolum appetant praeſentia, ſed futura quoque praevideant, et concupiſcant; ideo praeter naturales cupiditates univerſo generi animantium communes, innumeris aliis neceſſitatibus premuntur ac exſtimulantur, non proditis quidem natura, ſed invectis opinione, cujus ſupra eos maxima eſt vis. Rationis autem uſu (ſeu potius abuſu), quo prae aliis animalibus potiuntur, ut vidimus obſervaſſe ARISTOTELEM, homines fiunt et callidores ad nocendi artes quaerendas, et ad alios laedendos validiores. Quid ergo mirum ſi quum tanto ceteris animantibus ingenio viribuſque praeſtent, tanto etiam prae illis ſibi invicem poſſint nocere? Idque eo facilius homines agunt, quo vehementius frequentiuſque quam bruta animantia, adfectibus agitantur, quorum plerique non, ut in illis, naturae neceſſitatibus circumſcribuntur, ſed opinione creantur et aluntur? *Nunquam* (feras) *ad nocendum, niſi neceſſitas inigit*, ut SENECA loquitur Epiſtol.103. *aut fame aut timore coguntur ad pugnam: homini perdere hominem libet*. Tanta eſt humani ingenii libido, atque nequitia!

III.

1. Sed certe quidem non ſine duce procelloſum vitae mare Homines navigant. Ratio enim quaſi fidus nauta rectorque clavo inſidet, navimque gubernat. Verum quid Ratio hominibus prodeſt, quando eorumdem ut plurimum vitio incuriaque, inſurgentibus adfectibus, ſaevientibus, dominantibus, veluti magna cohorta tempeſtate ea deſerit gubernaculum, et homines illis agitati in tranſverſum abripiuntur, per vetitum ruunt ſcelus, omnia perpeti audaces? Ut nude, quemadmodum decet, rem exponam, et vocibus utar, quas adhibent Illi, qui res morales pertractant, OBLIGATIO INTERNA pa-

Obligatio Interna parum efficax eſt ad homines continendos.

Digitized by Google

rum efficax eſt ad continendos homines. Praeſto ſunt enim hominibus cauſſae, a natura ipſa proditae, quibus, ne ſibi invicem noceant urgentur, immo contra ut mutuo proſint, impelluntur. Hujuſmodi cauſſas Obligationis Internae nomine complectuntur atque deſignant rerum moralium Scriptores, *(a)* ut eas a cauſſis opportune diſtinguant Legum cenſura propoſitis.

(a) V. *Juſt. Hen. Boehmer.* Jur.Publ.Cap.I. §.21. et 22.

2. Duplex autem eſt cauſſa, unde conſtat Obligatio Interna, de qua Nobis heic diſſerendum. Ac primo quidem ſpectanda occurrit *Ratio*, id eſt facultas illa, qua pollemus, perſpiciendi ac metiendi quid ex quaque actione conſequens ſit futurum, nec non ea intelligendi, quae noſtra magis interſunt; quam ſcientiam experientia comparamus. Etenim experientia nos docet homines vix ac procreati ſunt, aliorum hominum auxilio, et opera indigere, ut ea quae natura deſiderat, expleta, et cumulata habeant (Lib.I. Cap.1I. §.VI.). Sed nunquam homines, ut eis alii opitulentur homines, obtinebunt; niſi horum ſibi devinciant animum, benevolentiamque concilient. Quod non aliter conſequi poſſunt, quam diligenter cavendo ut omnibus proſint, nemini vero noceant. Nam qui vel negligunt prodeſſe cum poſſunt, vel quod gravius eſt, ſe a nocendo non abſtinent, tantum abeſt eos ab aliis amari juvarique, ut contra in commune odium incurrant, quo nihil pernicioſius eſt, magiſque metuendum.

Quem quiſque odit, periiſſe expetit.

Altera porro cauſa, qua Nobis Obligatio Interna conficitur, eſt *Commiſeratio*, id eſt facultas, ſeu potius proclivitas, quam Natura hominibus indidit ad mala ſibi repraeſentanda, quae alios pati ac ſufferre intuentur. *(b)* Et hic quidem alieni mali conſpectus, haec miſeriarum conſidera-

(b) V. Saggio analitico sù la Compaſſione. Parma 1772.

Digitized by Google

ratio animos vexat, moleſtiamque hominibus affert, qua ut careant, operam dant, ut mala tollantur ab illis, qui eorum pondere opprimuntur. Profecto quid eſt quod non debeant homines hujuſmodi propenſioni, qua ad aliena mala commiſeranda feruntur? Ea certe potiſſimum fit, ut homines aſſueſcant cavere, curentque ne alii homines in eo aerumnoſo ſtatu verſentur, cujus adſpectus atque conſideratio commiſerationem in ipſis excitaret.

3. Sed ambae hae cauſſae, quibus Obligatio Interna coaleſcit, parum vis habent ad continendos homines, (1) cohibendumque Ingenium Humanum ad injurias proclive (§.II.). Quamvis enim Ratio omnium hominum mentes ſuo lumine illuſtret; ea tamen uti non ſolent, niſi quum res vacuo animo meditantur, frigidique aeſtimant atque conſiderant. Sed plerumque contingit, ut homines agant aliquo adfectu perciti, et inflammati, cujus optatum praeſenſque objectum faſcinat ſenſus, mentemque excoecat; adeo ut vix, ac ne vix quidem tunc auſcultent rationi, et quae conſequutura ſunt, cernant. Quemadmodum autem miſericordia, ingenitaque hominibus pietas conſuetudine augetur, et roboratur; ita etiam contrario uſu debilitatur ac pene extinguitur. Generatim quoque verum eſt, quod verum eſſe comperimus in ſingularibus caſibus, *lacrima* nempe *nil citius areſcere*. Praeter quam quod voluptas, qua quis alteri nocendo afficitur, ut plurimum longe vincit moleſtiam, quam ei miſericordia alieni mali ingeneraret. Hinc adeo ſunt homines ad ultionem proclives. Hinc factum, ut olim Graecia omnis in Trojam irruerit, Danaique nec ſuorum fuerint, nec hoſtium miſerti malorum, donec incenſa Urbe, Priamique regno deleto MENELAI injurias ulciſcerentur.

 (1) Ut

(1) Ut veteres omittam, inter recentiores rerum moralium Scriptores praecipue eminent Robinet in Gallico Opere *La Nature*, atque duo celeberrimi Angli Philoſophi Shaftsbury *Caracteriſticks of Men, Manners, Opinions, Times &c.* et Hume *Eſſays of Moral Sect. I. and. Add. I.* qui magna vi contendunt ineſſe hominibus ſenſum quemdam moralem, ſeu inſtinctum, quo ferantur ad colendam virtutem, vitiaque declinanda. Sed quicumque nulla imbutus anticipata opinione hominum naturae, animique humani analyſim inſtituat, commentum hoc eſſe procul dubio cenſebit, de quo idem ſit exiſtimandum, ac de ideis innatis nunc ſentiunt, qui ſapiunt. Quae autem heic dixi, toties locum habent, quoties nomine ſenſus moralis quis non intelligat proclivitatem cuique natura inſitam ad commiſeranda aliena mala, aut utraſque cauſſas ſeu elementa ſuperius expoſita, unde Nobis conſtat Obligatio Interna.

IV.

Quaenam potior ratio Hominum compeſcendi nequitiam; ſeu de Obligationis Externae vi, ac neceſſitate.

1. Quum igitur Obligatio Interna aut parum, aut nihil vis habeat ad homines continendos (§. III.); oportuit aliunde rationem quaerere, qua validius efficaciuſque nequam eorum compeſceretur ingenium, minus fierent ad injurias proclives, ab aliis laedendis averterentur. Iam vero ſi quis hominum naturam aliquantiſper conſideraverit, ſtatim deprehendet eam ſic eſſe comparatam, ut nulla alia re magis homines excitentur, et commoveantur, quam Dolore, et Voluptate. Sunt namque Dolor, et Voluptas duae veluti vectes quarumcumque humanarum actionum: eo impellimur, quo trahit ſua quemque voluptas; omnia refugimus, quae moleſtiam afferunt, creantque dolorem. Quippe natura Felicitatem adpetimus, adverſamur Infelicitati, quarum in dolore jacet altera, altera in voluptate conſiſtit (Lib. I. Cap. II. §. II.). Eſt autem voluptas ſtatus ille, in quo jugiter verſari homines vellent; ut contra dolor ille ſtatus, in quo nollent manere. (a) Ex quo fit, ut magis percellamur dolore, quam voluptate excitemur. (1) Quum enim voluptate caremus, haud evadimus infelices, id eſt nondum eo in ſtatu verſamur, a quo refugimus, quemadmodum evenit quoties dolore afficimur; ſed minus dumtaxat felices ſumus. Qui ſane

(a) V. Maupertuis Eſſai de Morale.

ſane concupita aliqua caret voluptate, is fere non deſinit aliis, quibus fortaſſe potitur, affici fruique voluptatibus; ac proinde minus tantum eſt felix: Contra vero qui ſuffert dolorem, adeo praeſenti comprehenditur totus, et opprimitur malo; ut vix, ac ne vix quidem voluptatum illecebris commoveatur; (a) ideo re ipſa infelix eſt. Voluptatum, quas avemus expertes non adeo jucunde vivimus, quandoquidem earum deſiderio vellicamur; ſed vivimus ſine dolore; neque enim proprie dolor eſt voluptate carere. Sed cum doloribus afficimur; tunc vero aegram infelicemque agimus vitam, ad interitum properamus. Unde *longe tollerabilius habetur hominibus*, ut recte concludit Puffendorfius, *(b) carere bono naturae conſervationi non adeo neceſſario, quam excipere malum ad naturae deſtructionem tendens*.

(b) De Offic. hom. et civ. lib. 1. cap. 1. §. 14.

2. Si itaque homines ita ſunt comparati, ut magis dolore perturbentur, quam voluptate alliciantur; (c) jam patet non aliam eſſe poſſe expeditiorem validioremque rationem retundendi fraenandique impetum, quo ad voluptates per fas nefaſque quaerendas, ac deguſtandas feruntur; quam doloris metum eiſdem incutere atque ingenerare. Hic autem metus ingeritur hominibus comminatione, et repraeſentatione malorum, quae ſenſus afficiant atque percellant, quaeque eos ſint dubio procul manſura, ſi ſpe potiundae voluptatis alieno incommodo, et detrimento ſuas audeant explere cupiditates. Nam et gravior eſt metus malorum, quae declinari non poſſunt; et homines non aliis plerumque ſolent malis validius commoveri, et vehementius perturbari, quam illis, quae ſenſibilia ſunt, ſenſuſque afficiunt atque percutiunt. Huiuſmodi autem reliquis omnibus potior ratio Hominum compeſcen-

(c) V. *Locke* Eſ Phil. ſur l'Entend. Hum. Liv. II. Chap. 21.

Digitized by Google

peſcendi nequitiam a Scriptoribus, qui de moralibus rebus ex dignitate philoſophati ſunt, OBLIGATIONIS EXTERNAE nomine effertur, (*d*) cujus in aprico hactenus poſitae vis, atque neceſſitas.

(*d*) V. *Thomaſ.* Fund. Jur. N. et G. Lib. I. Cap. 4. §. 61.

3. Equidem ſcio praeter metum repraeſentionemque ſenſibilium malorum alios eſſe modos atque rationes, (3) quibus *humana* nequitia, proclivitaſque ad nocendum [§. II.] compeſcitur, et refraenatur. Verumtamen illae aut ſolae ſatis non ſunt ad finem hunc obtinendum, aut non omnes homines aeque tangunt, aut demum tantam non habent vim, ita ſunt in promptu, ut velociter, ut valide, ut generatim effectum nanciſcantur. Legenti mihi et meditanti hiſtoriam Generis Humani, id animadverſione dignum occurrit, quod nempe ad retundenda vitia, hominesque fraenandos, et in officio continendos plus ſemper Vis, quam Ratio valuit. Nemo juſtus eſt ſine metu. Jus Criminale, cujus Elementa adornamus, evidentiſſimam praebet hujus theorematis demonſtrationem.

(1) Celebre eſt paradoxon a BAYLIO illuſtratum *Penſées ſur la Comete pag.* 338. 4. *edit.* cujus meminimus *Lib. I. Cap. I.* §. 111. *not.* 1. Equidem adſentior Baylio praeſentem voluptatem futuro dolori ab hominibus plerumque anteponi. Quod ex eo fit, quia nimirum praeſens voluptas longe vividius percellit ſenſus, animumque tangit, quam dolor futurus. Quamquam nihil id prodeſt BAYLIO. Nam ſimili plane modo evenit, ut pro declinando praeſenti dolore futura repudietur voluptas. Ita qui ne diſcendi laborem moleſtiam que ſubeant, ſtudia negligunt, praeſenti incommodo voluptates poſt ponunt, quas docti induſtrlique viri ex ſcientiarum notitia, mentiſque cultu referunt. Neque vero inficias iverim praeſentem, quam deſiderium voluptatis, generat anxietatem, ſic aliquando totum hominem occupare, ut ad mala animum non advertat, quae ſequutura ſunt voluptatis uſuram. Sed quam pauci ſunt, quos gravioris alicujus mali minae et repraeſentatio non deterreant, quamvis vividiſſimo voluptatis aeſtuent deſiderio. Itaque pro uno aut altero, qui ut utar elegantiſſimo ipſius BAYLII ſermone, *emportes par le poids victorieux du plaiſir preſent, ſe laiſſent aller a des actions, que ſcavent bien, qu' entrainent apres elles une longue ſuite d'amertumes*; milleni ſunt, quos cogitatio, et praeſentia malorum metu percellit, abſtrahitque ab iis voluptatibus, quarum delibatio parit dolores. : *Sperne voluptates*, ſic Natura ipſa homini inclamat, *nocet empta dolore voluptas*.

(2) „ Les hommes ſont plus ſenſibles à la douleur, qu'au plaiſir, la douleur vio-

Digitized by Google

violente fait taire tout ſentiment agrèable, lorsqu'un plaiſir vif ne peut etouffer en nous le ſentiment d'une douleur violente. „ L'Espr. *Diſcours* III. *Chap.* 7.

(3) Religio, divinum munus, praecipua eſt hujuſmodi aliarum rationum, quibus humana nequitia cohiberi poteſt, et emendari. Itaque ejus etiam ex hoc capite ſumma utilitas apud homines, magnus uſus in Civitatibus. Sed quum mala, quae comminatur Religio et intelligantur non ſpectentur, et remotiora ſint; idcirco eis homines non admodum commoveri ſolent, ut excitantur malis ſenſibilibus, et imminentibus, de quibus heic loquimur. *V. infra Cap. XIV.* §.2. „ La ſperienza ha fatto vedere „ ſcribit Auctor *de' Delitti e delle Pene* §.I. „ che la moltitudine non adotta ſtabili principj di condotta, nè ſi allontana da quel principio univerſale di diſſoluzione, che nell' Univerſo Fiſico, e Morale s' oſſerva; ſe „ non con motivi, che immediatamente percuotono i ſenſi, e che di „ continuo s' affacciano alla mente „ per contrabilanciare le forti impreſſioni delle paſſioni parziali, che ſi „ oppongono al bene univerſale. „ En una ex capitalibus cauſſis quotidiani illius phaenomeni, nimirum multo plures eſſe qui peccant, quam qui delinquunt. De Praemiis, quae ipſa quoque ſolent inter modos enumerari humanam avertendi nequitiam, peculiari Capite differemus.

V.

Homines in ſtatu naturali viventes probe intelligebant non aliam opportuniorem eſſe validioremque rationem humanam audaciam libidinemque reprimendi, quam doloris metum iis incutere, qui ſpernentes Naturae leges auderent Humani Generis ſocietatem, quam recte Cicero *ſanctam* nuncupavit, (a) abrumpere, et aliena jura violare. Itaque hominibus nequam, et aliorum detrimento, atque injuria promptis ſuas explere cupiditates, mala imminebant, quae Laeſorum ira atque vindicta eis comminabatur. Quum enim Natura vividiſſimum hominibus deſiderium inſeverit ſe ipſos conſervandi; jus quoque eis tribuit vitam, reſque ſibi neceſſarias ab audacibus aliorum coeptis tuendi. (b) Eſt haec non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus, ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus, ut ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim alienam inciderit, omnis honeſta ſit ratio expediendae ſalutis. Sed

ut

De Bello in Statu Naturae.

(a) De Offic. Lib.I. 7.

(b) *Grotius* de Iur. Bel. Lib.I. cap.2. et cap.3. §.3. Lib.II. cap. 20. §.8.

Digitized by Google

ut eſſe diximus homines comparatos, ut magis ſoleant doloris metu terreri, quam voluptatis ſpe inflammari [§.IV.]; non aliter validius promptiuſque ſibi quis conſulere poterat, ubi ejus vita aliorum hominum audacia in diſcrimine verſaretur, quam comminatione, et repraeſentatione malorum, quae vel aequarent, vel vincerent voluptatem, cujus fruendae ſpe homines illecti ad alios laedendos ducebantur. Hinc natum Jus Belli inferendi adverſus illos, qui vel intulerunt injurias, vel parati jam ſunt ad laedendum, ut territi malis, quae bellum ſecumfert, abſtinerent ab injuriis, a nocendo averterentur. Sic foedus humanae ſocietatis, communiſque hominum pax ignominioſae ſervitutis, mortiſque etiam formidine muniebantur. (1)

(1) Vulgatiſſima eſt Praeſidis de Montesquieu *Eſpr. des Loix Liv.I. Chap.11.* et Genevenſis Philoſophi Joan. Jacob. Rousseau. *Diſcours ſur l'origine de l'inegalité des hommes.* ſententia, qui opinati ſunt ad pacem colendam proclives eſſe putandos homines in ſtatu naturali, non ſolum propter virium imbecillitatem; verum etiam ex conſcientia neceſſitatum, quibus urgentur. Sed naturalem ſtatum inter adultos homines eſſe mutui belli minime ambigendum ſcribit Antonius Genuensis *Elem.Mataph.Tom.IV.Cap.VI.* §.7. Nam vitio corruptae naturae et ſunt ſinguli ſui nimium ſtudioſi ac amatores, et invidi alterius bonorum, et percupidi habendi alieni, ad nocendum proclives (§.II.) et in vindicationem proni. Nec certe relinquendi naturalem ſtatum aliunde facta neceſſitas.

Acrius ex ira quod enim ſe quiſque parabat
Ulciſci, quam nunc conceſſum eſt Legibus aequis,
Hanc ob rem eſt homines pertaeſum colere aevum.

Lucret. *Lib.V.v.* 1147. *et ſeq.* Si Thomas Hobbes magis doctrinarum impietate, quam ingenii acie notus, non de jure diſputaſſet, ſed quemadmodum ſe res haberet, quaeſiviſſet; nihil foret unde reprhenderetur, quod docuerit ſtatum naturalem, eſſe ſtatum mutui belli.

VI.

Cauſſe introducendi, ſanciendique Poenas in ſtatu Civili.

1. Quaecumque autem fuerit cauſſa, propter quam Homines, ut cecinit Horatius,

. . . . abſiſtere bello,
Oppida coeperunt munire, et ponere Leges
Neu quis fur eſſet, neu latro, neu quis adulter, (a)

(a) Lib.I. Satyr.3.v.99.

con-

conſtat hunc eos ſibi propoſuiſſe primum ac potiſſimum finem, dum naturali relicto ſtatu in Civilem Societatem cojerunt; ut nempe ſecuri eſſent ab injuriis, et noxis (1) ad quas ſibi mutuo inferendas ſunt ingenio proclives [§.1I.]. Quem enim alium potuiſſent intendere finem homines, ſuperbum genus et ſervitutis impatiens, quum potiori ſuae libertatis jure ſe abdicantes colla jugo ſubmiſerunt civilis imperii; niſi ut ſecuritatem ſibi quaererent, pacem nanciſcerentur, cujus nunquam tuta erat in ſtatu naturali fiducia? (2) Quippe tunc homines regionibus inter ſe disjuncti, et diſſipati, quales Theseus *Athenienſes* invenit, quos ille primum coegit in civitatem, (3) tantum ſaepe non valebant, ut ſe, familias, reſque ſuas poſſent defendere, et comminatione malorum, quae poterant inferre bellando [§.V.], alienam audaciam a nocendo deterrere: (*b*) coacti proinde non raro illorum vim, nequitiamque pati, quos corporis robur, animique impotentia incendebant imbecilliores ſubigere, ſemperque *recentes convectare praedas, et vivere rapto*.

(*b*) V. *Gravin.* Orig. Jur. Lib. II. §.4.

2. Sed finis hic primus atque praecipuus Civilis Societatis poterat facile eludi, atque etiam everti; niſi eae adhiberentur rationes, quae ad illud adſequendum opportunae forent ac neceſſariae. Homines namque magis alienarum opum, quam ſuae tranquillitatis deſiderio capti, ut cupiditatibus indulgeant, ut concupitis potiantur voluptatibus, jugiter ſuo et alieno detrimento feruntur ad aliis nocendum, illamque partem ſuae libertatis vindicandam, qua ſe pro publico commodo abdicarunt. Profecto rerum humanarum conditio non patitur, ut homines in Civili Societate congregati ab aliorum injuriis ſint dubio procul immunes, omnino quaeſita ſecuritate fruantur.

C tur.

tur. Qui cives fiunt, homines eſſe non deſinunt, nec ingenitam abiiciunt ad nocendum proclivitatem [§.II.]. Quaenam humana vis leones mutabit in agnos? *Vitia erunt, donec Homines*. (c) Sed ne probabilis ſit cauſſa metuendi, ut recte loquitur PUFFENDORFIUS, proſpici poteſt. (d) Siquidem homines quamquam ſpe voluptatis ad nocendum ferantur; tamen generatim metu doloris ſummopere commoventur [§.IV.]. Non alia ergo eſſe poterat paratior validiorque ratio finem obtinendi in Civilium Societatum inſtitutione propoſitum; quam comminatione, et repraeſentatione ſenſibilium malorum, quae omnium vehementius ſupra homines agunt, metum in illis excitare doloris, quos ſpes voluptatis, anxietas ſuis affectibus indulgendi ad alios laedendos impelleret. (e) Nam qui ratione traduci ad meliora non poſſunt, ſolo metu, ut recte QUINTILIANUS (f) obſervat, continentur. Mala, quae homines manent ſegreges adhuc, vel in diverſis Civilibus Societatibus congregatos, ut ab aliorum pace perturbanda ſe abſtineant, juſta ſunt praelia, quorum inferendi jus omnibus ineſt in ſtatu naturali [§.V.]: Quae autem mala in Civili Societate comminantur, et repraeſentantur Civibus auſis in publica aut privata commoda peccare, POENAE dicuntur, quae bella domeſtica ſunt, quorum metu eorumdem nequitia perdomatur.

(c) *Tacit.* IV. Hiſtor.

(d) Dr. de la N. et des G. Liv. VII. Ch. IV. §. III.

(e) V. Eſſai ſur l'Hiſt. du Dr. Naturel Tom. I. §. XII. pag. 196.

(f) Inſt. Or. Lib. XII. cap. 7.

(1) Qui cauſſas inveſtigarunt, propter quas homines naturalem ſtatum cum civili commutaverint, pene omnes in diverſa abiere. Aliis enim placuit ob rerum indigentiam PLAT. *de Rep. II.* aliis juſtitiae fruendae cauſſa HESIOD. *Theogon.* v. 87. vel etiam utilitatis ARISTOTEL. *Eth. VIII.* 11. homines in Civilem Societatem coaluiſſe. CICERO *Offic. II.* 21. ut ſua tenerent, homines conſtituiſſe Civitates contendit, BODINUS vero *de Rep. I.* 6. et HOBBES *de Civ. I.* vim et metum cauſſam fuiſſe Civitatum opinantur. Recte *Ill.* HEINECCIUS *Elem. Jur. Nat. et Gent. Lib. II. Cap. VI.* §. 106. duplicem diſtinguit Civitatum originem, quarum aliae ad vim aliis inferendam opprimendoſque innocentes; aliae ad vim vi repellendam, civeſque defendendos coaluerint. Illas rectius *Latronum coetus*, has *juſtas Reſpublicas* dixeris.

(2) Hunc

(2) Hunc fuiſſe finem Civitatum conſtituendarum praecipuum, ne ſcilicet homines invicem coeuntes facerent paterenturve injurias aperte innuit *Plato Lib. II. de Republ.* ὥστ' ἐπειδὰν ἀλλήλους ἀδικῶσί τε καὶ ἀδικῶνται, καὶ ἀμφοτέρων γεύωνται, τοῖς μὴ δυναμένοις τὸ μὲν ἐκφεύγειν τὸ δὲ αἱρεῖν δοκεῖ λυσιτελεῖν ξυνθέσθαι ἀλλήλοις μήτ' ἀδικεῖν μήτ' ἀδικεῖσθαι καὶ ἐντεῦθεν δὴ ἄρξασθαι νόμους τίθεσθαι καὶ ξυνθήκας αὑτῶν.

(3) Gentes ferme omnes a naturae ſtatu, ſeu a naturali libertate, ad Civilem Statum paulatim veniſſe, qui earum attente Hiſtoriam legerit, aperte intelliget. V. Hertius *Elem. Prud. Civ. I. 3. 4. p. 77. ſeq. v.*

VII.

Quemadmodum in Civili Societate jus natum, conſtitumque puniendi.

1. Quae cum ita ſint jam patet ex indole ingenii humani, et Civilium Societatum natura fineque Poenas ſic proprie dictas in Civili Statu originem habuiſſe [§. I.]. Neque vero eſt ambigendum quin ii, qui in Civilem cojerunt Societatem conſenſerint, ut poenae comminarentur et infligerentur adverſus quoſcumque ex ipſis, qui auderent in publica vel privata commoda peccando, finem eludere aut etiam evertere Civilis Societatis. Quiſquis enim vult finem, is neceſſario conſentit in media, ſine quibus finis obtineri non poteſt. Quum ergo non alia eſſet paratior, validiorque ratio ſecuritatem adſequendi ab hominibus in civili ſtatu qnaeſitam, quam poenas ſancire in illam violantes [§. VI.]; liquet profecto poenarum ſanctionem unam fuiſſe ex conditionibus, unde conſtat pactum ſociale, quo homines convenerunt in Societatem, ipſaque Societas coaleſcit. (1) Sic natum conſtitutumque Jus Puniendi in Statu Civili. Ac quemadmodum quiſque in ſtatu naturali jure belli praeſentes a ſe amoliebatur injurias, a futuris noxis cavebat [§. V.]; ita in ſtatu civili ab utriſque tuetur jure puniendi, (2) quod tribuit Societati. (a) Quum autem Societas a Publica Poteſtate repraeſentetur, in quam ejus regimen, Civiumque ſalus incumbunt; proinde Publicae Poteſtati inhaeret, et ab ipſa jus puniendi exercetur, quo ſine nec So-

(a) *Vattel.* Droit des Gens ou princip. etc. Liv. I. Ch. XIII. §. 169.

cietatem regere, nec Civium ſaluti proſpicere poſſet. (3)

2. Hinc porro colligitur jus puniendi anterius non eſſe Civilium Societatum inſtitutione. Quandoquidem antequam Civiles Societates inſtituerentur, ſua cuique ſalus curae erat, cui bello proſpiciebat [§.V.]. Sed ne quis jus belli, quo potiebantur homines in ſtatu naturali, cum jure puniendi confundat natum conſtitutumque in civili ſtatu; neceſſe eſt animadvertere in illo tunc ſolum juſte bellum inferri potuiſſe, quum pro ſe ipſo tuendo ſuſciperetur. Nec praeter ſui defenſionem poterant homines bellando aliud agere, niſi ad ſummum, ut ſibi a futuris injuriis caverent, eo redigendo aggreſſores, ut in poſterum nocere non poſſent. Sed longe latius porrigitur jus puniendi, quod locum habet in Statu Civili, alioſque etiam fines intendit. In eo quippe invectae ſunt Poenae, non ſolum ut illius qui laeſus eſt ſecuritati, ſed multo magis ut reliquorum omnium Civium ſaluti proſpiciatur terrifico ipſarum exemplo, quo homines ad mutuas injurias ingenio proclives [§.II.] a ſibi invicem nocendo deterreantur [§.VI.]. Quare manifeſto apparet hallucinatos fuiſſe illos rerum civilium Scriptores, inter quos eminent celebris Anglus Philoſophus JOANNES LOCKIUS, (b) et graviſſimus Gallus Juriſconſultus JOANNES BARBEYRACCIUS, (c) qui contenderunt hujuſmodi jus puniendi anterius eſſe Civilium Societatum inſtitutione. Siquidem jus puniendi, de quo loquimur, ut ceteras omittam rationes, ita comparatum eſſe facile intelligitur, ut ad illud exercendum Judicibus opus ſit. Sed inter homines extra civilem ſtatum viventes, qui non ſolum natura, ſed etiam conditione omnino ſunt pares, nemo Judex eſſe poteſt, niſi conſenſu fiat: propterea in ſtatu naturali tunc ſolum Judicis officio fungi quis

(b) Du Gouvern. Civ. Ch.I.

(c) Liv.VIII. Chap. 3. not. 2. *Puffend.* Dr. de la N. et des G.

quis poterat, quum res eſſet de ſibi illatis injuriis; quo in caſu neceſſitate cogebatur Judicem quemquam eſſe in cauſa ſua. *(d)*

(*d*) V. *Juſt. Hen. Boehmer.* Jur. Publ. par. ſpec.lib.2.cap.8. not.6.

3. Neque vero defuerunt qui dixerint jus puniendi in ſtatu civili ſucceſſiſſe juri privatae ultionis, quo ſinguli potiebantur in ſtatu naturali: unde Poenam appellarunt Publicam Vindictam. *(e)* Sed magnopere admiramur ultionis illos meminiſſe, qui de eo quod juſtum eſt quaerebant. Si haud nefas in ſtatu naturae quandoque ſe ulciſci; id erat idem ac jure belli, ultra quam poſceret tutelae ac ſecuritatis ſuae neceſſitas, uti ad deterrendos alios, ne ſimiliter auderent nocere. Ac neſcio utrum id conſentaneum ſit rectae rationi, atque humanitati conveniat, qua ſe mutuo perſequi homines debent. Certe nil eſſe iniquius ac exitialius Natura ipſa monet crudeli illo vulgarique effato

(*e*) *Velthuiis.* tr. de poen. div. et hum.

At vindicta bonum vita jucundius ipſa. (f)

(*f*) *Juvenal.* Satyr. XIII. v. 180.

Nam aequius ſibi vehementiuſque fortaſſe amore, et obſequio proſpicitur, quae magnanimitas virtuſque pariunt, quam metu irae, et ultionis, quibus homines ultra, quam liceat, abripi ſolent: unde toties contingit ut qui laeſus eſt, laedens fiat, diuturnique inter homines belli ſemina procreentur. Sed quomodocumque ſe res habeat, etiam in hoc altero ſenſu Publica Vindicta nihil eſt aliud, quam jus puniendi adhibitum ad aliorum exemplum, de quo hactenus diſſeruimus.

(1) Quandoquidem ſine poenarum ſanctione finis obtineri non poterat Civilis Societatis; neceſſe eſt intelligere eam in Illius inſtitutione, veluti inter primarias conditiones cautam, conventamque tacite ſaltem fuiſſe. Nihil autem obſtat, quominus alicujus rei origines ratiocinando inveſtigari poſſint, etſi nulla ejus litterarum monumenta extent.

(2) En quemadmodum plures ideas noſtris analogas, quas hoc Capite expreſſimus, breviter concinneque extulerit quidam recentiſſimus Scriptor, cujus Liber caſu, ſtatim ac editus eſt, ad noſtras manus pervenit. „ Si le bien

„ bien, que l'on fait aux hommes, donne des droits a leur eſtime, a leur reconoiſſance, et devient le fondement de toute autoritè legitime; le mal, qu'on leur fait, met tous ces droits au nèant: la Societè pour ſa propre sùretè, peut juſtement ècarter ceux, qui mettent obſtacle a ſes vues, et punir ceux, qui troublent ſa felicitè. Punir quelqu'un, c'eſt le priver du bonheur, ou des avantages, qu'il deſire. Si tout homme attaquè par un ennemi a le droit de ſe defendre, la Sociètè jovit ſans doute du mème droit. Tout citoyen qui lui fait du mal, qui exerce la licence, qui s'arroge le pouvoir d'etre injuſte, devient l'ennemi de tous les autres, et peut etre juſtement puni par les Loix deſtinèes a oppoſer la force de tous a la force de celui, qui fait la guerre a tous. Tout homme qui nuit a ſes ſemblables, briſe les liens de la Societé, et n'a plus aucuns droits a la protection des Loix. „ *Syſteme Social. Par.I. Chap.*12. *pag.*141. *Londr.* 1773.

(3) Quiſquis ſapit, profecto intelliget nil quidquam hoc noſtro, quod exhibemus ſyſtemate, detractum iri, vel contrarium efferri juribus Summae Civilis Poteſtatis. Jus namque puniendi, quod ineſt Publicae Poteſtati in qualibet Civili Societate, ſive repetatur a Deo, qui illud Publicae Poteſtati tradiderit, ſive hauriatur ex Civium conſenſu, a quibus fuerit in eam collatum, ſemper firmum immotumque eidem inhaeret, et legitime ab ipſa exercetur. Sed quando oſtendi poteſt a Civium conſenſu hujuſmodi jus derivaſſe in Publicam Poteſtatem, ut Nos demonſtravimus, non oportet ad Deum provocare, quemadmodum prae ceteris nuper provocavit Auctor *Del Giur di Punire Napoli*, 1772.

VIII.

Unde tanta ubique locorum Poenarum profecta varietas.

1. Quoniam ergo ſunt Poenae promptior validiorque ratio publicam privatamque pacem, et ſecuritatem in civili ſtatu adipiſcendi, conſervandi, tuendi [§.VII.]; propterea nulla fuit unquam, eritque Civilis Societas, quae ſine poenis adverſus noxios flagitioſoſque Cives indictis viguerit, poſſitque vigere ac perſeverare. Certe quiſquis antiquiorum Populorum, quae adhuc ſuperſunt, Leges perluſtraverit, inveniet earum pleraſque circa poenas verſari rependendas delictis, quae ſunt eae Civium actiones quibus eluditur, vel evertitur finis ſtatus Civilis [Lib.I. Cap.II. §.II.]: unde Leges Poenales omnium ſunt antiquiſſimae. (a)

2. Sed quamquam omni in Civitate Poenales Leges latae ſint, et conſtitutae; haud tamen illis ubique eaedem invectae, et ſancitae ſunt Poenae. Quibus enim ex cauſſis tot diverſa extiterunt Delicta diverſis in Rebuſpu-

(a) V. *Goguet.* de l'origin. des Loix et du Gouuern. Liv.I. Ch. I. art.1.

publicis [Lib.I. Cap.II. §.XI.]; ex eiſdem fere manavit tanta ubique locorum varietas, et diſcrepantia Poenarum, quanta percurrenti Populorum Hiſtorias occurrit. Si Religionis doctrina, clymatis influxu, genere educationis Gens aliqua ferocior ſit, altera humanior; crimina generatim utriuſque ingenium ſequuntur; apud illam atrociſſima ſcilicet, apud hanc minus erunt atrocia. Poenae ergo vario Populorum ingenio adtemperandae, aſperrimae ſunt inter *Japponenſes* immorigeram barbaramque Nationem, (*b*) leniores apud *Indos* hoſpitalem, mitemque Gentem. Tyrannis, quae ſaepe uno in loco ignota ante delicta effinxit; alio etiam in loco inauditas poenas invenit. Sic Dyonisius Syracuſis crimini tribuit Marsyae, quod eum jugulare ſomniaverit: Agrigenti Phalaris taurum candentem in Reos adhibuit, ut crudelior eiſdem mortis ſenſus conſtaret. Nova Crimina, Novæ Poenae. At contra qui imperio aequitate ac ſapientia uſi ſunt, criminum ſpecies imminuerunt, poenarum ſaevitiam temperarunt. Romae Imperator Alexander pleraque majeſtatis crimina ceſſare ſuo ſoeculo reſcripſit, (*c*) quae Tiberii aetate ultra limites protracta. Mauritius Byzantii, (*d*) Elisa Moſchae neminem, quouſque imperarent, morte punituros declararunt. Quin immo ipſae praejudicatae vulgareſque opiniones, quae varios apud Populos dominantur, ut in delicta influunt, ſic diverſis eorum poenis originem praebent. In Mingrelia adulterium punitur unius ſuis multa, quem vir, uxor, adulter ſimul pacifice comedunt: idem ſcelus Gothicis Legibus morte vindicatur. (*e*)

(*b*) Recueil des Voyag. qui ont ſervi á l'établiſ. de la Compagn. des Ind. Tom.III. par.2.

(*c*) *Cod.* lib.9. tit. leg.1.

(*d*) *Evagr.* hiſtor.111.

(*e*) Lib.1.tit.6.

3. Ceterum nihil eſt exploratius quam poenas, quemadmodum in delictis contingit, naturam ſequi indolemque regiminis, quo quaelibet utitur Civilis Societas: Quod

(f) V. *Le Diction. Enciclop.* articl. Peine.

Quod quidem praecipuus, et generalior eſt fons variarum poenarum, quae ubique adhibentur. (f) Timor vectis eſt arbitrarii regiminis, baſiſque tyrannidis. Itaque ubi viget Deſpotiſmus, ut in Turcico Imperio, ibi ſunt aſperrimae Poenae. Eo enim vehementior incutitur metus, quo graviora ſunt mala, quae Poenae praeſeferunt. At minus ſunt rigidae Poenae ubique temperatius eſt regimen, et certis quibuſdam limitibus circumſcriptum, veluti Monarchia. Alii enim ſunt cardines, quibus hujuſmodi innititur regiminis forma; unde ut plurimum non oportet atrociores adhibere poenas. Quod ſi leniores in Ariſtocratia ſunt poenae, leniſſimae in Democratia, hoc inde eſt, quod ſecus ac in aliis contingit regiminum formis, in quibus qui poenas indicit ſe ſupra Leges Poenales eſſe intelligit, in iſtis qui poenas ſanciunt, ſe ipſos eiſdem ſubiiciunt. Quoties autem variatum eſt regimen Societatis, toties et delicta variarunt [Lib. I. Cap. II. §. XI.]: ſic quoque Poenae. Quod Populi Romani exemplo illuſtrat MONTESQUIEU. (g) Nam Romae variatio poenarum ſemper ſequuta eſt mutationem regiminis, converſionemque rerum civilium. Principio cum manu a Regibus omnia gubernarentur ſeveriſſimae poenae fuerunt. Expulſis Regibus, partaque libertate Decemviri, qui tyrannidem adfectabant, parum curarunt Legibus XII. Tabularum poenas novae regiminis formae adtemperare. Sed poſtquam Decemviralis Poteſtas extincta eſt, ſublatae e medio Leges fere omnes fuerunt, quae graviores poenas indixerant. (1) Sola fere poena impoſita a Legibus, quas SYLLA tulit, interdictio fuit aquae, et ignis. Primus CAESAR adjunxit bonorum confiſcationem, quod ei opus eſſet divite aerario. Tandem Imperatores monarchi-

(g) *Eſp. des Loix Liv. VI. Chap. 15.*

chico regimini, quod invehere, et confirmare ſunt aggreſſi reſpondentes poenas conſtituerunt. (2) Generatim ergo eo ſeveriores, vel mitiores ſunt Poenae, quo temperatius, aut contra eſt regimen Societatis. Quaeris fortaſſe quatenus in aliqua Civitate Civilis floreat vigeatque Libertas, quae a regiminis forma penitus pendet; ſciſcitere quibuſnam poenis in ea vindicentur delicta? Felices illi ſunt Populi, quibus, ut ſcripſit Livius *de Romanis*, (i) gloriari liceat, nulli Gentium mitiores placuiſſe poenas.

(i) Hiſtor. I. cap. II.

(1) Certe quidem haud expreſſe Decemvirales Leges ſunt abrogatae. At cum *Lex Porcia* vetuerit Civem Romanum morte afficere, antiquae Leges Poenales ſenſim uſu caruerunt. V. Cic. *pro C. Rabir*. Salust. *de Bel Catilin.*

(2) Imperatoriis Sanctionibus tres in claſſes diviſae poenae: aliae nobiles manebant viros, illuſtriſque conditionis, *ſublimiores*. Hae poenae leniſſimae erant. Aliae infligebantur inferioris gradus hominibus, *mediis*, erantque illis aliquanto aſperiores. Aliae ſpectabant vulgum, *infimos*, quae omnium ſerveriſſimae fuerunt.

D CA-

CAPUT III.

De Natura Poenae.

I. *Utrum fas inter homines puniendi jus exercere?*
II. *Poena definitur.*
III. *Quid ea ſit:*
IV. *Propter quae infligatur:*
V. *Quoſnam maneat:*
VI. *A quo inferenda:*
VII. *An, et quatenus indulgeri poſſit?*
VIII. *Qui finis poenarum:*
IX. *Attingitur quaeſtio ad quam Juſtitiae ſpeciem referenda earum inflictio, et diſtributio.*
X. *Tranſitio.*

I.

Utrum fas inter homines puniendi jus exercere?

QUamquam omnes homines natura ſint pares, id tamen non obſtat, quin poſſit inter eos jus puniendi conſtitui atque exerceri. Non tam enim quod, ut Grotius *(a)* contendit, inter ea, quae Natura ipſa dictat licita eſſe, et non iniqua eſt et hoc, ut qui malum fecit malum ferat; (1) quam quia neceſſarium id eſſe conſtat, ut publicae, et privatae ſecuritatis paciſque finis obtineatur, quem ſibi homines in Civilem Societatem coeuntes *(b)* propoſuerunt [Cap.II. §.VI.]. Re enim vera quoniam ratione praeviſum, uſuque compertum fuit ob humani ingenii ad nocendum proclivitatem non aliter hunc finem conſequi poſſe, quam comminatione, et repraeſentatione malorum; propterea in Civili Societate conſtitutum eſt jus puniendi, invectaeque ſunt Poenae, quarum originem quum jam invenerimus, oportet nunc naturam quaerere, et enucleare.

(a) De Jur.B. ac P. lib.II.cap. 20. §.1. n.2.

(b) *Puffend.* Dr. de la N. et des G. Liv.VIII. Ch.III. §.6.

(1) Hoc

Digitized by Google

(1) Hoc antiquiſſimum et Rhadamanteum jus Philoſophi vocarunt: unde cujuſvis notae ſunt expertes, qui poenas juſte inferunt Delinquentibus, jureque puniendi legitime utuntur in Civitatibus. V. Lactant. *De Ira Dei cap. 17.*

II.

1. Si quidquam eſt, de quo homines varias ſibi confixerint opiniones, tulerintque ſententias; id profecto contigit in Poena. Fuerunt enim qui poenam exiſtimarent eſſe peccati retributionem, quae jure quodam Peccanti debeatur. Sed aliis arriſit potius poenam ut compenſationem habere, quae pro flagitio praeſtetur. (*a*) Pleriſque poena eſt noxae vindicta, quae omnibus antiquior de ea opinio invenitur, quia ultionis vetuſtiſſimus uſus, et humano ingenio conformis. (1) Graeci duce Aristotele poenam definiebant κόλασιν: eodem fere ſenſu *Romani Juriſconſulti* eam eſſe dixerunt coercitionem omnium delictorum [Cap.I. §.II.]. Multi vero inter recentiores rerum civilium Scriptores (*b*) laudant, et ſequuntur Grotium, qui poenam eſſe definiit malum paſſionis propter malum actionis: a qua definitione non tam re, quam verbis receſſit Becmannus, cui poena dolor eſt propter delictum illatus.

Poena definitur.

(*a*) V. *Hocchſtetter.* de jur. poen. ſect. 1. §. 2.

(*b*) V. *Vitriar.* Inſtit. Jur. Nat. et Gen. Lib. II. Cap. 20. §. 2.

2. Sed hae omnes de Poena ſententiae ejuſque definitiones, licet poſſint convenire poenae in abſtracto generaliſſimoque ſenſu acceptae; nequeunt tamen aptari poenae ſic proprie dictae, nimirum Civili, de qua nos ſermonem inſtituimus. Neque enim totam ejus, ut oportet, naturam exhauriunt, et nonnullae ab ipſa quoque diſcrepare videntur. Rem acu tetigerunt Hobbesius, Pufendorfius, ceterique Scriptores, qui eorum de poena definitiones amplexi ſunt, (*c*) ex quibus haec poteſt numeris omnibus abſoluta ejuſdem definitio conflari. *Poena*

(*c*) V. *Heinec.* I. N. et G. Lib. II. Cap. VIII. §. 159.

Digitized by Google

eſt malum paſſionis vel privationis, quod propter delictum alicui a Publica Poteſtate infligitur, ut aliis ejuſdem metu a delinquendo deterritis communi ſecuritati pacique proſpiciatur.

3. Age vero partitim propoſitam exponamus definitionem. Sic paulatim naturam poenae aſſequemur.

(1) Ultiones ſeu punitiones hominum Antiqui *Poenas* dixerunt teſte PAUSANIA *in Laconicis*.

III.

Quid ea ſit.

1. Poena malum eſt. Quum enim homines non aliter quam metu doloris, qui cominatione, et repraeſentatione malorum incutitur validius promptiuſque a voluptatibus ſibi alieno detrimento comparandis avertantur [Cap.I. §.IV.]; jam Poena, quae hunc in finem eſt in civilem ſtatum invecta, malum ſit oportet. Sunt autem varia malorum genera, et ſignanter paſſionis alia, alia privationis: unde poena malum eſt, et quidem paſſionis vel privationis. Certe mala, quibus quum afficimur, aliquid non tantummodo opinione, verum re ipſa patimur, vehementiorem in nobis excitant metum, quaeque proinde ad homines in officio continendos validiora ſunt illis, quae eos non adeo tangunt. Malum vero quod poena praeſefert aeque tale eſt, ſive quid feramus doloriferum, ſive laborem aliquem cogamur ſubire. (1) Tunc enim labor ille quâ moleſtus ſpectatur; ideoque refertur ad malum paſſionis. (a) Sed licet reliquis graviora ſint mala paſſionis, quum puta corpus cruciatur; non levia tamen ſunt quamplura privationis mala, ut jacturam perferre bonorum, quorum magnus, et neceſſarius eſt uſus in vita, vel exiſtimationem perdere, ex qua plures capiuntur utilitates. Hinc recte infamia, multae poenis adcenſentur, ſiquidem mala.

(a) *Grot.* de jur.B.et P.lib.2. cap.20. §.1.

2. Quod

2. Quod ſi Poena malum eſt, jam nemo, ni dementia aut phanatiſmo laboret, eam volens lubenſque ſubibit. Nam homines a malis vehementer abhorrent, quorum adverſationem Natura ipſa eis inſevit. (1) Nulla ergo, ut inquit *Declamator* (*b*) poena eſt niſi invitis: ex quo Juriſconſulti, rerumque criminalium Scriptores collegerunt reo poenae optionem relinquendam non eſſe, quaſi quam eligeret Reus poenam, non invitus deinde ſubiret. Etenim ſi reo poenae optio permittatur, non quidem lubens poenam is perferet; ſed ex duobus neceſſariis malis, quod ſibi minus videbitur vel invitus eliget, atque patietur.

(*b*) *Quintilian.* Declam. XI.

(1) Veluti ſi opera quaedam Reis pro poena injungantur, ut damnatis ad remum, in metallum, ad foſſam faciendam etc. V. Suet. *in Tiber. cap.*51.

(2) Hinc merito improbatus eſt mos cogendi reos, ut in ſe ipſos animadvertant, quemadmodum legimus apud Diodorum *Siculum lib.*3. *cap.*5. receptum inter Aethiopes; et Athenis rei capitales cicutam bibere adigebantur, ut contigit Socrati. Tull. *lib.*3. *Tuſc. Quaeſt.*

IV.

Propter quae infligatur.

At non omne malum poena eſt, ſed illud dumtaxat, quod propter delictum infertur. Eſt autem delictum humana actio externa, ab interna dependens, libera, conſilio facta, adeoque imputabilis, ſive mediate ſive immediate perfecta, Societatis tranquillitatem, (adde, et ſanctitatem Religionis, a qua Societatis tranquillitas vel maxime pendet) Sociorumque ſecuritatem, et commoda laedens [Lib.I. Cap.III. §.XI.]. Hinc fit ut pro ceteris hominum actionibus, quae delicta non ſunt, licet injuſtis pravisque, nequeant poenae comminari atque repoſci. (*a*) In hunc cenſum actionum referuntur in primis cogitationes, conſiliaque delinquendi mente agitata quidem, ſed extrinſecus haud prodita, vel exequutioni mandata, quae quamquam

(*a*) *Burlamaqb.* Dr. Politiq. Liv. III. Chap. 6.

quam poſtea forte innotuerint, tamen delicta non ſunt [Lib.I. Cap.III. § IX.], nec poſſunt proinde poenis vindicari. (1) (excipe quoſdam caſus in delictis Religioni contrariis.) Non probant enim Leges Humanae illud JUVENALIS: (b) *patitur poenas peccandi ſola voluntas*. Deinde non debet poena manere minutiſſimos lapſus, ut loquitur HEINECCIUS, (c) a quibus nemo fere mortalium immunis eſt, nec omiſſiones officiorum humanitatis; quae omnia Humanae Leges minime criminantur [Lib.I. Cap.III. §.X.], non ſolum quod hominibus communia, et fere inevitabilia ſunt; ſed etiam quia nullam poſſunt exitialem publicae privataequae paci, et ſecuritati perniciem inferre. (2) Tandem inter actiones hominum, poenae expertes recenſenda veniunt ea peccata, quae inſuper ut delicta Legibus non traducuntur [Lib.I. Cap.III. §.X.]. (3) Quodlibet malum, quod propter hujuſmodi actiones fortaſſe inferatur Poena proprie non eſt, nec poteſt Poena vocari, niſi ab iis, qui verbis callide ludunt, vel turpiter vi potentiaque abutuntur. Poena malum eſt, quod propter delictum infligitur [§.I.].

(b) Satyr. XIII. v. 208.

(c) Jur. Nat. et Gent. Lib. II. cap. 8. §. 162.

(1) Hinc graviter reprehenſus FRANCISCUS I. Galliarum Rex, qui ſolas de ipſius nece cogitationes ultimo ſupplicio punlviſſe fertur. BODIN. *de Repub. L.II. c.5. L.IV. c.7.*

(2) Ut conſervetur vigeatque Societas oportet, ne ſibi invicem homines noceant; quod vero etiam proſint id optimum quidem et evangelicis praeceptis conſentaneum, ſed conſervando Civili Statui minime neceſſarium. Neglectus ergo officiorum humanitatis ut delicti nota juxta leges civiles, ita etiam poenae cenſura eſt immuuis. Quod ſi tamen interſit ea aliquando mutuo adhiberi inter homines, praeſto ſunt millenae cauſſae, quae extra poenas, impellunt homines ad humanitatis officia exercenda. Poena malum eſt: nequit ergo imponi, niſi quum neceſſaria eſt tutelae, et conſervationi Societatis. (adde et Religionis, quae, ut praedixi, illius eſt firmiſſima baſis.) V. GROT. *de I. B. et P. Lib.II. Cap.20. §.20.*

(3) Auctor Opellae *del Dritto di Punire*, cujus jam ſupra meminimus *Cap.II. §.VII. not.3.* pro omnibus pravis hominum actionibus, licet internis, nec publicae privataeque ſaluti noxiis, ſerio contendit poenas dictandas et repetendas eſſe. Qua adeo effroeni juriſprudentia, nec abſurdior ulla tradi poteſt ac crudelior, generique humano feralior. *Si puniendus eſt,* *cui-*

cuicumque pravum maleficiumque ingenium eſt, *poena*, ut ſapienter SENECA advertit lib. 3. de Ir. cap. 31. *neminem excipiet*.

V.

Quoſnam maneat.

1. Cui autem poena ſit infligenda, facile eſt intelligere. Si enim poena malum eſt, quod propter delictum infertur [§.II.]; jam ſequitur poenam ei eſſe infligendam, qui fuit auctor delicti, ſive ipſe immediate ſuis viribus illud commiſerit, ſive mediate aliena opera exequutioni mandaverit [Lib.I. Cap.III. §.VII.]. Phiſicae ſiquidem cauſſae aeque ac morali delicta imputantur, quoniam ſunt ab utraque [Lib.I. Cap.IX. §.I.].

2. In auctorem porro delicti ſubeundae poenae obligatio incumbit vi pacti ſocialis, unde ſubſiſtit Civilis Societas [Lib.I. Cap.XI. §.II.]. Itaque quemadmodum nulla ei fit injuria, ſi convictus delicti det poenas; ita fas ipſi, et cuique alio non eſt reſiſtere Publicae Poteſtati poenam ex Legum praeſcripto irrogaturae. Sed quamquam Delinquens ad poenam ſubeundam ſit obligatus; haud tamen tenetur vel ſe ipſum punire, vel ſponte ſe ſe puniendum offerre. Neque enim ad quod malum aequo animo patiendum obligatus ſum, id mihi ſtatim ultro arceſſere jubeor. Poſſunt vero eumdem Civem plures poenae manere, vel quod plurium diverſorum criminum ſit reus, vel quia variae ſint uni delicto impoſitae poenae. Aliquando enim propter unum idemque delictum multiplex poena ſibi non contraria ſolet dictari. In utroque caſu ſi poena poenam conſumit naturaque invicem repugnant veluti mors, et damnatio ad opus aliquod publicum, major poena ex forenſi adagio minorem abſorbet; (a) itaut illa inflicta, haec nequeat inferri: ubi altera alteram non tollit, mutuoque ſtare poſſunt, ut fuſtigatio, et exi-

(a) *Bohemer.* Elem. Juriſp. Crim. ſect. 2. cap. 1. §. 28.

exilium; ambas ſimul infligi nihil prohibet, et conſuetudine receptum eſſe conſtat. At ſemel ac ſive unam ſive plures poenas Reus ſubierit, pro eodem delicto nequit amplius puniri. Nam ſuſtinenda poenae obligatio, quae naſcitur ex delicto [Lib.I. Cap.XI. §.I.], ejuſdem poenae redditione tollitur, et extinguitur [Lib.I. Cap.XII. §.II.]: propterea nefas vetitumque eſt quempiam ob idem admiſſum bis poenas dare.

3. Ceterae perſonae, quae delicti nec phyſica, nec moralis cauſſa fuerunt immunes a poena debent abire. Si poena malum eſt quod infligitur propter delictum [§.II.], quî poteſt eos manere, qui ſunt ſceleris puri? Liberi ergo, propinqui, noti, familiares, quos reos criminis ſocietas non fecit, nec miſeros poenae conjunctio facere debet. Quippe ſubeundae poenae obligatio perſonam non egreditur Delinquentis, nec poteſt in eos tranſire, qui ſunt inſontes [Lib.I. Cap.XI. §.III.]. Quod ſi inventae ſunt Gentes, quae paterna delicta innocentis familiae exilio, aut etiam internecione vindicarint; (1) haec earum barbaries ipſa humanitatis voce damnata eſt. Ibi poena ſit imperat ratio, poſtulat jus, pietas ſuadet, ubi noxa eſt. Fuerunt quidem qui dicerent Parentum ſcelera, quamquam acerbe, non tamen inique filiorum poenis lui; ut charitas liberorum amiciores parentes Reipublicae redderet, aut ne quiſquam vel ad imitandum ſcelus, vel ad ulciſcendam mortem ex nefaria domo ſupereſſet. Sed graviter CICERO, qui in ea alioquì fuit ſententia, ſciſcitatur (b) ferrent ne ulla Civitas latorem iſtiuſmodi legis, ut condemnetur filius aut nepos, ſi pater aut avus deliquiſſent? Sola potuit Tyrannis, quae metum ſemper crudelitatemque habet adjunctas, invehere, ut

(b) De nat. Deor. lib.IV.

ut filii quoque cognatique etiam innoxii ſupplicio tradantur. (1) Sed nihil impedit quo minus in eos, qui ſunt innocentes incommodum aliquod ex alieno delicto derivet. Quod quidem evenit quoties qui ſunt ex Univerſitate, puta, aut collegio, quamquam criminis ab Univerſitate commiſſi nec auctores nec participes fuerint; damnum tamen ex ejus poena patiuntur. (c) Ita etiam ſi quid, exempli gratia, ut GROTIUS ſcribit, (d) habeant, aut expectare poſſint perduellium liberi, in quod jus proprium ſit, non eis, ſed Populo, aut Regi; id auferri ipſis poteſt jure quodam dominii, quod dum exercet Princeps, aut Populus incommodum aliquod ſentiat in poſteris ſuis qui peccavit. Sic quoque Vades quamquam non teneantur ad poenam luendam, ad quam pro alio ſubeundam praeter jus faſque ſe ſe obligarunt [Lib.I. Cap.XI. §.III.]; tamen injuſtum non eſt, ut multam, quam ſi Reus, puta, in Judicio non ſtiterit, ſpoponderunt, perſolvant. Tunc enim poenam non luunt alieni delicti, ſed obligationem implent, quam ſuo facto libere contraxerunt. Item haeredes jure tenentur rependere quidquid ſuis auctoribus ex crimine obvenit, et in eos tranſivit: Poenis tamen implicandi non ſunt, quas illi delinquendo promeruerunt. Nam unuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubiicitur, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur [Lib.I. Cap.XI. §.III.]. Peccata igitur ſuos teneant auctores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum. (e)

(c) *Puffend.* I. N. et G. lib. VIII. Cap. III. §. 31.

(d) De Jur. Bel. et Pac. lib. II. Cap. 21. §. 16.

(e) Cod. lib. 9. tit. 47. leg. 22.

(1) Fuit haec Perſarum truculentia, ut teſtatur AMMIANUS MARCELLINUS. Idem mos obtinuit apud Carthaginenſes, et Macedonios, ut de illis narrat JUSTINUS, de his refert Q. CURTIUS. Sed et hodie hanc crudelitatem paſſim imitari Gantes Orientales jam pridem obſervatum eſt ab iis, qui illarum mores et inſtituta deſcripſerunt.

(2) „Neſcio quis „ *graviter ſcribit* GROTIUS *ſaepe cit. Oper. Cap.* 21. §. 13. „ auſus eſt Chriſtiano Imperatori ARCADIO hoc dictare in celeberrima *Leg. 5. C. ad Leg. Jul.*

Jul. majeſt. ſcilicet debuiſſe paterno perire ſupplicio, in quibus paterni, id eſt haereditarii criminis exempla metuuntur. „ Quanto humanius ſapientiuſque Plato laudandos potius eos cenſuit *Lib. IX. de LL.* quod parentibus diſſimiles forent. Vid. egregium *Commentarium Jacobi Gothofredi ad cit. Leg.* 5.

VI.

A quo Poena inferenda.

1. Sed non omnibus indiſcriminatim fas eſt poenam ei, qui deliquit infligere. Quodvis malum, quod alteri ab altero infertur propter delictum Poena proprie non eſt; ſed ſi laedenti a laeſo infligatur vindicta erit, ſin ab alio nova laeſio; quod utrumque in civili ſtatu illicitum, atque interdictum. Neque enim in eo ulli jus eſt mala Civibus propter delicta comminandi, et infligendi, niſi quam Publicae Poteſtati. (1) Siquidem quae cauſſa homines movit ad naturalem libertatis ſtatum cum civili ſubjectionis ſtatu commutandum; eadem ipſos induxit, ut juri renunciarent, quo potiebantur comminatione et repraeſentatione malorum alios a nocendo avertendi [Cap. I. §. VII.], illudque transferrent in Publicam Societatis Poteſtatem, quae ex omnium voluntatibus viribuſque in unum collatis coaluerat [Lib. I. Cap. I. §. IX.]; niſi in extremo verſarentur periculo, quo in caſu neceſſitatis intactum jus illud retinere ſibi volviſſe intelliguntur, (2) et quavis ratione ſaluti ſuae conſulere. *(a)* Profecto ſi in civili ſtatu jus quiſque retineret ſibi conſulendi malis in illos comminatis ac inflictis, a quibus metueret, vel laederetur; jam conſtare nunquam pax potuiſſet, atque ſecuritas, quam in eo homines quaerebant. Nam diſſidia, contentiones, injuriae, quae jugiter ſolent inter homines intercedere, adſiduam praeberent cauſſam mutuis offenſionibus, quibus late ſerpentibus tandem conflaretur bellum omnium in omnes: aliunde vero niſi foret in civili ſtatu qui metu malorum homines ipſos compeſce-

(a) V. *Puffend.* I.N. et G. lib. II. Cap. V. § 4.

peſceret ad injurias ingenio proclives [Cap.I. §.II.]; nequiviſſet finis ille obtineri primus atque praecipuus, ob quem in civilem ſtatum ii convenerunt. Neceſſitate ergo factum eſt Publicae Poteſtati, in quam Reipublicae ſalus, Civiumque ſecuritas incumbunt, jus puniendi, quo nullum neque terribilius neque majus poſſunt homines hominibus tribuere, et ſupra alios homines exercere: ex quo colligendum eſt illud non poſſe neceſſitatis, a qua proficiſcitur, limites egredi; multoque minus ad ea etiam extendi, quorum nec potuerunt homines nec voluerunt jus in Publicam Poteſtatem transferre. Itaque Poenae, quarum decernendi jus intelligitur nequiviſſe homines vel noluiſſe tribuere, quaeque a neceſſitate non proficiſcuntur, injuſtae ſunt, illegitimae, non jure inflictae, ſed vi illatae. (b)

(b) V. Dei Delit. e delle Pen. §.II.

2. Publica porro Poteſtas tunc jus puniendi nanciſcitur, quum generatim Cives omnes, vel unuſquiſque Civium ſingulatim ſuas ei vires ſubmittit, auxilio futuras in perſequendis, et caſtigandis criminum auctoribus, (3) aut ipſi ſaltem non obſtituras poenam a Delinquentibus repetenti. Atque adeo in civili ſtatu ſoli Publicae Poteſtati jus inhaeret puniendi, ut crimen ſit nec leve, ubi Cives, quamquam inſontes, audeant Cives delinquentes punire. Hinc jus puniendi, ut loquuntur civilium rerum Scriptores, (c) inter immanentia majeſtatis jura enumeratur.

(c) *Heinec.* Jur. N. et G. lib. II. Cap. 8. §. 50.

3. Neque ſolum jus eſt Publicae Poteſtati poenas decernendi, et infligendi in Delinquentes; ſed obligatione etiam ipſa tenetur puniendi delicta. (d) Quum enim ſaluti Reipublicae, Civiumque ſecuritati, quarum cura in ipſam incumbit, non aliter validius proſpiciatur, quam impoſitis in Delicta, et ſumptis a Delinquentibus poenis;

(d) *Burlamach.* Dr. Polit. Liv. II. Ch. 9. §. 5.

 pro-

propterea quantum, et quatenus publica ſalus, et privata ſecuritas exigunt, ea debet vindicare delicta, et in Delinquentes animadvertere. Ac ſane incaſſum Publica Poteſtas cum jure, tum vi puniendi aucta fuiſſet; niſi eis uteretur adverſus Cives delinquentes; ut commune commodum privatorum criminibus reſciſſum, eorumdem poena ſarciatur.

(1) Dubitari nequit quin ſuperioritas imperii ad infligendas poenas in Civili Societate requiratur; quae quidem quum Publicae Poteſtati Civium conſenſu et traditione inhaereat, ſequitur ut non niſi quam ab ea Poenae poſſint inferri. Eſſentiae eſt igitur Poenae, de qua heic diſſerimus, ut a Publica Poteſtate inferatur. Atque hinc etiam patet in ſtatu naturali nulli proprie jus puniendi competere poſſe, quia in illo non eſt alius alio ſuperior, ſed omnes ſunt pares; ac proinde jam ſupra Cap.II. §.VII. contendimus jus puniendi anterius non eſſe Civilium Societatum conſtitutione. Neque vero in ſtatu naturali quiſquam ſuperior evadit, ex quo qui male egit, eo ipſo ſe quovis alio inferiorem conſeatur feciſſe, et quaſi ex hominum cenſu detruſiſſe in cenſum beſtiarum, quae homini ſubjacent. Nulla enim ſuperioritas aut praeſtantia moralis jus puniendi tribuere poteſt, quod ſine ſuperioritate imperii concipi nequit: implicat autem hanc ſuperioritatem intercedere inter pares, quales in ſtatu naturali omnes homines eſſe nec ipſi diffitentur, qui contra communem ſententiam docuerunt cuicumque in eo jus eſſe puniendi violationes Legum naturalium. Quod ſi Extranei puniuntur, ubi deliquerint, non id naſcitur, ut contendit Lockius *Gov. Civ. Ch.* I. ex jure puniendi quod cuilibet competit ſupra omnes, ſed innititur iis rationibus atque principis, quae expoſuimus *Lib.I. Cap. VIII. §.V.*

(2) Quamdiu, et quatenus in Civili Statu competat duretque jus ſe ipſum conſervandi comminatis et repraeſentatis in alios malis diſputant Juriſconſulti. Verior eſt receptiorque doctrina illud cum periculo incipere, et quouſque periculum imminet, durare. Quibus autem conditionibus eo utendum ſit, et praeſertim de tutamine inculpatae tutelae, multa ab illis quaeruntur. Sed de toto hoc argumento *ſequentib. Libr.* ampliſſima diſſerendi occaſio redibit.

(3) Nam quod ad ſe ſpectat nemo cogitat hoc jus Publicam Poteſtatem in ipſum eſſe exercituram, caſumque iſtum veluti nunquam futurum conſiderat; praeſertim quum in ſuo arbitrio ſit collocatum nullam Publicae Poteſtati cauſſam praebendi, ut eo jure adverſus ipſum utatur.

VII.

An, et quatenus indulgeri?

1. Utrum vero ut poenas Delinquentibus infligendi jus eſt Publicae Poteſtati [§.VI.]; ita poſſit ea ipſis eaſdem indulgere, quaeſtio adeo periculoſa et anceps viſa eſt *Philoſopho Genevenſi*, (a) ut ſatius duxerit eam illi relinquere diſcutiendam, qui vel haud unquam deliquit, vel

(a) *J. J. Rouſſeau* du Contr. ſocial Liv. II. Ch. 5.

vel nunquam indulgentia indigebit. Plerique Juriſprudentium non ambigunt, quin Legum Poenalium ei liceat ſuſpendere effectum, cui ineſt auctoritas ut Leges ipſas ferendi, ſic quoque abrogandi. Hinc vulgatum receptumque apud Criminales Auctores (*b*) Principem nulla ex cauſſa, ſed ſolo nutu quamlibet poenam Reis poſſe indulgere. (1) At id non inconſulto ac temere a Publica Poteſtate faciendum eſſe fere omnes tradunt rerum civilium Scriptores: quod et ipſa ſuadet exigitque ratio, propter quam Publica Poteſtas vi potitur et jure puniendi. Ea namque eluderetur, quoties Publica Poteſtas non judicio et ratione, ſed ex arbitrio auctoritate puniendi uteretur; facileque intelligitur nihil agi potuiſſe vel iniquius vel ſtultius, publicaeque ſaluti repugnantius, (2) quam jus vimque illi tribuere Delinquentium alios ut libitum caſtigandi, alios ab omni poena immunes dimittendi. Nemo autem inficias iverit juſtum eſſe, et conveniens, ut is vel in primis ſecundum Legem agat, qui eamdem tulit: Praeſertim quum multum auctoritatis Legi decedat, cujus temere effectus ſuſpenditur. (*c*)

(*b*) V. *Decian.* III. Tract. Crim. 35. n. 90.

(*c*) V. *Matth.* ad Lib. 48. tit. 18. Dig. Cap. 5. n. 1.

2. At eadem ratio, propter quam tributa eſt Publicae Poteſtati facultas viſque puniendi, poſtulat procul dubio, ut toties ea poſſit poenas Delinquentibus temperare aut indulgere, quoties intercedant graves juſtaeque cauſſae, quae id aut aequum et humanum, aut conveniens et neceſſarium eſſe ſuadeant. Quamvis enim obligatio incumbat in Publicam Poteſtatem puniendi delicta; ea tamen ex relatione pendet, quam ſecum invicem habent poenae ipſae, fineſque, propter quos ſunt in civilem ſtatum invectae [§. VI.]. Si ergo quibuſdam in caſibus deſint hujuſmodi fines, vel eos intendere non ſit morali-

raliter neceſſarium, jam apparet nihil eſſe, quod eam ad exigendas poenas praeciſe obliget. Tunc locus ſit clementiae adhibendae, (3) qua virtute ut alia non eſt humanior atque amabilior, ita nulla quoque invenitur, cujus vera exercendae ratio magis aut ignoretur ab hominibus, aut negligatur. Sed quando a Publica Poteſtate poenae Delinquentibus minuuntur vel indulgentur oportet, aut ſaltem decet praeſumere ei aequas graveſque cauſſas temperandi, indulgendique poenas praeſto fuiſſe.

(1) Quod tamen nonnullis ſic indiſcriminatim non placuit. Nam liberrimam quidem Principi largiuntur poteſtatem tribuendi indulgentiam eorum criminum, quae civili magis, quam divino Jure vindicantur: quae autem crimina divina Lex, aut recta ratio, Gentiumque conſenſus capitis ſupplicio puniri jubet, eorum indulgentiam tribui a Principe nequaquam poſſe contendunt. V. Matth. *loc. ſup. cit.* Sed haec diſtinctio tota falſo innititur fundamento. Nam quod ſpectat ad Legem divinam, an extet quae jubeat delicta quaedam morte puniri, dudum certant docti Viri. V. Thomassii *Diſſert. de jur. adgratiand. Princip. circ. poen. mor.*

(2) „ Il far vedere agli uomini che „ ſi poſſono perdonare i delitti, e che „ la pena non ne è la neceſſaria con„ ſeguenza, è un fomentare la luſin„ ga dell' impunità, è un far crede„ re che potendoſi perdonare, le con„ danne non perdonate ſiano piuttoſto „ violenze della forza, che emanazio„ ni della giuſtizia. „ Auctor *dei Delitti e delle Pene* §.46.

(3) *La clemence*, ſcribit *Praeſes de* Montesquieu Espr. des Loix Liv. I. Ch. 31. *dans la Republique, ou l' on a pour principe la Vertu eſt moins neceſſaire; dans l' Etat deſpotique, ou regne la crainte eſt moins en uſage, parce qu' il faut contenir les Grands de l' Etat par des exemples de ſéverité; dans les Monarchies, où l' on eſt gouverné par l' honneur, qui ſovent exige ce que la Loi deſend, elle eſt plus neceſſaire.*

VIII.

Qui finis poenarum.

1. Ceterum ex ipſa inventarum Poenarum ratione conſtat primum et praecipuum earumdem finem Civium eſſe ſecuritatem, ſalutemque Reipublicae. Quum enim poenae ſic proprie dictae invectae fuerint in civilem ſtatum, cujus finis eſt ſecuritas civium communiſque tranquillitas [Cap. II. §. VII.]; conſequens eſt ut idem eſſe debeat generalis et primarius finis poenarum. Quippe earumdem metu ac exemplo perterriti Cives, vel inviti retrahuntur a delinquendo; ſicque demum, quantum fieri po-

poteſt in tanta hominum nequitia, publica habetur tranquillitas, Civiumque ſecuritati conſulitur. Itaque non alium ob finem, quam ſecuritatis Civium, communiſque tranquillitatis poenae et poſſunt, et debent infligi: (*a*) alioquin punitio non jus erit, ſed injuria.

(*a*) V. *Formey* princip. du Dr. Naturel. Ch. 3. §.87.

2. At dum puniendo ſecuritatem Civium communemque tranquillitatem Publica Poteſtas intendit, poteſt ea alios quoque peculiares fines ſibi proponere. Hinc Grotius (*b*) inquit „ in poenis reſpici aut utilitatem ejus qui peccarit, aut ejus cujus intereret „ non peccatum, aut indiſtincte quorumlibet. „ Ita aliquando Publicae Poteſtati propoſitum eſt Delinquentem poena corrigere, eique rurſus peccandi voluntatem adimere: Saepius ipſa indemnitati et ſaluti conſulit ejus, qui laeſus eſt, in carcerem, puta, coniicendo laedentem, ne poſſit amplius nocere. (1) Sed omnes hi peculiares fines ad primum illum et praecipuum finem referuntur ſecuritatis nempe Civium, communiſque tranquillitatis. (2) Siquidem exemplo alieni ſupplicii a publica ſalute, quae ſingulos tuetur, novorum criminum pericula propulſantur. Recte Quintiliani (*c*) „ omnis poena, inquit, non tam ad delictum „ pertinet, quam ad exemplum. „

(*b*) loc. ſup. cit.

(*c*) Declam. 274.

3. Quae cum ita ſint patet nihil magis congruere et convenire fini poenarum, quam ut palam eae Delinquentibus infligantur, eoque apparatu, qui quo minus fieri poteſt illis acerbus, inferenſque dolorem; aptior tamen ſit ad vulgi praeſertim animos excitandos, et deterrendos. (3)

(1) „ In vindicandis injuriis haec tria Lex ſequuta eſt, quae Princeps quoque ſequi debet; aut ut eum quem punit emendet, aut ut poena ejus ceteros reddat meliores, aut ut ſublatis malis ceteri ſecuriores vivant. „ Seneca. *de clem. lib.1. cap.*22.

(2) Hinc ad poenas non pertinet finis, ut graviter ſcribit Heineccius *Elem. J. N. et G. Lib. II. Cap.*8. §.160. *not.*1.;

not.1., quem vulgo jactant, expiatio puta reatus, et ſatisfactio, quam divinae juſtitiae fieri debere ajunt. Neque enim crudelitatis abſolveris Phalaridis ſimiles, qui ideo tantum delinquentes puniunt, ut miſeri dolores ſentiant. Nec juſtitiae divinae ſatisfieret nocentis hominis doloribus: aliae enim relationes ſunt inter homines et homines, aliae vero inter homines et Deum, qui infinitus, et ſuper eis naturae ſuperioritate dominatur. Sed talia qui jactant vix rationem habere videntur poenarum originis in ſtatu civili; immo nec inter juſtitiam divinam et humanam, poenaſque civiles et ſempiternas, quae imminent impiis, ſatis videntur diſtinguere. Legum quoque violatarum vindicta huc non pertinet. Nam ut PLATO ait *nemo prudens punit, quia peccatum eſt, ſed ne peccetur. Revocari enim praeterita non poſſunt, futura prohibentur*. V. SENEC. de Ir. Lib.I.cap.16.

(3) *Quoties noxios crucifigimus*: inquit QUINTILIANUS cit. loc. *celeberrimae eliguntur viae, ubi plurimi intueri, plurimi commoveri hoc metu poſſint*.

IX.

Attingitur quaeſtio ad quam Juſtitiae ſpeciem referenda earum inflictio, et diſtributio.

Solent fere omnes Juris Publici, rerumque moralium Scriptores poſtquam de poenae natura diſſeruerunt, tandem quaerere, ad quam Juſtitiae ſpeciem ſit referenda inflictio et diſtributio poenarum. Antiquiſſima eſt ſententia ARISTOTELIS, qui juſtitiam tribuens in univerſalem et particularem, ad illam hujus ſpeciem, quam correctricem appellavit, (a) retulit involuntarios contractus, nempe delicta, et proinde etiam poenas, quibus ea emendantur. Juriſconſulti tamen juſtitiam in diſtributivam, et commutativam diſtinxere, factaque veluti diſceſſione alii ad hanc, ad illam alii poenas pertinere contenderunt. Qui ad diſtributivam juſtitiam referunt inflictionem poenarum, ea nituntur ratione, quod ſcilicet hujus ſit ut praemia, ita etiam poenas pro merito cuique rependere: contra quibus videtur in poenis infligendis commutativam adhiberi juſtitiam, ii delicta veluti contractus intuentur, pro quibus aliquid, nempe poena, Delinquenti reddatur. Nemo autem ignorat ſuperiorem Juſtitiae diviſionem GROTIO non placuiſſe, (b) qui maluit eam in attributricem, et expletricem diſtinguere, quam poſtremam opinatus eſt in poenis exerceri; quia, ut inquit, jus habere debet ad pu-

(a) Ethic. Nicom. Lib.V. c.8.

(b) De Jur.B. et P. Lib. II. Cap.20. §.2.

Digitized by Google

puniendum qui punit, quod jus ex nocentis crimine naſcitur. PUFFENDORFIUS (c) animadvertens jus et obligationem ſecum invicem relationem habere, adſentitur quidem referri poſſe ad expletricem juſtitiam reparationem damni, cujus praeſtandae obligatio Laedentem, conſequendae Laeſum jus manet. Quod vero reſpicit poenas criminum, quatenus crimina ſunt violationes pacti ſocialis, et publicae noxae, inficiatur illas referri poſſe ad expletricem juſtitiam, concluditque ipſarum inflictionem et diſtributionem pertinere ad peculiarem quamdam ſpeciem juſtitiae, quam vindicativam appellat. (1) Sed tota haec diſputatio ingenioſa magis eſt, quam utilis vel neceſſaria: Neque vero Nos heic eam attigimus, niſi ut morem gereremus graviſſimis Viris, qui eam magno apparatu instituerunt tractare. Itaque non oportet in ea enucleanda, definiendaque noſtra tempora terere. Satis enim eſt noſſe, quod conſtat inter omnes, oportere nimirum, ut conformes criminibus poenae eorum auctoribus imponantur; idque munus eſſe officiumque Juſtitiae, quam CICERO (d) unam omnium excellentiſſimam dixit eſſe virtutem: unde juſtus dicitur Princeps, vel Judex,

Quem ratio non ira movet, qui facta rependens
Conſilio punire poteſt. (e)

(c) cit. Op. Lib. VIII. Cap. III. §. 5.

(d) Offic. III. 7.

(e) Claudian. de Conſ. Mal. v. 242.

(1) Omnes fere relatas Juſtitiae diviſiones incompletas, ut inquiunt, eſſe a doctis quibuſdam Viris jam pridem eſt obſervatum. Ne tamen arguar Lectores dimittere inanes Juſtitiam, quatenus ei locus eſt inter homines erga alios homines, diſtingui poteſt in illam, quae inter aequales exercetur, et illam, quae exercetur inter Superiorem et Inferiorem. V. BUDDEI *Elem. Philoſoph. par.* 2. *cap.* 2. §. 46. Prior in tot ſpecies dividi poteſt, quot ſunt officia, quae jure perfecto homines ſibi mutuo debent praeſtare non ſolum quâ homines, ſed etiam quâ Cives. Altera complectitur jura et obligationes, quae vigent in omnibus Societatum ſpeciebus, ubi alii imperant, alii obediunt. Quod, ut BARBEYRACCIUS obſervat, in idem fere recidit cum *jure rectorio*, et *jure aequatorio*, de quibus GROTIUS *cit. Op. Lib.* 1. *Cap. I.* §. 3. Ad hoc poſtemum jus referenda videtur in Civili Societate inflictio, et diſtributio poenarum.

 Quo-

X.

Tranſitio.

Quoniam ergo eſt juſtitiae, ut pares criminibus poenae maneant illorum auctores [§.IX.]; oportet proinde, ut poſtquam hactenus earum naturam enucleavimus, tum quantae ſint imponendae delictis, cum etiam quatenus poſſint debeantque Delinquentibus irrogari exponamus. Quamquam enim omnis poena ſit malum [§.III.], non omne tamen malum pro univerſis debet infligi delictis, et a ſingulis Delinquentibus poteſt repoſci. Siquidem quemadmodum quantitate inter ſe crimina differunt [Lib.I. Cap.XIII. §.IV.]; ſic et debent eorum poenae differre; nec quicumque deliquit crimen aequaliter contrahit, et propterea pari eſt ratione plectendus. Ad Publicam porro Poteſtatem, cui jus inhaeret puniendi [§.VI.], pertinet definire quantae ſingula crimina ſint poenae manſurae; quod fit latis Poenalibus Legibus. Quatenus vero tantae ſumi *poſſint* a Delinquentibus poenae, quantae ſunt Legibus definitae, hoc praeſtatur etiam ab iis, qui Publicae Poteſtatis nomine ac jure Civium actiones comparant Legibus, et criminalia judicia in Republica exercent: ſed quatenus *debeant* Rei legitimis affici poenis decernendum eſt a Publica Poteſtate, cui competit cognoſcere et definire quando aequum et humanum, aut conveniens et neceſſarium, ut Poenae Delinquentibus temperentur, vel indulgeantur [§.VII.]. Ceterum quantae ſint poenae adverſus crimina ſtatuendae, quatenus poenae poſſint vel debeant a Delinquentibus ſumi; graviora haec ſunt argumenta, in quibus Criminalis Juriſprudentia verſatur, quorumque nulla magis debent hominum intereſſe. Nos ambo nova ratione tractare trepidi adgredimur:

Digitized by Google

dimur: erit vero Lectoris, qui ſapit, judicare an juſta Nobis cauſſa metuendi. Sed quum neceſſe ſit antea intueri quantae ſint criminibus indicendae poenae, ut clarius deinde appareat, quatenus illis affici poſſint, vel debeant Rei; ideo prius illud ſtatim nunc exponemus, de hoc alio poſtea diſtincto Capite diſputabimus.

Digitized by Google

CAPUT IV.

De Quantitate Poenarum.

I. *Quantum Poena debeat eſſe malum.*
II. *Praejudicata quaedam, vulgariſque opinio refellitur.*
III. *Vera ponuntur principia de Quantitate Poenarum.*
IV. *Capitis adumbratio, et diviſio.*
V. *Lenitas Poenarum:*
VI. *Sequitur idem argumentum.*
VII. *Poenae ſunt proportionandae delictis.*
VIII. *Damnum Societatis.*
IX. *Vis impulſuum ad delinquendum.*
X. *Malum exemplum prodiens ex crimine.*
XI. *Libertas Delinquentium.*
XII. *De Cauſſa Phyſica a Morali Cauſſa ad delinquendum coacta.*
XIII. *De Impetu Adfectuum, quo commiſſa delicta.*
XIV. *Cognitio Delinquentium.*
XV. *De Perſonis.*
XVI. *Talio.*
XVII. *De Poenis criminibus adaequandis.*

I.

Quantum Poena debeat eſſe malum.

1. Nemo erit, opinor, qui ſecum animo volvens quae huc uſque expoſita ſunt, atque enucleata, non intelligat quam neceſſariae in Civili Statu ſint Poenae, ut homines ſui commodi alieno etiam cum incommodo percupidi atque ſtudioſi, procul ab eis arceantur gerendis actionibus; unde etſi bonum quoddam in ipſos derivaret, malum tamen aliquod aliis hominibus obveniret, damnumque oriretur totius Societatis. Ac ſi huju-

hujuſmodi ſub proprio veroque adſpectu Poenae conſiderentur, eae veluti impulſus quoſdam eſſe videri poſſunt, quibus quietis impatientes homines, et ad aliis nocendum proclives [Cap.I. §.II.] feruntur ad privatam et publicam pacem fovendam, et conſervandam. (1)

2. Sed nunquam profecto Poenae ea vi, qua oportet, homines impellent ad alienam pacem, communemque tranquillitatem ſuis commodis anteferendam; niſi tantae ſint, quantae valeant metum ipſis incutere delinquendi, libidinemque peccandi reprimere. Ea porro indoles eſt humani Ingenii, ut infixa pectoribus cupiditas non aliter quam propoſito majore malo, bonoque cohibeatur. Omnes enim, ut graviter obſervat *Auctor Rhetoricorum ad Herennium*, (a) cum minima peccata ex cauſſa ſuſcipiunt, tum vero illa, quae multo maxima ſunt maleficia aliquo certo emolumento ducti ſuſcipere conantur. Quare tantum incuſſurae non erunt metum Sanctiones Poenales, quantum eas neceſſe eſt incutere, niſi majus malum judicent homines poenam Legibus propoſitam ſubire, quam delictum omittere, voluptateque, vel lucro, quod inde retracturos ſperant carere. (2) Exemplo eſſe poterit, quemadmodum recte notat HEINECCIUS, (b) poena injuriarum Legibus XII. Tabularum ſancita, quae tam parum metus ingerebat hominibus protervis, at bene nummatis; ut voluptatem, quam ex aliorum contumelia capiebant, tenviſſima 25. aſſium multa libentiſſime redimerent. Malum ergo, quod Poenae praeſeferent, tantum ſit oportet, ut ſuperet bonum, quod ex crimine proficiſcitur: (c) alioquì impares erunt Poenae ad homines a delinquendo deterrendos; tuncque nocebunt magis quam proderunt, ut conſideranti patebit.

(a) Lib. II. Cap. 19.

(b) I.N. et G. Lib. 2. Cap. 8. §. 164.

(c) *Hobbes*. Leviath. cap. 30.

(1) Si

(1) Si Poenae ſunt quidam veluti impulſus ad publicum, privatumque bonum; jam eo ipſo obſtant, ne quid damni in alterutrumque derivet: unde ſcite AUCTOR *dei Delitti, e delle Pene* §. *VI.* eas quoque eſſe dixit: *Oſtacoli Politici*.

(2) „ C' eſt la Legislation, ſi j' oſe „ le dire, qui nous excite au vice „ en y amalgamant trop ſovuent le „ plaiſir: la grand art du Legislateur „ eſt l' art de les diſunir, et de ne laiſ„ ſer aucune proportion entre l' avan„ tage, que le ſcelerat retire du cri„ me, et la peine, a la quelle il s'ex„ poſe. „ *L' Eſpr. Diſc.* III. *Chap.* 14.

II.

Praejudicata quaedam, vulgariſque opinio refellitur.

Quamvis vero malum, quod Poena praeſefert, majus bono eſſe debeat, quod ex crimine proficiſcitur (§.I.); haud tamen oportet illud praeter quam eſt neceſſe, augere, et exaſperare; uno verbo tantum ſit, *Quantum Satis*, cui effato, tamquam regulae primae omnis conformanda Poenalis Legislatio. Eſt enim, ut CICERO humaniſſime monet, (a) hominum naturae, quam ſequi debemus, vel maxime inimica crudelitas: unde et poenae modus eſſe debet, ſicut rerum reliquarum et quaedam mediocritas. Sed nihilominus vulgo exiſtimatur Poenas quo graviores ſunt, atque aſperiores, eo etiam opportuniores utilioreſque futuras, et ſuum validius nacturas effectum, deterrendi ſcilicet homines a delinquendo, bonumque ſibi comparando cum aliorum damno, et publica noxa conjunctum. Vulgari hac imbuti opinione quamplures levioris ingenii homines facillimum putant, quod ſapientibus, rerumque civilium peritis viris ſemper viſum eſt arduiſſimum, ſcilicet regere homines, condere Leges, Civitates gubernare. Quippe ſibi perſuaſerunt tanto facilius rectiuſque Civilem moderari poſſe Societatem, quanto vehementius homines deterreantur a delinquendo, quantoque ſeverioribus impoſitis Poenis delicta vindicantur. (1) Sed praejudicata haec opinio, inconſultum illud publici boni ſtudium auxit potius, quam imminuit mala, quibus homines afflictantur, pluraque inter Populos edidit exempla

(a) De Offic. III. 6.

Digitized by Google

pla inutilis meditataeque ſaevitiae. Quum legimus in Hiſtoriis atrociſſimas poenas, quas propter levia etiam delicta Turcarum Deſpotae infligi juſſerunt; nonne ingemiſcimus aerumnarum, quas homines ab hominibus perpetiuntur? (*b*) Profecto ei datum erit totius Generis Humani egregie mereri, cui fortunate contigerit exitialem adeo, funeſtamque illuſionem diſſipare. (2)

(1) *Cl.* Marcн. Natale *Riſleſſioni Polit. intorno all' efficacia e neceſſità delle Pene pagin.* 55. *Palermo* 1772. „ Ella „ è, *ſcribit*, un'opinione commune „ tra gli uomini, che non vanno „ troppo avanti nelle cognizioni po„ litiche, che ciò che rende effica„ ci le Leggi Penali è la ſeverità di „ eſſe, e l' uſo di frequentiſſimi, ed „ atrociſſimi caſtighi. Ma oltre che „ ciò non ſi può confare colla forma „ di tutti i Governi generalmente, „ ecco come ſi allontanano dal fine „ delle ſteſſe pene rendendole ineffi„ caci ed inutili; anzi corrompendo „ ſensa avvederſene quelle ſteſſe per„ ſone, che vorrebbono corrette, e „ rendendo quaſi inſanabile quel ma„ le, che ſarebbe vantaggioſo l' eſtir„ pare. Perchè gli Uomini ſi corrom„ pono non ſolo non oſſervando le „ Leggi, ma per la via delle ſteſſe „ Leggi, quando fuſſero male appro„ priate, e diſpoſte. „

(2) Praejudicata hujuſmodi opinio adeo altas egit radices, ut non raro audiamus, qui graviter *Turcarum* laudent ſeveritatem in praeſcribendis, celeritatemque in repoſcendis Poenis. Quos merito reprehendit Montesqvieu „ Il n' y aura donc, *ſcribit Eſpr. des* „ *Loix Liv. VI. Chap.* 11. que le plus „ ignorans de tous les Peuples, qui „ auront vu clair dans la choſe du „ monde, qu'il importe le plus aux „ hommes de ſcavoir? „

III.

1. Si veritas ſit, ut debet, in pretio, adeo falſum eſt quo graviores ſunt Poenae; eo etiam utiliores validioreſque futuras; ut ex ipſius poenae natura, fineque ſuperiori Capite ennarratis contraria prorſus totoque caelo diſſimilis theoria fluat ac deducatur. Operae praetium eſt eam heic ſtatim ſubiicere, et velut in nucleo exhibere. *Vera ponuntur principia de Quantitate Poenarum.*

2. Ac primo quidem quum Poena ſit malum (Cap. II. §. II.); proinde minimum eſſe debet illorum, quae poſſunt infligi. Neque enim aliud malum conſtat eſſe irrogandum, ubi malum aliquod irrogare ſit opus, quam quod neceſſarium eſt, ut alterum majus malum antevertatur. Si poena exempli gratia interdictionis aquae et ignis

ignis florente libertate idonea erat Romae ad crimina compeſcenda, conſervandamque domeſticam tranquillitatem, qui, puta, ejus loco poenam mortis ſubrogaviſſet, is abſque ullo compendio et utilitate malum, quod poenae ineſt, amplificaſſet: quae res tantam M. CICERONI invidiam conflavit, qui Conſul auctor fuit ſeveriores, quam Legibus praeſcriberentur, poenas in CATILINAE ſocios ſtatuendi. *(a)* Quandoquidem crudele non ſolum, ſed etiam injuſtum eſt praeter neceſſitatem cujuſvis mali pondus augere, ut nemo diffitebitur.

(a) *Salut.* Bel. Catil. XXII.

3. Civilis praeterea intereſt Societatis, ut qui ad delinquendum nequitia (Lib.I. Cap.V.§.VI.) feruntur, minimum delinquant; quoniam ſcilicet delinquere volunt leviora potius committant, quam graviora delicta; unde ſive directim, ſive reflexim majus in eam damnum redundet. Id autem conſequi nequit, niſi quantitas poenarum quantitati criminum peraequa proportione reſpondeat. Nam ubi pro levi crimine eadem poena Delinquentem maneat, ac pro magno pernicioſiſſimoque flagitio; improbi Cives magis hoc, quam illud audebunt patrare, ſi ſperent fore clam, ut inquit *Poeta*, *(b)* eoque arbitrentur uberius ſuas expleturos eſſe cupiditates. Quod exemplo confirmatur earum Regionum, in quibus poena latronum, qui viatores rebus tantum ſpoliant, aucta eſt et aequiparata illorum poenae, qui eos praeterea jugulant.(1) Quippe cum antea incolumi vita furaces latronum manus effugerent viatores; poſtea et bonis et vita ut plurimum privari coeperunt. Qui jugulati ſunt, ſic ratiocinantur latrones, loqui amplius non poſſunt.

(b) *Terent.* in Adelph. I. 1.45.

(1) „ A la Chine, *ut refert.* DU HALDE *Tom.I. pag.6.* les voleurs cruels „ ſont coupès en morceaux, les autres non: cette difference fait que „ l'on

„ l' on y vole ; mais que l' on y aſſaſ- „ ſine paſ. : En Moſcovie, ou la peine „ des voleurs, et celle des aſſaſins „ ſont les memes, on aſſaſine tou- „ jours. PERRY *Etat préſent de la Gran. Ruſſie*.

IV.

Capitis adumbratio, et diviſio.

1. His, quae modo poſuimus, veris evidentibuſque principiis Leguınlatores debent inniti in imponendis, ac diſtribuendis poenis, ut aequitatis ſapientiaeque laude cumulentur. Neque vero praeter ea, alia ſunt a Juriſconſultis, rerumque civilium Prudentibus amplectenda principia, quae de quantitate poenarum tractantes ſequantur.

2. Quid quantitas ſit in rebus moralibus dilucide explicatum eſt ſuperiori Libro Capite XIII. §.1I. Ne igitur actum agamus, ſatis erit heic adnotare quantitatis poenarum nomine Nobis venire qualitatem illam, ſeu id quod efficit, ut poenae mala ſint graviora aut leviora, quaeque homines, qui eiſdem afficiuntur, magis minuſve commoveant atque percellant. Quod quidem adeo clarum eſt facileque intellectu, ut nulla indigeat illuſtratione. Quamobrem praeſenti Capite, quo differendum de quantitate poenarum, tres potius perſequemur, quae circa eam inſtitui poſſunt quaeſtiones, ſeu tres praecipuas intuebimur relationes quantitatis poenarum: ſunt autem quae ſequuntur: I. Quaenam debeat eſſe quantitas poenarum, quas ſeliget Legislator, ſtatuetque adverſus unumquodque crimen relate ad poenas, quae imaginari, ſeligi, ſtatuique poſſunt: II. Qua in ratione augenda ſit vel minuenda quantitas poenarum: III. Quaenam aequalitatis relatio intercedere debeat inter quantitatem mali, quod poena Delinquenti infert, et quantitatem damni, quod ab ejus delicto in alios Cives, et in ipſam Societatem derivat. Prima quaeſtio verſatur circa lenitatem poenarum. In altera quaeritur de proportione, et relatio-

 ne

ne poenarum cum criminibus. Ad tertiam ſpectat quaeſtionem differere de poena talionis.

V.

Lenitas Poenarum.

1. Quicumque ſibi in mentem revocaverit, quod initio ſtatuimus, poenam ſcilicet eſſe malum, ac proinde minimum eſſe debere illorum, quae poſſunt inferri [§.III.]; is ſtatim intelliget quid de prima ſentiendum ex propoſitis quaeſtionibus, qua inquiritur quaenam eſſe debeat quantitas poenarum, quas ſeliget Legislator, ſtatuetque adverſus unumquodlibet crimen relate ad poenas, quae imaginari, ſeligi, ſtatuique poſſunt (§.IV.). Quum enim Poenae ſint malum, quod comminatur a Legibus, a Cuſtodibus Legum infligitur, ut bonum habeatur, ſeu potius ut majus malum, delicta nempe impediantur; jam ſequitur eas minimas eſſe debere, ſeu leviores inter illas, quae imaginari, ſeligi, ſtatuique; poſſunt; ita tamen ut ipſae ad maximum, qui obtineri poteſt, adipiſcendum effectum ſufficiant. Quae major ergo poterit haberi differentia inter malum quod inferunt poenae, et illud, quod impediunt, ea, inquam, differentia eligenda erit, atque ſectanda. Nam Leges auctrices debent eſſe et curatrices publicae privataequae felicitatis, quae a minima malorum, maximaque bonorum ſumma promanat: Quum autem poenae, quae ipſae ſunt mala (Cap.III. §.III.), ad priorem ex his duobus effectibus conſequendum ſint comparatae; toties minima habebitur ſumma malorum, quoties nimirum quo fieri magis poteſt mala, quae impediuntur ſuperant vincuntque mala, quae inferrentur.

2. Atque hinc illico apparet poenas, quantum fieri poteſt, leves miteſque eſſe debere: Qua quidem doctrina nec humanior eſt ulla, neque verior. Licet enim poſ-

ſit

ſit quandoque contingere, ut auctis exaſperatiſque criminum poenis, ea aliquantiſper minuantur; haud tamen expedit poenas augere, ſi quod gravius malum acerbiores gignerent poenae plus foret, quam malum, quod a criminibus proficiſcens minueretur, eorum numero, frequentiaque imminutis. Alicubi, puta, pro furto domeſtico Legibus ſit impoſita poena damnationis ad opus publicum ſpatio decennii, ibique decem ſolum quolibet anno contingat domeſtica furta patrari. Si aucta poena adverſus domeſticos fures, exempli gratia, poena mortis ſancita, non decem, ſed octo tantum quovis anno furta domeſtica fierent; perperam aucta, et exaſperata poena fuiſſet. Quippe malum, quod ex decem furum caede proficiſcitur, longe ſuperaret malum, quod profluxiſſet ex duobus illis domeſticis furtis, quae exaſperatione poenarum anteverſa eſſent.

3. Quamvis autem poenae validior, haud tamen certiſſima ratio ſunt impediendi delicta, hominesſque dubio procul a delinquendo avertendi (Cap. II. §.). Itaque mitibus poenis, ubi vigent, eadem vis ineſt averruncandi delicta, quam alibi habent atrociora ſupplicia; compertumque eſt experientia animos Civium, qui levibus poenis ſunt aſſueti, ſic eis commoveri, ut gravioribus coercitionibus percelluntur, qui eaſdem jugiter inferri intuentur. (1) Praeſertim quum proportionem, quae crimen inter poenamque intercedere debet, penitus auferat nimia poenarum ſeveritas, quo vitio quum laborarent crudeliſſimae Leges Draconis, oportuit eas *Athenis* penitus abrogare. Multa quippe ex aſperis atrocibusque Legibus et graviſſima incommoda oriuntur. Primo namque pro nonnullis, quae antevertuntur delictis, alia innumera aeque noxia crimina germinant. Civium praeterea animi

eo magis indureſcunt, aſperiſque moribus imbuuntur, (2) quo acerbiores ſunt Leges, quibus obtemperant. Tandem atrocitas ipſa Legum impedit, quin eae jugiter exequutioni tradantur. Siquidem quum Poenae ſunt nimis ſeverae, tunc ſaepe oportet locum dare indulgentiae, et impunitati, (3) qua publicae ſaluti nihil infeſtius, nihil eſt exitialius.

(1) Quid mirum ſi nulli crudeliores ſunt Populi, quam ii apud quos inhumaniores vigent ſeverioreſque poenae? Nam Leges ipſae eos crudelitatem edocent. Quod PRAES. DA MONTESQUIEU mirifice illuſtrat *Japponenſium* exemplo, quorum mores exaſperavit ipſa poenarum atrocitas. *V. Eſpr. des Loix Liv. VI. Chap. XIII.* Qua Populi Romani aetate crudeliſſimum in Urbe ſumitur de METIO ſupplicium; eadem non timuit TULLIA per Patris corpus carpentum agere, partemque ſanguinis ac caedis paternae cruento vehiculo contaminata ad ſuos referre penates. V. LIV. *lib.I. cap.*18.

(2) Experientia conſtat frequenti ſuppliciorum adſpectu tolli ab animis naturalem illam pietatem, miſerationemque alienorum malorum, quae ſemen eſt faecundiſſimum ſocialium virtutum. Conſ. Egregium Syntagma CL. D. UBALDI CASSINA, cui titulus *Saggio analitico ſu la Compaſſione*. *Parma* 1772.

(3) Recte obſervat *Ill.* AUCTOR *dei Delitti e delle Pene* §. XLVI. quod *nel diſordine del ſiſtema criminale il perdono, e le grazie ſono neceſſarie in proporzione dell' aſſurdità delle Leggi, e dell atrocità delle condanne*.

VI.

Sequitur idem argumentum.

Poenae ergo mites ſint leneſque; ſed nemo meritus unquam evadat. Quid enim *triſtes* proſunt *quaerimoniae*, *ſi non ſupplicio*, ut cecinit HORATIUS, (a) *culpa reciditur*? Quando Cives pro certo habeant ſe criminum poenas haud eſſe evaſuros; haec perſuaſio magis eos a delinquendo retrahet, quam deterrebit atrocitas, crudelitaſque poenarum. Interea nemo ſit, qui arguat poenas ubique pari ratione mites leneſque eſſe debere. Quo enim perfectiores ſunt Leges, quibus utitur quilibet Populus; eo leniores apud illum poenae debent ſanciri, ſeu lenitas poenarum augenda eſt in ratione directa perfectionis Legum. Profecto ſi Leges non tam ad vindicanda, quam etiam ad antevertenda delicta (1) ſint

(a) lib.3. Od. 24.

Digitized by Google

ſint comparatae; jam nihil opus erit, ut illis adeo aſperae poenae in Delinquentes imponantur. Nam quid neceſſe eſt gravibus poenis, ubi Leges neminem Civium indigere patiuntur, eorum adfectus recta inſtitutione retundunt, praemiiſque virtuti propoſitis dirigunt in publicum bonum; ubi honeſto et decoro ſummam vim tribuunt, omneſque Cives ſpe laudis commodorumque, quae Bonos, et metu comtemptus infamiaeque, quae Malos ſequatur, validiſſime a delinquendo repellunt? *Lacaedemone* mitiſſimae in uſu erant poenae, quod Legibus cautum diligenter, ne Civibus occaſio foret et cauſſa delinquendi. (*b*) Contra vero quiſquis intelligit eo minus leves ſeu magis graves oportere eſſe poenas, quo pluribus vitiis Leges laborant, quo minus curant delicta antevertere, et proinde quo frequentiores vehementioreſque adſunt cauſſae delinquendi, quemadmodum contigit olim apud *veteres Germanos*, (*c*) nunc evenit inter *Turcas*, apud quos ut imperfectae et inconſultiſſimae Leges, ita aſperrimae poenae.

(*b*) *Plutarch.* de inſtit. *Lacaedem.*

(*c*) V. *Tacit.* de mor. Germ. V.

(1) Quaenam potiores ſint, validioreſque rationes antevertendi delicta infra videbimus *Cap. XIV.*

VII.

Poenae ſunt proportionandae delictis.

1. Altera erat quaeſtio, quam hoc Capite diſcutiendam propoſuimus, qua nempe in ratione augenda ſit Legibus vel minuenda quantitas poenarum [§. IV.], cujus proinde tractationem nunc adgredi oportet. Duas autem haec difficilis et graviſſima quaeſtio habet partes. Quaeri enim poteſt utrum in ratione ſimplici quantitatis delictorum, an compoſita quantitatis criminum et conditionis Delinquentium quantitas poenarum ſit dirigenda, et moderanda. Nos, ut par eſt, diſtinctim utramque quaeſtionis partem perſequemur, primoque heic quaeremus

mus quaenam relate ad criminum quantitatem futura ſit regula quantitatis poenarum. (1)

2. Quoniam ergo, ut alibi jam docuimus [Lib.I. Cap.XIII. §.1.], criminum quantitas nihil eſt aliud, quam ratio, quam ſecum invicem habent eae conditiones ſeu qualitates delictorum, quae debent influere ad majores poenas adverſus ipſa imponendas; inde ſequitur quantitatem poenarum criminum quantitati conſentaneam eſſe debere, (a) et proportionalem. (2) Quod ut luculentius adpareat operae pretium erit ſingulas ejuſmodi percurrere, ac intueri qualitates, et demonſtrare ex poenarum natura fluere, ſequi ex principiis hactenus poſitis poenas habita ratione earumdem conditionum, ſeu qualitatum minui vel augeri debere. Quatuor autem ſunt hae qualitates ſeu conditiones, damnum nempe I. Societatis, II. libertas, et cognitio Delinquentium, III. malum exemplum prodiens ex crimine, quum ſcilicet illud facile committi et occultari poteſt, IV. vis impulſuum ad delinquendum, ut de quantitate criminum differentes praefinivimus [Lib.I. cit. Cap.XIII. §.X.]; de quibus eo ordine, qui opportunior videbitur nunc ſeorſim dicemus.

(a) V. Diſſertation ſur les raiſons d'etabl. ou d'abroger les Loix.

(1) Haec eſt reliquarum ut gravior, ſic etiam utilior quaeſtio, ex cujus neglectu vel ignorantia derivat quamplurium Poenalium Legum abſurditas, et injuſtitia. Itaque tanto accuratius a Nobis tractanda, tantoque diligentius a Legum Conditoribus penitus cognoſcenda; quanto opportunius noſtra hac etiam doctrinae luce fulgente aetate quis non immerito ſciſcitari poſſet, ut olim Horatius *lib.I. Satyr.* 3.

............cur non
Ponderibus moduliſque ſuis ratio utitur, ac res
Ut quaeque eſt, ita ſuppliciis delicta coercet?

(2) Lege Divina ſancitum „ Pro „ menſura peccati erit et plagarum „ modus. „ *Deut.XXIV.* Cic. *Of.I.*89. „ Cavendum eſt ne major poena, „ quam culpa ſit. „ Hinc J. C. Papinianus *in Leg. ſanctio Dig.de poen. damnat*: poenam *aeſtimationis* nomine appellat.

Prin-

Digitized by Google

VIII.

Principio igitur ambigi nequit, quin quo majus ex aliquo crimine damnum in Societatem, Socioſque, quod in ipſam quoque reflexim recidit Societatem [Lib.I. Cap.X. §.I.], derivat; eo majores in illud praeſcribendae ſint poenae. Quid enim intenditur poenis, niſi ut damnum antevertatur, quod ex delictis in Societatem redundat? Quamobrem quanto gravius damnum a delictis orietur; tanto gravioribus indictis poenis cavere oportebit, ne admittantur. Ac licet Societatis intereſſet, ne ulla unquam patrentur delicta, ut cujuſvis damni, quod ab his proficiſcitur, ſemper ſit expers, quum tamen id optari poſſit, obtineri vero non poſſit; proinde multo magis ejus intereſt ne crimina admittantur ex quibus magnum, quam unde leve malum, et damnum promanat. *(a)* Itaque graviores prae illis in haec ſanciendae ſunt poenae, quanto magis nimirum intereſt, ut Cives ab eiſdem gerendis removeantur: (1) quod quidem non aliter conſequi poteſt, quam ſeverioribus poenis deterrendo Cives a gravioribus admittendis delictis. Haec eſſe debet ſapientia illorum, qui Leges ferunt Poenales, ſi velint Societatis bono conſulere, et ab ea, ut par eſt, graviora validus, quam leviora damna amoliri. Neque enim tunc ſolum frequentius nocentiora crimina germinant, quum eadem poenae iſta manent, ac illa, quae minus nocent; ſed etiam quum intempeſtivo et periculoſo conſilio leviorum criminum poenae eo uſque exaſperantur, ut ſint graviorum poenis aequales. Profecto ſi eaedem, pareſque poenae tam adverſus levia, quam gravia delicta Legibus praeſcribantur, cauſſa non erit cur improbi Cives potius haec vereantur, quam illa patrare. Quin immo

Damnum Societatis.

(a) V. *Monteſquieu.* Eſp. des Loix Liv. VI. Chap.XVI.

Digitized by Google

immo inopportuna hujuſmodi aequatione poenarum ſalutaris horror decreſceret delinquendi, quo nemo fere non afficitur. Sic enim evenit, ut quum nullum pene ſit adeo atrox delictum, quod aliquando non committatur; ea minus ſoleamus horrere, quae vel frequentius committi videmus, vel pro quibus patrandis egregie improbum eſſe nequaquam oportet. Quum ergo horror, quo iſta perſequimur, nequeat augeri, ſequitur ut horror minuatur, qui ab illis nos retrahebat; quae res publicae privataeque ſaluti valde noceret. Siquidem pleroſque Civium, qui liberaliter ſunt inſtituti, magis quam ipſae poenae, a gerendis criminibus arcet horror delinquendi.

(1) Quandoque adeo metuendum eſt Civibus ex aliquo crimine, tam exitale damnum ex quodam facinore poteſt Societati obvenire, ut interſit publici privatique boni nullum in ejus poena modum adhiberi. Si turbis et ſeditionibus, exempli gratia, agitata Reſpublica in ſummo periculo verſetur, nonne quaelibet erit honeſta ratio communis expediendae ſalutis? Tunc profecto non tam malum eſt ſeveriſſimas ferre Leges, quam bonum ſumma acerbitate poenarum conſulere periclitanti Reipublicae. Haec eſt receptiſſima TACITI ſententia; non niſi tamen quam caute, et in graviſſimis caſibus a Legiſlatore amplectenda. : *Habet aliquid ex iniquo*, ſcribit Annal. XIV. 42. *omne magnum exemplum, quod contra ſingulos utilitate publica rependitur*. :

IX.

Vis impulſuum ad delinquendum.

Nunc qui ſit in ſtabilienda quantitate poenarum influxus impulſuum, qui ad delinquendum homines incitant, videamus. Conſtat ſane homines agendi libertate praeditos eſſe [Lib.I. Cap.II. §.IV.]. At id nequaquam impedit, quin ad unam potius, quam ad aliam ferantur generandam actionem juxta majorem minoremque vim impulſuum, qua percelluntur. Quo ergo plures et vehementiores ſunt cauſſae, quae homines ad aliquod crimen patrandum impellunt; eo ſeverioribui indictis poenis ab illo gerendo ſunt avertendi. Quantum namque fieri poteſt, neceſſe eſt, ut impulſus delinquendi cum metu libre-

Digitized by Google

bretur, qui ex poenis dimanat. Cauſſae autem, quae ad delinquendum impellunt non ſolum modo vehementiores modo debiliores praeſto ſunt omnibus hominibus; ſed etiam ex peculiaribus pendent cujuſvis Societatis circumſtantiis, varioque regimine, et opportunitate. Quum Romae cuilibet ſive patricio ſive plebejo honorum aditus pateret, cupiditate eos per fas nefaſque obtinendi omnes pene inflammabantur. Hinc tot latae de ambitu Leges, tam ſeverae in ambientes poenae ſapienter praeſcriptae.(a) Ceterum oportet, ut Legislator magis damnum Societatis reſpiciat, quam impulſus ſpectet delinquendi: unde hanc alteram poenas augendi rationem juxta priorem illam praefiniet ac moderabitur. Quippe ex duobus incommodis minus eſt eligendum.

(a) V. *Sigon.* de Judic. II. 32.

X.

Malum exemplum prodiens ex crimine.

Eadem ac vis impulſuum habenda eſt ratio mali exempli prodeuntis ex crimine in ſtatuenda quantitate poenarum. Malum exemplum, quod ex crimine proficiſcitur eo exitialius eſt, quo crimen facilius committi poteſt, (1) et quo ſolet frequentius patrari. Itaque tam in uno, quam in altero caſu graviores ſunt Legibus indicendae poenae, ut malo exmplo occurratur. Ac difficultas quidem alicujus patrandi facinioris cauſſa eſt ſuopte ingenio ab eo committendo repellens: Quoties haec tenuis eſt, toties leviter voluntas a delinquendo retrahitur: quod in idem recidit ac ſi plures vehementeſque forent impulſus, quibus voluntas ad delinquendum incitatur. Nam ſive addas aliquid uni termino, ſive aliquid alteri detrahas, aequationes, vel differentiae ſemper ſunt eaedem. Simili plane modo ſe res habet, ubi agatur de delictis, quae frequentiſſime committuntur. Siquidem

quo frequentius aliquod crimen patratur, eo certius ſtatui poteſt vel magnam eſſe vim impulſuum, quibus Cives ad illud gerendum ſtimulantur, vel facillime idem crimen poſſe in Civitate patrari. Quae omnia tunc validius urgere debent Legislatorem, ut poenas exageret criminum, quae et facilius poſſunt committi, et frequenter ſolent patrari; quoties ea ſic praeterea ſunt comparata, ut nullo negotio queant occultari. Difficultas enim aliquod detegendi flagitium audaciores efficit ad illud patrandum quicumque ſolum oderunt peccare formidine poenae.

(1) Facilior ratio domeſtica furta patrandi eſt in cauſſa, cur apud plures Gentes eorum poenae graviſſimae ſint, quemadmodum apud Nos ſapientiſſime cautum. *V. Band. General.* §.61. *et cap.* 106.

XI.

Libertas Delinquentium.

Reſtat tandem ut quatenus libertas, et cognitio Delinquentium influere debeant ad augendas vel minuendas poenas Legibus adverſus delicta ſanciendas conſideremus; cujus rei examen data opera poſtremum in locum conjecimus. Gravius enim eſt ac ſalebroſius, quam prima fronte adpareat. Ac ut a libertate incipiam, omnes fere moralium, criminaliumque rerum Scriptores unanimiter tradunt eo graviores levioreſque poenas eſſe in crimina ſtatuendas, quo major minorque libertas conſtitit Delinquenti. Sed nemo, quod ſciam, adhuc fuit inter eos, qui genuinam attulerit ex publico bono, communique utilitate eductam rationem, cur tanto levius crimen puniri debeat, quanto minus libere geſtum eſt. Profecto ſi reliquas intueamur conditiones ſeu qualitates, unde conſtat quantitas delictorum, quas ſingulatim huc uſque perpendimus, nulla earum occurret, ex qua hujus rei ratio valeat hauriri; immo potius contrarium ex illis ſequi fortaſſe

videretur. Ut vero quaeſtionem hanc penitius inveſtigare, rectiuſque ſolvere poſſimus, ſic eam proponendam, dividendamque putamus. Bifariam poſſunt actiones non integra, ſeu abſque plena libertate committi, et conſequenter, ut cum vulgo loquar, minori malitia eſſe infectas, I. nimirum ex cauſſa extrinſeca homines cogente ad delinquendum; II. ex cauſſa intrinſeca, quae eſt repentinus vehemenſque impetus Adfectuum. Quum autem propter utraſque hujuſmodi cauſſas fiat, ut actiones criminoſae minus libere ſint commiſſae, proinde ubi eae interceſſerint, leviores debent Leges in crimina poenas imponere, quam ſi illa integra ſeu, plena libertate, et conſequenter majori malitia commiſſa fuiſſent.

(1) Recentiſſimus AUCTOR *Syſtbem. de la Natur.* cujus prophanum Opus vehementer deteſtamur, quaerit cur quum idem damnum proficiſcatur ex crimine ſive liberrime, ſive minus libere patratum ſit; ſoleat tamen debeatque iſtud illo levius puniri. Sed quaeſtionem ipſe quoque, ut ceteri memorati Scriptorea, vix attingit, ejuſque nodum ſolvere detrectat. Nos audaciores facti alienia periculia *ſeqq.* §. §. moralis hujus nondum recte explicati phaenomeni rationem adducere et enucleare tentabimus, ut fidem ſolvamus, quam Lectori dedimus *Lib. I. Cap. XIII.* §. *ult. not.* 1.

XII.

De Cauſſa Phiſica a Morali Cauſſa ad delinquendum coacta.

Cauſſa extrinſeca, propter quam homines plena libertate non delinquunt, eadem eſt ac Cauſſa Moralis, quae Cauſſam Phyſicam cogit ad delinquendum. Ac moralis quidem cauſſa, exempli gratia Dominus, Pater adeo poteſt cauſſam phyſicam, ſervum, puta, filium ad delinquendum impellere, ut haec coacte magis, quam libere delicto irretiatur. Ipſa enim mors, qua nec majus malum valent Leges Delinquentibus repraeſentare, poteſt a morali cauſſa comminari phyſicae cauſſae, ut eam ad delinquendum inducat. Tunc vero ſatis erit qualitati cri-

minis reſpondentes poenas in cauſſam moralem ſtatuere, ut pernicioſo exemplo occurratur; ſed non oportet pares Legibus poenas in phyſicam cauſſam praeſcribi. Nam qui ab altero cogitur ad delinquendum aut nequam eſt homo, aut vir bonus et frugi. In utroque caſu ſeveriores poenae incaſſum imponerentur. Siquidem qui probus eſt, eliget potius quodlibet ab altero comminatum malum ſubire, quam ſe delicto foedare, tum quia fidus cultor virtutis nil magis quam delinquere horret, cum etiam quod timor infamiae, quae ex Legum poena in Delinquentes derivat, in eo eſt vehementior metu cujuſvis alterius mali. Itaque non oportet in hunc aſperiores praeſcribere poenas, ne delicto irretiatur. Neque vero quidquam proderit graviores poenas ſancire, ut qui male animatus eſt, ingenioque improbus a delinquendo ſe abſtineat. Nam hujuſmodi furfuris homines ex duobus malis, alterum nempe repraeſentatum a Legibus ſi delinquant, alterum a morali cauſſa repraeſentatum ſi delinquere renuant illud potius imminens eligent; quam hoc quod futurum eſt, et poteſt fortaſſe declinari. En ergo quemadmodum fiat, ut quum cauſſa phyſica a morali cauſſa ad delinquendum coacta minus libere peccet, minus quoque Legibus debeat puniri. (1) Quod ſi aliqua in cauſſam phiſicam poena Legibus irrogetur, id ex eo fieri adparet, ut ipſa inter mala haerens a cauſſa morali et mala a Legibus comminata magis eligat imminens ab illa repraeſentatum malum ſubire, licet gravius, abſque tamen jactura innocentiae; quam amiſſa delinquendo virtute in par prope diſcrimen incidere.

(1) Quum quaeritur cur minus debeat Legibus puniri, qui minus libere, ſeu ut loquuntur Theologi Morales, minus plena malitia deliquit, cavendum, ne ideo id faciendum eſſe ſtatuatur, quia nempe minus libere peccavit.

cavit. Nam haec adamuſſim eſt quaeſtio, quae definienda proponitur, ſcilicet invenire rationem ex publico bono communique utilitate fluentem, propter quam minus ſint punienda delicta minus libere admiſſa. Certe quidem minor libertas in delinquendo minus quoque arguit eſſe delictum, ſi metaphiſice conſiderentur elementa, unde conſtat. Verum Nos *L.I.Cap.XIII.§.VI.* jam diximus malitiam delinquentis nullam habere relationem cum quantitate poenarum adverſus crimina ſanciendarum. Aliae ergo ſunt hujus rei quaerendae rationes eductae ex publico bono, et ex veteri illo ſapientiſſimo adagio *Quantum ſatis*, quod eſt axioma quantitatis poenarum. (§.II.)

XIII.

De Impetu Adfectuum, quo commiſſa delicta.

1 Saepe improviſo, tantaque vi erumpunt Adfectus, ut eis commoti et agitati homines, neſcientes veluti nolenteſque in tranſverſum agantur. Tunc pene ſunt incapaces quid mali ex crimine, in quod feruntur, ſit ſequuturum animadvertendi, cauſſaſque conſiderandi, quae eos, repentino illo alioqui ſedato impetu adfectuum, valuiſſent a delinquendo retrahere. Nec mentem ſolum adfectus obtenebrant, ſed etiam accellerato ſpirituum animalium motu vires corporis augent, hominesque, praeſertim quum primum excitantur, magna armant audacia. Quid ſane non audent homines, quum in eis ſaeviunt dominantur adfectus? Nihil arduum ipſis aſperumque videtur; nulla eos terret difficultas; omnia arbitrantur facile componi poſſe, expediri, mederi: Quin immo ea vi impetuque aliquando vehementiores adfectus humana pectora exagitant, ut minus malum tunc reputent homines infamiam mortemque ipſam obire, ſi eorum mentibus obverſentur; quam bono illo, voluptateque carere, quam ſuas crimino ſe cupiditates explendo retracturos eſſe confidunt. Poenae ergo nil proſunt ad compeſcendos homines, quum adfectibus aeſtuant. Quis Ephestione charior Alexandro M., qui eum ſingulari amore complectebatur? Orosmannus tam perdite Zairam deperibat, ut ſe ultro pro illa morti obtuliſſet: hic ta-

tamen amaſiam, ille amicum veriti non ſunt letho dare; quamvis poſtea prae admiſſi flagitii dolore vix manus a ſe Alexander abſtinuerit; Oroſmannus vero voluntaria ſui caede facinus expiaverit. Quaenam quaeſo potuiſſet tanta poena par iſtud Heroum repentino violentique adfectuum impetu abreptos a tam charorum capitum nece avertere, ac deterrere? Itaque non alius poteſt finis intendi, quum Legibus poenae ſtatuuntur in crimina impetu adfectuum patrata; niſi ut homines ab adfectibus caveant, occaſſiones, quibus ii incenduntur, declinent, conſueſcant eis non indulgere, poenaſque metuere. Metus namque poenarum, quae manent crimina impetu quoque commiſſa, ſi hominum animis jugiter adhaereſcat, adfectuum vim poteſt aliquantiſper retundere, flammaſque extinguere, quae homines ad delinquendum incendunt. Sed neceſſe non eſt eadem ſeveritate punire eos, qui impetu adfectuum ad delinquendum feruntur, (1) ac illos qui frigidi et cogitato delinquunt. Cujuſvis enim poenae metus ſatis eſt ad avertendos a criminibus eos, qui alioquì integri vitae, adfectuum impetu ſolum ad peccandum accedunt. (2) At eos qui nequitia laborant, qui etiam nullo percellente adfectu ſunt in ſcelera proni, jugeque gerunt in animo delinquendi propoſitum graviori oportet afficere metu, criminumque qualitati reſpondentibus poenis coercere, ut a delinquendo removeantur.

2. Neque vero quiſquam regerat Nobis tanto graviores poenas in eos Legibus eſſe imponendas qui adfectuum impetu, irae exempli gratia delinquunt, quam in illos qui cogitato et nequitia peccant; quanto vehementiores ſunt impulſus, quibus ad delinquendum feruntur homines, quum adfectibus aeſtuant, ut, quemadmodum tradidimus

dimus [§.IX.] vis impulſuum ad delinquendum magnitudine reprimatur poenarum, quae poſſent a delinquendo retrahere. Sedulo enim animadvertere oportet poenas a Legibus non comminari hominibus adfectuum impetu agitatis, qui tunc pene ſunt incapaces eas recolendi animo, ac metuendi; ſed proponi hominibus frigidis atque tranquillis, nulloque adfectu commotis, ut conſuetudinem contrahant poenas timendi, cavendique ab adfectibus, quorum impulſu facile poſſent ad peccandum adduci. Quum vero qui aliunde peccare non cogitant, quum adfectibus vacui ſunt, minus certe impelluntur ad delinquendum, quam qui nequitia laborantes delinquendi propoſitum continuo verſant in animo, frigidique etiam moliuntur peccare; ideo minori poena opus eſt, ut illi caveant a delinquendo impetu adfectuum, quam ut iſti ab iniquo removeantur peccandi propoſito. Sic dubitari nullatenus poteſt, quin crimina adfectuum impetu geſta, quia minus libere ſunt commiſsa, minori quoque poena debeant Legibus vindicari.

(1) Ita M. Horatius, cujus exemplo jam alia occaſione uſi ſumus (Lib.I. Cap.III.§.VI. not.2.), optimus erat Civis, non timidus pro Patria mori. Attamen irae impetu abreptus ſororicidio ſe inquinavit. Neque enim tunc quid mali ex ſororis caede ſequuturum foret cogitatione eſt complexus. Audacia, ut erat, virtuteque bellica praeditus nunquam didicerat poenas metuere, vel ſi infamiam timebat, ea ſe inuſtum iri non exiſtimabat interficiendo ſororem, quae hoſtem magis diligebat, quam Patriam. Itaque etſi bonus Civis eſſet, eique, ſi ſororem interfeciſſet, poenae imminerent; non potuit tamen impetum irae cohibere, ſeque a caedenda ſorore abſtinere. Concludendum ergo quod ſi levi poena non impediuntur hujuſmodi crimina, nec graviori ſupplicio removentur.

(2) Haec eſt ratio, qua debet inniti Legislator, ut minores poenas ſanciat in crimina, quae impetu adfectuum commiſſa minus libere geſta fuerunt, ſi quando ad hunc peculiarem caſum deſcendat. At Judicibus aliae etiam ſunt praeſto rationes, propter quas in eos omnes qui impetu adfectuum, vel alia quavis ex cauſſa minus libere et abſque plena voluntate delinquerunt poenas temperet, quae Legibus ut plurimum feruntur in crimina ſolum libere patrata, ut *ſequenti Capite* explicabitur.

Quae

XIV.

Cognitio Delinquentium.

Quae autem ratio ſuadet, ut minus libere commiſſa delicta levius puniantur; eadem urget ut quando neceſſaria intellectui cognitio non conſtitit, id eſt quum crimina ignoratione vel culpa fuerint patrata, minoribus quoque poenis Legibus vindicentur. Nam quemadmodum levis poenae metus ſatis eſt, ut probi alioquì Cives reſiſtant cauſſae morali eos ad delinquendum cogenti, caveantque ab adfectibus, quorum impetu ad peccandum facile abriperentur; ita quaelibet vel leviſſima poena ſufficit, ut ii quid agere, quid omittere debeant curent cognoſcere; et animadvertant ne culpa in crimen incurrant. Quamvis ergo, ſi damnum ſpectes Societatis, aeque huic noceant delicta ignoratione culpaque contracta, quam obſunt crimina plena, ut aiunt, cognitione commiſſa; levius tamen prae iſtis illa debent Legibus coerceri; (1) quoniam minori poena opus eſt ut quiſque ignorantiam curet depellere, caveatque ne culpa delinquat, quam ut qui ſciens prudenſque meditatur, ſtatuitque dolo peccare, a delinquendo ſe abſtineat.

(1) Sylla, qui tyrannidem cum libertate ratus eſt poſſe conjungi, tulit celeberrimas Leges Cornelias. Praeterquamquod his Legibus caedis crimen ſupra modum amplificavit, et ad plures a caede ipſa diverſas remotaſque ſpecies protraxit, quibuſdam in caſibus haud viſus eſt diſtinguere, ut oportebat eos, qui dolo ab iis, qui culpa hominem caederent. Quod mirum eſſe non debet: nam quicumque tyrannidem adfectarunt, in id ſemper incubuerunt, ut nempe et ſimpliciores, quam neceſſe, Leges, et poenae crudeliores forent.

XV.

De Perſonis.

1. Erunt ne igitur Poenae, ut huc uſque eſt expoſitum, quantitati delictorum dumtaxat aequandae, nec ulla perſonarum, quae deliquerunt, Legibus habebitur ratio, eademque poena ob idem delictum nobilem illuſtrem-

ſtremque Civem manebit, ac vilem atque plebejum? Haec eſt altera pars quaeſtionis, quam de ratione augendi vel minuendi quantitatem poenarum ſecundo loco expendere hoc Capite propoſuimus [§.VII.]. Ac veteres quidem Philoſophi, (a) et Juriſconſulti, quum de ea diſputarent aliis uſi ſunt vocibus. Sibi enim propoſuerunt quaerendum, utrum in dictandis, et repoſcendis poenis aritmetica proportio ſequenda foret, an vero geometrica. Proportionem aritmeticam illam eſſe Mathematici tradunt, (b) quae eſt inter aequidifferentes, quum nempe quantum ex duobus primis terminis unus terminus alium excedit; tantum etiam ex duobus ultimis unus alterum ſuperat. Sic numeri 2. et 4. cum numeris 8. et 10. ſunt in proportione aritmetica; quia idem numerus 2. eſt differentia, quae intercedit tam inter numeros 2. et 4.; quam inter 8. et 10. Geometrica autem proportio eſt ea, quae oritur ex aequalitate Exponentium, quum ſcilicet quantum prior terminus ſecundum terminum continet, aut in ſecundo continetur, tantum tertius in quarto, vel ſecundus ipſe in tertio continetur; quo in caſu terminus dicitur continuus, ut in altero appellatur diſcretus. Ita numeri 2. et 4. ſunt in proportione cum numeris 8. et 16. et haec proportio eſt diſcreta; aut cum ipſo 4. ad 8. et haec proportio eſt continua. Jam vero nihil his proportionum ſpeciebus, quodque hujuſmodi mathematicis vocibus poſſit efferri, ineſt quaeſtioni, cujus inſtituenda tractatio. Ea enim quaeritur utrum poenae non quantitati dumtaxat criminum debeant aequari, ſed an etiam conditioni perſonarum, quae deliquerunt, vel ſi potius arrideat mathematicis uti vocabulis, utrum in ratione ſimplici quantitatis delictorum, an compoſita quan-

(a) V. *Ariſtotel.* V. Ethicor. 6.

(b) V. *Volf.* Elem. Arit.

quantitatis criminum et conditionis Delinquentium ſit dirigenda et moderanda. Sed Philoſophi atque Juriſconſulti, (c) quorum meminimus, quod parum aut nihil mathematicis diſciplinis eſſent initiati, pro ratione ſimplici aritmeticam, geometricam vero pro compoſita ratione dixerunt et uſurparunt. (1)

(c) V. *Matth.* ad Lib.48. Dig. tit.18.cap.4.n.7.

2. Poſtquam ergo ſuo adſpectu propoſita eſt quaeſtio, et propriis vocibus a Nobis explicata, ut ea commodius reſolvi, poſſit, duo diſtinguendi ſunt caſus. Primo enim ſi differentia perſonarum, quae deliquerunt, ſic influat in delictum, ut eo ex capite illud diverſum ſit; tunc diverſa quoque Legibus poena erit irroganda non tam ob diſſimilem conditionem Reorum, quam propter facinoris varietatem. Quod ſi idem ſemper ſit facinus a quacumque perſona admittatur; hoc altero caſu rurſus diſtinguere oportet diverſas ejuſdem delicti circumſtantias, variaſque formas Civilis Regiminis. Quis, amabo, exiſtimabit eadem poena eſſe adficiendum, qui pugnum duxit Praetori jus in Tribunali dicenti, quique alapham homini inflixit ad medium Janum, vel in ponte ſedenti? *Liberi Tarquinii* SERVIUM TULLIUM interimunt, *Ravaillac* HENRICUM IV. interficit, nonne qualibet alia caede gravius homicidium nefarie patrarunt? Sed ubique Deſpotiſmus viget, vel floret Democratia, ibi nulla habet locum in diſtribuendis poenis perſonarum diſtinctio. Omnes enim Cives, diverſa licet ex cauſſa, inter ſe aequales ſunt, pareſque putantur ex indole utriuſque memoratae formae civilis regiminis. Iis autem in locis, in quibus monarchicum regimen obtinet, (idem dici poteſt aliquo modo de Ariſtocratia) perſonarum, quae deliquerunt aliqua ratio poteſt haberi in ferendis Poenalibus Legibus. Siquidem

dem haec regiminis forma ita eſt comparata, ut quemadmodum oſtendit *Praeſes de* MONTESQUIEU, coetuum, perſonarumque gradus, atque diſtinctio ei neceſſario adhaereat. *(d)* Praeterquamquod diverſa educatio, variique mores, quibus ſub monarchico regimine Cives aſſueſiunt, diverſam quoque poſtulant diſtributionem poenarum. Quae uni ſiquidem graviſſima foret poena, alteri leviſſima accideret; ſicque praeter fas inaequaliter plecterentur, qui aeque peccarunt. Quod non ſolum de corporeis poenis intelligi debet; ſed ſtatuendum eſt etiam in poenis pecuniariis propter inaequalitatem fortunarum, quam ſecumfert ordinum, coetuumque diſtinctio, atque varietas. Quamvis porro diverſa poena a Legislatore pro quolibet homine, qui delinquit, dicenda foret, ſi vellet poenas uniuſcujuſque Delinquentis *ſenſibilitati*, (2) ut inquit BECCARIA, adtemperare; conſtat tamen poenarum veluti quoſdam eſſe gradus, qui poſſunt metiri, et ſatis obvias communeſque inter perſonas intercedere differentias, juxta quas poteſt Legislator genus, et quantitatem poenarum aequa proportione diſpertiri. Praeſertim quum non eamdem omnes aeque habeant exiſtimationis famaeque curam. Viles enim perſonae corporis cruciatu poenas ſolum aeſtimant: qui vero liberaliter ſunt educati magis animi, quam corporis dolore poenas metiuntur: unde vel ſola de aliquo crimine inquiſitio, quae adverſus nobilem Virum, honeſtumque Civem inſtituatur, durior fortaſſe erit, quam ſit futurum homini vili ac plebejo aliquam ſubire corpoream coercitionem. Adpoſite ad rem concludit PUFFENDORFIUS: *(e)* Quia eadem poena non parem apud omnes producit effectum circa reprimendam peccandi libidinem; inde in generali poenarum deſignatione

(d) Eſpr. des Loix Liv. 11. Chap. 4.

(e) de Offic. Hom. et Civ. lib. 2. cap. 13. §. 18.

reſpicienda eſt perſona ipſius Delinquentis, et in eadem illae qualitates, quae ſenſum poenae augere, vel minuere poſſunt.

(1) Bodinus, civilium rerum Scriptor ſatis doctus et gravis, tertiam proportionis ſpeciem invexit ex aritmetica, et geometrica mixtam, quam vocavit *harmonicam*. Contendit porro eam eſſe ſequendam in poenis, praemiiſque diſtribuendis, Sed contra eum Matthaeus ad *Lib.*48. *Dig. tit.*18. *c.*4. *num.*7. nihil opus eſſe vult hujuſmodi altera proportionis ſpecie.: *Non enim* ſcribit, *ita poenas in arbitrio Judicum eſſe volumus, ut ſine Legibus manu omnia gubernet; neque haec noſtra ſententia eſt in diſtributionibus poenarum ſemper, et omni caſu obſervandam proportionem geometricam, ſed dominari in diſtributionibus geometricam, in commutationibus aritmeticam: ceterum poſſe et huic in diſtributionibus, et illi in commutationibus eſſe locum.*

(2) Propter hanc eamdem diſſimilis ſenſibilitatis rationem juxta diverſam Perſonarum conditionem Poenae Pecuniariae debent eſſe in ratione compoſita, directa criminis, et inverſa conditionis fortunarumque Delinquentis. Itaque poenae pecuniariae majores erunt adverſus nobiles diviteſque; corporeae vero minores: unde etiam hoc pacto res ad aequalitatem redit: quod adamuſſim prudenter erat praeſcriptum veteribus Francicis Legibus. V. Beaumanoir *ch.*61. *pag.*309.

XVI.

Talio.

1. Supereſt nunc, ut tertiam ultimamque perſequamur quaeſtionem, de qua initio hujus Capitis dicere conſtituimus [§.VI.], quaenam nempe aequalitatis relatio intercedere debeat inter quantitatem mali, quod poena infert Delinquenti, et quantitatem damni, quod ab ejus delicto in alios Cives, atque adeo in ipſam derivat Societatem. Fuerunt olim, qui quantum mali delicto eſſet illatum, tantumdem Delinquenti inferendum exiſtimaverint. Atque hujuſmodi tam in crimine, quam in poena mali phiſici aequalitatem, quam Veteres *Talionem* dixerunt, plures ſequuti ſunt Legumlatores in definienda quantitate poenarum, et praecipue ſeveritatis fama notiſſimus Rhadamantus, cujus ſequens carmen laudatur.

Εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη κ' εὐθεῖα γενοῖτο.

Sed facile intelligitur eos fuiſſe deceptos ſpecie aequitatis, quam talio praeſefert. Si enim ut quis ab aliquo removeatur

patran-

Digitized by Google

patrando delicto ſufficit ei malum phyſicum comminari illo minus, quod crimine inferret; jam nemo non videt in hoc caſu non ſolum inutile eſſe, ſed etiam immane par malum, ſeu talionem irrogare. Quod ſi tantum mali inferendo Delinquenti, quantum infertur delicto homines a delinquendo non removentur; tunc profecto levior, quam oportet eſt poena talionis, et propterea publico bono contraria. Non alius ergo ſupereſt caſus, quo locum poſſit habere poena talionis; niſi quum quantitas mali opportuna ad deterrendos homines ne delinquant, quantitati reſpondet mali, quod ex illorum crimine derivaret. Tunc autem non ideo juſta eſt talio, quia malum poena inferendum malum aequat crimine illatum, ſed quia haec mali aequalitas neceſſaria eſt poenae menſura.

2. Si mos nobis, aut voluntas aliorum ſcrinia expilandi multa heic coacervaremus, quae doctiſſimi Viri de poena talionis graviſſime diſputarunt. (*b*) Sed ſatis erit animadvertere luculenter eos oſtendiſſe pleriſque in caſibus talionem nec phyſice, (1) neque moraliter (2) exequi poſſe. Quin immo fuerunt etiam qui prudenter adnotarunt uſu talionis potius quam crimina minui, augeri mala et incommoda, quibus vexantur homines in Civitatibus congregati. Certe quidem uſu talionis abunde aleretur cupiditas ſeſe ulciſcendi, qua ſolent homines aeſtuare. Profecto aut egregie decipimur, aut, quemadmodum opinor, ab ultionis deſiderio, quod pectora torquet humana, derivanda eſt origo talionis. Qui ab altero laeſus eſt, odit laedentem, patique non poteſt ſe illo infeliciorem fuiſſe. Tunc ſuperbia, quae ab incompoſito ſui amore proficiſcitur, deſiderium ultionis in animo accendit, cui non aliter melius ſatisfit, quam quum

(*b*) V. *Grot.* de I. B. et P. lib. II. cap. 20. §. 32.

Of-

Offenſor illi, quod intulit, aequale malum ſubeat, idemque damnum patiatur. Quod ſi *Pytagorei*, qui olim magna ſapientiae gloria floruerunt, infectam hanc detexiſſent ejus ſcaturiginem, fortaſſe eos puduiſſet tot praeconiis aequitatem talionis celebraſſe. Sed Romani Legumlatores Pytagoreis acutiores, quamvis non auſerint talionis uſum ab ultionis cupiditate Legibus humanis (3) invectum abolere; quum tamen eam redimi poſſe permiſerint, ſatis caverunt, ne unquam adhiberetur. Cui ignota Decemviralis illa vulgatiſſima ſanctio: (*c*) *Qui membrum rupſit, ni cum eo pacit, talio eſto*? Sapientius Wiſigothi, quorum haec extat conſultiſſima Lex: *Pro alapha, pugno, vel calce, aut percuſſione in capite proibibemus reddere talionem, ne dum talio rependitur, aut laeſio major, aut periculum ingeratur.* (*d*)

(*c*) V. *A.Gell.* Noct. At. XX. I.

(*d*) lib.6. Leg. tit.4. cap.3.

(1) Phyſice ſaepe numero locum habere non poſſe talionem peropportuno exemplo probat Heinaccius *Jur. N. et G. lib. II. cap.* 8. §165. *not. a.* Si exempli gratia ſcio, inquit, noctuvagum occurrenti ſibi homini ita gladium adegiſſe per corpus, ut cuſpis ex tergo emineret, et hunc tamen nullo inteſtino laeſo brevi convaluiſſe; an vero vel omnes Medici junctis conſiliis ita gladio trajeciſſent illum hominem, ut ſalvus evaderet?

(2) In pleriſque criminibus nequit retaliatio moraliter exequi. Quod enim eis factum eſt, id poena eſſe non poteſt. Quis laudabit Zeppam, qui ut talionem inferret Spinellocio, qui cum ſua uxore rem habuerat, cum ejus uxore concubuit apud Boccac. *Decam. Giorn.* 8. *Novel.* 9. Haec tamen mens, hic animus Graecis, quum inclamabant apud Homer. Iliad. B.

Ne quis prius domum regredi adſpiret,
Priuſquam cum Trojanorum uxore dormiverit,
Sicque ulciſcatur curas, et ſuſpiria Helenae:

id eſt *Helenae cauſſa*. Turpiſſima profecto retaliatio omni divino, humanoque juri contraria.

(3) Conſulto heic ad Leges tantum humanas ſermonem cohibuimus, ne quis arguere poſset Nos reſpexiſse etiam ad Leges Moſaicas preſcribentes talionem, de quibus non eſt Nobis loquendum, ſed conſulendi, ſectandique S. Interpretes.

XVII.

De Poenis criminibus adaequandis.

1. Sed alia praeter ſuperiorem ſpecies eſt aequalitatis, quam Nos *adaequationem* appellamus, quoniam ea Poenae delictis aequantur. Quod tunc fit quum genus et indoles poenae, criminum generi indolique reſpondet. (1) Quum

Quum ergo quatuor ſint genera delictorum, quorum alia Religionem violant, bonis moribus alia adverſantur, alia Reipublicae tranquillitatem perturbant, denique alia Civium ſecuritatem laedunt [Lib.I. Cap.XV. §.II.]; totidem pariter debent eſſe genera poenarum, quae Legibus in crimina impoſitae eiſdem reſpondeant. Itaque Sacrilegi qui Religionem, violant juribus multentur, quae ab ejus cultu et obſequio proficiſcuntur. Qui bonos mores, vitaeque honeſtatem delinquendo contemnunt, ab aliis ſpernantur, dedecore obruantur, infamiae poena notentur. Aut Civitate eiiciantur, aut libertate priventur perturbatores publicae tranquillitatis. Tandem qui laedunt Civium ſecuritatem, nempe eorum corpori, bonis, famae nocent, corpore poenas luant, aere multentur, exiſtimationis jacturam ſubeant. (a) Res tamen eo uſque porrigenda non eſt, ut obliviſcamur receptiſſimi illius effati: *Quantum ſatis*: cui adtemperandae Leges Poenales [§.II.]. Sic crimina, quibus violatur Religio tanti aliquando ſolent eſſe momenti, ut non iis tantum coercenda ſint poenis, quas Sacrilegi facile ſpernerent, niſi aliarum quoque poenarum metus eiſdem incutiatur. Ita etiam qui alienis inhiant bonis audaciores quandoque fierent, ſi ſolum eis timenda fortunarum, quibus fortaſſe carent, jactura. Quare in his et ſimilibus caſibus prudens Legiſlator poenas, quae propriae unius criminum generis, ad aliud genus delictorum opportune transferet, eique caute accommodabit.

(a) V. Cl. d'*Alembert* Elem. de Philoſoph. articl. VIII.

2. Ceterum nihil fieri poteſt utilius, atque humanius quam ſi poenae Legibus comminatae et ſancitae delictorum indoli reſpondeant. (2) Tunc enim ideae criminis et poenae, quae nunquam inter ſe disjungi deberent; conjunctim obverſantur in mentibus Civium: unde nemo

Digitized by Google

mo poteſt de admittendo quovis crimine cogitare, quin ſtatim poenae crimen manentis cogitatio ejus in animo excitetur. Poenam autem nequit non timere quicumque ſe ad eam cogitatione convertit; quo metu nihil validius ut homines a delinquendo removeantur [Cap.I. §.II.]. Ita vis augetur et efficacia poenarum, quin eas oporteat exaſperare, ut vehementiorem hominibus timorem incutiant. Recte concludit MONTESQUIEU (b) civilem libertatem vel maxime florere, quum Legibus poenae ſanciuntur ab ipſa criminum natura derivatae. Tunc enim nullus eſt reliquus arbitrio locus: Poenae ſiquidem non ab ingenio proficiſcuntur, adfectibus, et cerebroſa Legislatoris voluntate; ſed ipſius rei naturam ſequuntur, nec homines vim inferunt aliis hominibus, quemadmodum uſuvenit quoties in ſanciendis criminum poenis *ſtat*, ut cecinit Ille, *pro ratione voluntas*.

(b) Eſpr. des Loix Liv. XII. Chap.IV.

(1) Sic jampridem viſum CICERONI, ut ſcilicet poenae ab ipſa flagitii natura educantur, criminique reſpondeant. *Adjungitur* ſcribit de Leg.III. *noxiae poena par eſto, ut ſuo vitio quiſque plectatur: vis capite, avaritia multa, honoris cupiditas ignominia ſanciatur.*

(2) *Cl.* AUCTOR Libri *Saggio ſopra la Politica e la Legislaz. Romana 1772. Cap.VII. pag.183.* „ La pena, *oſſervat*, preſſo i Legislatori Filoſofi ha „ ſempre un qualche rapporto col „ fallo. „

CA-

CAPUT V.

Cauſſae remittendi, temperandi, et augendi Poenas.

I. *An liceat interdum dare veniam?*

II. *Cauſſae temperandi vel indulgendi poenas* intrinſecae *aliae, aliae ſunt* extrinſecae.

III. *Quaenam ſunt* intrinſecae *cauſſae.*

IV. 1. *Si culpa, non dolo peccatum.*

V. 2. *Vis, Metus.*

VI. 3. *Impetus Adfectuum.*

VII. 4. *Aetas.*

VIII. 5. *Sexus.*

IX. 6. *Conatus delinquendi.*

X. 7. *Si opis allata alieno delicto, ſi conſilium praebitum delinquendi.*

XI. *Quaenam ſunt cauſſae* extrinſecae.

XII. 1. *Si periculum ne ex poena Delinquentis quid damni Reſpublica capiat.*

XIII. 2. *Multitudo Delinquentium.*

XIV. 3. *Excellens Rei in Arte aliqua, Scientiaque peritia.*

XV. 4. *Si crimen pene eſt ignotum, vel honeſtius perimitur, quam punitur.*

XVI. 5. *Si Delinquens diu in reatu pependerit.*

XVII. 6. *Furor ſuperveniens.*

XVIII. 7. *An ſua, vel Majorum in Rempublicam merita?*

XIX. 8. *Quid ſtatuendum de diverſa conditione Reorum.*

XX. *Improbantur ceterae cauſſae, ex quibus vulgo traditum poenas temperandas:*

XXI. *Sequitur enumeratio harum cauſſarum.*

XXII. *An, et quatenus jus ſit*

Digitized by Google

Judicibs poenas temperandi, et remittendi?

XXIII. *Num, et quibus ex cauſſis receptum a Judicibus poenas augeri?*

XXIV. *Quouſque ſe extendat Judicum temperandi, augendique poenas auctoritas.*

XXV. *Poenae interpretatione potius molliendae ſunt quam exaſperandae.*

I.

An liceat interdum dare veniam?

Celebris fuit olim, diuque inter Philoſophos agitata quaeſtio an liceat interdum veniam dare Delinquentibus, criminumque poenas indulgere, vel temperare. *Stoici*, qui opinionibus magis quam moribus immotam profitebantur ſeveritatem, id nefas eſſe adfirmabant, (*a*) eo praeſertim ex capite, quod venia videretur arguere aut Legislatorem in immeritos ſtatuiſſe poenas, aut eas aſperiores, quam deceat, Legibus in delicta ſanciri. Sed pace Stoicorum ceteri omnes civilium rerum Prudentes, qui humanius ſaniuſque ſunt philoſophati, concluſerunt nihil impedire, quominus conſtitutae a Legibus poenae adverſus delicta juſtae ſint atque convenientes, et tamen poſſit debeatque dari quandoque Delinquentibus venia, et criminum poenae leniri vel indulgeri. (*b*) Siquidem ut plurimum Leges ita ſciſcuntur, ut generatim tantum inſpectis conſideratiſque delictis poenas eorum definiant, quin ad extraordinarias, et peculiares cujuſque delicti circumſtantias reſpiciant, quarum in puniendis Reis ratio eſt habenda. (1) Fieri ergo poteſt, ut ex hujuſmodi circumſtantiis certae quaedam prodeant Cauſſae, propter quas interdum aequum ſit et conveniat ſingularium criminum poenas temperare vel indulgere. (2) Quod Stoicos ipſos non fugit, qui tunc parcere inquiebant Sapientem, non igno-

(*a*) *Stob.* Serm. XLIV. pag. 311. edit. Genev.

(*b*) V. *Puffend.* Dr. de la N. et des G. Liv. VIII. Chap. III. §. 15.

Digitized by Google

ignoſcere. (*c*) Itaque re quidem cum ceteris conſentientes, qui tradunt dare veniam aliquando licere, vitio eorum ſectae familiari, de vocibus inepte diſputabant.

(*c*) *Senec.* de clemen. lib. II. cap. 7.

(1) Nec aliter poſſunt Leges ſcribi, et comparari. Siquidem immenſum eſſet, et fere impoſſibile caſus omnes, qui quandoque incidere poſſunt, diſtinguere et comprehendere. V. *Leg.* 10. *Dig. de Legib.*

(2) Hinc factum exiſtimat Matthaeus *Proleg. de crimin. cap.* 4. *num.* 10. ut demum Jure Romano poenae omnes ſint Juſdicentium arbitrio relictae, ut opportunius infra §. *XXIII.* ennarrabimus.

II.

Cauſſae temperandi vel indulgendi poenas *intrinſecae* aliae, aliae ſunt *extrinſecae*.

Solent autem plerumque rerum criminalium Scriptores turmatim et ſine ullo ordine ſupra memoratas perſequi Cauſſas indulgendi vel temperandi poenas; quibus alias quoque paſſim intexunt admiſcentque ſuo ingenio effictas, uſuque in Forum invectas. (1) Primus, quod viderim, Antonius Matthaeus (*a*) aliquam viſuſ eſt inducere diſtinctionem inter cauſſas, propter quas Criminales Scriptores tradebant poenas leniri et remitti debere, alias inquiens Judici conſiderandas eſſe, alias vero deſpiciendas. Poſtea Jo. Sam. Fridericus Boehemerus (*b*) ſatis apte hujuſmodi cauſſas in eas diviſit, quae ex Legis determinatione, et quae a recta ratione, cui ſe conformare voluiſſe Legislator cenſetur, dependent. Sed jampridem Grotii magnum Ingenium duo diſtinxerat genera cauſſarum, ob quas conſuetum eſt poenas leniri, vel indulgeri, et quarum intrinſecas alias, alias vocavit extrinſecas. (*c*) Illas eſſe dixit cum ſi non injuſta, dura tamen eſt poena ad factum comparata; has autem ex merito aliquo proficiſci ſcripſit, aut alia re commendante, aut etiam ſpe magna in poſterum. Quae quidem diviſio eo magis videtur eſſe laudanda, quod ex ipſa indole diverſarum cauſſarum eſt eruta, propter quas poenae temperandae ſunt, vel indulgendae.

(*a*) ad lib. 48. Dig. tit. 18. cap. 4. num. 8.

(*b*) Elem. Juriſp. Crim. ſect. 2. cap. 1. §. 22.

(*c*) De Jur. Bel. et Pac. lib. II. cap. 20. §. 25. 26.

(1) Andreas Tiraquellus Regius in Curia Pariſienſi Senator meret ab horum turba ſejungi. Quamvis enim in *Tractatu de Poen. temp. aut remit:* nullo nec ordine neque delectu cauſſas ſit perſequutus leniendi, vel indulgendi poenas; tamen ille, ut cetera ejus Opera, et eleganti ſtylo conſcriptus, et omnigena eſt eruditione refertus. Joh. quoque Jacob. Wissembachius *Diſput.*24. §.6. *et* 7. *in ult. l ib. Dig. de Reg. Jur.* multas ſatis erudite cauſſas congeſſit, ob quas temperandae vel indulgendae Poenae.

III.

Quaenam ſunt *intrinſecae* cauſſae.

1. Nos certe ex eo praeſertim capite, cujus modo meminimus, expoſitam Grotii diviſionem ducimus amplectendam. Quod ſic tamen praeſtabimus, ut vocabulis reique ſumma retentis planiorem unâ plenioremque reddamus, et noſtro propoſito libere accommodemus. Duplex igitur cum Grotio agnoſcimus genus cauſſarum indulgendi vel temperandi poenas, quarum aliae *intrinſecae* ſunt, aliae vero *extrinſecae*. Primum cauſſas exponamus intrinſecas, ſingulaſque ſpecies enumeremus, quae hoc ſub genere continentur: mox de extrinſecis diſſeremus, et quales eae ſint eodem plane ordine recenſebimus.

2. Itaque Nobis *intrinſecae* ſunt cauſſae remittendi vel temperandi poenas, quum hae duriores eſſe videntur ad factum, crimen nempe, aut ad Agentem, Reum ſcilicet comparatae; ſeu toties intrinſecae aderunt cauſſae, quoties aut in Reo, aut in Crimine eae inſint circumſtantiae, quibus hoc minus atrox, ille non adeo nequam comperiatur, ut volunt, et exiſtimant Leges.

3. Ceterum fere omnes hujuſmodi intrinſecae cauſſae cum iis collineant, quibus debent Legislatores impelli, ut mites leveſque poenas aliquando in crimina, Reoſque praeſcribant. Sed quum Legibus, quae in ſanciendis poenis ſolent crimina abſolute, et *in abſtracto* conſiderare, (a) nulla, ut plurimum, habita peculiarium circumſtantiarum ratione, [§.I.] nunquam aut raro fiat, ut ad diver-

(a) V. *Gotho-fr.* in Leg. 8. §. 11. Dig. de Poen.

diverſas pro diverſis criminum, Reorumque circumſtantiis irrogandas poenas deſcendant; poſſunt proinde Judices iiſdem inſiſtendo regulis, quibus Legislatores deberent inniti, in ſingularibus caſibus Leges ipſas ſupplere Quam ob rem, ne iterum heic expromamus rationes ſuperiori Capite abunde ennarratas, quibus Legislatores debent mites leveſque decernere poenas, alias afferemus ex naturali erutas aequitate, et genuinis Criminalis Juriſprudentiae principiis eductas, quae ſi alium finem intendunt, aeque profecto ac illae ſuadent ob enumerandas intrinſecas cauſſas temperandas eſſe poenas, vel remittendas.

IV.

1. Age ergo princeps, potiorque intrinſecarum cauſſarum poenas temperandi vel indulgendi eſt ſi quis non dolo, ſed culpa deliquerit. Nam dolo vere et proprie contrahuntur delicta, culpa quaſi et quodamodo [Lib.I.Cap.VI.§.IV.] Itaque nequeunt quae culpa ſunt contracta delicta veri, nempe dolo patrati criminis poena vindicari; ſed debent in eorum Reos poenae leniri vel indulgeri. (*a*) Siquidem Leges, quae poenas in crimina edicunt, directim et praecipue de veris loquuntur delictis, id eſt ad flagitia reſpiciunt dolo commiſſa, non culpa. Quis ſane non videt poenas a Legibus in vera delicta praeſcriptas non ſolum duras fore, ſed etiam oppido injuſtas, ſi aeque infligantur ob ea quae quaſi crimina ſunt et quodamodo, ſi pari ratione repetantur ab illis qui dolo, et qui culpa deliquerunt? HEROSTRATUS Epheſi dolo Templum incendit Dianae: Paſtoris culpa in agro caſa comburitur: num poenae Incendiariorum aeque poſſunt utrumque manere, Legeſque tam doloſum, quam deſidem Incendiarium eadem poena teneri voluiſſe cenſendae? Quoties ergo quis non dolo, ſed culpa deli-

1. Si culpa, non dolo peccatum.

(*a*) *Farinac.* quaeſt.87.n.1.

deliquerit, toties intrinſeca aderit cauſſa poenas temperandi, vel indulgendi.

2. Hinc patet leniendas, vel potius remittendas eſſe poenas, quando crimen commiſſum eſt caſu, cui culpa vel fuerit conjuncta, vel cauſſam dederit. Nam ſi caſu culpa vacuo fuerit peccatum, non magis poteſt id vitio homini verti, quam ſi pecus pauperiem dederit, vel tegula e tecto ceciderit. [Lib.I. Cap.VI. §.VII.]: unde nullus tunc poenae locus nullo crimine extante. Sic J. C. SATURNINUS (b) teſtimonio HOMERI Poetarum, ut inquit, praecipui, jam olim narrat receptum leniſſime animadverti ob crimina commiſſa caſu, cui culpa aliqua fuerit admixta.

(b) Dig. lib.48. tit.19. Leg.16.

3. Quod ſi non tam caſu, quam imprudentia quis fecerit contra Leges, ut CHARONDAS ille *Turiorum* Legislator, qui, contra quam ipſe praeſcripſerat, gladio accinctus in concionem deſcendit, (1) ei temperandae, vel penitus erunt poenae indulgendae. Quamvis enim ignorantia, (idem dic de errore) quae facti non ſit, involuntaria, et invincibilis, a delinquendo minime liberet [Lib.I. Cap.VIII. §.IV.]; ubi tamen ea ex negligentia quadam proveniat, ut in imprudentia contingit, juſta habebitur cauſſa poenas temperandi vel indulgendi. (c) Quippe tunc non dolus interceſſit in Delinquente, ſed culpa, propter quam ſemper debent legitimae poenae leniri, vel indulgeri.

(c) *Tiraquel.* de poen. temp. cauſ.11.

4. Denique facile intelligitur cur imperitia, credulitas, ruſticitas aequam praebeant cauſſam poenas temperandi vel remittendi. (2) Etenim qui imperitia, credulitate, ruſticitate delinquit, is dolo non peccat, ſed culpa. Hinc tyroni, nuper in civitatem adlecto civi parcendum, ſi Legum Civitatis, vel Caſtrorum imperitia deliquerint, ut recte traditur a rerum criminalium Scriptoribus. (d)

(d) V. *Matth.* loc. cit. cap.V. num.10.

(1) Me-

(1) Meret heic rarum CHARONDAE facinus totum referri verbis VALERII MAXIMI *lib.6. rer. mem cap.5. Charondas ad vim et cruorem uſque ſeditioſas conciones Civium pacaverat, cavendo, ut ſi quis eas cum ferro intraſſet, continuo interficeretur. Interjecto deinde tempore ex longinquo rure gladio accinctus domum rediens ſubito indicta concione, ſicut erat, in eam proceſſit; ab eoque, qui proxime conſtiterat ſolutae a ſe legis ſuae monitus; idem ego illam, inquit, ſanciam; ac protinus ferro, quod habebat, diſtricto incubuit.*

(2) Imperitia, credulitas, ruſticitas circa Civiles tantum, non etiam Naturales Leges veniam mereri poteſt. Nam Naturalis Juris ignorantia neminem excuſat, *Leg.38. Dig. ad Leg. Jul. de adult.* niſi peculiaris aliqua ratio mitiorem ſententiam ſuadeat, ut jam dixi *Lib.I. Cap.VIII. §.VII.*

V.

1. Si vis, ac metus aliquem ad delinquendum impulerint, cauſſa intercedet intrinſeca poenas in eum temperandi vel indulgendi. (1) Quamquam enim vis, ubi externa non ſit [Lib.I. Cap.III. §.VII.], metuſque libertatem non tollant, neque Coactum liberent a delinquendo [Lib.I. Cap.VIII. §.VII.; non recte tamen Liberti CLAUDII dixere apud TACITUM *(a)* nihil intereſſe ſponte ne quis, an coactus peccaverit. Nam vi metuque injecto mens animuſque commovetur ac perturbatur: ex quo fit, ut non tam propoſito, quam infirmitate videatur fuiſſe peccatum. Pauci ſane reperiuntur generoſi pectoris viri, tenaceſque virtutis, qui vis metusque intrepidi contemtores mori potius eligant, quam foedari: plerique, ut ſunt homines natura infirmi et imbecilles, vi cedunt, metui non reſiſtunt, vitamque putant praeferendam pudori. Itaque Legum Poenalium rigoris ſuopte ingenio expertia ſunt habenda delicta vi metuque commiſſa; dummodo illa vehemens fuerit, hic gravis atque probabilis. Si enim vi facile potuerit reſiſti, qui ei ex nimia vecordia, vel ultro etiam ceſſit, inepte poenas a ſe deprecabitur. Quiſnam vero metus gravis, juſtus, probabilis ſit reputandus, ex circumſtantiis pendet loci, temporis, perſonarum; adeo ut difficile ſit illum definire. Generatim talis

2. Vis, Metus.

(a) Annal. II.

talis eſſe dicitur metus, qui cadit in conſtantem virum, cujus cum diverſam quivis ideam ſibi confingat, ridiculum eſſet audere aptam aliquam heic definitionem afferre.

2. Quae cum ita ſint, recte tradidiſſe conſtat rerum criminalium Scriptores poenam ei aut leniendam eſſe, aut remittendam, qui aliqua neceſſitate cogente (2) quidpiam criminoſum admiſerit, veluti ſi fame aut ſiti ſtimulante potulenta abſtulerit vel eſculenta. Vis quippe, ut cecinit EURIPIDES, (b) eſt nulla potentior vi neceſſitatis, quam propterea graviter ſcriptum eſt ab HOMERO rebus omnibus dominari. (c)

(b) In Helen.

(c) Odyſſ. l. 10.

3. Vis etiam quaedam ineſſe videtur juſſui illorum, quibus parere eſt neceſſe. Eſt juſſus Domini, Patris, Magiſtratus, qui propter imperium, quod obtinent in in ſervos, liberos, cives etiam vim quamdam habent cogendi. Hinc quamvis crimen contrahant, qui iniquis juſſibus paruerunt [Lib.I. Cap.IX. §.V.]; prudenter tamen tradiderunt Juriſconſulti Romani (d) propter jubentis vim in levioribus delictis eis eſſe ignoſcendum, in atrocioribus poenas mitigandas. Sic conſtat TIBERIUM civilis belli crimine PISONEM filium liberaſſe, quod non potuerit filius patris juſſa detrectare. Quod TIRAQUELLUS porrigit etiam ad eos, qui illorum precibus blanditiiſque devicti, quibus eſt imperandi poteſtas, acceſſerunt ad delinquendum. (e) Acute enim, inquit, TACITUM obſervaſſe preces potentium, preces quidem eſſe; ſed quibus contradici non poſſit. Docet ſane experientia vere ceciniſſe P. SYRUM

(d) Dig. Lib. 15. tit. 3. leg. 4.

(e) Cauſ. XXXV.

Rogando cogit, qui rogat potentior.

(1) Ita ſe geſſit LUCULLUS in Mytelenos, quos cum non ſponte a Romanis, ſed metu defeciſſe cognoverit, mitiori affecit ſupplicio. *V.* PLUTARCH. *in vit. Lucul.*

(2) Num Rei ſint habendi, qui neceſ-

ceſſitate deliquerunt, facile eſt definire, ſi oratio ad Leges Humanas limitetur, ex quarum violatione delicta naſcuntur, de quibus Nos diſpumus. *V. Lib. I. Cap. III.* §.*II. et ſeq. Cap. VIII.* §.*ult.* Facile porro intelligitur non omnem neceſſitatem juſte anſam praebere remittendi poenas, ſed eam ſolum, quae *ſimplex* dicitur Tullio *lib.2. de Inv.* et *abſoluta* appellatur ab Interpretibus Juris Civilis.

VI.

1. Cur autem Impetus Adfectuum intrinſecis cauſſis debeat adcenſeri leniendi et temperandi poenas, in promptu ratio eſt. Sunt hominibus Adfectus cognati, et adeo natura vehementes, ut omnes eis agitentur, pauci in tranſverſum non abripiantur. Quis expertus non eſt in ſe ipſo, quam ſit rarum atque difficile adfectibus moderari, et animum flectere ab eis incenſum et concitatum? Hinc licet Impetus adfectuum aeque ac nequitia ad dolum pertineat, dolique ſit ſpecies, quod actiones eo impellente commiſſae voluntariis quam proxime accedunt [Lib.I. Cap.V. §.VII.]; levius tamen eſſe conſtat impetu adfectuum, quam nequitia delinquere [Lib.I. Cap.V. §.XII.]. Quare quae impetu committuntur minus ſunt criminoſa, quam Leges requirant Poenales, quae ut plurimum generatim de delictis feruntur nequitia contractis, quique impetu ſunt ad delinquendum abrepti, non adeo improbi eſſe videntur, ut in ipſos quadrent poenae Legibus in illos omnes dumtaxat praeſcriptae, qui frigidi et cogitato delinquunt. (a) Profecto nihil eſſet injuſtius, ne dicam crudelius, quam in repoſcendis poenis non meminiſſe infirmitatis, et conditionis naturae noſtrae. Homines ſumus, nihil humani a nobis alienum eſſe putandum.

3. Impetus Adfectuum.

(a) *V. Platon. IX.* de Legib.

2. Principio igitur poenae in eos erunt leniendae, qui irae impetu acti, praecipites in delicta ruerunt; praeſertim ſi juſta cauſſa iram concitaverit. (1) Sic Jure Romano non poena Legis Corneliae de Sicariis, ſed mitius

puni-

punitur maritus, qui uxorem in adulterio deprehenſam, ira, doloreque aeſtuans occiderit. (b) Sed ſi quis non in continenti, ſed jam remiſſa iracundia venerit ad delinquendum, hic non impetu deliquiſſe videbitur, ſed nequitia ſe ulciſcendi commodum occaſionemque expectaſſe: proinde incaſſum irae excuſatione contendet legitimas evadere poenas. *Ira, furor brevis eſt.*

(b) *V. Gail.* 2. obſer. 120. n. 35.

3. Amoris quoque impetum ſequi videretur ad excitandam conſequendamque miſericordiam potis eſſe debere, ſi quid eo cogente peccatum. Vim namque furoris ajunt amorem habere, adeo ut TULLIUS (c) adfirmare non dubitet ex omnibus animi perturbationibus nullam eſſe vehementiorem amore. Quam candide, et ex animo Adoleſcens ille peccati ſui poenam apud *Comicum* (d) deprecatur

At amans per amorem ſi quid feci, Milphio,
Ignoſcere te id mihi aequum eſt.

(c) Tuſcul. Quaeſt. IV.

(d) *Plaut.* in Poenul. Ac. II. Sc. V.

Id tamen rerum criminalium Scriptoribus ſic nude et abſolute non probatur. Qui enim ingenio mitiores ſunt, facilioreſque compati vitia, quae ut inquit FARINACCIUS, (e) omnes tangunt, et praeſertim Juriſconſultos; tunc ſolum concedunt leniendas poenas, ubi vehemens nimiuſque fuerit amor, vel ex improviſo eruperit, animumque igneo aeſtu inflammaverit. Contra ſeverioribus nonnullis videtur ſolum amoris impetum valere nihil debere ad minuendas poenas, niſi alia praeterea cauſſa eas exigat temperari: nam multa inſunt amori irritamenta, injuriae nimirum, ira, inimicitiae, bellum, pax rurſus; quae ſi amantem rapuerint in crimen aliquam praebere poterunt cauſſam temperandi poenas. Neque enim inquiunt ut irae, ita repentinum eſſe impetum amoris; ſed hunc

(e) de delict. carn. queſt. 131. cap. 1. n. 1.

hunc verſari ſub pectore, ejuſque flammas tempore augeri: Secus *nimium vilis*, ut eleganter cecinit PLAUTUS, (*f*) *amor eſſet*, *ſi amanti impune facere*, *quod lubet liceat*. (2)

(*f*) In Aulul.IV. 10.

4. Zelotypiae quoque morbo aegrotantibus ſi in crimen inciderint, poenae erunt leniendae. Quanta enim ejus ſit vis ad excoecandam mentem, animumque excruciandum, et commovendum dicere poſſunt quicumque haud more Philoſophorum litarunt amori, teſtantur hiſtoriae, domeſtica exempla confirmant.

5. Tandem ebriis ſi peccarint temperandae vel indulgendae ſunt poenae, quod ebrietas eumdem, quem gignunt adfectus, impetum in hominibus pariat, [Lib.I. Cap.V. §.XI.]. Sed ebrios, de quibus heic loquimur, probe oportet ab ebrioſis ſecernere. Sunt ebrii, qui non pro more poculis indulgent, ſed magis ignorantia ſuarum, viniqui virium, vel combibonum ſtimulo aut dolis in ebrietatem inciderunt. Ebrioſi vero ſunt, qui prava delectantur conſuetudine potandi, quique ſaepe ſolent bibere, ſaepius inebriari. Illis poena eo facilius temperandae erunt vel indulgendae, (3) quod etiam ſobriis hominibus ſoleat aliquando merum imponere, aut Convivarum vaſrities et intemperantia, ut ſibi eveniſſe narrat Luctator ille apud TERENTIUM (*g*) inquiens

(*g*) In Eun. Act.III. ſc. 4.

At at data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi,
At dum accubabam quam videbar mihi eſſe pulcrhe ſobrius:
Poſtquam ſurrexi, neque pes, neque mens ſatis ſuum officium facit.

(1) Dolor certe, quem capimus ex graviſſima nobis illata injuria adeo ſaepe acris eſt, tantaque nos ira accendit, ut vel in graviſſima ſcelera ejus vi facile feramur. Quod ſi forte contigerit, magnitudo doloris poenarum temperabit rigorem, aut etiam tollet vindictam. Mulierem, quae ma-

matrem fuſte percutiens occiderat dolore mortis liberorum, quos avia filiae infenſa ſuſtulerat, M. Pompilius Praetor nec damnavit, nec abſolvit. *Areopagitae* vero poſt centum annos ad ſe venire juſſerunt mulierem, quae virum et filium uno veneno necaverat, quod alterum filium ex priore viro ſuſceptum inſidiis occidiſſent, quamque Dolabella eis judicandam remiſerat; quia ipſe neque liberare duabus caedibus contaminatam, neque juſto dolore impulſam ſuſtinuit punire. V. A. Gell. *Noct. Attic. lib. XII. cap. 2.*

(2) Si placeat aliquam inter eos adhibere diſtinctionem, qui amore peccarunt, in temperandis poenis, mihi magis arrideret *Amantem*, ut Tullius diſtinxit, ab *Amatore* diſtinguere. Amator eſt qui in ſexum praeter neceſſitatem proclivis, aſſuetuſque praedari, pro more omnibus inhiat puellis, quarumvis mulierum amoribus delectatur. At Amans in eo, quod deperit, objecto cor ſuum alte defigit. Prior non tam impetu amoris, quam vitio, et conſuetudine furatur; alter ſi quando fit audax, amoris vi et impatientia victus medicinam quaerit, et adhibet morbo: unde poterit videri nulla cum illo utendum eſſe pietate, quam hic profecto meretur.

(3) Saepe ſolet Legibus caveri in quibuſdam delictis nullam habendam fore ebrietatis rationem. *V. Band. General. di Rom.* §. 2. Quod intelligendum eſt quoad ebrioſos, haud vero accipiendum de ebriis; ne hujuſmodi Leges aut imprudentiae, aut crudelitatis redarguamus.

VII.

Aetas.

1. Nunc de Aetate dicamus, quae ſi vel juvenilis ſit et floreſcens, vel ſenilis et cadens intrinſecam (1) mitigandi poenas cauſſam eſſe merito exiſtimatur. (a) Quippe homines cum in utraque verſantur, quamquam doli capaces [Lib. I. Cap. VII. §. IV. VIII.]; mentis inopia laborant, et magis conſilii infirmitate peccare videntur, quam vitio frigidae improbitatis. Propterea Leges eorum miſerentur, poenarumque rigorem indulgent aetati.

(a) V. Menoch. 2. arb. 329.

2. Juvenes ſane mitius ſunt leniuſque puniendi, quod adoleſcentia ſanguinis vigore ſuffulta, quem ſequitur vis et aeſtus adfectuum, ipſa eſt illecebra irritamentumque vitiorum [Lib. I. Cap. VII. §. IV.]. Jure Romano quicumque nondum ſunt effecti majores, nempe vigeſimum quintum non exceſſerunt annum, aetatis excuſatione a legitimis criminum poenis liberantur. (b) Sed ubi peculiaribus Legibus breviori annorum curriculo circumſcripta eſt minor aetas, ibi ii ſolum poenas ſibi conſequentur leniri, qui illud non tranſilierunt. (2)

(b) V. Mornac. in Leg. 37. Dig. de minor.

3. Se-

3. Senibus quoque, licet non adhuc effoetis, et in puerilem ſtatum relapſis [hi namque videntur eſse delinquendi incapaces [Lib.I. Cap.VII. §.VIII.] aetatis miſeratione, quaemadmodum adoleſcentibus temperandae ſunt criminum poenae. Siquidem ſenectus ipſa eſt moribus: hinc natura queruli ſenes, difficiles, ſuſpicioſi, et ad iras, ut omne invalidum, prompti. Res tamen controverſia non vacat apud rerum criminalium Scriptores, qui ſenectutem, quae, ut inquit *Tragicus*, *(c)* non ſit indiga mentis, non ſine ratione cauſſam haud eſſe contendunt legitimam temperandi poenas [Lib.I. Cap.VII. §.VIII.]. Quorum Nos diverſas ſententias ſic inter ſe, cumque noſtris principiis ducimus componendas, ut in poenis, quas aetas ſenilis ſuſtinere non valet, ut ſunt pleraeque corporeae, benignitas erga Reos ſenes adhibeatur, (3) in ceteris nullus detur locus pietati.

(a) *Eurip.* in Bacch.

(1) Alexander *in Leg. ſeverior Cod. de his qui not. infam.* „ Aetas eſt, *ſcribit*, cauſſa intrinſeca Legis minuentis delictum. „

(2) Heic in Urbe municipalibus Legibus majores renunciantur adoleſcentes, qui vigeſimum expleverint aetatis ſuae annum. V. Constantin. *ad Stat. Urb. annot.* 44. *n.* 35. *Tom. II.*

(3) „ Ut concludamus „ *ſic humaniter ſcribit* Tiraquellus *Cauſ. VIII. n.* 7. „ cum juniores ſint mitius puniendi ob id potiſſimum, quod nondum habeant perfectum conſilium et judicium; conſequenter ſeniores, qui quantum ad eam rem pertinet in pari ſunt cauſſa, ut qui bonam partem conſilii mentiſque amiſerunt, clementius quoque plectentur. „

VIII.

1. Aetatem ſequitur Sexus, qui non ſecus ac illa generatim habetur pro intrinſeca cauſſa temperandi poenas. *(a)* Foeminae ſiquidem hominum voluptati, et procreationi deſtinatae, quum corpore utantur molli, ac delicato, conſilii maturitate indigent, animique vigore, qui a corporis compage et robore vel maxime pendet. Itaque viris animo, et corpore longe imbecilliores non adeo

5. Sexus.

(a) *Tiraquel.* cauſ. IX.

adeo, ut illi, nequiter agere, minorique quodammodo dolo videntur delinquere. Propterea exiſtimandum Leges ſuum non aeque ac in mares, in foeminas quoque rigorem exerere. Aequum enim eſt ſexus infirmitatis miſereri; (1) ex quo fit, ut mitius ſit leniuſque cum foeminis agendum.

2. Sed quod diximus tunc ſolum obtinet locum, ubi Foeminae plus auſae non ſint, quam ſui ſexus infirmitas patitur. Nam aliquando effrontes foeminae, praeſertim ſi pudicitiam amiſerint, vel ipſos mares ſceleribus aequant, impudentia vincunt, ut merito *Comicus* dixerit *muliere nihil eſſe audacius*. LIVIA uxor DRUSI ſit prae aliis exemplo. SEJANUS hanc primum adulterio pellexit, et poſtquam primi flagitii potitus eſt, ad conjugii ſpem, conſortium regni, et necem mariti impulit. (*b*) Si igitur Foeminae inſitam ſibi infirmitatem praetergreſſae grave quid et immane ſint auſae, fruſtra poenas ſibi temperari poſtulabunt, ſed Legum ſeveritatem, ut mares, incurrent. (*c*)

(*b*) *Tacit. IV. Annal.*

(*c*) *V. Carpzov.* prax. crim. p. 1. q. 2.

(1) Hinc ut cecinit VIRGILIUS *Aeneid. II.*

......nullum memorabile nomen
Foeminea in poena eſt.

Quod fortaſſe movit AURELIANUM, ut ZENOBIAM a militibus ad necem requiſitam, quod Imperii faſces ad ſe rapere conaretur, eorum furori ſubduceret, poenaque liberaret. *V.* VOPISC. *in vit. Aurel.*

IX.

6. Conatus delinquendi.

Succedit ſexui Conatus delinquendi, qui ad intrinſecas cauſſas temperandi poenas vel maxime pertinet. Quamvis enim conari delinquere ſceleris purum non ſit, nec crimine vacet omnino; proprie tamen criminis niſus delictum non eſt, et a delicto diſtinguitur, ut iter differt a meta [Lib.I. Cap.IV. §.II.]. Facile ergo intelligitur in conatum delicti non quadrare poenas, quae imponun-

ponuntur a Legibus adverſus perfecta et abſoluta delicta. Itaque generatim Conantibus delinquere (a) poenae ſunt ſemper leniendae [Lib.I. cit. Cap.IV. §.XIII.]; idque eo magis, minuſque, ut Ego quidem arbitror, quo proximior, aut remotior fuit niſus, quem, ut auſo ſcelere potirentur, adhibuere. Sed ubi res ſit de criminibus, in quorum conatum aeque ac in crimina ipſa perfecta et abſoluta Leges, quibus Reſpublica utitur, eamdem poenam expreſſe decreverint, nullus patebit locus poenas leniendi (1) in Conantes [Lib.I. Cap.IV. §.XII.].

(a) *Clar.* §. fin. quaeſt. 92.

(1) Non ergo audiendus ſaepe laudatus TIRAQUELLUS qui *cauſ. XL.* docet Judicem, ſi velit, poſſe mitius agere in delictis, in quibus Lex aeque punit niſum, et actum conſumatum. Sic enim eluderetur finis intentus a Legibus, ubi in quibuſdam criminibus et incoeptum et perfectum facinus pari perſequuntur ſupplicio.

X.

7. Si opis allata alieno delicto, ſi conſilium praebitum delinquendi.

1. Tandem ad intrinſecas cauſſas leniendi poenas referri quodammodo poteſt, ſi opis allata alieno delicto, ſi conſilium praebitum delinquendi. Ac primo quidem etſi qui opem alieno delicto tulerunt, eodem fere crimine teneantur, quo primarii auctores flagitii irretiuntur [Lib.I. Cap.IX. §.VII.]; diſtinguere tamen oportet eos, qui proximam praeſentemque opem Delinquenti praebuere ab illis, qui remotum auxilium delicto dederunt. Proximum dediſſe auxilium dicitur Scriptoribus Criminalibus, qui puta attinuit, caeſit, effregit etc.; remotum, qui arma exempli gratia, ferramenta, ſcalas commodavit, nec tamen adfuit delinquenti in flagranti crimine (a). Jam vero non aeque omnium grave videtur eſſe delictum qui opitulati ſunt alienis flagitiis, ſed illorum qui remotum levius, gravius eorum, qui proximam opem tulerunt: non omnes proinde pari poena corripi debent: in illos eadem ſeveritate ac in primarios flagitii auctores ani-

(a) *Ferrar.* tit. 52. gloſ. 6. n. 2.

animadvertendum; his poenae aliquantiſper mitigandae; idque ingenio convenit Legum Poenalium, nec infrequenter ab eis invenitur diſerte praeſcriptum. (*b*)

(*b*) *V. Matth.* loc. cit.

2. Quod ſpectat ad eos, qui conſilium dederint delinquendi non *generale* quidem, ſed *ſpeciale*, ut loquitur PUFFENDORFIUS, (*c*) opportune videtur diſtinguendum, quemadmodum diſtinguunt rerum criminalium Scriptores, utrum qui accepit delinquendi conſilium ſponte alioquì peccaturus fuiſſet, an ſi alter non conſuluiſſet fore, ut is a peccando ſeſe abſtinuerit. (*d*) Priori enim caſu illi cenſent poenas Conſiliariis minuendas eſſe. Quae doctrina intrinſeco fundamento non caret ipſi Poenalium Legum indoli innixo. Quandoquidem longe gravius eſt pravis ſuaſionibus animum corrumpere maleficii inſolentem, quam in ſcelus jam currenti improbae ſuggeſtionis ſtimulos veluti admovere [Lib.I. Cap.IX. §.VI.].

(*c*) J. N. et G. lib.1. cap.5. §.14.

(*d*) *Farinac.* q.129. par.3.

IX.

Quaenam ſunt cauſſae *extrinſecae*.

1. Sed ab intrinſecis cauſſis, quas ſumus hactenus perſequuti, ad cauſſas *extrinſecas* temperandi vel indulgendi poenas oculos, orationemque convertamus. Extrinſecas cauſſas voco illas, ex quibus etſi maneat incolumis generalis ratio Legis Poenalis; ratio tamen ejus particularis evaneſcit. Nam quamquam ad ſuſtinendam Legis efficaciam ſatis eſt ratio univerſalis ſine repugnantia contrariae rationis (verba ſunt GROTII (*a*); tamen ceſsatio rationis, etiam quae particularis eſt, efficit, ut Lex facilius et minore cum damno auctoritatis ſolvi poſſit. Ibi ergo, ut clarius res efferatur, extrinſecae adſunt cauſsae leniendi vel remittendi poenas, ubi peculiares earum fines deficiunt, vel eos intendere non eſt moraliter neceſsarium. Quum autem publicum bonum ut ultimus ſcopus eſt, ita pri-

(*a*) loc. ſup. cit.

primaria debet eſse ratio poenarum ; *(b)* proinde toties ſequitur temperandas eſse poenas vel indulgendas ; quoties Poenales exequi Leges aut poſset in publicum vergere damnum , aut mitigatis vel indultis poenis majus bonum haberetur.

(b) V. *Hochſtetter.* de jur. poen. ſect. IX. §.2.

2. Jam vero , ut ordini inſiſtamus , qui eſt initio propoſitus [§.III.] ; extrinſecas hujuſmodi cauſsas ſingulatim aggrediamur exponere , propter quas poenae temperari poſsunt vel indulgeri.

XII.

1. Si periculum ne ex poena Delinquentis quid damni Reſpublica capiat.

Prima de qua diſseramus , extrinſeca cauſſa leniendi vel remittendi poenas ſit , ſi periculum ne ex poena Delinquentis quid damni Reſpublica capiat. Tunc generalis quidem illa non perimitur Legis ratio , quae proſpicit , ut metu poenarum cohibeatur humanum ingenium ad injurias proclive [Cap.II. §.II.] ; ſed tum ejus ceſſant particulares rationes , cum evertitur ultimus ipſe ſcopus poenarum. Hoc namque caſu poenae in commune bonum utilitatemque comparatae , in publicam noxam cederent. *(a)* Reſpublica bello confecta gravi et diuturno , properat ad interitum : unus eſt magni animi Dux egregiaeque virtutis , qui hoſtium vi obſiſtere , poſſitque nutantem Patriae ſpem ſuſtinere : quis , amabo , non videt ſummo tunc cum Reipublicae damno atque periculo poenas ab eo poſtulari alicujus flagitii , quod fortaſſe patraverit? (1) Hoc idem foret ac ſi Fabium Maximum , qui ſolus poterat cunctando rem reſtituere , devoviſſent Romani accuſatorum invidiae , publico metui ac ſuſpicioni. Ita ſi Civis gratia , divitiis , clientelis , affinitatibus , praepotens aliquis , puta , Clodius expoſcatur ad poenam ; non ne ſatius erit eum pati nocentem , quam illius ſuppli-

(a) V. *Puffend.* Jur. Nat. et G. lib.VIII. cap.3. §.16.

plicio tumultibus, populari ſeditioni, bello civili anſam praebere? Atque haec cauſſa, ut id obiter moneam, adeo generalis eſt, ut ad eam omnes fere aliae reliquae extrinſecae cauſſae temperandi vel indulgendi poenas quodamodo poſſint referri; quod procedente ſemone animadvertenti patebit.

(1) Nauta delinquit: deeſt qui navim gubernet: ſi poena ſumatur de reo, nonne ſalus omnium qui navigant in diſcrimen adducitur?

XIII.

2. Multitudo Delinquentium

Ambigi nequit, quin ex opere, quod a pluribus pro indiviſo fit ſinguli in ſolidum obligentur: unde conſequens delictum quod plures commiſerint, unumquemque obligare, omneſque de eo teneri. Quid ergo ſi multi deliquerint, ſi Collegium, ſi Civitas, ſi tota Provincia, in univerſos ne erit ſoeviendum? Profecto ſi ulla, haec certe graviſſima eſt inter extrinſecas cauſſas veniam indulgendi, quando nempe eſt a multis peccatum. (a) Ceſſare tunc quippe particulares Legum Poenalium rationes intelliget quiſquis conſiderabit multitudinem poenae devovere plenum eſſe periculi, crudele etiam, et cum Civilis Corporis detrimento conjunctum, quod eo tenujus imbecilliuſque fit, quo pluribus membris privatur. Recte ergo SENECA (b) *iram*, inquit, *Sapientis tollere turbam peccantium: intelligit enim quam ſit iniquum et periculoſum iraſci publico vitio*. Sed fere nunquam ſine auctoribus multitudo delinquit. Etenim ut mare ſua natura tranquillum vento incumbente tumeſcit; ita Populus, ut plurimum ingenio quietus, a pravis oratoribus, tamquam violenta tempeſtate impellitur. Tunc ſatius erit ſolos delinquendi duces ad ſupplicium poſcere, ut poena ad paucos, metus ad omnes perveniat. (c) Quod obſervandum prae-

(a) *Tiraquel.* cauſ. XLVII.

(b) De Ira lib. II. cap. 10.

(c) *Plat.* l. 12. de Legib.

praeſertim ſi Civitas univerſa a Principis obſequio defecerit, ſi tota Provincia legitimi imperii jugum excuſſerit. Capta Capua Conſul Romanus, etſi ſeveriſſimus, non omnes Cives, ſed Senatores dumtaxat ſecuri percuſſit, quorum ſententia maxime a Romanis deſcitum conſtabat. (1)

(1) Haec erat quoque vetus belli diſciplina apud Romanos, ut ſi a multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum decimatio fieret, et ſortitione in quoſdam tantum animadverteretur, ut refert Cicero *in Orat. pro Cluent.*

XIV.

3. Excellens Rei in arte aliqua, ſcientiaque peritia.

Excellens quoque Rei in Arte aliqua, Scientiaque peritia inter extrinſecas cauſſas debet referri temperandi vel indulgendi poenas *(a)*. Valde enim intereſt Reipublicae eos qui in Artibus Scientiiſque excellunt communi commodo et ornamento conſervare; praeſertim quum exiguus ſoleat haberi excellentium Virorum proventus. (1) Profecto ſi ex merito res æſtimetur, nemo dubitabit, quin plus ſaepe damni ex unius excellentis Viri jactura Reſpublica capiat, quam boni in commune exemplum ex ejus poena redundet. Si Archimedem puta alicujus criminis reum Syracuſii carnifici tradidiſſent, quis mirabili artificio hoſtium navibus, ut ferunt, incenſis, Civitatem ab imminenti periculo liberaſſet? Nonne plus damni Concives ex tanti Viri ſupplicio, quam ex ejus impunitate tuliſſent? Baco a Verulamio (cujus tamen quae forte merent improbari ſcripta atque ſententiae, eas intelligi volumus nec a Nobis laudari) perſonam ignorantiae detraxit, quae ſub ſcientiae forma latebat, fontes doctrinarum recluſit, ſemina jecit verae ſolidaeque ſapientiae. Si juvenilium exempli gratia vitiorum poenas immatura morte luiſſet, forſan aut non tam cito, aut non adhuc priſcam Majores noſtri exuiſſent barbariem, nos

(a) *Caravit.* Inſt. Crim. Lib. 4. §. 1. cap. 74. n. 140.

tanta hoc aevo in luce non verſaremur. Divina ergo Ingenia, quae immortalibus ſcriptis ſui ſimilibus proſunt, genus illuſtrant humanum, quaeque egregiis opificiis Patriae gloriam divitiaſque pariunt, decet colere, et conſervare etiam ubi humanae conditionis fatum ſubeuntia vitiis non obſiſtunt, irretiuntur delictis. (2) Utilitas Publica peperit, privatum commodum ratihabuit vulgatum illud, et ab omnibus rerum criminalium Scriptoribus *(b)* turmatim relatum effatum *excellens in arte non debet mori*. (3)

(b) V. *Urſaya* Inſtit. Crimin. Lib.IV. titul.7. n.74.

(1) Interpretes Juris Romani, qui res criminales tractarunt, argumentum deſumunt ad confirmandam hanc cauſſam ex pervulgata *Leg. ad beſtias* 31. *Dig. de Poen.* Sed docti Viri jampridem obſervarunt ea Lege poenam Reo non remitti, ſed ſolum innui, ut ſi artificio roboreque maximo ſit in venandis et debellandis feris, conſulto Principe Urbis arenae, et Populi Romani voluptati reſervetur. V. ALCIAT. *Parerg. lib.II. cap.*28.

(2) MATTHAEUS, quoniam antiqnis et praejudicatis circa poenarum originem opinionibus imbutus, hujuſmodi cauſſam magno adparatu et acriter improbat *ad Lib.*48. *Dig. tit.*18. *cap.*5. *n.*7. alii Doctores in levioribus tantum admiſſis volunt locum habere.

(3) Lector adverte me de iis heic loqui, quorum excellens in arte quapiam Scientiaque peritia communi exiſtimatione conſtat, et luculenta indubiaque experientia confirmatur; non de illis de quibus tamquam excellentibus differunt Criminales Auctores, et quorum excellentiam quindecim hominum teſtimonio probari tradunt. V. BAJARD. ad CLARUM §. *fin. quaeſt.*60. *num.*28. Moniti neceſſitas intelligenti patebit.

XV.

4. Si crimen pene eſt ignotum, vel honeſtius perimitur, quam punitur.

1. Quod ſi crimen pene eſt ignotum, vel honeſtius, perimitur quam punitur; tunc quoque extrinſecae aderunt cauſſae temperandi, vel indulgendi poenas. Utroque enim in caſu, quamquam nihil proprie vetet ſumere poenas; tamen eas intendere non eſt moraliter neceſſarium. *(a)* Crimen certe, quod nemo fere novit, ſi in ſe ſpectetur crimen eſſe non deſinit; at ejus repoſcere poenas tanto minus intereſt, quanto paucioribus innoteſcit: (1) Neque enim in crimine, quod Cives fere omnes latet, adeo urget ratio publici exempli, quod in delicto pleriſque

(a) *Puffendorf.* Dr. de la N. et des G. Lir. VIII. Ch.3. §.16.

que Civibus noto poenas efficit utiles, et neceſſarias reddit : aliunde vero *ſemper*, ut prudentiſſime SENECA obſervat, *periculoſum eſt oſtendere Civitati quanto plures mali ſint*. (b)

(b) De Clement.L.I. C.23.

2. Sunt autem, (ecquis non intelligit?) nonnulla flagitia, quae indulgendo occultantur honeſtius, quam propalentur puniendo. (2) Plerique enim homines, ut de *Scythis* refert JUSTINUS (c), ita ſunt comparati, ut in eis plus proficiat ignoratio vitiorum, quam notitia virtutum. Hoc ergo videtur eſſe concedendum non tam publicae honeſtati, et innocentium pudori, quam nequam hominum ingenio, ut nec ſevere vindicata ad eorum aures perveniant quaedam generis humani dedecora. (3)

(c) Hiſt.L.II. cap.2.

(1) Aſperiora ſunt, et myſantropo potius digna, quam Juriſconſulto, qui veros norit fines poenarum, quae Anonymus CANSOR *Libri Dei Delitti e delle Pene* hac de re muſſitat *pag.66. 67.*

(2) Hinc tot laudibus in coelum eſt elata SOLONIS legiſlatoria prudentia, qui nullum ſupplicium in eos conſtituit, qui parentes necaſſent, *ne non tam prohibere, quam admonere videretur*, ut CICERO inquit *Orat. pro Sex. Roſc. Amerin. cap.25.*

(3) Quid ergo, barbatus heic aliquis inquiet Magiſter, tu ne cenſes reos turpiſſimorum criminum dimittendos eſſe impunitos? Ego vero arbitror monendos, corripiendos, iterum peccandi periculo ſubtrahendos : At ſecreto poenam de eis ſumendam, ut alicubi fit, ut quidam contendunt Scriptores, non facile concedam. Generatim poena publica eſſe debet : ſi talis non ſit, ejus ceſſant fines, finibus ceſſantibus etc. *V. ſupr. Cap. III. §. VIII.*

XVI.

5. Si Delinquens diu in reatu pependerit.

1. Ceterum ad extrinſecas cauſſas temperandi vel etiam indulgendi poenas merito refertur, ſi quis diu in reatu fuerit. In reatu fuiſse diutino is dicitur, qui jam diu reus factus in carcere vel cuſtodia verſatus eſt, cujuſque accuſatio longo tempore pependit. Jam vero peculiares Legum Poenalium rationes quodamodo in illo ceſſare, qui diu fuerit in reatu facile largetur quicumque animadvertat diuturnum ſquallorem, quem is eſt perpeſsus, aequum eſse, ut cedat in partem poenae. Jus enim eſt, vel

(a) V. *Alciat.* in c.10. de judic. n.39.

vel debet eſſe, ut Reos aut convictos poena velox ſubducat, aut liberandos carcer diuturnus non maceret. (*b*)

(*b*) V. *Cod.* lib.9.tit.47.l.32.

2. Quamvis vero, ut ab aliis jam eſt adnotatum, (*c*) Interpretes Juris Romani, qui de delictis poeniſque ſcripſerunt, perperam eos confuſerint, qui diu in reatu fuere, et quorum non recens ſed vetus eſt crimen, puta ante x. annos commiſſum; tamen non male dixerunt poſſe etiam de his aliquam haberi rationem, et poenas eis leniri, vel indulgeri. Quippe poenae quo celerius irrogantur eo efficacius, quo tardius infliguntur eo remiſſius proſunt publico exemplo, quod primario eis intenditur [Cap.III. §.VIII.]. Hoc ſub adſpectu non adeo abhorrere videtur a Legum Poenalium ingenio humaniſſima illa Plinii ad Imperatorem Trajanum reſponſio, (*d*) *ſe non ſatis honeſtum putare, immo nimis ſeverum reddere poenae poſt longum tempus pleroſque jam ſenes, et frugaliter, ac honeſte viventes.*

(*c*) V. *Bud.* in annotat. ad Pandect.

(*d*) Lib. X. Epiſt.40.

XVII.

6. Furor ſuperveniens.

Non eſt inſuetum ut homines, quemadmodum de *Tragico* illo Oreste narratur, alicujus ſceleris conſcientia agitati in inſaniam incidant, furore obruantur. Si ergo conſtet ſana mente crimen eſſe commiſſum, et poſtea furor ſupervenerit, an de Reo poenae nihilominus erunt ſumendae? Recte reſponſum eſt a pleriſque Criminalibus Juriſconſultis poenas remittendas eſſe ſuperveniente furore. (*a*) Nam hoc etiam in caſu vel ceſſare videntur peculiares Legum Poenalium rationes, vel ſaltem poenas intendere neceſſarium haud eſſe intelligitur. Siquidem, ut loquuntur Leges Romanae, fati infelicitas Furioſum excuſat, et furore ipſo miſer hic ſatis punitur; quin opus ſit eum alia poena vexare. (*b*) Aliunde vero metuendum non

(*a*) V. *Gail.* 2. obſ.110. n.22.

(*b*) *Dig.* l.48. tit.8. leg.12.

non eſt ne ex impunitate Furioſi vis decidat publici exempli, propter quod expedit crimina impune non abire. Hic enim, de quo quaerimus, infelix eſt magis, quam malus, aut certe ex malo factus infelix: nec alios impunitas, quae indulgetur Furioſo, audaciores reddet; niſi ſperent ſe quoque poſt crimen admiſſum evaſuros eſſe furioſos. (1) Quum apud Tarraconem ſervus hoſpitis in HADRIANUM cum gladio irruiſſet, retentum ille miniſtris accurrentibus tradidit, et poſtquam furioſum eſſe cognovit nihil commotus Medicis dedit curandum. (c)

(1) Meret heic quoque referri graviſſima MATTHAEI animadverſio, qui doctiſſime, ut moris, de hac re diſputavit *Proleg. de crimin. cap.* 2. *n.* 7. & 8. putandum ſcilicet, ut inquit, non eſſe Legislatorem, eumque qui Reipublicae praeeſt quemdam ovium aut caprarum cuſtodem eſse, qui corporum dumtaxat, nullam animarum habeat rationem. Curat vel maxime animos Civium, qui Civitatem curat. Ad ſalutem autem animorum illud in primis pertinet, ne cujus ſupplicium ita feſtinetur, ut is poenitentiam agere, ſeriiſque precibus aeternas poenas deprecari non valeat. Id autem profecto continget, ſi a furioſo durante animi morbo poenam ſumere velimus.

(c) *Spartian*, in vit Hadr.

XVIII.

1. Utrum egregia Delinquentis merita, et collata in Rempublicam beneficia extrinſeca poſſint eſſe cauſſa, poenas temperandi vel indulgendi, arduum erit ei definire qui varias recoluerit et inter ſe diſcrepantes rationes, quae in utramque partem ſolent afferri. Si quis enim conſideret tanto, ut cecinit SATYRICUS, in conſpectius crimen eſſe, (a) quanto qui delinquit major habetur; et proinde quo majores ſunt homines, eo gravius quum peccant eſſe puniendos, ſecum facile reputabit nil Delinquenti ſua prodeſſe debere, vel Majorum merita, ut JOABBO duabus caedibus contaminato nihil profuerunt in Regem et Rempublicam Haebreorum collata beneficia, ut illarum poenas evaderet. (1) Re enim vera perni-

7. An ſua, vel Majorum in Rempublicam merita?

(a) *Juven. Sat.* VIII. v. 140.

nicioſius merentur de Republica qui delinquunt Majorum nobilitate, ſuiſque meritis fulgentes, quod magis exemplo quam peccato nocent: unde nihil prioribus officiis poſteriora ſublevantur flagitia, a quibus eo cautius abſtinere debebant, quo plus offenſionis in ceteris ab illis manavit. Sic vulgum, quem criminis exemplo corruperunt, eorum poenae exemplum debet officii admonere. At contra animadvertenti aequum eſſe, ut cujus magna ſunt et illuſtria in Rempublicam merita ei gratia habeatur, etſi quid humani ſit paſſus; fortaſſe videbitur non improbandum quod ſcriptum olim eſt a QUINTILIANO *(b)* qualecumque crimen donari meritis, donari virtuti. (2) Sic Populus Romanus M. HORATIUM, poena interemtae ſororis abſolvit magis quam jure cauſſae, memoria meritorum, et admiratione militaris virtutis, quae Patriae in Albanos imperium invicte pepererat. Praeſertim quum non adeo metuendum ſit, ut qui expertes ſunt meritorum, ii parem ſibi blandiantur invenire indulgentiam: Contra potius ceteri animos capient ad bene de Patria merendum, quum proſpiciant eos, qui ſunt in illam benefici, etſi delinquentes, dignos tamen haberi publica reverentia. Jam vero in tanta rationum diſcrepantia nemo mirabitur ſi Juriſconſulti rerumque criminalium Scriptores prout rem uno vel alio ſub adſpectu perſpexerunt, diverſam fuerint amplexati ſententiam; *(c)* adeout alii ſua Majorumque adverſus Rempublicam merita ſemper, alii nunquam cenſuerint legitimam eſſe cauſſam temperandi vel indulgendi poenas. Eſt tamen tertium genus illorum, quibus placuit non in gravioribus delictis, *(d)* ſed dumtaxat in levioribus poſſe aliquam praecedentium meritorum rationem haberi.

(b) Declam. cccx.

(c) V. *Clar.* §. fin. quaeſt. 60. n. 27.

(d) *Matth.* ad L. 18. Dig. t. 18. cap. 5. n. 6.

2. Huc

2. Huc refero, quod vulgo tradi ſolet de proſpero feliciqueque criminis eventu. *(e)* Nam Delinquentis merito tribui quodamodo poſſe videtur, ſi magnum aliquod emolumentum ex ejus delicto Reſpublica coeperit, ut puta furti faciendi cauſſa parietem vicini quis perforavit; quum nummos tollere vellet, reperit epiſtolas, quibus inſidiae Civitati ſtructae patuerunt: cum aliena uxore libidinis cauſſa quis conſuevit; mulier rimarum plena prodidit ei conſilia mariti de patria hoſtibus tradenda, hic porro Reipublicae: dolo occiſus eſt ab aliquo Civis, quem poſtea compertum eſt Reipublicae magnopere intereſſe e medio eſſe ſublatum. Certe homines, quibus in aeſtimatione tribuenda, habendaque gratia utilitas dominatur, non tam ad conſilia animadvertunt, quam exitus rerum intuentur. *(3)* Hinc factum ut nulla amplius habita delicti ratione, quorum crimina publico bono profuerunt, ii olim praemia quoque retulerint ſuorum facinorum. Sic Cn. Flavium, qui librum formulas continentem Appio ſurripuit, Plebs Romana, in cujus commodum ceſſerat hujuſmodi furtum, non ſolum poenarum voluit expertem, ſed magnis etiam praemiis affecit. *(f)* At vero nec in Urbe ipſa defuerunt exempla rigoris adhibiti in eos, quorum delicta felix exitus eſt conſequutus; neque deſunt Scriptores, qui nullam publicae utilitatis ex delicto profectae rationem habentes, vix in levioribus admiſſis gratiam Reo faciendam exiſtimant, in gravioribus vero piaculum ducunt malum exemplum prodiens ex crimine cum utilitate compenſare, quae ex eo in Rempublicam derivaverit.

(e) V. *Tiraquel.* Cauſ. LII.

(f) V. *Dig.* l. 1. tit. 2. Leg. 2.

(1) *Aetolorum* non exigua fuerunt in Romanam Rempublicam merita, quae cum commemorarent reſponſum a L. Valer. Flacco *genus hoc defenſionis*

nis non convenire praeſenti tempore: nam cum priſtinae benevolentiae officia ab eis eſſent violata, et per ipſos accenſum hoc tantum odium, nihil jam prioribus meritis praeſens tempus ſublevari. POLYB. *Fragm*.18.

(2) Locus hic frequens eſt Oratoribus. *Deprecationem* vocant, de qua TULLIUS „ deprecatio eſt, *inquit*, in qua non defenſio facti, ſed ignoſcendi poſtulatio continetur. Oportebit igitur eum, qui ſibi ut ignoſcatur poſtulabit, commemorare, ſi qua ſua poterit, beneficia, et ſi poterit oſtendere ea majora eſſe quam haec, quae deliquerit, ut plus ab eo boni, quam mali profectum eſſe videatur: deinde Majorum ſuorum beneficia, ſi qua extabunt, proferre etc. „ *de Invent. lib.II. cap*.35.

(3) Hoc ſub adſpectu verum eſſe poteſt, quod SANECA cecinit *Hercul. Fur. v*.250. *Proſperum ac felix ſcelus, Virtus vocatur*.

XIX.

8. Quid ſtatuendum de diverſa conditione Reorum.

Quid vero ſentiendum de diverſa perſonarum, quae deliquerunt conditione tandem videamus. Sunt enim qui affirmant lenius cum nobilibus honeſtaeque conditionis perſonis eſſe agendum, durius cum vilibus atque plebeiis; ex quo hi corporis cruciatu poenas aeſtimant famae ſecuri, et quia propter ſervile ingenium difficilius emendantur; quum contra in illis contingere ſoleat. (*a*) Sed aliis ratio haec ſpecioſior eſſe videtur, quam vera, quaſi non experiamur, ut inquiunt, aſſidue fortuna nobiles, animo eſſe plebejos, et honeſtae conditionis homines ſaepe viliſſimum quemquam vincere improbitate. (*b*) Nihil autem eſſe addunt iniquius, et in quavis Reipublicae forma a juſtitia abnormius, quam pares in crimine, diſſimiles eſſe in poena. Profecto nec Nos poſſumus hac in parte Jus Romanum non improbare, juxta quod gravius viliores, lenius honeſtiores caſtigantur. Neque tamen dixerim nullam prorſus diverſae Delinquentium conditionis in repoſcendis poenis habendam eſſe rationem. Quandoquidem etiam in poenis decet ad diverſam Delinquentium conditionem attendere; quum fieri poſſit, ut propter illam quae uni gravis, alteri levis futura ſit (1) poena [Cap.IV. §.V.]. Libenter adſentimur

(*a*) V. *Plin*. VIII. Epiſt. ult.

(*a*) V. *Plat*. de Leg.IX., et XII.

mur doctiſſimo MATTHAEO, qui ſcribit in eodem genere poenarum mitius cum nobilibus et honeſtioribus, durius cum humilibus perſonis agi poſse, (c) ut ex quibus admiſſis exempli gratia vilis homo ad triremes damnatur, honeſtae conditionis vir in arcem, vel inſulam relegetur; ex quibus delictis plebejo gula laqueo frangitur, ex iiſdem nobili gladio cervix reſecetur. Opinione enim invaluit exiſtimari honeſtius eſse capite multari, quam furca ſuſpendi.

(c) loc. cit. cap. 4. n. 20.

(1) Frequenter Jure Romano ex quibus cauſſis alii deportantur, ex iis ſervi vel humiliores ultimo ſupplicio afficiuntur. *Leg.* 1., *et* 16. §. *perſona Dig. de poen.* Quo nihil iniquius duriuſque. Quamquam enim diverſae Delinquentium conditionis ratio aliqua ſit habenda; id tamen non eo uſque protrahi debet, ut praeter aequitatem duriſſime cum humilioribus, leniter cum honeſtioribus perſonis agatur. Verumtamen ipſa ratio aequalitatis, quae debet in poenis dominari, exigit ut in eodem genere poenae inaequalis poena pro diverſa Reorum conditione irrogetur, ne contra graviſſima ſit nobili puta, quae plebejo foret leviſſima poena. Sic demum conciliari commode poſsunt variae quorumdam recentiorum Scriptorum ſententiae, de quibus. *V. Auctor. del Dritto di Punire Lib. III. Cap. V. §. I. Napoli* 1772.

XX.

Improbantur ceterae cauſſae, ex quibus vulgo traditum poenas temperandas.

Sed praeter has omnes huc uſque expoſitas intrinſecas, et extrinſecas cauſſas temperandi vel indulgendi poenas, aliae quoque vulgo feruntur cauſſae a Juriſconſultis, rerumque criminalium Scriptoribus ſuo ingenio ut plurimum effictae, uſuque etiam in Forum invectae. Ac ſiquidem hujuſmodi cauſſae non ut ſuperiores legitimo aliquo fundamento ſuperſtructae ſunt; ſed privatae innituntur Juriſconſultorum auctoritati, quae nulla eſt, ſi careat ratione, uſuique Fori, qui nullam vim habet, quum publicae nocet utilitati; proinde ſunt eae improbandae, et nullius habendae momenti in infligendis poenis. Intereſt ſane Reipublicae ne levibus quibuſvis ex cauſſis, et ex arbitrio confictis Delinquentes publico exemplo ſubtrahan-

hantur. Sic enim hominum malitia augebitur, improbique; quorum uberrima ſeges, ad ſcelera invitabuntur. Neque id aſperius cenſendum, quam Nos deceat, quibus mitis doctrina, mitius ingenium. Etenim clementiae laus ita eſt ſectanda, ut tamen juſtae ſeveritatis gloria non pereat. Ceterum par eſt has quoque cognoſcere cauſſas, ne cum didicerimus ex quibus cauſſis poenae temperandae ſunt vel indulgendae, ignoremus illas, quarum, ſi proponantur, nullam decet habere rationem. Satis tamen erit earum vulgatiores heic curſim attingere, et aliqua paſſim animadverſione notare.

XXI.

Sequitur enumeratio harum cauſſarum.

1. Juriſconſulti igitur, rerumque criminalium Scriptores contendunt, uſu etiam in Foro invaluit, ut poe-
[redacted] nae leniantur *ſi reus non per viam*, ut ajunt, *accuſationis, ſed inquiſitionis convictus ſit*.

2. *Si Delinquens ſit de ſe ſponte confeſſus*. Jure Roma-
(a) V. Dig. lib. 48. tit. 18. leg. 1. no, (a) cujus auctoritate utuntur Criminales Scriptores; cautum confeſſos pro judicatis habendos, de confeſſis tamquam convictis ſupplicium ſumendum. Quomodo ergo illo Jure poenae confeſſione levandae?

3. *Si reum commiſſi ſceleris ſerio poeniteat, moresque ſuos emendet*. TIRAQUELLUS ipſe, qui quot potuit, tot conſarcinavit cauſſas leniendi poenas, ingenue fatetur poenitentiam et emendationem prodeſſe ad aeternas futu-
(b) Cauſ. XXVIII. ri aevi, non ad civiles et praeſentes poenas evitandas, (b) quibus publicum exemplum in primis intenditur. Quem delicti non poenitet, quod ſequitur poena?

4. *Propter honeſtatem, et vitam prius innocenter actam*.

5. *Si Judaeus, vel Paganus poſt crimen admiſſum ad ſacra noſtra tranſierint*. Hi conſulunt ſibi, non Reipublicae, quam delinquendo laeſerunt.

6. *Pro-*

6. *Propter numerum liberorum*. Virtus eſt ſine merito, fuiſſe prolificum.

7. *Si pater filium reum ultro Judicibus offerat, et contra ſi filius offerat patrem delinquentem*. Vix in admiſſis deſertioni non diſſimilibus, cujus exemplò ex Jure Romano utuntur Criminales Scriptores, aliquid indulgendum ſanguinis charitati, *(c)* ne videantur liberi parentum, et viceverſa maturaſſe ſupplicium. (1)

(c) *Farinac.* quaeſt. 98. 11. 164.

8. *Si rupto laqueo, ad quem damnatus erat Delinquens, terrae potitus eſt*.

9. *Si reum puella ſibi poſcat in virum*. Scriptores Criminales in hac comminiſcenda cauſſa videntur exiſtimaſſe omni poena gravius foeminam habere uxorem.

10. *Si Delinquens paratus ſit meretricem ducere in matrimonium*.

11. *Si nimia ingenii ſubtilitate Reus deliquerit*. MATTHAEUS *(d)* quid intellexerint Interpretes Juris Romani hanc comminiſcentes cauſſam ſe ſcribit non intelligere. Nobis quoque, quibus nihil acutius ingenium, heic haeret aqua. Ceteras omitto perſequi cauſſas. Sunt enim enumeratis ſimiles, vel eis longe ineptiores.

(d) loc. cit. num.12.

(1) Conſule quae contra hanc cauſſam fuſe diſſeruit PINELLUS *ad rubric. Cod. de bon. matern. part.2. num.35.*

XXII.

An, et quatenus jus ſit Judicibus poenas temperandi, vel remittendi?

Utrum qui Publicae Poteſtatis nomine et vice criminalia judicia in Republica exercent jus habeant, poſſintque ex cauſſa [nam temere et ſine cauſſa certum nequire (1)] poenas Delinquentibus temperare vel indulgere, oportet nunc quaerere, et definire. Ac ſiquidem pro comperto debet haberi ſolam facti quaeſtionem ad Judices pertinere, eorumque eſſe officii Leges ſolum actio-

actionibus comparare, et praeſcriptas a Legibus poenas ſumere a ſontibus; poſſet videri nullam ipſis facultatem, nullumque jus ineſſe leniendi vel remittendi poenas. Non enim latores, diſtributoreſque poenarum ſunt Judices, ſed earumdem conſtituti exactores. Mihi extrinſeſcae cauſſae diſtinguendae videntur a cauſſis intrinſecis: neque enim ceterarum cauſſarum, quas paulo ante improbavimus, ulla heic ratio debet haberi. Quippe ob extrinſecas cauſſas non poſſe arbitror Judices generatim poenas lenire, vel indulgere. Cauſſae extrinſecae adſunt, quum peculiares poenarum fines deficiunt, aut eos intendere non eſt moraliter neceſſariun [§.XI.]; ita ut effectus Legis circa certam perſonam, certumque factum tollatur. Jam vero Judicum, ut dixi, eſt exequi Leges, non quemquam Legibus ſolvere, (a) quod jus Publicae ſolum inhaeret Poteſtati earum latrici; (1) ad quam proinde quatenus debeant Rei legitimis affici poenis cognoſcere ſpectat ac definire [Cap.III. §.X.], et videre num in aliquo caſu poenarum fines defecerint, vel eos intendere non ſit moraliter neceſſarium unde valeat poenas lenire vel indulgere [Cap.III. §.VII.]. At ſecus ſe habet res in intrinſecis cauſſis. Neque enim ob eas quiſquam ſolvitur lege, ſed legis poena lenitur, quod in Reo, vel in crimine eae inſunt circumſtantiae, quibus hoc minus atrox, ille non adeo nequam comperitur, ut volunt, et exiſtimant Leges [§.III.]. Itaque cum tunc neque caſus, neque perſona ſub generali lege compraehendantur, ipſa aequitas videtur exigere, ut quorum eſt Leges actionibus comparare, illarum poſſint et debeant poenas lenire, quas duriores inveniunt ad factum, vel ad agentem comparatas [Cap.III. §.X.].

(a) V. *Hochſtet.* de jur.poen. ſect.IX. §.2.not. 9.

(b) V. *Plat.* lib.IX. de Leg.

(1) Tul-

(1) Tullius differens de Judicibus, qui Verrem tot tamque nefariis coopertum ſceleribus abſolverant, non magis illum, quam iſtos delinquentes eſſe affirmat *action. 2. in Ver.* Tiraquell. in *praef. tract. de poen. temper. aut remittend.* poenas recenſet, quibus ſecundum Romanas Leges Judex tenetur, qui temere et ſine juſta cauſſa poenas Delinquentibus indulſerit, aut mitigaverit.

(2) *Publica Poteſtas*: docet Puffendorfius *Jur. N. et Gent. Lib. VIII. cap. 3. §. 17.*: *poteſt ignoſcere*: *nam ſubalterni Magiſtratus debent invariabiliter juxta Leges judicare*.

XXIII.

1. Non eſt vero ambigendum, quin ulla ex cauſſa liceat Judicibus poenas augere in delicta, in Delinquentes exaſperare. Hoc quoque non ad Judicem ſpectat, ſed ad Legiſlatorem. Nam ei tantum, cui data eſt Legum ferendarum auctoritas, jus competit poenas ſtatuendi, et conſequenter quatenus ſalus Reipublicae exigit graviores in quaedam flagitia edicendi: aliunde Legiſlatores graviſſimas quaſque criminis, de quo legem tulerunt, circumſtantias animo percepiſſe cenſendi ſunt, ac parem potiſſimae eorum gravitati poenam excogitaſſe, ut et minuenda ſit, ſi quid gravitatis hujuſmodi circumſtantiis deſit [§. III.], neque ſi nihil deſit augenda. (1)

Num, et quibus ex cauſſis receptum a Judicibus poenas augeri.

2. Sed quum, ut monuimus [§. VII.], Jure Romano, quod in fere totius Europae Foris obſervatur, poenae omnes extraordinariae ſint, et Judicum arbitrio relictae; intelligitur cur ob cauſſam augendi etiam poenas auctoritatum ſibi aſſerant Judices, eiſdem jus tribuant rerum criminalium Scriptores. (*a*) Quaenam porro ſint cauſſae, propter quas a Judicibus receptum, a Juriſconſultis traditum poenas ab illis augeri poſſe, breviter ſubnectamus.

(*a*) *Gaſpar.* Inſtit. Crim. lib. 3. tit. 4. n. 7.

3. Ac primo quidem ſi circumſtantiis, veluti loci, temporis, perſonae crimen ingraveſcat, id pro cauſſa habetur Judicibus poenas in Delinquentes augendi. Certe quum Jure Romano poenae omnes evaſerint arbitra-

riae

riae, conſequens eſt, ut ſecundum illud non ſolum poſſint, ſed etiam Judices debeant pro modo, et circumſtantiis delicti durius, vel remiſſius ſtatuere.

4. Deinde conſuetudo peccandi, quam Reus contraxerit, veluti peculiaris cauſſa effertur poenas in eum augendi. (*b*) Quod Jure Romano innuitur, quo cautum ſeverius Judici animadvertendum in eos qui diu ſaepiuſque eadem, vel diverſis ſcelerum viis graſſati ſunt; (2) mitius agendum cum illis, quorum non aliud admiſſum reperitur, quam id, quod in judicium deductum eſt. (*c*)

(*b*) V. *Amen.* de delic. et poen. tit. 1. proem. §. 2. n. 21.

(*c*) *Dig.* lib. 48. tit. 19. leg. 18.

5. Tandem criminis alicujus frequentia, ut cauſſa traducitur, ob quam Judices valeant in ejus Reos poenas exaſperare. (*d*) Scriptum eſt namque Legibus Romanis evenire, ut aliquorum maleficiorum ſupplicia exacerbentur; quotiens nimirum multis perſonis graſſantibus exemplo opus eſt. (*e*)

(*d*) *Brugiot.* Inſtit. Cr. lib. 4. tit. 17.

(*e*) *Dig.* lib. 48. tit. 19. leg. 19.

(1) Tritum eſt forenſe illud effatum *creſcentibus delictis poenas eſſe exaſperandas*. Ceterum apud Legiſlatorem id valere conſtat, non apud Judicem, ſi a peculiari Juris Romani cenſura diſcedas. Quamquam *Clariſ.* Risi, quem honoris cauſſa nomino, Interpretes male intellexiſſe Leges Romanas, et praeſertim Marciani reſponſum, ex quo relatum eduxerunt effatum, ingenioſe contendit *Animadv. ad Crim. Juriſp. pag.* 113.

(2) Apud Interpretes Juris Romani, rerumque criminalium Scriptores tanti valet haec cauſſa, ut ſaepius delinquendo exiſtiment capitale fieri delictum, quod alioquì capitale non eſt. Saepius autem deliquiſſe, adeoque conſuetudinem contraxiſse peccandi, eum videntur putare, qui ter deliquerit. Sic furem ob tertium furtum capite puniendum cenſent. Hanc tamen inſueti ſaporis doctrinam non concoquit Matthaeus vir ſtomachi egregii, qui Judicem non mecchanice vult tantum numerare delicta; ſed et qualitatem admiſſi, et animum, aetatem, conſuetudinemque Rei explorare; ut omnibus collatis poſſit tuto ſtatuere, an is talem contraxerit peccandi conſuetudinem, quae eum inemendabilem arguat.

XXIV.

Quoſque ſe extendat Judicum temperandi, augendique poenas auctoritas.

Quoniam ergo juxta Leges Romanas nunc Judices poteſtate potiuntur poenas ex cauſſa temperandi, et augendi, quouſque ſe haec extendat poteſtas par eſt tandem

dem examinare. Quis enim non immerito quaeret an Jure Romano ita ſint poenae in Juſdicentium arbitrio collocatae, ut etiam gradum cum gradu, genus poenae cum alio genere poſſint commutare. Pro nobis reſpondet MATTHAEUS, qui rem doctiſſime ſuo more tractavit, hoc ejuſmodi eſſe, ut nec adfirmandum temere, nec pertinaciter ſit negandum. *(a)* Poteſt Judex ex romanis placitis pecuniariam poenam in corporis coercitionem commutare; hoc enim neceſſitas exprimit, quoties aliquis egeſtatis confidentia poenam pecuniariam eludit: Item poteſt poenam non capitalem in poenam capitalem convertere, veluti relegationem in deportationem, fuſtigationem in poenam metalli. Frequenter et illud occurrit Jure Romano, ut ex quibus cauſſis alii deportantur, ex iiſdem ſervi, vel humiliores ultimo ſupplicio afficiantur. *(b)* Sed cum id jus peculiare fuerit Civitatis Romanae, (1) ſapienter ſubjungit MATTHAEUS Judici non eſſe imitandum. Quum enim natura communis ſit omnium, non ſibi nunc tantum Judices permittent, ut ob idem delictum aliis animam eripiant, aliis auferant civitatem. Id ſolum, ut innui alio loco [§.XIX.], concedendum Judici, ut in eodem genere poenae lenius cum nobili agat, atque honeſtiori, durius cum plebejo, atque viliori, hunc damnet ad furcam, illum ad gladium. Quamquam an poſſit Judex in extraordinariis delictis poenas ita ex cauſſa augere, ut ultimum quoque ſupplicium valeat irrogare, adeo Interpretes nonnulli Juris Romani dubitarunt, ut id imperatoria deciſione ſcripſerint egere. Sed laudatus MATTHAEUS minime duxit haeſitandum ob plures, quos collegit, locos Juris Romani, ex quibus colligitur poſſe Judices in extraordinariis delictis uſque ad poenam capitis

O pro-

(a) cit. loc. n.31.

(b) *Dig.* lib.48. tit.19. leg.1.

Digitized by Google

procedere; praeſertim vero propter reſponſum Ulpiani, (c) qui cum generaliter dicat licere ei, qui extra ordinem cognoſcit, quam vult ſententiam ferre vel graviorem vel leviorem, neque reſtringat id ad ſupplicia infra mortem; ſatis innuit ipſum poſſe pro qualitate admiſſi ultimum quoque ſupplicium irrogare.

(c) *Dig.* lib. 47. tit. 11. leg. 9.

(1) Quum exactis Regibus auctaque Republica circumveniri Romae innocentes, paucorumque opes ingenuae plebi graves eſse coepiſsent, Lex Porcia, ut refert Sallustius *de Bel. Catil.* aliaeque Leges paratae ſunt, quibus Legibus exilium damnatis permiſsum eſt. Sub Caeſaribus haec veteris juris ratio novae regiminis formae repugnans paulatim exolevit, et penitus tandem evanuit.

XXV.

Poenae interpretatione potius molliendae ſunt, quam exaſperandae.

Ceterum illud eſt pene divinum Juris Romani praeceptum poenas nempe interpretatione potius molliendas eſſe, quam exaſperandas. Leges quidem ita ſcribi oportet, ut nunquam ſi fieri poſſit egeant interpretatione. Interpretationis namque neceſſitas arguit eas vitio obſcuritatis, vel inſufficientiae laborare. Leges interpretandi jus atque uſus Legum arbitros reddit Judices, qui meri eſſe deberent earum cuſtodes, vindices, exequutores. Si tamen Leges Poenales interpretandae, benignius ſemper eas decet interpretari. Etſi Reo incommodae, infenſae, infeſtaeque criminis circumſtantiae videantur; nefas tamen eſt poenae lege jam conſtitutae lineas latum unguem, aut tranſverſum digitum tranſilire. (1) Multo minus licebit Legis verba durius, ac aſperius, quam ferant, interpretari, et graviores ei poenas adjungere. Quicumque Legibus eſt ſeverior, mihi videtur eſſe tyrannus. Aliunde vero altera haec eſt pars clementiae, (a) ad quam jus habet miſeria infelicitaſque reorum, decet propendere Judicantium humanitatem, in mitiorem nimirum incli-
nare

(a) V. *Grot.* di J. B., et P. L. II. cap. 20. §. 4.

Digitized by Google

nare ſententiam, Legeſque Poenales molliter benigneque interpretari. Sed quum volumus eſſe clementes, quod laudandum; perſpicere debemus ne intemperanti quadam ac intempeſtiva ingenii lenitate nimium a juſtae neceſſariaeque ſeveritatis tramite deflectamus, quod vitioſum eſſet, et publico bono contrarium. Laudatum ergo Juris Romani praeceptum ita eſt ſectandum, ut, quemadmodum ſcribit J. C. MARCIANUS, *(b)* in levioribus cauſſis (b) *Dig.* lib.48. tit.19. leg.2.
proniores ad lenitatem Judices ſint, in gravioribus ſeveritatem Legum cum aliquo benignitatis temperamento ſubſequantur. Sicut a juſtitia manſuetudo non eſt ſejungenda; ita nec ſeveritas ab humanitate.

(1) Interpretes Juris Romani communiter tradunt extenſionem Legis Poenalis non admitti; quod generatim et abſolute verum eſt: Siquidem qui eam extendit ad non expreſſos caſus, is novam de his legem veluti condit, fungiturque non Judicis officio, ſed Legislatoris munere. Praeterquam quod periculi plenum id eſſe videtur: hinc fortitan tanta in Juriſconſultis opinandi, in Magiſtratibus judicandi libido, atque libertas. At ſi Jus Romanum attendatur, utique id verum eſſe fatetur MATTHAEUS quoad genus poenae; ſi perſonae, ſi crimina ipſa inſpiciantur falſum contendit, pluribuſque e penu Romanae Juriſprudentiae erutis exemplis, ac teſtimoniis demonſtrat.

CAPUT VI.

Differentiae Poenarum.

I. *Praenotanda.*

II. *Poenae ratione ſubjecti, in quod inferuntur* 1. *aliae ſingulorum ſunt, aliae Univerſitatum.*

III. *Ratione conditionis, ſtatuſque Reorum* 2. *aliae poenae communes ſunt, aliae propriae alicujus generis perſonarum.*

IV. *Ratione poteſtatis, qua decernuntur* 3. *aliae poenae legitimae ſunt, aliae arbitrariae.*

V. *Ratione effectus, quem gignunt* 4. *aliae ſunt poenae capitales, aliae non capitales.*

I.

Praenotanda.

1. POſtquam Poenas huc uſque generatim ſpectavimus, et hactenus abunde, quantum Nobis licuit, genuinam earum ſolidamque theoriam deprompſimus et explicavimus; tempus nunc eſt ut ſingulas recenſeamus ſpecies poenarum, quae ſecundum conſtituta ac expoſita ſuperius principia ferendae ſunt in Delicta, Delinquentibus infligendae. Quod tamen antequam fiat, oportet et intueri differentias, et aliquam exhibere diviſionem poenarum, ut ordine earumdem enumeratio procedat. Primum erit hujus Capitis argumentum; ſequenti Capite alterum praeſtabimus.

2. Sed neminem heic miraturum putamus, ſi generaliorem potioremque differentiam afferre omittemus, qua poenae ampliſſime acceptae a diverſis earumdem latoribus in *Humanas* diſtinguuntur, et in *Divinas*, quarum duo

Digitized by Google

duo genere ſolent communiter diſtingui . (1) Divinarum quippe poenarum tractatio ad Juriſconſultum non pertinet , cujus eſt de humanis tantum poenis diſſerere , et philoſophari . Sic quoque eſt hoc loco altera illa praetereunda capitalis differentia , qua generatim Poenae in *Civiles* , et *Canonicas* ſecernuntur . Quemquam enim qui legit , ipſum intellexiſſe , et obſervaſſe non dubito Nos in praeſentiarum de Civilibus tantum Poenis agere , quae in Statu Civili natae , in eo locum habent , et demum a Civili Poteſtate inferuntur . Poenas autem Canonicas ſeparatim infra perſequemur , quod earum alia ac Civilium Poenarum origo , natura , fineſque , ac proinde aliae quoque regulae peculiari et diſtincta indigent tractatione .

(1) Qui omne malum paſſionis , quod malam ſequitur actionem , et cum hac connectitur poenam appellant , hi poenas divinas recte dividunt in naturales et poſitivas . V. KOEHLER. *Exercit. jur. natur.* §.362. Naturales ſunt mala quae ſibi quiſque peccando comparat, veluti dolores , morbi , infamia . Poſitivae ſunt mala illa , quae Legibus Divinis peccantibus comminantur . Illas et Athei agnoſcunt ; has non niſi ii , qui et exiſtere Deum , et rerum humanarum curam gerere ſtatuunt .

II.

Inſtituentibus ergo Nobis Civilium Poenarum differentias enarrare , hanc primo exponere viſum eſt opportunum , quod ſcilicet Poenae ratione ſubiecti , quod afficiunt , aliae *ſingulorum* , aliae ſunt *Univerſitatum* . Conſtat namque Univerſitates delinquere [Lib.I. Cap.VII. §.I.]; unde et poenae ſunt Univerſitatibus propriae ac peculiares , (*a*) quaeque eis ſingillatim conveniunt [Lib.I. Cap.XI. §.XI.]. Tales ſunt in primis ammiſſio bonorum, quibus Univerſitas aliqua , Collegium , Corpus , Civitas fruebatur , ablatio privilegiorum , queis pollebat : quo caſu ſtatus veluti minutionem Univerſitas , Civitas ſuſtinet, civilemque ſervitutem quodamodo ſubit . Sic *Antiochiae* quod

Poenae ratione ſubjecti , in quod inferuntur 1. aliae ſingulorum ſunt , aliae Univerſitatum .

(*a*) V. *Gundling.* Differt. de Univerſit.delin. ejuſque poen.

Digitized by Google

quod propter indictionem novorum tributorum concitata ſtatuas *uxoris* THEODOSII evertiſſet, jura Civitatis adempta, eaque *Laodicenis* ab Imperatore ſuppoſita. (*b*) Altera eſt graviſſima poena, ſi Univerſitati, Collegio, Civitati adimantur, quae habet communia, ut muri, navalia, naves bellicae, arma, aerarium, agri publici, inſignia. Tandem in poenam diſſolvuntur Univerſitates, Corpora; Collegia, et ipſae delentur Civitates; (1) quum ſcilicet eae ſubeunt aratrum, (2) et Cives veneunt ſub corona. Tunc *ſolum*, *quod ante murus*, *ibi ſeges*, *ubi quondam Urbs*. Id *Brutiorum* oppidis factum a *Romanis*, quod ab eorum fide ad HANNIBALIS partes diſceſſiſſent: (*c*) idem *Byzantiis* accidit ſub SEVÈRO bonis eorum publicatis, urbe muris, libertate, et jure civitatis deſtituta, ac tributaria facta, ejuſque agro *Perinthiis* vicinis donato.

(*b*) *Theodor. S. Hiſtor.* 39.

(*c*) *Liv. Hiſt.* lib. 8.

(1) Lege Moſaica totae Urbes ob Idololatriam excindi jubentur. *Deuteron.* 13.12. Verum ſepoſito divino juſſu crudelius, quam oporteat, foret ob Civitatis, vel Provinciae crimen omnes necare Cives, totamque Nationem delere. Multi in Civitate infantes, minores, decrepiti, multae mulieres conſiliorum publicorum expertes, quos omnes malis indiſcriminatim afficere crudeliſſimum. Barbara et indiſtincta Theſſalonicenſium clades THEODOSII MAGNI memoria gravi nota perpetuo inficiet, quamvis facinus poſtea exemplari poenitentia expiaverit.

(2) Aratrum in Urbe condenda adhiberi Veteribus conſuetum conſtat ex antiquis Scriptoribus. Idem in Civitatibus evertendis adhibitum, praeſertim ab hoſtibus victoria inſolentibus eleganter indicat HORATIUS I. *Carmin*, 16. Quod de Troja cecinit HOMERUS, de Carthagine meminit J. C. PAULUS *in Leg.* 21. *lib.* 7. *tit.* 4. *Digeſt.* Alia exempla vide apud Hiſtoricos.

III.

Ratione conditionis ſtatuſque Reorum 2. aliae poenae communes ſunt, aliae propriae alicujus generis perſonarum.

Poenae autem ſingulorum ratione conditionis, ſtatuſque Delinquentium aliae *communes* ſunt, aliae *propriae* alicujus generis perſonarum. Ut enim delicta in communia, et propria diſtinguuntur [Lib. I. Cap. XIV. §. III.]; ſic quoque Poenae. Communes ergo ſunt Poenae, quae Delinquentes omnes indiſcriminatim manent; propriae vero,

ro, quibus ii ſolum plectuntur, qui alicujus ſunt conditionis, ordinis, coetus, collegii. Sic caſtigationem, pecuniariam mulctam, munerum indictionem, mutationem militiae, gradus dejectionem, ignominioſam miſſionem, ut proprias militum poenas recenſet J. C. MODESTINUS. (a) Quemadmodum vero militares, ita navales poenae propriae ſunt, et peculiariter irrogantur ob crimina, quae circa rem nauticam verſantur, vel a nautis committuntur: (1) et aliae etiam nunc ſunt poenae Nobilium et honeſtioris conditionis, ut capitis amputatio, relegatio, cuſtodia in munitis locis, aliae viliorum hominum et ex foece plebis, veluti furca, damnatio ad triremes, carcer.

(a) *Dig.* l. 49. tit. 16. leg. 3. V. *Stein.* de eo quod juſt. eſt circ. poen. ignom. milit.

(1) Ad navales poenas adminiſtrandas conſtitutos olim fuiſſe legimus Stationarios, Irenarchas, Latrunculatores, λῃστοδιώκτας, Diocmitas, Fugitivarios. V. STRAUCH. *de imper. mar. cap.* 9.

IV.

Ratione poteſtatis, qua decernuntur 3. aliae poenae legitimae ſunt, aliae arbitrariae.

1. Vetus eſt Sapientum ſententia Leges ita ſcribi oportere, ut vel nihil, vel quam minimum libidini Judicum, et arbitrio permittatur. Quod ſi verum de omni genere Legum; multo magis ſtatuendum eſt de Poenalibus Legibus. Quid enim Civibus periculoſius, aut durius, quam poenas ex Judicum arbitrio pendere, qui ignorantiae, errori, pertinaciae, amori, odio, reliquis adfectibus obnoxii, nam homines, permiſſa ſibi poteſtate vel non uti ex juſti aequique regulis, vel poſſunt etiam abuti? Itaque criminum poenae Legibus praeſcribendae et irrogandae in Civitate, non Juſdicentium arbitrio relinquendae; (1) idque conſtat civilem expoſcere libertatem, cui nil magis obeſt, quam arbitrarias eſſe criminum poenas. Tunc vel maxime incolumis viget Civilis Libertas, ſancta et graviſſima res, cum Leges puniunt, non homi-

homines. Sed Jure Romano, quod ſub Imperatoribus invaluit, contra eſt invectum, (2) ut jam adnotavi [Cap. V. §. XXII.]; et noſtris, aliarumque Europae Gentium moribus inſtitutiſque inductum videmus, ut omnes fere criminum poenae, etiam quae diſerte ab eis praeſcriptae ſunt, demum pendeant ex Juſdicentium arbitrio, eorumque placito ſint relictae; quod merito graviſſimum Poenalium Legum vitium eſſe exiſtimatur.

2. Hinc autem alia generalis orta eſt differentia poenarum. Poenae ſiquidem omnes ratione auctoritatis, qua decernuntur aliae *legitimae* ſunt, aliae *arbitrariae*. (a) Legitimas voco poenas, quas Legislator delictis indixit, et Legibus expreſſe ſanxit, atque definiit; arbitrarias vero illas voco poenas, quarum determinatio generatim pendet ex Judicum arbitrio. In illis proprie nihil Judicibus licet, quorum eſt ad unguem exequi Leges: hae, quamvis a Judicum arbitrio pendeant; hujuſmodi tamen arbitrium, ut nec diffitetur vulgus Criminalium Scriptorum, Legum Poenalium analogiae adſtringitur, et ad illarum normam eſt adtemperandum. (b) Quin immo non ita poenas eſſe in Juſdicentium arbitrio tradunt ſaniores inter Criminales Peritos, ut pro lubitu vel condemnare, vel abſolvere, aut poenae remiſſionem indulgere, aut ejus commutare genus poſſint, ut puta pro virgis furca, vel contra virgis pro furca puniendo; ſed ut pro perſonarum, et admiſſi qualitate, ac circumſtantiis modo durius, modo remiſſius ſtatuere valeant, quemadmodum ſuperiori Capite dictum. Bonus enim prudenſque Judex ſemper debet curare, ut poenae ſint peccatis aequales, ne crimen ſcutica dignum horribili flagello ſectetur. Ita ſi non ablatum, ſaltem circumſcriptum incommodum, quod

(a) *Dambouder.* prax. crim. cap. 55. n. 6.

(b) V. *Coſtal.* in Leg. 7. Dig. de juriſdic. om. Jud. 6. §. 42.

quod ex permiſſa Judicibus poteſtate poenas ex arbitrio infligendi in Cives redundat.

3. Sed Interpretes Juris Romani, qui criminales res attigerunt, extraordinarias ut plurimum vocant poenas, quas nos diximus arbitrarias, quod eae olim a Magiſtratibus extra ordinem inferrentur: ordinarias dicunt illas, quas legitimas nuncupavimus; (c) quae poenarum differentia ab eis uſurpata deſcendit ex ordine, diverſaque forma et ratione Judiciorum, quibus Romae antiquitus cognita et vindicata delicta, ut abunde conſtabit rurſus conſulenti quae diximus Lib.I. Cap.XIV. §.VII. not.1.

(c) V. *Decian.* tract. crim.V.2.

(1) Intelligo heic mihi pervulgatam fore obiiciendam J. C. JULIANI ſententiam *in Leg.10. Dig. de Legib.* cujus meminimus *Cap. V. §.I. not.1.* non poſſe ſcilicet Legibus omnes articulos comprehendi, Leges iis ſolum quae vulgo accidunt conſulere: hinc neceſſitas relinquendi poenas Juſdicentium arbitrio. Sed quid vetat rogo Legibus nihil omitti, quod puniendum, praecipuas indicari, quae poſſent occurrere, circumſtantias, de ceteris generalem formulam praefiniri? Equidem fateor difficile Leges ſciſcere breves, claras, omnes complectentes caſus: id adhuc non factum; fortaſſe nec fiet. Nam ſcientia condendarum Legum omnium utiliſſima, et maxime neceſſaria parum exculta hactenus eſt: non ergo mirum ſi abſolutiſſimarum Legum vix imaginem, nullum ſpecimen teneamus. At ſedulo danda eſt opera, ut quantum fieri poteſt, hoc emendetur pleriſque inhaerens Legibus vitium. Evenit forte caſus omiſſus a Legibus, cur lex, ſtatim de eo non fertur, vel appendicis loco legi generali non adjungitur? Sic paulatim deficiet neceſſitas poenas Juſdicentium arbitrio relinquendi. Quod ſi adhuc tamen oporteat vel expediat aliquid Judicibus permittere, minimum ſemper ſit, quod eorum arbitrio relinquitur.

(2) Si quis putet ideo Jure Romano, quod ſub Imperatoribus obtinuit poenas omnes evaſiſſe arbitrarias quia, ut alio loco ex MATTHAEO retulimus [Cap. antec. §.I. not.1.], id exigere viſae ſint multiplices circumſtantiae, quae ſolent ut plurimum ſingula crimina minuere vel elevare; is egregie decipitur. Cur enim inquio non idem factum libera Republica, quum certe florentior erat legislatoria prudentia? Alia ſit oportet ratio ejuſmodi graviſſimae variationis, eaque repetenda a diſpotiſmo et tyrannide, in quam vix ac Romae introducta eſt Monarchia, ea eſt prolapſa. Quid ergo mirum, ſi cum omnia ſub Imperatoribus pro arbitrio et libidine gererentur; poenae quoque arbitrariae evaſerint, fuerintque permiſſae Judicum poteſtati, qui ſervilia erant inſtrumenta voluntatum Imperantis: idque demum factum eſt jus, quoniam utile paucorum potentiae, conveniens formae arbitrarii regiminis.

V.

Ratione effectus, quem gignunt 3. aliae ſunt poenae capitales, aliae non capitales.

1. Poſtrema, eaque tamen praecipua poenarum differentia a diverſo venit effectu, quem poenae producunt. Malum namque paſſionis, quo poenae ut plurimum conſtant [Cap.III. §.III.], vel tale eſt ut vitam ſinat incolumem, vel eo uſque porrigitur, ut vivendi finem afferat. Hinc poenae diſtinguuntur in *capitales*, et *non capitales*. Poenae capitales ſunt eae quae adimunt vitam; (1) non capitales illae, quibus ſalva vita quis coercetur.

2. Quoniam vero veteres Juriſconſulti Romani duplex diſtinguebant hominis caput alterum naturale, ſcilicet vita, alterum civile, quod ſtatum vel conditionem hominis in libertate, civitate, vel familia conſiſtentem definiebant; (a) ideo Jure Romano capitalibus poenis eae quoque poenae adcenſentur, quibus civile iſtud, fictumque caput, libertas nempe, vel civitas tollebatur. (b) Quae res obtinuit etiam apud poſteriores Criminales Juriſperitos, quorum ſcientia omnis in Romana Juriſprudentia verſatur, ejuſque limites fere nunquam egreditur.

(a) *Inſtit.* tot. tit. de capit. demin.

(b) *Dig.* lib. 48. tit. 19. leg. 2.

(1) Capitales dictae ſunt poenae, quibus vita perimitur, quod caput potiſſima ſit humani corporis pars, ſine qua vita hominis conſiſtere nequit propter cerebri cordiſque conſenſum, ut oſtendunt Anatomes Periti.

CA-

CAPUT VII.

Diviſio Poenarum.

I. *Animadverſio*. II. *Humanae propenſiones objecta poenarum*. III. *Poenae quadrifariam dividuntur*.

I.

Reſtat nunc, ut aliquam exhibeamus diviſionem Poenarum, quam in eis ſingulatim enarrandis ſequamur. Si quis earumdem differentias ſuperiori Capite expoſitas ſecum animo recoluerit, illa certe ei non inopportuna videbitur, ut diviſionis loco habeatur, qua poenae in capitales ſecernuntur, et non capitales. Nam et generalis eſt, et ſatis commoda atque concinna. Itaque eadem uſos plerumque videmus Criminales Scriptores in poenis enumerandis. (a) Non eſt tamen, quin diſtinctior aptiorque non poſſit inveniri, atque adhiberi diviſio. (1) Siquidem confuſionis non nihil gignere ſolet mos adcenſendi capitalibus poenis eas etiam, quae juxta veterem Romanam Juriſprudentiam caput civile adimebant [Cap.VI. §.V.]. Nullatenus vero ea diviſione diverſae, ut par erat, diſtinguuntur poenae non capitales, quae idem non omnes habent objectum, nec ſimilem indolem atque naturam. Nemo ergo mirabitur ſi Nos, qui novam priori Libro inveximus criminum diviſionem [Lib.I. Cap.XV. §.II.]; novam heic quoque moliri, et exhibere adgrediamur diviſionem poenarum. Sed hoc ut ſolidius commodiuſque praeſtemus, placet rem al-

Animadverſio.

(a) V. *Brugiot.* Inſt. Crim. lib.3. tit.16.

altius aliquanto repetere. Non pigeat Lectores noſtris parumper veſtigiis inſiſtere, noſque ſequi paucis opportune philoſophantes.

(1) Doctiſſimus Jacobus *Cujacius* 5. *ſentent. Paul. tit.* 14. poenas omnes diſpertitur in ſummas, mediocres, et minimas. Quae quidem diviſio ſcite efficta eſt; ſed ipſa quoque eo vitio laborat, quod nempe non indicat naturam indolemque ſingularum poenarum. Propterea eam, veluti nimis vagam et generalem, fere nemo amplexus, et ſequutus eſt.

II.

Humanae propenſiones objecta poenarum.

1. Quum Ego hominem contemplor duas in eo principes, et natura ipſa inſitas propenſiones ineſſe ſentio, quae cum in tuto non ſunt, ceteris propenſionibus nullus eſt locus. Habet enim a Natura et ut ſit, et ut bene ſit. Bene porro eſſe non poteſt, niſi aegritudine dolore careat, et ſine iis rebus, quae ad producendam conſervandamque vitam ſunt neceſſariae, nec eſſe quidem poteſt. Sed ne ſit, ne bene ſit ſemper obſtant cauſſae phyſicae, ſaepe morales, alii ſcilicet homines. Ac homines quidem [de eis tantum heic namque loquendum] ut ſuas expleant cupiditates non verentur, praeſertim qui validiores aliis ſe norunt eſſe vel callidiores, in ſibi ſimiles ſoevire, eos rebus exuere ſuſtentandae vitae neceſſariis, duriorem illis reddere ac dolentiorem vivendi conditionem, eoſdemque ipſa demum vita, divino et maximo munere, crudeliſſime orbare. Ut ergo hominibus, quantuum fieri poteſt, per alios homines et eſſe, et bene eſſe liceret, in Civitatibus introductae et praeſcriptae ſunt poenae. [Cap.II.§.V.] Cautum autem conſultiſſime, ut eae mala hujuſmodi forent, quae his eiſdem propenſionibus adverſarentur, quas et ipſi in ſe praeſentiſcerent, qui illas audebant in aliis violare. Quum itaque et natura omnis homo quaerat ut ſit, nempe vivat, ut bene ſit,

ſit, corporis ſcilicet careat aerumnis doloribus, habeat unde vitam ſuſtineat, et harum rerum ſecuritatem quaerat in ſtatu civili; ideo vita, bona, corpus poenarum objecta in illo extiterunt: vita, quatenus tollitur; corpus, quatenus affligitur et cruciatur; bona, quatenus adimitur eorum proprietas atque poſſeſſio Civilibus Legibus cuique indulta, et adſerta. Sic in iis, in quae peccat quiſque puninur; quae viſa eſt validiſſima ratio humanum ingenium proclive ad nocendum, alienique appetens froenandi, ac compeſcendi. [Cap.II. §.III.]

2. Sed et hoc alterum habet homo non tam a natura, quam ab educatione ſtatuque, in quo vivit, ſociali, ut nempe cupiat bene apud alios audire, velit ceteros bonam de ſe praeſeferre opinionem. Bene audiunt, bona de iis praeſefertur opinio quicumque haud obſtant ne alii ſint, aut ne bene ſint; potius omnibus prodeſſe parati. Intereſt autem hominum maximopere fama florere, optima frui exiſtimatione propter ſummas utilitates et commoda inde prodeuntia; ne quid dicam de cupiditate excellendi, qua ad famam curandam, augendamque homines validiſſime feruntur. Sed qui in neminem benefici aliis ne ſint aut ne bene ſint obſtant, ſeque non erubeſcunt graviſſimis irretiri delictis, viſi ſunt merere, ut Legum cenſura et publica auctoritate renunciarentur indigni bona ceterorum opinione, infameſque fierent. Hinc exiſtimatio, cujus fruendae magna hominibus ineſt cupiditas, poenae, et quidem non levis, objectum in Civili Societate jure ac merito evaſit.

III.

1. Conſtat ergo quatuor eſſe generalia, et diſtincta poenarum objecta, vita nempe, quatenus adimitur; corpus, *Poenae quadrifariam dividuntur.*

pus, quatenus affligitur et cruciatur; bona, quatenus auferuntur; exiſtimatio denique, quatenus oneratur. Totidem hinc poſſunt percommode conſtitui, atque opportune diſtingui genera poenarum. Primum genus erit illarum, quibus tollitur vita: Poenae, quibus affligitur et cruciatur corpus, alterum genus conficient: Tertium genus poenas complectetur, quae bonis privant: Poſtremo tandem in genere poenae comprehendentur, quae exiſtimationem onerant. Eſt haec, ni egregie decipimur, genuina atque aptiſſima poenarum diviſio. Nam et poenae omnes ſub hujuſmodi quatuor generibus comprehenduntur, et eis ſingularum poenarum ratio, natura, objectum exprimitur.

2. Sed ſingulas perſequi poenas, ſpecies omnes recenſere poenarum impoſſibile pene foret. Quippe *non mibi*, ut cecinit Ille, (a) *ſi linguae centum ſint*, *oraque centum*, *omnia poenarum percurrere nomina poſſem*. Quod etſi facile factu eſſet; tamen grave nimis Scribenti, Legentique ingratum accideret; adeo ut et ſibi et Lectoribus conſulit quicumque de Poenarum ſpeciebus dicturus parca utitur oratione. Itaque inſtituentibus Nobis ſingulas enumerare ſpecies poenarum, deque eis diſſerere, reliquis praetermiſſis celebriores dumtaxat, uſuque frequentiores perſequemur. Quoniam vero ceterarum eae ſunt graviſſimae poenae, quae auferunt vitam, praecipuum inter humana bona; idcirco omnium primae erunt, de quibus modo dicamus.

(a) *Virgil. Aeneid. Lib. VI.*

(1) CAMILLUS BORELLUS *de Magiſtr. edic. a pag.* 333. *ad pag.* 393. ſingulas poenarum ſpecies latiſſime eſt proſequutus; cujus tamen rei ſe poenitere ſcribit. *Cl.* ALPHAN. *Jur. Crimin. lib.* 3. *tit.* 25. §. 12. *et ſeqq.* magna eruditione id quoque praeſtavit, qui harum rerum cupidis Lectoribus adeundus.

CA-

CAPUT VIII.

Poenae, quae vitam auferunt.

I. *Excurſio hiſtorica.*
II. *Furca*, *Laqueus*.
III. *Capitis amputatio*.
IV. *Raptatio*, *Rota*, *Malleus*, *Jugulatio*.
V. *Uſtio*, *Vivicomburium*.

I.

1. Quamquam una ſit mors meta fatalis humanae vitae; ſi tamen evolvamus Hiſtorias non ſolum multiplices modos inveniemus homines eſſe commentos, ſed etiam crudeliſſimas mortem Delinquentibus inferendi adhibuiſſe rationes. *Athenis* Rei cogebantur bibere venenum, in *Media* beſtiis obiiciebantur laniandi: Apud *Haebreos* recepta lapidatio, *Perſae* lignea ſerra Delinquentes medios ſecabant, *Aegiptii* excoriabant vivos: Inter *Scythas* animalibus exenteratis Rei includebantur: (1) Et *Romae* culleo incluſi Parricidae et in mare projecti; Veſtales, quae pudicitiam temeraſſent, vivae ſub terra deſſoſae. Quis ignorat *Phalaridis* taurum, aut illaudati neſcit *Buſiridis* aras? cui non auditus carcer *Dyoniſii*, quem latet genus illud tormenti, quo mortua *Mezentius* „ jungebat corpora vivis, componens manibuſque „ manus atque oribus ora, et ſanie taboque fluentes com„ plexu in miſero longa ſic morte necabat?„ Heic liquens plumbum ori Delinquentium ingeſtum, ibi ſaxis collo appenſis Damnati in fluente mergebantur; alibi longa alia et immaniſſima tormenta in infelices Reos adhibita, ut quanto tardiorem, tanto quoque acerbiorem mortem ſuſ-

Excurſio hiſtorica.

ſufferrent. (2) Profecto qui ſecum haec reputaverit deſinet dubitare, utrum homines delinquendo nequiores fuerint, an puniendo crudeliores. Nam plerumque adfectuum impetu abrepti, et obcoecati homines delinquunt; poenas vero ſtatuunt et infligunt frigidi, atque conſulto. Quod ſi quemvis ſui ſimilium cruciatibus frui, ſoeva morte delectari impium et immane; quid dicendum de iis qui Leges ſciſcunt, qui judicia exercent; quum plerumque eos humanitatem videas in puniendo exuiſſe? Opportune SENECA (*a*) *ex Senatus conſultis*, inquit, *Plebiſque ſcitis ſoeva exercentur, et publice jubentur vetita privatim*.

(*a*) Epiſt. 96.

2. Ceterum poenae, quae auferunt vitam, ſolent Legibus generatim deſignari, et apud Juriſconſultos vulgo venire nomine ultimi, vel ſummi ſupplicii: ſummi quidem, quod ut vita ſummum inter humana bona, ita et mors inter mala; ultimi vero, quoniam erepta vita reliquum eſt homini nihil quod amplius ab aliorum hominum feritate patiatur. *Mors ultima linea rerum eſt*. (*b*) Nos, ut ſupra propoſitum [Cap. VII. §. III.]; celebriores heic tantum, et quae nunc ſunt in uſu, ultimi ſeu ſummi ſupplicii ſpecies ſingillatim percurremus, et ennarrabimus.

(*b*) Horat. Epiſt. 1. 16.

(1) Hanc poenam ſic deſcribit VALER. MAX. *lib. 9. cap. 11.* „ Sicut illi barbari, quos referunt mactatarum pecudum inteſtinis et viſceribus egeſtis homines inſerere; ita ut capitibus tantummodo emineant; quoque diutius poenae ſufficiant, cibo et potione infelicem ſpiritum prorogant, donec intus putrefacti, laniati ſint ab animalibus, quae tabidis in corporibus naſci ſoleut. „

(2) Illi robur, et aes triplex circa pectus, qui poteſt non commoveri, neque horrere varia et crudeliſſima percurrendo tormenta, quibus olim a Chriſtianae Religionis hoſtibus ſoevitum in invictiſſimos Martyres, et adhuc inter barbaras Gentes poena mortis iuſertur, preſertim inter ſylveſtres Americae Nationes. Sed omnes ſuperat Japponenſium crudelitas, qui in inveniendis rationibus homiues excruciandi, et interficiendi ſunt ingenioſiſſimi. Conſ. SAGITTAR. *lib. de cruciat. Martyr.* Vid. *Recueil des Voyages, qui ont ſervi à l'etabliſſement de la Compagnie des Indes Tom. III. et V.*

2. Fur-

II.

1. Furca poena eſt antiquiſſima, qua vita Delin- **Furca, Laqueus.**
quentibus tollitur. Meminit namque HOMERUS ULYSSEM [redacted]
furca in impudicas ancillas animadvertiſſe. Furcae duo antiquitus genera erant, *(a)* altera lignum duplex ſeu bicornis, cujus media parte collo inſerto cervix rei vinciebatur, vel ut expeditius traheretur ad ſupplicium, vel, quemadmodum non nullis placet, ut commodius tergum virgis praeberet. Nam olim prius caedebatur Delinquens, poſtea ſecuri feriebatur, vel clavo ejus caput furcae figebatur. Ejus figura, teſte SUIDA, ad ſymbolum Y erat elaborata, ut primus indicavit CUJACIUS. *(b)* Alterum furcae genus triangularibus conſtabat ſtipitibus, qualis nunc adhibetur cum damnati gula laqueo frangitur. (1) Eſt enim recepta apud Nos, et in Italia univerſa communis poena laqueus, ſeu ſtrangulatio, quae vetuſtiſſima poena aliter olim Romae infligebatur. Interuentu namque Triumvirorum Capitalium a lictoribus laqueo fiebat, et quidem plerumque in ea carceris parte, quae *Tullianum* vocabatur. Quo modo de LENTULO, aliiſque CATILINAE ſociis ſupplicium ſumptum eſt. Noſtris moribus laqueus collo damnatorum inductus trabi ligatur duabus furcis tranſverſim impoſito, ut eo adpenſi moriantur: unde ait ACCURSIUS *(c)* hodie poenam laquei eamdem eſſe ac furcarum.

(a) V. *Hottoman.* lib. 5.

(b) XV. Obſervat. 1.

(c) ad Leg. 8. Dig. de Poen.

2. Romae raro admodum furcam, et non niſi priſca aetate uſurpatam refert AUGUSTINUS CAMPIANI. *(d)* Nam eo poenae genere, inquit, Romanorum vetuſtiſſimi in eos animadvertebant, qui perduellionis damnati eſſent ex illa horrenda carminis formula: *I Lictor, caput obnubito, infelici arbori reſte ſuſpendito*: Quod ſupplicium metuen-

(d) De Offic. et poteſt. Mag. Rom.

Q dum

dum erat M. Horatio ob interemtam ſororem, niſi Populi judicio eo liberatus fuiſſet. Itaque vilis habebatur apud Romanos haec poena, quemadmodum et moribus noſtris habetur, quibus in humilioris conditionis reos ſolum adhibetur. Sed poſtea paulatim invaluit furca animadverti in latrones famoſos, in transfugas, in ſacrilegos, in ſeditionum auctores. Tandem jure, quod ſub Chriſtianis Imperatoribus obtinuit, generalior facta eſt Damnatorum poena. Quum enim Constantinus M. reverantia triumphalis inſtrumenti humanae redemptionis crucis ſupplicium ſuſtulerit, (c) ejus loco furca eſt ſuffecta. (2) Qua re factum, ut ubi veteres Romani Juriſconſulti de cruce reſponderant, ibi Tribonianus primarius Juſtinianeae Legum collectionis architectus pro cruce furcam ſubſtituerit, ut eruditiores ejus Interpretes jam adnotarunt.

(c) V. *Niceph.* in eius vit.

(1) Praeter haec duo, allud erat furcae genus, quae Romae ſervis non tam ſupplicii, quam ignominiae cauſſa ferenda circa vicinos imponebatur, lignum nempe plauſtri, quod temoni ſubiici ſolet. Inde Furciferi appellati, qui, ut Donatus ſcribit *in Andr.* ob leve delictum cogebantur a dominis furcam in collo ferre ſubligatis ad eam manibus, et praedicare peccatum ſuum, ſimulque ceteros monere, ne quid ſimile admitterent.

(2) Patibulum Isidorus appellat *lib.*5. licet id nomen cruci quoque tribuat Arnobius *lib.*1. Patibulum, inquit Iſidorus, vulgo Furca appellatur; ſed patibuli minor poena, quam crucis: nam patibulum appenſos ſtatim exanimat, crux autem affixos diu excruciat. Ea in uſu apud Syros, Judaeos Aegyptios, Perſas, Afros, Graecos, ſed praecipue apud Romanos, qui cruce ut plurimum in ſervos animadvertebant. *Pone crucem ſervo*. Juvan. *ſatyr.*6. Plerumque cruci funibus, vel clavis affigebantur damnati; et haec eſt affixio: erat quoque et in eadem infixio, quum nudus homo erecto acutoque ſtipiti infigebatur. Senec. *conſol. ad Mart.cap.*20. „Video iſtic cru„ces, nec unius generia, ſed aliter ab „aliis fabricatas. Alii capite converſo „in terram ſuſpendere; alii per obſcoe„na ſtipitem egerunt.„ Infixionis mos uſitatiſſimus etiam nunc inter Turcas, vulgo appellant *Impalatura*. Conſul. *doctiſſ. Comment.* J. Lipsii *de Cruce*.

III.

Capitis amputatio.

1. Sequitur capitis amputatio, cujus ultimi ſupplicii vetuſtiſſimus inter omnes Gentes, et apud Romanos fre-

frequentiſſimus uſus. Veteri aevo capitalis criminis rei ad palum deligati capite furcae inſerto a Carnifice in foro vel comitio ad necem uſque caedebantur, mox ſecuri feriebantur. (1) Exemplo eſſe poſſunt Junii Bruti filii patris juſſu a lictoribus caeſi, et ſecuri percuſſi. Sed deinceps interdictum Jure Romano quemquam ſecuri percutere. Hinc legimus Caracallam lictori renuncianti Papinianum, ſplendidiſſimum illud Romanae Juriſprudentiae ſydus, quem interfici juſſerat, percuſſiſſe ſecuri: *gladio*, reſpondiſſe, *te exequi oportebat juſſum meum*. (*a*) Propterea poena gladii vulgo appellata, quo ultore Jure Romano puniebantur Principis proditores, monetarii, ſortilegi, plagiarii, nuptiarum ſacrilegi, contra naturam luxuriantes &c. (*b*)

(*a*) *Spartian.* in ejus vit.

(*b*) *Dig.* lib. 48. tit. 19.

2. Ceterum capitis amputatio reliquis levius, honeſtiuſque exiſtimatur eſſe ſupplicium. Nam ajunt reſecta cervice minorem poenae ſenſum conſtare patienti; et publica opinione, quae omni in re imperioſe dominatur, receptum honeſtius eſſe ſupplicium decollari. (2) Certe quidem noſtris, aliarumque Europae Gentium moribus poena decollationis nobiles ſolum, honeſtioriſque conditionis Rei afficiuntur. Haud tamen nunc gladio caput amputatur, ſed ſecuri, ab illa veteri, quam faſcibus impoſitam geſtabant Lictores, forma longe diſſimili; vernaculo ſermone vocant *mannaja*.

(1) Cic. *act.* 3. *in Ver.* „ Agunt eum „ praecipitem poenae Romanorum, „ quos partim *ſecuri* percuſſit, partim in vinculis necavit. „

(2) Greci quoque olim in ea opinione fuerunt. V. Xenephon. 2. Contra nunc obtinet inter Turcas, quorum Deſpota Satrapis ipſe ſericum laqueum mittit, quo ſtrangulentur.

IV.

Raptatio, Rota, Malleus, Jugulatio.

1. Sed laqueo frangere gulam, caput amputare leviores viſae ſunt ſpecies ultimi ſupplicii Reis flagitioſo-

ri-

ribus inferendi. Itaque et antiquitus Romae, et alibi etiam poſteriori aevo invaluit Damnatorum pedes manuſque vincire equis, alligare quadrigis, vel remigiis, (1) quibus in contraria agentibus illorum corpora membratim in fruſtra diſcerperentur. Quod tamen exemplo parum memori legum humanarum ſumptum a Rege TULLIO de METIO FIDENATE ſupplicium Quiritibus ſtatim diſplicuit, qui avertere omnes a tanta foeditate ſpectaculi oculos; (a) nec niſi rariſſima ejus apud poſteros occurrunt exempla. Potius uſurpatum receptumque Reos per impervia loca, aut per vias bobus, equis, vel manibus raptare, donec animam exhalarent, quod valde atrox, vel ducere uſque ad locum ſupplicii (ſtraſcinare a coda di cavallo), qui mos ad graviorem ſpectantibus ingerendum terrorem nunc etiam alicubi obſervatur.

(a) *Liv.* lib. 1. cap. 4.

2. Atrociſſimum vero eſt Rotae, ut vocant, ſupplicium, quod medio aevo in Germania inventum, (2) hodie in Galliis exerceri refert PETRUS FABER, (b) quodque in Inſubriam quoque florentiſſimam Italiae noſtrae regionem invectum fuit adverſus latrones, graſſatoreſque viarum, (c) cujus meminit CLARUS. (d) Rota, ut accepimus, quatuor conſtat radiis, quibus pedes manuſque diviſim adligantur patientis, cui deinde clava franguntur brachia, atque crura, et tamdiu ſemianimis ſuper rotam relinquitur, quouſque horribili cruciatu confectus miſerum ſpiritum evomuerit; niſi ſtatim ei altero ictu pectus contundatur, quem appellant *colpo di grazia*. Germani diverſimode hanc inferunt poenam. Nam ſaepe Rei capite in centro rotae collocato illud vel clavo transfodiunt, vel clava contundunt. Alibi aliter hanc poenam ajunt irrogari. Siquidem Reo ſuper tabulatum ſupine collocato rotae rheda-

(b) Lib. 2. ſemeſtr. cap. 7.

(c) Conſt. Mediolan. lib. 4. tit. de poen.

(d) Lib. V. ſent. §. parricid.

dariae ictu pectus contunditur, deinde jugulatur patiens, ejuſque corpus in fruſtra diſcerpitur. Apud nos, exulant hujuſmodi crudeliſſima ſupplicia, quae tam abhorrent ab humanitate, (3) cujus etiam in puniendo ratio eſt habenda. Receptum dumtaxat graviſſimorum criminum Reis malleo tempora percutere, quo ictu ſupra tabulato procumbentibus ſtatim a Carnifice jugulantur, deinde in fruſtra diſcerpuntur, (4) quae aliquando ſolent loco appendi, ubi Rei crimen patrarunt, vel crate ferrea includi, Urbiſque portis publico exemplo ſuperimponi.

(1) Borellus *lib.2. cap.8. num.*254. narrat in portu Neapolis vidiſſe appenſa membra quorumdam Brutiorum, qui manibus pedibuſque quatuor adligati triremibus in diverſa tendentibus membratim diſcerpti fuerunt, quod non nullas Regni arces Chriſtiani nominis hoſtibus prodere tentaverint.

(2) „ Le ſupplice de la rove fut „ introduit en Allemagne dans les „ tems d'anarchie, où ceux qui s'em„ paroient des droits règaliens vou„ loient èpouvanter par l'appareil d' „ un tourment inovi quiconque oſe„ roit attenter contr eux: „ *M. de* Voltaire *Comment. ſur le Liv. des delits et des peines* §.2.

(3) „ Uno ſpettacolo troppo atroce non „ può eſſere che un paſſagiero furore. „

(4) Paucis ab hinc annis humanior invaluit mos brachia, crura, caputque dumtaxat malleo percuſſis jugulatiſque Reis abſcindendi. Nam antea Carnifex eorum cadavera exenterabat, et patibulum undique fluente ſanguine foedabatur. Quod humaniter invectum; ſiquidem barbarum ut beſtias in macello, ita homines in patibulo dilaniari: immo etiam prudenter inductum. Nam plerumque Romani ſatis ſunt feroces ingenio, indoleque crudeles, quin oporteat eorum oculos, nec terrendi quidem cauſſa, ſanguini aſſueſcere, animoſque foedis atrocibuſque ſpectaculis magis magiſque exaſperare.

V.

Uſtio, Vivicomburium.

Tandem inter ultimi ſupplicii ſpecies horibiliſſima eſt, et crudeliſſima poena ignis, cruciatu vincens, ut inquit J. C. Paulus, etiam beſtiarum laniatus. (a) Conſtat vel prima generis humani aetate ignem adhibitum ad cruciandos, et occidendos homines. Exempla abunde occurrent luſtranti veteres ſacras, et prophanas hiſtorias. Nam nos argumenti atrocitas cogit, quo poſſumus eſſe breviores. Romae decemviralibus Legibus jampridem ſancitum, ut qui aedes, aut aceruum frumenti juxta domum poſi-

(a) V. ſent.23.

poſitum ſciens prudens dolo incenderit, vinctus, verberatus igne necaretur. Poſtea meminit VALERIUS MAXIMUS (*b*) PUBL. MUTIUM Tribunum Plebis omnes collegas ſuos, qui duce SPURIO CASSIO id egerant, ut Magiſtratibus non ſubrogatis communis libertas in diſcrimen adduceretur, vivos cremaſſe. Sed fuit haec inaudita crudelitas, nec niſi ſero imitata ſub Imperatoribus, qui iniqua prudentia atrocitate poenarum augere curarunt timorem baſim tyrannidis. Siquidem J. C. CALLISTRATUS diſerte narrat multo poſt damnationem ad furcam id genus poenae eſſe adinventum. (*c*) Percurrenti autem Leges Romanas, quas Juſtinianea collectio complectitur, conſtabit illas nimis fuiſſe prodigas in ignis poena indicenda. Nec nobis propinquiori aevo cautior majorque adhibita eſt parſimonia: immo bifariam receptum in miſeros damnatos ſoevire, primum uſtione, admotis ſcilicet corpori Delinquentis candentibus laminis, aut ignitis forcipibus membratim dilacerato uſtoque reo, donec hoc tormento cruciatam animam exhalaret, (1) aut alio ſupplicio occumberet: Deinde vivicomburio, quum nempe vivi in ignem coniiciuntur Patientes fumo flammiſque cremandi. (2) Sed efferis noſtrorum Patrum moribus delinitis, praejudicatiſque opinionibus depulſis ceſſatum paulatim a tam horribili atrociſſimoque ſupplicio irrogando; et quae ſuperiori aevo ferales pyrae undique ardebant, eas cultiori hac noſtra, atque illuminatiori aetate Humanitas ipſa feliciter reſtinctas eſſe laetatur.

(*b*) Lib. VI. cap. 3.

(*c*) *Dig.* lib. 48. tit. 19. leg. 28.

(1) Sumptum an. 1749. Melitae teterrimum hoc ſupplicium de quibuſdam captivis conjurantibus prodere Melitenſem arcem Turcarum Deſpotae refert *Clariſ.* ALPHAN. *Jur. Crim. lib.* 3. *tit de poen.* §. *uſtio*.

(2) Memoriae proditum eſt de AVIDIO CASSIO, qui ut plures uno tempore diverſoque cruciatu vita privaret jubebat trabem vel ſtipitem deligi octoginta vel centum pedum, cui ab imo uſque ad ſummum revincierentur patientes; deinde trabi in altum erecta ignis ei apponebatur, ſic ut multi flammis, alii fumo perirent. *V.* CRINIT. *lib.* 18. *de honeſt. Diſcipl. cap.* 11.

CA-

CAPUT IX.

An, et quatenus poſſit, debeatque poena mortis infligi.

Reliquum nunc eſſet, ut poſtquam Capite ſuperiori celebriores ennarratae ſunt poenae, uſuque frequentiores, quibus mors infertur; hoc in Capite an, et quatenus poſſit, debeatque poena mortis infligi diſceptetur, atque exponatur. Sed adeo ſumus horrore perturbati, taedioque confecti res tam atroces atque funeſtas mente revolvendi, ſtylo delineandi; ut commotus laxuſque animus omnino refugiat in hoc diutius argumento verſari. *Quis talia fando temperet a lacrymis*? Si ſemper ingratum triſteque cogitare, ſcribere, loqui de morte, cujus Natura ipſa hominibus vividiſſimam inſevit avverſationem; certe moleſtiſſimum, plenumque terroris tractationem mortis habere, quae non fato venit, ſed vi properata conſpicitur, et quam naturales non afferunt morbi, ſed atrociſsimis ſuppliciis homines hominibus conſulto, et frigidi infligunt. Dabunt ergo Nobis hanc veniam qui legunt, ut quemadmodum operae pretium heic foret, praetereamus differere an, et quatenus poſsit, debeatque poena mortis imponi. (1) Quod non admodum grave eis debet accidere. Nam ſi principia, quae noſtro hoc Opere hactenus poſuimus, ac enuncleavimus, et intellexerint, et volverint aliquantiſper ſedulo meditari; facile poterunt tractandas hoc Capite quaeſtiones funditus cognoſcere, et recte definire. Aliunde vero non omnia debent exhaurire qui ſcribunt: aliquid etiam Lectorum inge-

ingenio induſtriaeque relinquendum, ut ſemitam, quae eis ſtrata eſt, percurrentes, ipſi quoque ſuas vires valeant animoſe experiri.

(1) Nemo Nos heic malitioſe carpat. Solemniter enim profitemur colere Nos, et revereri Leges, praeſertim quae vigent apud Noſtrates. Eadem nobis ſilendi cauſſa ac TULLIO, qui *lib.* 1. *Quaeſt. Tuſcul.* de ſimili pene argumento parum ſe dicere non alia ex cauſſa teſtatur, niſi *quia ita*, quemadmodum inquit, *tetra ſunt quaedam, ut ea fugiat, et reformidet oratio*.

CA-

CAPUT X.

POENAE, QUAE CORPUS AFFLIGUNT.

I. *Diviſio.*
II. *Membrorum abſciſſio, ſtigmatis inuſtio.*
III. *Fuſtigatio, Flagellatio.*
IV. *Damnatio ad opus, Remigium.*
V. *Exilium.*
VI. *Relegatio.*
VII. *Vincula, Carcer.*

I.

AGE ergo oculos orationemque convertamus ad poenas corpus affligentes, quarum conſideratio et adſpectus, licet ipſe quoque gravis triſtiſque, non adeo tamen, ut mors, terret commovetque animum ſui ſimilium mala miſeriaſque horrentem et adverſantem. Quoniam homines ut voluptatem hauriant, commodis fruantur, jugiter in peccata et crimina ruunt; operae pretium erat huic eorum ingenio obicem ponere; ne eiſdem illecti objectis, deſideriiſque excitati in mutuam conſpirarent perniciem, omniumque in omnes bellum exiſteret. Nullus autem obex validior, quam repraeſentatio doloris, vel incommodorum, quae corpus affligunt. Siquidem qua vi maxima rapimur ad vitam conſervandam, eadem ferimur ad incommoda doloreſque avverſandos, aut quia non naturae conſentientes, aut quia eam deſtruentes. Itaque ſi non certa et ineluctabilis, generalior ſaltem validiorque ratio homines removendi a delictis, fuit ſemper, eritque metum eiſdem ingenerare incommodorum dolorumque, quae corpus (1) affligunt [Cap.11. §.IV.]. Diviſio.

R Hinc

Digitized by Google

Hinc poſt poenas, quae afferunt mortem, ſummum extremumque malorum, graviſſimae merito exiſtimantur poenae corpus affligentes, quarum praecipuae hoc Capite Nobis ſunt percurrendae.

2. Sed prius animadvertere oportet hujuſmodi poenas in duas veluti claſſes et poſſe, et debere diſtingui. Nam aliae primario dolorem inferunt, nempe malum paſſionis, aliae quibuſdam afficiunt incommodis, ſeu, ut loquitur BOEHEMERUS, (a) vitae commoditates reſtringunt, quod negative dolor etiam eſt. Quae primario inferunt dolorem, eas plerumque et incommoda quaedam ſequuntur: contra poenae incommodis afficientes, dolorem corporis poſt ſe minime trahunt, ſed tantum aegritudinem animi, qui non poteſt non dolere cruciato, vel incommodis affecto corpore, cui mira arctiſſimaque unione conjungitur.

(a) Elem. Juriſp.Crim.ſect.2, cap.1. §.6.

(1) Nos haeic ex vulgari uſu loquendi corporia dolorum meminimus. Neque enim proprie corpus dolet, quod eſt bruta materia, ſed animus, qui ſenſationibus commovetur naturalem corporis oeconomiam ſtatumque perturbantibus. V. CONDILLAC *Traitè des Senſations*. Totus dolor, ut diſputant ſubtiliores Philoſophi, nihil aliud eſſe videtur, quam voluntas ab eo ſtatu averſa, in quo non ſecundum naturam ſumus.

II.

Membrorum abſciſſio, ſtigmatis inuſtio.

1. Ac primo quidem illas exponamus corpus affligentes poenas, quae primario afferunt dolorem [§. I.]. Eminet inter has membrorum abſciſſio, quae ſano praeſertim in corpore non fit ſine magno, ac fere intollerabili ſenſu doloris. Legimus autem in Hiſtoriis, et Populorum Legibus ſaepe videmus ſancitum, ut juxta diverſa delicta, ſic et diverſa Delinquentibus membra abſcindantur. Narrat DIODORUS (a) Perſarum Reges quibuſdam Graecorum captivis nares abſcidiſſe. Apud Locrenſes Adul-

(a) Bibliothec. lib.17.

dulteris oculi eruebantur, qui, ut teſtatur Ovidius, ſunt in amore duces. Graecorum moribus lingua mulctati Pejerantes, quod et inter Gallos in pervicaces blaſphematores receptum. Legibus Longobardicis furibus nares abſcinduntur. Pes Jure Romano (*b*) amputandus ſervis ad barbaros transfugientibus. Sed nihil frequentius abſciſſione manus. Jure Inſubrum manus amputanda illis, qui contractum falſum feudi ſeu praedii livellarii conſcripſerint, quique contra pacis ſtatutum aliquem vulneraverint. Romanis, et Longobardicis Legibus in varia delicta impoſita haec poena (1), ut et antiquitus Lege Divina, (*c*) qua manus amputanda mulieri, quae virilia certantis cum marito prehendiſſet. Sed una ſolum manus debet abſcindi, quod jam humaniſſime Imperator Justinianus edixit. (*d*) Quippe trunco magis fit, quam homini ſimilis, qui manibus privatur praecipuis inſtrumentis omnium fere humanarum actionum. Quod ſi res ſit de unimano, quem ob delictum maneat manus abſciſſio, quid erit cenſendum? Dubitari nequit, quin cui una ſolum ſupereſt manus, haec debeat ei intacta relinqui, ut vitae ſubſidia illius miniſterio ſibi comparare poſſit, aliaque poena exilio puta, aut fuſtigatione coercebitur. Nunc poena amputationis manus fere ab uſu receſſit. Apud nos non minus humaniter, quam prudenter eſt receptum Falſariis ferrea quidem, ſed ductili chirotheca dextram includere falſi miniſtram, ne periculum ut amplius ea abutantur.

(*b*) Cod. lib. 6. tit. 1. leg. 3.

(*c*) Deuteron. XXV. 12.

(*d*) Novel. 134. cap. ult.

2. Ut ferro incidente membrorum amputatio, ita candente ferro ſtigmatis fit inuſtio, quae poena illi quam proxime accedit ob ſenſum, quem ipſa quoque parit doloris. Hanc poenam ſuſtinebant apud Romanos damnati in metallum, ſervi fugitivi, (2) praeſertim vero Calum-

niatores ex Lege Memmia, ſeu Remmia [Lib.I. Cap.IV. §.VIII.]. Olim facies notabatur. Sed vetuit id COSTANTINUS M., voluitque in manibus potius et pedibus poenam damnationis inſcribi, (*c*) quod indignum videretur faciem hominis ad ſimilitudinem coeleſtis pulchritudinis figuratam punctis commaculare. (3) Claris: ALPHANI hanc poenam noſtra aetate ſcribit fere exoleviſſe. (*f*)

(*c*) *Cod.* lib.9. tit.47. leg.17.

(*f*) cit. loc. §.LXVII.

(1) SUETONIUS refert GALBAM Nummulario non ex fide verſanti pecuniam, manum amputari juſiſſe, menſaeque ejus affigi, *in vit. cap.9.*

(2) Aliquando tamen antiquitus ſervis non in poenam notae inurebantur, ſed ut fugientes internoſcerentur: delinquentes vero ut plurimum imagine noctuae ſignabantur. PLUTARCH. *in Nicia.*

(3) Sed haec CONSTANTINI ratio non arridet MATTHAEO, BRECMANNO videtur inepta. Similitudo enim coeleſtis pulchritudinis non in corpore, ſed in animo reſidet. Recte PHILO HAEBR. *de mund. opiſ. pag.*15. Nemo ſimilitudinem illam, *inquit*, aeſtimet figura corporis: nam neque Deus humana eſt forma conſpicuus, neque humanum corpus refert Dei ſpeciem, ſed dicitur imago juxta mentem rectricem animae.

III.

Fuſtigatio, Flagellatio.

1. Superiores poenas excipit Fuſtigatio, quae ad dolorem corpori inferendum adhibetur. Fuſtigatio appellata eſt verberum poena. Verber namque dicitur quodlibet inſtrumentum, quo quis caeditur, quemadmodum et eo inflicta plaga. (*a*) Romani virgis betulae arboris, vel viminibus, quibus Lictorum faſces conſtabant, Reos caedebant. Sed licet vix parta libertate Lex Porcia virgas ab omnium Civium Romanorum corpore amoverit; (*b*) tamen aevo Imperatorum rurſus invectum fuſtibus admonere liberos, ſed humiliores; ſervos vero caſtigatione virgarum, vel flagellorum coercere. (1) Caedebantur autem olim ſervi vincti, atque pendentes. (2)

(*a*) V. *Vall.* elegant. VI. 47.

(*b*) *Liv.* lib.10. Dec.1.

2. Fuſtigatione vero Flagellatio acerbior eſt poena: nam illa fuſtibus fit, eſtque nunc adoleſcentiorum Delinquentium peculiaris poena; haec flagris nudo Reorum tergo

go admotis, quorum ictu durius inciditur cutis, et ſanguis elicitur. (3) Nefas tamen quemquam plumbatis caedere, aut ferreis aculeis, quibus aſperius dorſum contunditur, et dilaniatur, quemadmodum narrat PLINIUS (c) in more fuiſſe Cretenſibus, et legimus in Eccleſiaſtica Hiſtoria Gentiles Magiſtratus in Chriſtianos ſoeviſſe. (d) Romae aſello ſuperimpoſito Rei ducuntur per celebriora loca caedendi a Carnifice; qua poena ſolum animadvertitur in viles humilioreſque perſonas, quales zonarii ſectores, aliique hujus furfuris homines.

(c) Lib.7. cap. 56.

(d) V. *Tillemont.* Liv.II. 5.

(1) J. C. MARCELLUS *in Leg.*19. *Dig. de Poen.* „ Ex quibus cauſſis, *inquit*, „ liber fuſtibus caeditur; ex iiſdem ſervus flagellis verberatur „.

(2) „ Ubi ſaepe cauſſam dixeris pendens adverſus octo,
„ Aſtutos audaces viros, valentes virgatores „. PLAUT. *in Aſin. act.*3. *ſc.*2.

(3) Ut Pagani fuſtibus flagellis; ita Milites vitibus caedebantur. POLIB. *lib.*6. *cap.*5. Sed ut olim, ita nunc etiam gravior eſt inter milites, quam inter paganos haec poena. Nam fere exanimes cadunt milites, qui virgis vapulandi commilitonibus in poenam dantur: vulgo dicunt *paſſare ſotto le bacchette*.

IV.

1. Opportune ſupra jam dictum a Nobis [Cap. III. §.III.], quod quando poenae cauſſa quibuſdam opera quaedam injunguntur, eadem opera quâ ſunt moleſta ſpectantur, et ideo referenda ad malum paſſionis: Dicendum modo hujuſmodi operarum indictionem ad eas corpus affligentes poenas pertinere, quae inferunt primario dolorem (§.I.). Labor enim in quibuſdam praeſtandis operibus ſuſtinendus, praeſertim ſi diuturnus, et gravis corpus fatigat, illumque parit dolorem, qui ex laſſitudinis ſenſu derivat. Praeter quam quod vinculis conſtringuntur Damnatorum artus, ita ut operarum indictionem inter corporeas poenas merito recenſeri poſſe ſcripſerit MATTHEUS. (a) Itaque non mirandum ſi Juriſconſulti Romani veterem poenam damnationis in metallum vel in opus metal-

Damnatio ad opus, Remigium.

(a) ad tit. 20. Lib.48. Dig. c.3. n.9.

metalli, (1) veluti calcaria, ſulphuraria etc. non ſolum morti proximam exiſtimaverint, quod libertatem auferret, ſed graviſſimam quoque dixerint propter aſſiduum intollerabilemque laborem. Diſtinguitur autem Jure Romano damnatio in metallum a damnatione in aliud opus publicum, veluti in miniſterium metallicorum, aut ſalinas, ad quas et foeminae ad tempus damnari ſolebant. Nam in metallum damnati libertate privabantur, et ante aboletam a JUSTINIANO poenae ſervitutem (c) ſervi poenae fiebant; damnati vero in opus publicum perpetuum civitatem ſolum ammittebant.

(b) *Dig.* lib. 48.tib.19.leg.28.

(c) Novel.22. cap.8.

2. Sed quamquam nunc alicubi non incognita ſit poena metalli, ut refert BERGERUS; (d) ejus tamen loco apud nos, reliquaſque fere omnes Europae Gentes ſuffecta videtur poena damnationis ad triremes, ſive ad aliud publicum opus, puta ad purgandas cloacas, muniendas vias, graviores operas in arcibus ſuſtinendas, conſtruenda aedificia, naves etc. Fit autem hujuſmodi damnatio vel in perpetuum, vel ad tempus, exempli gratia decennio: Sed damnatio ad opus temporaria plerumque eſſe ſolet. Nulla porro inter nos communior frequentiorque poena damnationis ad remos, (2) aut ad opus. Nam crimina omnia graviora, quae morte non vindicantur, hujuſmodi damnatione puniuntur; eaque manet non ſolum viles abjectaſque perſonas, ſed etiam aliquando in paulo honeſtioris conditionis reos imponitur.

(d) Elem.Crim. p.10.

(1) Nihil intereſt inter metallum, et opus metalli, niſi vincula, quibus gravioribus in metallum, levioribus in opus metalli damnati premebantur: unde et refugae ex opere metalli in metallum dabantur. *Leg.8.Dig.de Poen.*

(2) Hanc poenam Graecis atque Latinis non ignotam fuiſse Hiſtoriarum monumenta teſtantur. Vid. *Clar.* ALPHANI *Jur.Crim. Lib.3. tit.ult.* §.*Remigium*, ubi Scriptorum loca erudite congeſſit.

V.

Exilium.

1. Quae ſuperſunt ennarrandae poenae, eae quibuſdam afficiunt incommodis, ſeu vitae commoda reſtringunt. Itaque hoc ipſo corpus affligunt, quod nempe dolor ſit, *negative* ſaltem, incommodis urgeri [§.I.], ſeu iis commodis non potiri, quibus frui quis eſt adſuetus, quae corpus jucunde fovent, recreant ſuaviter animum, vitaeque pondus miſeris Mortalibus levant. Ad hanc claſſem poenarum ſpectare videntur Relegatio, et Exilium.

2. Exilium vox eſt, quae in latiſſima ſignificatione relegationem quoque complectitur. Sed ſtrictim et proprie acceptum, a relegatione differt exilium, et non ſolum vulgari uſu loquendi, ſed etiam moribus noſtris ab ea diſtinguitur. (*a*) Hoc ſenſu eſt exilium ejectio a Civitate, a Republica, cum ſcilicet quis aut certo loco interdicitur, puta Urbe, reliquis latae fugae patentibus, aut omnibus locis, quae ſunt in territorio Reipublicae, exempli gratia a tota Romanae Eccleſiae temporali ditione expellitur. Bifariam porro irrogatur exilium: aut enim in perpetuum indicitur, aut ad tempus, veluti triennio. Exilium perpetuum frequentius *Bannum* vulgo appellatur, (*b*) quique illud ſubit, conſequenter deſinit eſſe Civis, juraque omnia ammittit ejus Civitatis, a qua eſt expulſus. Statim namque ac Civitas, vel Reſpublica a ſe aliquem eiicit; eo ipſo videtur illum pro parte membroque ſuo nolle amplius habere: (*c*) unde expulſum a ſua juriſdictione Civitas, ſeu Reſpublica quodamodo manumittit, vinculiſque ſolvit, quibus antea ipſi conjungebatur. (1) Praeſertim ſi *Bannitus* comminata poena capitis prohibeatur regredi in Civitatem; multoque etiam magis ſi declaretur publicus hoſtis, ejus bona Fiſco addicantur, quemadmodum

(*a*) V. *Alciat.* de exil.

(*b*) V. *Eguin. Bar.* ad tit. *Inſt.* quib. mod. jus patr. pot. ſolv.

(*c*) *Puffendorf.* de off. hom. et civ. lib. 4. cap. ult. §. ult.

dum in Italia fieri aliquando ſolet. Contra tamen videtur cenſendum, ubi alicui ad tempus dumtaxat irrogetur exilium : (2) tunc enim ad ſummum dici poteſt ſuſpenſum, nequaquam ademptum jus Civitatis.

3. Nulla porro eſt poena, cujus inferendae certius ſit jus, aequiorque poteſtas inhaereat Civitati, ſeu Reipublicae poena exilii. Hujuſmodi namque pactum Civitatem inter et Cives intelligitur intercedere, ut nempe ea tamdiu aliquem pro Cive habeat, ut Civem ſuo in ſinu foveat, tueatur, defendat, quamdiu Civitatis legibus ſe, actioneſque ſuas conformat. Quoties ergo Civis delinquendo Leges violat ſpernitque Civitatis; toties illud ſolvitur et perimitur pactum, juſque naſcitur Civitati eum a ſe eiiciendi. Quod ſemper humaniter fit, aliquando etiam prudenter opportuneque. Quemadmodum enim mitis ſapienſque Medicus purgando quoque ſubvenit periclitantibus corporibus; ita humanus prudenſque Legislator nocentes maloſque Cives, tamquam vitioſos humores, foras pellit, atque in exilium mittit. (3) Sed ſeveriſſima haec merito poena exiſtimatur, magniſque illos incommodis afficit, qui eamdem ſubire coguntur. (4) Quippe licet ſalvis nummis quis exulet, ſua tamen bona ut plurimum grave aliô transferre; nec minus aſperum durumque ab iis ſejungi, quibus conſuetudine amicitia ſanguine arctiſſime conjungitur exul, novum experiri coelum, alios induere mores, ipſa denique patria carere, cujus omnibus dulcem reddit uſus amorem. Nihil vero eſt ignominioſius, quam quemquam indignum fuiſſe renunciatum, qui moraretur in Civitate, inter Concives verſaretur, ſuaeque pars amplius eſſet membrumque Reipublicae. Quod ſi CICERO exilium non ſupplicium eſſe dixit,

xit, ſed perfugium portumque ſupplicii, ad mores Romanorum alluſit, apud quos qui poenam aliquam vellent evitare, hi ſolum ſponte vertebant, aliôque voluntario exilio migrabant, meritae damnationis, aut impendentis invidiae metum declinaturi.

(*d*) In orat. pro A. Caecin.

(1) Sed ſi in aliam Civitatem exul cooptetur, vel alia in Republica recipiatur, gaudebit commodis juribuſque ejus Civitatis, fietque pars membrumque illius Reipublicae: Neque enim in ullius Civitatis vel Reipublicae poteſtate ſitum eſt praeſcribere, quos ſibi in Cives aliae Civitates vel Reſpublicae adſciſcant.

(2) De damnatis ad temporarium exilium aequiſſime cautum Legibus Romanis, ut pro exilii tempore mora computetur, quam poſt latam ſententiam in carcere fecerint: unde ſi cuſtodia durante exilii tempus labatur, veluti impleto exilio erunt liberandi. *Leg. omnes* 23. *Cod. de poen.*

(3) Exilii poena non imponenda, quando qui pellitur e Civitate vel Republica, ei exitum foris parare poſſet, fierique hoſtis damnoſus. Quin immo ſunt Gentes, apud quas inuſitata exilii poena, ut Turcae, olim Moſchi etc.

(4) Antiquiſſima inter Gentes poena, ut quis communione patriae, civitatis, ſacrorum privaretur. Ejus originem hiſtorice perſequutus eſt Eus Faith. *Antiq. Homeric. II.* 9.

VI.

1. Relegatio, de qua nunc dicendum non uno olim modo Romae irrogabatur. Nam ut veteres memorant Prudentes, (*a*) vel certo loco concludebantur Relegati, puta inſula eis adſignabatur, ut illa tamquam vinculo includerentur, aut certa eis provincia certuſque locus interdicebatur reliquis latae fugae patentibus. Hoc caſu relegatio confunditur cum exilio ſtrictim accepto, cujus ſupra meminimus: altero caſu et reipſa, et conſuetudine hodierna ab exilio diſtinguitur. Nam qui aquae et ignis interdictione adigebantur in exilium abire, ii civitatis jura ammittebant, quae ſalva erant relegatis. Quam differentiam innuit Ovidius in Pontum ab Augusto relegatus, ſcribens (*b*) quod is

Relegatio.

(*a*) *Dig.* lib. 48. tit. 22. leg. 5.

Nec vitam, nec opes, jus nec mihi Civis ademit.....
Nil niſi me patriis juſſit abeſſe focis.....
Ipſe Relegati, non Exulis utitur in me
Nomine.

(*b*). Triſt. V. eleg. XI.

S Sed

Sed poſtea ſub Imperatoribus deportatio in inſulam injungi coepit, (1) quae poena paulatim ſubrogata in locum aquae et ignis interdictionis florente libertate in Cives delinquentes uſurpatae, (2) multifariam valdeque differebat a relegatione. Nam praeter quam quod civitatem, patriam poteſtatem, bona, ſucceſſiones adimebat, unde deportati quaſi mortui habebantur, (c) quae omnia erant relegatis intacta; deportatio in perpetuum ſemper fiebat, relegatio et in perpetuum et ad certum tempus. Quod et moribus hodiernis videmus receptum, quibus honeſtiſſimae conditionis rei, praeſertim nobiles juxta criminum qualitatem modo ad tempus, modo etiam in perpetuum relegantur. Ceterum qui relegatus eſt fines exilii vel relegationis ſervare tenetur; niſi legitima cauſſa, aut publica venia eos tranſiliverit: alioquì eluſam poenalem ſententiam graviori animadverſione expiabit. (d)

(c) *Everard. Otto* Inſt. pr. c. 12. §. 1., 2.

(d) *Sanfelic.* deciſ. 255.

(1) Auctor hujus inſtituti AUGUSTUS, cui ab exulibus hinc inde diſperſis periculum imperio ſuo metuenti LIVIA uxor ſuaſit, ut illos patria extorres inſulis includeret. DIO. CASS. LV. *p.* 562. Fiebat vero deportatio ita, ut rei compedibus vincti, impoſitique navibus ſervis publicis, qui eos deportarent, traderentur. OISEL. *ad Caij Inſtit. l.* 6. 1. *pag.* 47. Moleſta in primis erat deportatio in *Gypſum* Ægypti inſulam, itemque in *Gyaros* fumo notabiles: *Aude aliquid brevibus Gyaris, aut carcere dignum, ſi vis eſſe aliquid.* JUVEN. *ſat. I. v.* 73. nec non in *Oaſin* inter Ægyptum et Cyrenas muſcis culicibuſque famoſam, de quibus locis V. CUJAC. *Obſerv.* VIII. 27.

(2) Conſtat legibus pro ſalute et libertate Civium contra potentiam paucorum latis, nec ultimo ſupplicio adfici noxios Cives, nec invitos civitate pelli potuiſse. Ne tamen delicta nocentium impunita relinquerentur aqua et igni eis interdici placuit, ut elementis ad vitam tollerandam maxime neceſsariis orbati, volentes nolentes aliò migrarent, civitatemque ſpontaneo exilio mutarent. Quare perinde habebantur, ac ſi eſsent morte mulctati: nam neque cibo neque tecto ab aliis juvari poterant, ut ſcribit PAULUS V. *ſent.* 26. §. *et qui cum*.

VII.

Vincula, Carcer.

1. Si Leges audiamus Romanas, eae volunt carcerem non poenam eſſe ſed manſionem Reorum, ad eos continendos extructum, haud vero puniendos: (a) incre-

(a) *Dig.* lib. 48. tit. 19. Leg. 8. §. 35.

credibile, inquiunt, eſſe liberum hominem in vincula perpetuo damnari, hocque vix in ſervilis conditionis reos procedere poſſe. Nihil tamen impedit, quin ad tempus in vincula quis poenae cauſſa damnetur. *(b)* Quin immo exempla quoque Delinquentium damnandorum in vincula paſſim occurrunt Romanis in Legibus. (1) Sed juxta mores hodiernos et pro poena carcer imponitur non ſolum ad tempus, ſed etiam in perpetuum. Ut plurimum arx Reis pro cuſtodia adſignatur, vel carcer extructus in arce, quae poena eſt nobilium, aliorumque honeſtiſſimae conditionis reorum. Carcer autem graviſſima eſt poena, (2) quam non dubitavit MATTHAEUS corporeis poenis adcenſere; in primis ſi reus in carcere conſtringatur vinculis, quo nomine veniunt compedes, bojae, manicae, catenae, nervi. Siquidem carcere incluſus et commodis vitae privatur, et vinculorum pondere opprimitur: unde merito haec poena inter eas enumeratur, quae corpus affligunt. Sane carceris ſquallor non ſolum macerare hominem poteſt, ſed etiam enecare: praeſertim ſi carcer perpetuus ſit: nam vix non pro mortuo habendus qui vivus caret aura vitali, et cui, veluti exturbato e cenſu viventium, in carcere eſt emoriendum.

(b) V. *Perez* ad tit. 41. lib. 9. Codic.

(c) cit. loc. n. 13.

(1) Ut cum is qui aleae ludendae cauſsa in latumias vel vincula publica duci jubetur, *Leg.* 1. §. *ult. Dig. de aleat.* cum pecuniam ad praediorum emtionem conferre pertinaciter recuſans, aut quicumque imaginem Caeſaris in invidiam alterius praeferens vinculis publicis coercentur. *Leg.* 3. *Dig. de ſuſp. tutor. Leg.* 28. §. *ad ſtatuas Dig. de poen.*

(2) Carcerem Romae primus ad terrorem Civibus inferendum aedificavit ANCUS MARCIUS. LIV. I. 33. quamvis alii id tribuant TULLO HOSTILIO. Sed de carcere, quatenus adhibetur ad cuſtodiendos reos ſequenti libro ſermo redibit.

Digitized by Google

CAPUT XI.

Poenae, quae bonis spoliant.

I. *Monitum.*
II. *Poenae Pecuniariae.*
III. *Differentiae inter poenam pecuniariam, et multam.*
IV. *Publicatio bonorum.*
V. *Nonnullae circa confiſcationem quaeſtiones.*

I.

Monitum.

TErtium genus poenarum eas compleċtitur poenas, quae bonis privant, et quas ideo heic poenis praemittimus, quibus exiſtimatio oneratur, quod illae iſtis putentur eſſe graviores. Quippe vulgus hominum majorem, teſte VARRONE, marſupii curam habere ſolet, quam famae, cujus, ut cecinit *Ille*, (a) levis eſt apud molles jaċtura. Hinc merito receptum eos in poenam bonis privare. Neque enim convenit ſemper vincula flagella Delinquentibus admovere, et pro omnibus, levioribus etiam admiſſis, quae alia corpus affligunt ſupplicia irrogare: verumtamen eſt quandoque opportunum audaces indiſciplinatoſque homines bonis, quibus adeo inhiant, privare, quorumque cuſtodia Civilis Societatis praeſidio quaeſierunt. Nam praeter quam quod valde incommodum accidit bonis minui aut privari ad alendam, vel opipare ſuſtentandam vitam neceſſariis; eorum jaċtura homines minus fiunt ad peccandum audaces. Pleroſque enim hodie reperies, qui rem familiarem ſedulo anxieque curant non ſolum ut luxuriae ſuppetant ſumptus,

(a) Juvenal. Satyr. V.

ptus ; ſed etiam ut adverſus judicia Legumque poenas ſecuri degant. (1) Siquidem et vetus, et non raro adhuc vera eſt illa PROPERTII querela *(b)*

(b) Lib. III. E. leg. 12.

> *Auro pulſa fides, auro venalia jura,*
> *Aurum Lex ſequitur, mox ſine lege pudor.*

(1) ISOCRATES DEMONICUM curare monuit rem familiarem duarum rerum gratia, ut vel multa grandis poſſit exſolvi, vel amico egenti ſubveniri.

II.

Poenae Pecuniariae.

1. Prima et remotiſſima aetate cum homines paſtoritiae arti vacantes pauperiores eſſent, ſed oppido innocentiores, greges armentaque erant ſola fere bona, quae poſſiderent. Itaque apud naſcentes Societates numero ovium bovumque culpae quantitati reſpondente, multae definitae et irrogatae. Quod, ut vetuſtiores Gentes praeteream, conſtat exemplo Romanorum, qui diu pecudibus quamplura delicta luerunt. (1) Quando autem agriculturae homines vacare coeperunt, ut commodius uberiuſque neceſſitatibus conſulerent aucti generis humani, *(a)* ſpecies creverunt bonorum, quae ut temporum rerumque conditio ferebat, viciſſim permutabantur. Sed quia, ut docte innuit J.C. PAULUS, *(b)* non ſemper, nec facile concurrebat, ut cum unus haberet quod alter deſideraret, invicem hic haberet, quod ille accipere vellet; electa materia eſt, cujus publica ac perpetua aeſtimatio difficultatibus permutationum aequalitate quantitatis ſubveniret. Haec materia fuerunt rariora metalla, et uſu conſumi difficiliora, quae publica auctoritate percuſſa aes vel pecunia appellantur.

(a) V. *Goguet.* de l'origin des Loix, et du Gouvern. Liv. 2.

(b) *Dig.* lib. 18. tit. 1. leg. 1.

2. Pecunia porro pretium eſt eminens omnium rerum, omniaque bona, tamquam ſignum repraeſentat, quo

quo comparantur. Itaque viſum eos quaſi bonis in poenam privari, qui pecunia aereque multabantur: unde poenae pecuniariae adverſus crimina invectae, et praeſcriptae moribus legibuſque omnium fere Nationum. Sed parcius cultiores Gentes, et legislatoria prudentia florentiores pecuniariis poenis uſae ſunt, nec niſi pro levioribus admiſſis eas impoſuerunt. (2) Nam ſinere indiſcriminatim delicta, etiam graviora redimi et expiari pecunia, idem propemodum eſt ac pecunioſis hominibus, qui ſolent ut plurimum ceteris eſſe audaciores, voluntatem aſſerere; anſamque praebere delinquendi. Quum Romae *Decemviri* 25. aſſibus poenam definierint fracti liberi oris, L. VERATIUS homo dives et vecors, cujus alias meminimus, Concives ſuos pro oblectamento depalmabat. Quo tempore in Europa homicidia luebantur pecunia, et omnia fere delicta aere redimebantur, ubique furor, ira, caedes graſſabantur, publica et domeſtica diſcordia regnabat. Quamvis ergo pecuniariae poenae poſſint quandoque Legibus prudenter praeſcribi, et opportune irrogari; improbandus tamen earum frequentior uſus adverſus gravia et nocentiora flagitia: quo vitio vel maxime laborarunt Leges Borealium Gentium, quae Romano Imperio lacerato et deleto nova fundarunt Imperia, in quae cultior Europa eſt adhuc diviſa. (3)

(1) Minima fuit multa unius ovis, maxima triginta boum, quem numerum nequibat transgredi Judex. V. *Alex. ab Alex. gen. dier. lib.* III. *cap.* 5. Paullo poſt exactos Reges ob inaequale pretium armentorum A.V.C. CCXLVIII. Lege Ateria Tarpeja conſtituti ſunt in ſingulas oves aeris deni, in boves centeni. FESTUS *voc. peculatus*.

(2) Apud barbaras gentes, quas utroque in *Poemate* deſcribit HOMERUS, ſaepe occurrunt homicidia, raptus tranſacti pecunia: et etiam adhuc Nationibus civilis cultus et ſocietatis expertibus non aliae fere cognitae poenae, quam multae. Nam generatim eo frequentiores ſunt poenae pecuniariae, quo imperfectius eſt incultiuſque regimen civile. Conſule quae TACITUS ſcribit *de mor. German.* Haebrei, Aegyptii, Graeci, Romani, cultiores omnes populi crimina ſecuritatem Civium, Societatiſque tranquillitatem laedentia poenis coercuerunt corpus affligentibus.

bus. Inter Sinenſes, Gente ab antiquo cultiſſima, penitus ignotae poenae pecuniariae V. *Du Hald. Deſcrip. de la Chin. Tom.*2.

(3) Legibus Gothicis, Longobardicis, Burgundicis, Ripuariis etc. nullum fere, licet atrociſſimum crimen, pecunia non redimitur. Ea aetate, qua juſti regulae parum cognitae erant, et longe minus exequutioni traditae crimina veluti penus habebantur fiſcalium redituum, et publici aerarii.

III.

Differentiae inter poenam pecuniariam, et multam.

1. Ceterum ſolent multa, et poena pecuniaria (1) inter ſe multifariam diſtingui apud Interpretes Juris Romani, qui de criminalibus rebus ex profeſſo ſcripſerunt. (*a*) Tota res ita ſe habet, quae non eſt heic ſilentio praetereunda. Poenae pecuniariae Legibus definiuntur; multa vero Juſdicentis arbitrio irrogatur: Quod quidem plerumque verum eſt, non ſemper: nam aliquando Leges definiunt quantam Judex multam dicere debeat; quo caſu ei quantitatem non licet minuere. Propter delicta Leges pecuniarias poenas imponunt: at multa tunc demum locum habet, quando fraus aliqua, dolus, culpa commiſſa fuerit digna coercitione, ſed praeterita Legibus; quando Magiſtratui non paritur, Judicum juriſdictio contemnitur. Poenas pecuniarias qui aere non poſſunt, corpore luere debent. Neque enim egeſtate Legum poenae ſunt eludendae, ne divitibus oneri ſint, ludibrio pauperibus. Hinc in Accademia et in Foro vulgatum axioma, qui non habet in aere, luat in corpore. Quum autem a Magiſtratu multa dicta eſt, non ea poteſtas illi datur, quae Legislatoris eſt propria, ut ſcilicet multam in corporis coercitionem poſſit mutare. Quare multam Judex remittere debet aut minuere; eaque remiſſa, quamvis poſtea locupletior ſit factus cui dicta eſt, nequaquam exigitur.

(*a*) V. *Clar.* §. fin. quaeſ. 92. et ſeq. quaeſt. 95.

(1) Poena Pecuniaria, de qua heic loquimur, publicam reſpicit delictorum vindictam, et Fiſco aſſignatur. Nemo igitur hanc cum illa confundat, quae Jure Romano ex delictis privatis exigitur, et ſpectat ad commodum privatum.

2. Sed

IV.

Publicatio bonorum.

1. Sed levius fortaſſe videbitur multam luere, poenam pecuniariam exſolvere. Nam induſtria, aut fortuna facile reparatur tenuis aliqua patrimonii jactura. Verumtamen omnibus bonis ſpoliari, totius rei familiaris compendio deſtitui, cogi ad mendicitatem, haec certe graviſſima poena eſt, ſumma calamitas, vix BELISARIO alicui tolerabilis, cujus egregiae virtutes injuſta paupertate lucidiores fulſerunt. Romae conſtat diu in uſu haud fuiſſe publicationes bonorum, et ſalva ſubſtantia exulaſſe, quibus aqua et igni interdictum erat. Primus CAESAR praeſcripſit parricidas bonis omnibus, reliquos Delinquentes dimidia bonorum parte multandos. (1) Sed Caeſaris Legem non ſanctiſſime obſervatam a ſucceſſoribus indicio eſſe ait MATTHAEUS (a) quod ſcribit JUVENALIS, qui inter alia ſaeculi vitia, inanes quoque reorum damnationes exagitat: *Quid enim* queritur *ſalvis infamia nummis? cum exul Marius bibat ab octava, et fruatur Diis iratis plorante victrice Provincia?* (b) Verumtamen poſtea, ut haberent Imperatores, unde avaritiam ſuam atque libidinem lautius explerent, paulatim eo uſque ventum eſt, ut poenam capitalem ſemper ſequeretur publicatio bonorum; etiamſi in ſententia id expreſſum non eſſet. (c) Sed cum JUSTINIANO indulgentiſſimo Principi durum viſum eſſet excludi a Fiſco, ſeu Aerario Publico, cui Delinquentium bona addicuntur, eorum liberos et parentes, noviſſima conſtitutione vetuit ne, excepto crimine majeſtatis, circa quod veteres Leges intactas reliquit, Damnatorum bona publicentur, ſi adſint liberi vel deſcendentes ad tertium uſque gradum; his vero deficientibus ſanxit, ut bona Fiſcus occupet; quo tamen caſu uxori dos, et ante

(a) cit. loc. cap. 2. n. 1.

(b) Satyr. I. v. 41.

(c) Cod. lib. 9. tit. 49. leg. 2.

ante nuptias donatio conſervatur, et ſi indotata ſit, portio legitima ei relinquitur. *(d)* At ubi perduellionis reus damnatur, omnia in univerſum bona, excepta uxoris dote, publicantur.

(d) Novel. 17. cap. 12. et 134. cap. ult.

2. Hodie porro, quoniam Jus Romanum partem non exiguam conficit Juris Civilis cultiorum Europae Gentium, ut dixi in Prolegomenis §.XV. hujuſmodi aequiſſima ſanctio Juſtinianea pro generali regula videtur habenda, quae tamen plures ubique locorum patitur exceptiones. Peculiaribus namque Legibus cujuſvis Nationis rurſus adjecta eſt poena publicationis bonorum in plura delicta, quae ſive meruerint hac altera nova poena vindicari, ſive commode ea carere potuerint, ſemper irroganda a Judicibus, quos non ſcrutari, ſed exequi Leges oportet.

(1) Suetonius ea de cauſsa, inquit, Caesarem invexiſſe publicationem bonorum, quod locupletes videret eo facilius ſcelere ſe obligare, quia integris patrimoniis exulabant. Sed haec aut non vera, aut non ſola fuit Caeſari cauſſa inſuetam adeo, gravemque poenam inducendi. Intererat Caeſaris, ut ego quidem arbitror, aerarium angeri: opportuniſſima ei viſa eſt ratio publicandi bona Reorum, ut lautius habere poſſet, unde libidini ſatisfaceret, potentiamque ſuſtineret.

V.

Nonnullae circa confiſcationem quaeſtiones.

1. Plures autem ſunt controverſiae circa confiſcationem bonorum, de quibus agunt Interpretes Juris Romani, qui criminalibus rebus exponendis vacarunt. Ac de his, ceteriſque, quas movere fortaſſe contigerit, generatim dubia in re contra Fiſcum ſentiendum, et judicandum eſt. Nam in poenalibus cauſſis benignius interpretandum Romana jubet Juriſprudentia, pietaſque ſuadet; quod et locum habere debet intelligi cum quaeritur an, et quae bona in poenam delicti ſint auferenda privatis, ut Fiſco addicantur, (1) quemadmodum jam innuit J.C.

 Mo-

(a) *Dig.* lib.49. tit.14. leg.10.

MODESTINUS. Hinc publicatis parentis bonis ſervandum filio familias peculium profectitium, et proſcriptis filii bonis non ſolum profectitium, ſed etiam caſtrenſe peculium relinquendum parenti. Idem ex eadem cauſſa cenſendum de bonis quaeſitis poſt publicationis ſententiam; praeſertim ſi ſalvo capite bona rei publicata ſint, ut invenio CUJACIUM quoque ſenſiſſe. *(b)* Sic exiſtimari etiam debet quod ſpectat ad res ſine fraude a Reo alienatas. Nam ſive onerosa, ſive lucrativa cauſſa diſtraxerit, ſuſtinendae erunt alienationes. Aliis in caſibus valet generale illud Forenſium Juriſconſultorum axioma, quod omnes res, quae vel ex contractu, vel ex teſtamento in extraneum poſſunt transferri, eae in Fiſcum quoque tranſeunt: ex quo colligendum quid debeat cenſeri de Feudis, emphyteuſi, jurepatronatus etc. Sed bona occupat Fiſcus cum ſua cauſſa. Quod ſi univerſa occupet bona, ſolus omnia onera ſuſtinebit; ſin partem, pro ea tantum ſufferet onera. Bona porro intra quod tempus a Fiſco ſint occupanda, aliaque, quae circa bonorum confiſcationem peculiariter locum habent fuſe tradunt laudati Interpretes, qui proinde ea ſciendi cupidis adeundi. *(c)* Elementaris ſiquidem Scriptor de ponendis principiis ſollicitus, ſingulares ſpecies vel vix, vel nullatenus debet attingere, ſed aliis relinquere perſequendas, et enucleandas.

(b) ad Leg.8. Dig. qui teſtam.

(c) V. *Peregrin.* V. de Jur. Fiſc.

(1) Aliter ſentit vulgus Criminalium Scriptorum, praxique in Foro eſt receptum; quod tamen nihil nos commovet. Vivimus enim ea tempeſtate, qua, ut olim de TRAJANO inquit PLINIUS *Paneg. cap.*26. „ praecipua Principum gloria eſt, ut ſaepius vincatur „ Fiſcus, cujus mala cauſa nunquam „ eſt, niſi ſub bono Principe. „

CA-

CAPUT XII.

Poenae, quae existimationem onerant.

I. *Exiſtimationis definitio, et diviſio.*
II. *Infamia.*
III. *Condemnationem ſequitur infamia, et an ea ceſſet tranſacto tempore poenae.*

I.

NUnc tandem ſupereſt, ut ennarratione poenarum, quae exiſtimationem onerant, finem ingrato huic aſperoque imponamus labori ſingulas poenarum ſpecies enumerandi ac deſcribendi. Quod ut recte procedat, oportet prius quid exiſtimationis nomine intelligendum ſit, definire. Eſt exiſtimatio generatim accepta, ut opportunis utar PUFFENDORFII verbis, *(a)* valor perſonarum in vita communi, ſecundum quem aptae ſunt aliis perſonis exaequari aut comparari, eiſque vel antehaberi vel poſtponi. Comparatio igitur eſt fundamentum exiſtimationis; praelatio, aut poſtpoſitio unius alteri, effectus. Poteſt autem exiſtimatio in ſimplicem, et intenſivam (1) diſtingui, *(b)* quarum alia inter eos qui in naturali libertate, alia apud illos, qui in Civili vivunt Societate, ratio habetur. Sed ſimplex exiſtimatio, quatenus ei locus eſt in ſtatu civili, de qua ſolum heic Nobis eſt diſſerendum, a Romanis Juriſconſultis definitur dignitatis illeſae ſtatus legibus, moribuſque comprobatus; *(c)* quum nempe quis juxta leges moreſque Civitatis velut integra ejuſdem pars membrumque reputa-

Exiſtimationis definitio, et diviſio.

(a) Jur.N. et G.Lib.VIII.c.4. §.1.

(b) V. *Thomaſ.* Diſſ. de exiſt. fam. et infam. extr. Rempubl. §.xii.

(c) *Dig.* lib.50. tit.13. leg.5.

putatur. (2) Multifariam porro in civili ſtatu exiſtimatio oneratur; (3) ſed praecipue quum ex delicto noſtro Legum auctoritate aut minuitur aut conſumitur, quod ad praeſens pertinet argumentum. Licet enim quicumque ad juſti et decori normam ſuas non conformat actiones male apud alios merito audiat; praeterea tamen Leges pro quibuſdam delictis Civium exiſtimationem onerant in poenam, quae poena Infamia appellatur.

(1) Exiſtimatio intenſiva eſt, qnum perſonae aequales in exiſtimatione ſimplici, ob quaſdam qualitates unae aliis praeferuntur. In ſtatu naturali haec exiſtimatio ex bonis naturalibus tantnm proficiſcitur, puta robore corporis. Sed in ſtatu civili praeterea eſt adfixa natalibus, dignitatibus, quibuſdam honoris inſigniis, quae inaequalitatem indicant graduum inter Cives, honoremque nnicuique exhibendum.

(2) Ut in ſtatu naturali ſimplex exiſtimatio, qua quiſque fruitur facinoribus minuitur aut conſumitur, quibus ſanctae peſſumdantur Naturae leges, aliorumque hominum jura laeduntur; ſic in civitate id contingit propter delicta, quae violationes ſunt Legum Civilium, quas Leges infringere merito ab eiſdem turpe indecornmque pronunciari debet.

(3) Nam et ex ſtatu ac conditione perſonarum, et genere vitae, cui quis vacat, infamia naſcitur in Civili Societate, puta ſi quis ſervilis ſit conditionis, aut turpe officium munuſque exerceat. Sed de hujuſmodi Infamia, quoniam magis nota quaedam, quam poena, noſtri non eſt heic diſſerere. Interim conſuli poſſunt Interpretes Jur. Rom. *ad tit. Dig. de his qui notant. infam.*

II.

Infamia.

1. Infamia eſt exiſtimationis laeſio, qua quis honeſtorum proborumque Civium numero eximitur, ſeu corrupta declaratur pars membrumque vitioſum Civitatis: (a) unde afficit ignominia, notam irrogat, dedecus poſt ſe trahit, et graviſſima poena merito apud omnes habetur, qui pudorem non exuerint, cultumque virtutis. Sed quoniam peſſimis moribus factum, ut non adeo ſint multi, quibus incoctum generoſo pectus honeſto, reliqui cruciatu poenas aeſtiment famae incurioſi; ideo vix unquam Infamia poenae locum ſola ſubit, ſed alias poenas fere ſemper comitatur.

(a) V. *Noodot.* Comm. in tit. *Dig.* de his qui notan. infam.

2. Quae

2. Quae autem crimina infamiae poena maneat ex cujuſque Civitatis legibus, moribuſque eſt cognoſcendum. Quamquam enim quiſquis delinquit, cadat bona probi Civis opinione, ſuaeque exiſtimationis jacturam apud alios patiatur; (1) proprie tamen infamia, de qua nunc diſſerimus, non ſequitur omnia delicta, ſed ea ſolum, in quae hujuſmodi poenam Leges diſerte irrogarunt. Sic Jure Romano non omnia quidem publica crimina infamant; (b) inter privata vero delicta quaedam dumtaxat, veluti crimen ſepulchri violati, expilatae haereditatis, perjurii quibuſdam in caſibus, calumnia, praevaricatio, et generatim delicta ex ejuſmodi cauſis deſcendentia, ex quibus ſi civili judicio quis condemnaretur fieret infamis, ut furti, vis bonorum raptorum, injuriarum. (c) Quod ſapienter inductum eſt. Cavere enim oportet, ne quorumvis delictorum rei, nec quicumque poenas criminum luunt, infamia notentur. Siquidem eo ipſo fit, ut non amplius idonea Reipublicae membra habeantur; adeoque illis vix occaſio ſit victum amictumque in poſterum honeſtis artibus comparandi.

(b) *Dig.* lib. 48. tit. 1. leg. 7.

(c) *Cod.* lib. 9. tit. 4. leg. 8.

3. Ceterum ſic infamia irrogatur, ut pro ratione facinorum, in quae Leges poenam hanc indixerunt, qui eorumdem reus pronunciatur, modo morte puniatur ejuſque memoria damnetur, modo ignominioſe Civitate expellatur, modo denique maneat quidem in Civitate, legumque tutela ac praeſidio fruatur, ſed excluſus a muneribus publicis, interdictus ab exercendis actibus, quae integram frontem, bonamque famam deſiderant veluti dictio teſtimonii, tamquam corruptus Civis et nequam, indignus reputetur aliorum Civium dignitate et conſortio; quo nihil gravius turpiuſque homini accidere

poteſt

poteſt. Utinam qui Populos regunt ita eos inſtituere curarent, ut quemadmodum olim Aegiptiis, infamia, maxima foret poenarum, *(d)* quas Leges infligerent, (2) Cives metuerent. Ea prae aliis Gens excellet virtute, apud quam non ſolum Legum auctoritate, ſed etiam vulgi ſuffragiis, communique opinione Infamia ſummum dedecus, maxima poena. Sed ſedulo tamen cavendum, ne Leges communibus receptiſque opinionibus directim adverſentur, ibique infamiae notam inurant, ubi omnes laudem gloriamque quaerunt. Siquidem tanta ſolet eſſe vis praejudicatarum opinionum, ut plerumque ipſam vincant Legum auctoritatem. Tunc Leges effectu, quem ſibi propoſuerunt vacuae, vulgo contemnuntur, ſicque nocent magis, quam proſint.

(d) Diodor. Sicul. lib. 1. c. 78.

(1) Hinc infamia dividitur a Juriſconſultis in duas ſpecies, quarum alteram infamiam juris vocant, alteram infamiam facti. Infamia juris ea eſt, quam heic definivimus: infamia vero facti eſt, quae non legibus jureque irrogatur, ſed opinione hominum. Haec proprie poena non eſt, quoniam non legum auctoritate decernitur, ſed ſtat nexa in vulgi pectore fluctuanti, ut Varro eleganter ait in *Eumen.* Itaque nullos parit legitimos effectus. Sed alia illorum ratio eſt habenda, qui quondam Romae a Cenſoribus notabantur, ut videre eſt apud illos, qui de moribus inſtitutiſque Quiritium ex profeſſo ſcripſerunt.

(2) *Suivons la Nature, qui a donné aux hommes la honte comme leur fleau, et que la plus grande partie de la peine ſoit l'infamie de la ſouffrir.* Montesquieu *Eſpr. des Loix. Liv. VI. Ch. IX.*

III.

Condemnationem ſequitur infamia; et an ea ceſſet tranſacto tempore poenae [redacted]

1. Ex pleriſque criminibus non aliter infamia reum ſequitur, niſi fuerit condemnatus; interdum licet condemnatus non ſit, ac ne quidem accuſatus, quum ſcilicet Leges ipſum factum notant, ejuſque auctorem declarant infamem; ut Jure Romano contingit ſi quis bina eodem tempore ſponſalia, binaſque nuptias contraxerit, ſi mulier in flagranti adulterio ſit deprehenſa. Condemnatum vero heic non ſolum eum accipiemus, qui juſte

(a) Dig. lib. 3. tit. 2. leg. 1.

Digitized by Google

ſte damnatus eſt, ſed etiam qui injuria ſubiit condemnationem. Certe ſi non rite condemnatus ſit reus, ſeu non obſervato Judicii ordine, ita ut ſententia nullius debeat reputari momenti, eum pro damnato non habebimus, nec proinde pro infami. At ubi rite quis ſit condemnatus, quamquam innocens, adhuc habebitur pro infami. Id enim exigit auctoritas rerum judicatarum, qua in diſcrimen vocata, jam nihil certi firmique reliquum in Civitate; foretque valde inconveniens etiam poſt latam ſententiam eſſe incertum utrum in damnatorum, an indamnatorum numero habendus ſit reus. Erit igitur et innocens interim infamis, ſi non opinione hominum, cui Leges et Magiſtratus non valent imponere, ſaltem quod ſpectat ad juris effectus. Sed ubi adverſus ſententiam legitimis praeſidiis fuerit reſtitutus, ne retro quidem, ut docet MATTHAEUS, (*b*) inter damnatos, et infames fuiſſe cenſebitur. Quid ſi nocens judicio abſolutus ſit diſtinguere oportet, ut diſtinxerunt Romani Juriſconſulti, utrum factum Leges notent, an ſententiam. Nam ſi factum Leges notent, veluti ſi mulier deprehenſa ſit in flagranti adulterio, licet haec abſolvatur, ſemper erit infamis: (1) quia nihilominus verum eſt in adulterio fuiſſe deprehenſam: ſin Leges ſententiam reſpiciunt, reus utique infamiam effugiet; quoniam verum eſt damnatum non eſſe.

(*b*) in Lib.78. tit.18.Dig.cap.3 n.7.

2. Sed de eo, qui ex crimine famoſo damnatus fuit ad tempus, num tranſacto tempore infamia quoque careat, difficilior eſt quaeſtio, (*c*) et adhuc perplexa. Eruditiores Legum Romanarum Interpretes in varias ſunt diſtracti ſententias: MATTHAEUS tamen non nullis innixus imperatoriis reſcriptis vult tranſacto tempore non eſſe damnatum inter infames; ne poena tempore determina-

(*c*) V. *Cujac.* VII. obſerv.19.

ta

ta contra ſententiae fidem ulterius porrigatur. (2) Quod quidem ex aliis Legibus ſic locum habere adſentitur, ut demum tranſacto tempore eluatur infamia, ſi non leniore poena reus adfectus ſit. Tunc enim, ut reſponderunt Juriſconſulti ULPIANUS, et PAPINIANUS, nimia ſententiae lenitas infamiae immortalitate corrigitur.

(1) Cujus rei ratio eſt, inquit HERTIUS, quoniam quaedam delicta ita ſunt comparata, ut vix excuſationem habeant, coloribuſque obtegi haud poſſint, quia palam et inſpectante Populo commiſſa.

(2) Quamquam eum, qui ad tempus damnatus eſt tranſacto tempore dici velit deſinere eſſe infamem; turpi tamen judicio damnatum ſemper nota ſequitur. Hinc PLAUTUS in *Perſ.*

Hominum ait *immortalis eſt infamia:*
Etiam tum vivit, cum credas eſſe
mortuam.

CA-

CAPUT XIII.

De Praemiis.

I. *Paenae haud ſufficiens ſunt ratio delicta impediendi in Statu Civili, qui ſua natura fons eſt illorum perennis.*

II. *Quid praemii nomine heic veniat.*

III. *Quae Legum ſanctio perfectior.*

IV. *Cur Legibus praemia elargiri non poſſint eaſdem colentibus?*

V. *Quod referatur compendium ex obſervantia, cultuque Legum Civilium.*

VI. *Tranſitio.*

I.

1. Quamquam Legumlatores multitudine et ſeveritate poenarum, quas perſequuti ſumus huc uſque, contenderint terrere homines, et avertere a delinquendo; hanc tamen eorum obviam ſaluberrimamque providentiam eluſit ſemper vicitque humana audacia et nequitia, *aetaſque parentum pejor avis*, ut vere cecinit Flaccus, *tulit nos nequiores, mox daturos progeniem vitioſiorem*. (a) Cujus quidem rei cauſſa non longe eſt arceſſenda. Inſunt namque pectori humano irritamenta vitiorum, quibus extimulati homines jugiter feruntur ad infringendas violandaſque Leges, vincula et fraena humanarum cupiditatum [Cap. I I. §. II.]: propterea licet

Naturam expellas furca, tamen uſque recurret. (b)

Illecti ſiquidem homines voluptate, quam capiunt, vel cape-

Poenae haud ſufficiens ſunt ratio impediendi delicta in ſtatu civili, qui ſua natura fons eſt illorum perennis.

(a) Carm. III. Od. 6.

(b) Horat. I. Epiſtol. 10.

Digitized by Google

capere ſperant peccando, obliviſcuntur malorum, quae ſequuntur delicta, aut ſi ad poenas advertunt Delinquentibus imminentes, eas facile putant ſe evadere poſſe, et quidquid admiſerint, futurum ſibi blandiuntur impune. Neque enim invenias hominem, niſi improbe ſtultum, et pervicaci actum nequitia, qui etſi ſerio recogitet ſupplicia, quae delinquendo incurruntur; ultro tamen ſtatuat illa ſubire, quam ſe a delicto abſtinere: reliqua hominum turba omnem mentis aciem convertens ad retrahendam ex crimine voluptatem, cujus vividiſſimae illecebrae, blandiſſima faſcinatio, vel immemor eſt quum delinquit poenarum, vel evadendi poenas ſpe freta audet delinquere. (1) Quae ſpes vitio ipſimet inhaerente civilium ſocietatum indoli, omnium fere qui delinquunt animos pervadit atque ſeducit; praeſertim vero divitum, quibus experientia compertum vere ANACHARSIDEM graviſſimum Scytham Philoſophum dixiſſe Leges aranearum telis ſimiles eſſe, quibus illaqueantur quidem inſecta, ſed quae grandiora animalia perfodiunt. (c)

(c) V. Tull. V. Tuſc. Quaeſt.

2. Quin immo ipſemet ſtatus civilis, vitaque ſocialis crimina auxit inter homines, fonſque eſt natura ſua perennis plurium delictorum. Profecto cupiditates, quas generi humano inſaevit natura, et paucae ſunt numero, et faciles ſatisfactu, quin frequens ob eas ſit hominibus cauſſa delinquendi. At cupiditates facticiae, neceſſitates non proditae natura, ſed invectae imaginatione, quae unâ cum pleriſque ſcientiis artibuſque Civilis Societatis ſtatui, formae, regimini originem debent, vix queunt numerari, augentur in dies, et cupiditatibus naturalibus eo fere ſunt vehementiores, quo prae iſtis difficilius explentur. (2) Hinc nova, et quaſi infinita criminum ſeges naſci-

naſcitur, luxuriaturque in ſtatu civili, et in eo viventes homines quo cultiores, eo etiam fiunt in delinquendo verſutiores: adeo ut plurimis gravibus humanarum rerum ſcrutatoribus videatur ambiguum utrum majora hominibus mala, an bona provenerint ex Civilium Societatum inſtitutione. Certe novis ſemper in Civitatibus opprimimur Legibus, queis jugiter pullulantia oportet compeſcere crimina, quaeque ad ea impedienda virium non ſatis habere numerus arguit Delinquentium, et frequentia delictorum oſtendit, quae quotidie ab hominibus committuntur. (3)

(1) Eschines *Orat. in Timarch.* Οὐ γὰρ τὴν αἰσχύνην οὐδ' ἃ πείσονται ληφθέντες λογίζονται, ἀλλ' ἐφ' ὅσοις κατορθώσαντες εὐφρανθήσονται, τούτοις κεκήληνται. *Non enim infamiam, nec quae paſſuri ſunt, ſi capti fuerint, conſiderant: ſed ab iis invitantur, quae ipſis gaudio futura ſunt, ſi res bene evenerit.*

(2) Ecquis neſcit difficultate deſideria accendi, cupiditates vividius irritari? Immo difficultas ipſa ſatisfactionem efficit jucundiorem. Quanta autem inter homines in civili ſtatu viventes vis ſit imaginationis, opinioniſque, omnes qui ejus tyrannidem plus minuſve patimur, valemus teſtari. Hinc ſaepe fieri videmus, ut quamplures vix, ac ne vix quidem naturalibus ſatisfaciant cupiditatibus, ut facticias expleant, imaginatione invectas, praejudiciatiſque opinionibus confirmatas. Exempla cuique erunt in promptu.

(3) Multitudo Legum eſt merito apud civilium rerum Peritos graviſſimum argumentum vitii civilis regiminis et corruptionis morum in Civitate, Sapienter Tacitus: *corruptae* inquit *Reipublicae plurimae Leges*.

II.

Quid praemii nomine heic veniat.

1. Quoniam ergo poenae Legibus comminatae et inflictae adverſus Delinquentes, etſi validiorem praeſeferant rationem delicta avertendi [Cap. II. §. VI.], ſatis tamen non ſunt ad ea omnino impedienda et avverruncanda; dicet fortaſſe aliquis publicae felicitatis paciſque cupidior, cur non et praemia Legibus ſunt propoſita, ut eorum promiſſione homines retrahantur a delinquendo? Altera haec quippe foret opportuniſſima ratio cavendi a delictis, quâ poenis conjuncta facilius efficaciuſque habere-

tur concordia hominum, tranquillitas Civitatum. Nam ut metus mali poenis ingeneratus, ita ſpes boni praemiis incenſa vectes ſunt, impulſioneſque humanarum actionum [Cap. II. §. IV.]. Res haec meret nunc a Nobis breviter ad examen vocari, operaeque pretium facturi videbimur, ſi poſtquam ſatis ample de poenis diximus, nonnulla quoque de praemiis heic attingamus.

2. Praemium apud Veteres generatim accipiebatur pro pecunia, pro quocumque commodo, et utilitate. *(a)*
(a) V. *Lucret.* lib. 5. v. 4. Sed frequentius uſurpatur ad ſignificandam mercedem, quae eximiae virtuti retribuitur, pro illuſtribus datur magniſque facinoribus. *(b)* Heic autem non de iſto loqui-
(b) V. *Cic.* de Orat. I. c. 58. mur genere praemiorum, quae Civibus de Republica egregie meritis ſemper debentur, aliquando tribuuntur; (1) ſed praemii nomine intelligenda ſunt illa praemia, quae proponi, et elargiri poſſent omnibus Civibus, qui jugiter obſequerentur Legibus ſuae Civitatis, eo plane modo, quo ſub poenarum nomine poenas intelleximus legum tranſgreſſores manſuras; haud vero eas quae adverſus illos imponerentur, qui neglexerint, puta, omnes quas poterant operas Patriae praeſtare. Ut ergo poenae, quarum tractationem hoc Libro confecimus, ſunt ſequela violationis legum; ita praemia, de quibus dicendum, forent merces fructuſque obſequii Legibus praeſtiti. Haec de nominis acceptione erant praenotanda: rem ipſam modo adgrediamur.

(1) De praemiis hoc altero ſenſu accepti ſequenti Capite §. VI. ſermonem inſtituemus.

III.

Quae legum ſanctio perfectior [redacted]

Vetus opinio eſt ab ultimis Civilium Societatum ducta temporibus poenas, et praemia duo eſſe veluti fulcra

cra, cardineſque cujuſvis humani regiminis. Etenim viſum eſt ſemper et oportere, et expedire, ut quemadmodum poenis Cives a violandis Legibus deterrentur; ita etiam praemiis (1) ad eas colendas obſervandaſque invitarentur. Certe nemo ibit inficias eas fore ceteris praeſtantiores perfectioreſque Leges, quae unâ ſimul comminatis poenis, praemiiſque propoſitis quaerunt Civium animos duplici ratione a delinquendo retrahere, et ad legitimum obſequium adducere. (a) Ut enim in phyſicis quo plures gravibus corporibus admotae ſunt vectes, eo validius illa urgentur et ſuſtolluntur; ſic et in rebus moralibus duae rationes cauſſaeque efficacius, quam una voluntatem permovent, atque determinant. Sed ea eſt conditio cujuſvis humanae inſtitutionis, ut nunquam perfectionis apicem attingere valeat. Quin immo humanis in rebus evenire perſaepe videmus, ut quae mente concipiuntur ideae, efformantur ſyſthemata, ea minime poſſint ad praxim reduci. Quod cum non animadverterint quicumque de ſciſcendis Legibus, regendiſque Civitatibus hactenus ſcripſerunt, fabulam nobis narrarunt abſolutiſſimae Legum ſanctionis, quae non ſolum poenis, ſed praemiis quoque propoſitis civilem pacem ſecuritatemque validiſſime intenderet. (2) Verum enim vero fieri nequit, ut Legum humanarum ſanctio poenis, praemiiſque ſimul conſtet; ac proinde hujuſmodi ſanctio nunquam extitit, niſi in illorum mente, ſcriptiſque, qui putarunt humanorum regiminum formam ad eum perfectionis gradum pervenire poſſe, cujus natura ſua ſunt incapacia, ut illico evidenter demonſtrabimus.

(a) V. Eſſai ſur l'Hiſt. du Dr Naturel. Tom. I. §. XIII. pag. 196.

(1) Celebre eſt paradoxon doctiſſ. CUMBERLAND: *de Legib. Natural. Prolegom. cap.* 17., *et Cap.* V. §. 40., quod praemiorum promiſſio non minus ad integritatem legis pertineat, quam comminatio poenae. Sed plures graviſ-

ſimi

ſimi Juriſconſulti adverſus eum jam demonſtrarunt Legislatorem non debere praemia iis, qui faciunt, quod ſine crimine omittere non poſſent. Ceterum conſuli merent quae ſuper hoc argumento nuper egregie ſcripſit *Clariſſ. Auct. della natura del piacere, e del dolore. Livorno* 1772. *Lettera ſeconda p.* 63.

(2) Plato, et reliqui fere omnes, qui hactenns civilis regiminis ayſthemata condiderunt, Legumque ferendarum normas delinearunt, probe perſpexerunt, publico bono, quod habebant prae oculis, ſatis conſultum non eſſe comminatione et inflictione poenarum. Itaque unanimi conſenſu tradiderunt praemia quoque in Civili Statu eſse adhibenda, quae unâ cum poenis Reipublicae anchoras appellarunt. Sed dum haec proponebant, eos fugit ita comparatam eſſe naturam Civilium Regiminum, ut quum vix publica ſalus poenarum remedio fulciatur, minime valeat praemiorum quoque auxilio muniri.

IV.

Cur Legibus praemia elargiri non poſſint eaſdem colentibus?

1. Multa heic poſſent dici, et afferri cur praemia Legibus Humanis nequeant proponi, tribuique illis, qui eas adamuſſim obſervant, quemadmodum poenae comminantur, et infliguntur adverſus ipſarum violatores. Sed duae hujus rei praecipuae ſunt verioreſque cauſſae, atque rationes, altera nimirum quod Societas, ſeu qui repraeſentant reguntque Societatem nequeunt, ut oportet, cognoſcere, et definire quinam digni forent praemiis, quae ſibi obſequentibus Leges promitterent: altera vero cauſſa eſt, quod licet id poſſet dignoſci ac definiri; nihilominus potis non eſſet Societas cunctis, qui meruerint, praemia praeſtare, atque tribuere. Rem fuſius aliquanto evolvamus.

2. Scitum eſt Magiſtratus, ut juſte poſſint poenas in Legum violatores infligere, nequaquam teneri de cauſſis, et rationibus cognitionem inſtituere, quibus illi ſunt ad delinquendum inducti. Id ſolum quaerunt Magiſtratus, num ſcilicet actio, quae de crimine arguitur, voluntarie inita eſt, doloque commiſſa; et eatenus circumſtantias examinant, quatenus ad probandam actionis libertatum inſerviunt. Neminem certe praeſumitur notiores et praecipuas ignorare Leges, et neſcire quaenam in earum violatio-

latione inſit nequitia. Hujuſmodi ignorantia aut a ſupina Leges cognoſcendi negligentia oriretur, aut ab adfectibus proveniret, qui ſua vi mentem obcaecaſſent. Utrumque porro etſi poſſit quandoque crimen levare, nunquam tamen caret delicto [Lib.I. Cap.V. §.XII. Cap. VIII. §.IV.], meretque fere ſemper aliquantiſper puniri [Cap.V. §.IV. VI.]. Sed aliter ſe res debet habere quod ſpectat ad illum, qui obſequitur Legibus, ab eis violandis ſe jugiter abſtinet. Ut enim recte ſtatui poſſit et definiri an hic praemio ſit dignus, oportet cauſſas rationeſque cognoſcere, quae eum ab obſequendum Legibus determinarunt, ab his infrigendis abduxerunt. Cujus quidem differentiae ratio in eo ſita eſt, quod nimirum ideae, quae alicujus mente obverſatur improbi quidpiam gerendi adnexa eſt criminis idea, id eſt qui male agere cogitat, ſimul et cogitat de delicto: contra vero idea meriti haud neceſſario conjungitur cum ideà ſe ſe a delicto abſtinendi. Hinc ut juſte praemia tribui poſſint atque impertiri, oportet noſcere cauſſas, atque rationes, quae quemquam moverunt, ut ſe ab infringendis Legibus abſtineret. *(a)* Verum enim vero haec cognitio fugit aciem humani ingenii, eam inſtituere et comparare nequeunt qui Societatem moderantur, Legeſque exequuntur; ſed ei ſoli patet, cui nihil eſt occultum, qui corda hominum reneſque ſcrutatur. (1)

(a) V.Diſſ.I. ſur l'union de la Relig. de la Moral, et de la Politiq. Tom. II. pag.109.

3. Quod ſi nihilominus quaeratur cur etiam nulla habita ratione meriti, et omiſſa cognitione cauſſarum, quibus ut ſe a delinquendo abſtinerent ſinguli permoti fuerunt, ob publicum bonum non remunerantur quot quot Legibus obtemperant, quemadmodum omnes puniuntur, qui eis contraveniunt; in promptu eſt altera ſuperius indica-

dicata ratio, quod nempe Societas potis non eſſet cunctis praemia largiri, qui Legibus obſequerentur. Profecto Societas non aliunde quam a Civibus derivare poſſet quidquid pro obſequii praemio promitteret, atque tribueret. Sed nemo non videt hoc caſu tamquam praemium Civibus reddi, quod antea oportuit ab eis ut vectigal extorquere. Foret hoc inutile et grave onus, cujus ardua et pene impoſſibilis exequutio.

4. Itaque quod fieri aliunde non poteſt, id nunquam factum videmus, ut nempe quemadmodum in Civitatibus poenae Legum infractoribus comminantur, ſic praemia illis propoſita ſint, et tributa qui Legibus obtemperaverint. (2) Si percurramus Hiſtorias, inveniemus quovis tempore, apud quaſcumque Nationes poenas fuiſſe ſolam unicamque rationem homines deterrendi a criminibus, ad obſequium inducendi Legibus exhibendum. Omnes Leges poenas ſanciunt adverſus violatores, nullae ſibi obſequentibus praemia promittunt.

(1) Hinc Deus ut juſte poenas infligit peccantibus; ſic etiam juſte ſuas Leges colentibus praemia elargitur, quae eis clementer propoſuit. Pro ſua enim divina ſapientia patent ei cauſſae atque rationes, quae homines ad obſequium determinarunt; ac proinde eis aequiſſime promiſſa praemia retribuit. Plura, ſi cupias, de hac re quaere, et accipe a Theologis.

(2) Veteres Romani Juriſconſulti Bonos non ſolum metu poenarum, ſed etiam praemiorum exhortatione (ut gloriabantur, V. *Dig. lib.1. tit.1. Leg.1.*) efficere cupientes, inani hac in parte deſiderio aeſtuarunt. Siquidem ut multae ſunt Leges Romanae in indicendis poenis adverſus violatores; ita perpetuum apud eas ſilentium de praemiis ſibi obſequentes manſuris. Neque enim huc pertinent praemia, puta, propoſita maritis mulieribuſque foecundis, ut eis Cives ad legitimas ineundas nuptias allicerentur, de quibus Heinec: *in Com. ad L. Pap. Pop:*, ut quiſque facile intelliget.

V.

Quod referatur compendium ex obſervantia, cultuque Legum Civilium.

Sed nullam ne mercedem, nullum compendium referent Cives ex jugi, et accurata Legibus obedientia, et obſequio? Qui audebit Leges violare poenas patietur vin-

dices

dices ejus audaciae, cuſtodes communis ſecuritatis; nihil contra commodi et utilitatis redundabit in eos, qui Legibus obſequuntur? Magnum redundat commodum, utiliſſima merces refertur illis obſequendo; ſcilicet patrocinium, quod Leges indulgent bonis Civibus, quo fruuntur quicumque eas ſancte, et integre colunt. (1) Quum Civilis inita eſt Societas, ejuſque regimen inſtitutum, qui ei ſe ſubjecere, ſpoponderunt Legibus obſequi et obtemperare; ii autem, quibus civilis regiminis cura et adminiſtratio commiſſa fuit, publicum Societatis Legumque patrocinium, ſi non expreſſe, tacite ſaltem praeſtare omnibus promiſerunt, qui in pollicito obſequio perſeverarent. Quoties Civis ſua implet promiſſa; toties Societas hanc ei reddit magnam utiliſſimamque mercedem, ut ſcilicet pro eo ſuſtentando, fovendo, patrocinando, defendendo communes vires adhibeat, publicam interponat auctoritatem. Sic qui ſolus impar fuiſſet ſibi conſulere, vitam, bona, famam ab aliorum audacibus coeptis tueri; obediendo Legibus tranquille ſecureque vivit in Civitate, tectus publico patrocinio. (2) Hoc ſegreges homines, fraenique impatientes coegit in Civitates, induxitque ut praecipuae renunciarent parti naturalis libertatis, qua fruebantur [Cap. II. §.VI.]: hoc Civilibus Societatibus ut ortum dedit, ita praebuit incrementum: hoc eas fovet, et continenter conſervat.

(1) Puffendorf: *Dr. de la Nat. et des Gens* Liv. I. *Ch.* VI. §. XIV. n. 3. *L'obſervation des Loix Civiles eſt en elle-même aſſez avantageuſe, entant qu'elle nous procure, et nous aſſure une jouiſſance paiſible des biens de la vie civile.*

(2) Auctor *Libri delle Virtù, e de' Premj* 1766. §. 2. „ Colui che miſura colla „ Legge le proprie operazioni, benchè „ lodevoli, altro premio non ne deve „ conſeguire, che i vantaggi ridon„ danti dal contratto ſociale. „

VI.

Tranſitio.

1. Confectum eſt, ſi quid cerno, non poſſe Civili in Societate ut Legum infractoribus poenas; ſic Leges colentibus praemia proponi, atque diſtribui. Solae igitur poenae ſuperſunt, quibus humanum ingenium ad nocendum proclive [Cap. II. §. II.] retundi, ac fraenari poſſit, quaeque valeant adhiberi ad conſervandas Civitates, Civiumque pacem et ſecuritatem intendendam ac ſuſtentandam. Sed, ut jam ſaepe meminimus, quamquam poenae validior, haud tamen ſufficiens ſunt, et certiſſima ratio praecipuum hunc graviſſimumque finem adſequendi, propter quem homines civili regimini ſe ſubjecerunt. Multi olim fuere, et fortaſſe ſunt adhuc, qui non aliter arbitrantur ſummo hujuſmodi poſſe incommodo occurri, quam augendo criminum poenas, rati quo acriores, eo etiam illas fore efficaciores ad continendos et fraenandos homines. At vero jam ſatis abunde perniciosum hunc errorem ſupra refellimus, evidenterque demonſtravimus nihil dici poſſe inutilius, nihil crudelius excogitari [Cap. IV. §. II.]. Quid enim, nulla ne praeter exaſperationem crudelitatemque poenarum alia erit via, cui inſiſtentes qui regunt Reſpublicas, Populis praeſunt, gubernant Civitates poſſint proſpicere publico bono, Civium ſecuritati conſulere, Generi Humano prodeſſe? Eſt quidem, et lata, et non difficilis, et quae commode ducit ad metam, ſcilicet delicta antevertere. Hanc calcarunt viam veteres illi Sapientes, quorum legislatoriam prudentiam adhuc extollimus, atque admiramur: huic inſiſterunt quicumque Nationibus praefuere, ut eas Legum aequitate ac providentia redderent feliciores: hanc illi preſſerunt non magno numero Principes, qui ſimiles

TITO,

Tito, Trajano, Antonino homines docuerunt, quam vere ſcripſerit Plato tunc beatas fore Reſpublicas, quum Philoſophi regnant, aut Reges philoſophantur. *(a)* Certe haec demum digna eſt Legumlatorum, et Principum cura, eoſque aeternitati commendat, numerum ſcilicet augere Bonorum rectis inſtitutionibus, et providis Legibus aditum ſepire delictis, *(b)* ut quam rariſſime oporteat eſſe ſeverum.

(a) De Leg. IX.

(b) V. *Hochſtet.* de jur. Poenar. ſect. IX. §. 15.

2. Sed dum qui Populos regunt graviſſimo hoc utiliſſimoque munere crimina antevertendi fungi moliuntur; ad Juriſconſultos ſolida imbutos philoſophia pertinet invenire, meditari, enucleare rationes, quibus illa commode poſſint anteverti. Quamvis enim utrumque hujuſmodi hominum genus longe differat poteſtate; ambos tamen oportet eumdem habere prae oculis, et intendere finem publici boni, communiſque felicitatis. Juriſconſultus philoſophiae praeſidiis ſuffultus ea ingenio adumbrare debet, ſcriptiſque proponere, quae Legislator publica auctoritate praeditus exequi curet, atque demandet. Fas ergo ſit Nobis, quamquam imparibus tanto argumento, illud, obiter tamen, attingere, et rapide viam percurrere a nonnullis magnis ingeniis gravi paſſu calcatam. *(c)* Ac id quum jam agere adgredimur nemo erit, opinor, qui nos reprehendat quaſi nimis a propoſita tractatione deflectamus. Sic enim exiſtimo, eam demum veram, utilem, humanam, ſolidamque eſſe Criminalem Juriſprudentiam, quae non tam tradit ut commiſſa debeant puniri delicta, quam docet quemadmodum antevertenda ſint, ne poſtea oporteat punire. Quod ſi nihilominus videremur alicui limites tranſgredi nobis propoſitos; poterit humuniter ferri, ut in Opere tam laborioſo et in-

(c) V. *Thom. Mor.* in Utop., *Eraſm.* in iſtit. Princip.

grato ad argumentnm parumper divergamus tractandum jucundum, humanum, plenumque ſolidae voluptatis. Quis, amabo, tam difficilis erit ingenii, ut ei qui per aſpera triſtiaque loca itineratur, ſi forte ager occurrat floribus ridens, fructibus uber, impediat; quin ibi aliquandiu ſpatietur, recreet animum, horroris oblivifcatur percurſae viae?

(1) Regia, quae Mantuae floret, Accademia anno 1773. ſequens propoſuit quaeſitum:

Per la Filoſofia: Aſſegnare le cagioni dei delitti, additare il modo o di toglierle al poſſibile, o d' impedirne gl' effetti, affine di rendere più rari i ſupplizj, ſenza che reſti indebolita la pubblica ſicurezza.

Nihil adhuc noſtras ad manus pervenit ſcriptum vulgatumque circa grave adeo, utiliſſimumque argumentum. Sed Nos illud jam obiter hoc Opere attigimus, et de eo ſequenti Capite ex profeſſo agere inſtituemus.

CA-

CAPUT XIV.

Rationes antevertendi delicta.

I. *Animadverſio* : *Diviſio* .
II. *Religio* .
III. *Leges* .
IV. *Scientiae* .
V. *Artes* , *Negotiatio*
VI. *Praemia* .
VII. *Educatio* .

I.

1. FRidericus II. Imperator in cujuſdam Legis exordio *intentionis noſtrae*, inquit, *ſalubre propoſitum non tam circa punienda maleficia commiſſa verſatur, quam ut in committendis eiſdem via, et materia praecludatur*: (a) Quo effato nullum eſt gravius, laudabilius, humanius, digniuſque Legum Conditoris ſapientia: Longe enim praeſtat antevertere, quam punire delicta. Ac certe ſi hic cuique Legislatori, omnibus Legibus praecipuus eſſe debet propoſitus finis, ut nempe quo fieri poteſt feliciores ſint homines, ſeu minima infelicitate vexentur; jam ſequitur et Legislatorem, et Leges jugiter eniti debere, ut potius antevertantur delicta, quam puniantur. Siquidem antevertendo delicta aufertur, aut ſaltem minuitur cauſſa puniendi, neceſſitas poenarum: unde feliciores fient homines, ſeu minori laborabunt infelicitate. Animadverſio: diviſio.

(a) Conſt. Regn. Sicil. lib. 1. t. 10.

2. Sed quae Legibus plerarumque Europae Gentium hactenus ſunt rationes adhibitae antevertendi delicta, eae, ut plurimum ineptae ſunt, aut huic ſcopo contrariae.

riae. Hujuſmodi generis eſſe videtur cura et deligentia, qua Legibus (1) prohibentur quam plures actiones natura ſua indifferentes, ut ita antevertantur delicta, quae ab eis poſſent derivare. Quippe pro una, aut altera cauſſa, quae homines ad delinquendum inducit; millenae aliae ſunt cauſſae eoſdem impellentes ad eas gerendas indifferentes actiones, quae tamquam delicta Legibus traducuntur. Quod ſi cauſſarum numero, quae ad delinquendum excitant, probabilitas delictorum reſpondet; jam conſequens eſt, ut haec creſcat illis multiplicatis. Quae autem idoneae ſunt, ſuoque ingenio efficaces rationes antevertendi delicta, eae poſſunt bifariam diſtingui. Nam aliis Civium animi praeparantur ad colendas, incenduntùrque ad exercendas Civiles virtutes, et peccandi horror Civibus ingeritur: aliae vero Cives a delinquendo deterrent, et extrinſecas delictorum cauſſas auferunt, occaſioneſque removent. Ad primum genus pertinent *Religio*, *Educatio*, *Praemia*, *Scientiae*; ad alterum ſpectant *Leges*, *Artes*, *Negotiatio*. Singulas hoc Capite, ut ante propoſitum [Cap. XIII. §. VI.] breviter, eoque, qui opportunior videbitur, ordine percurremus.

(1) *Queſte ſi chiaman Leggi non prevenitrici*, ut obſervat Ill. Auct. dei Delit. e del. Pen. §. XL., *ma pauroſe dei delitti, che naſcono dalla tumultuoſa impreſſione d'alcuni fatti particolari; non dalla ragionata meditazione degl'inconvenienti ed avantaggi d'un Decreto univerſale*.

II.

Religio.

1. Si igitur omnium cum facilima, tum validiſſima ratione velint delicta anteverti, diligenter in primis curandum, ut alte Civium animis inhaereat, dominetùrque Religio. Quamvis enim vitio humanae naturae nec omnes, nec ſemper a delinquendo avertat Religio; ejus tamen

men eſt maxima vis ad homines in officio continendos: adeo ut non raro contingat, ut quos, ne delinquerent poenarum metus minime deteruiſſet, eoſdem Religionis reverentia moretur. Quod probe intellexere quot quot Leges tulerunt hominibus, Civitatibus praefuerunt; qui ideo nihil prius habuere, quam eis cultum Religionis ingerere, inculcare, jubere. *(a)* Quippe nullum eſt Religione arctius vinculum ad conciliandos conſtringendoſque inter ſe homines, nec ulla firmior baſis humani cujuſcumque Regiminis. *(1)* Certe vera, ſanctiſſimaque, quam fauſte profitemur, Chriſtiana Religio, dum ſpeciatim hominibus alterius aevi beatitatem proponit, eos ad illam quoque adipiſcendam, fruendamque felicitatem tutiſſimo ducit, quae in hujus mortalis vitae curriculo manere homines poteſt. Quandoquidem Chriſtiana Religio non ſolum aeternarum metu poenarum, ſpeque bonorum revocat a vitiis, ad virtutes incitat; ſed etiam peculiariter ſatagit homines hominibus conciliare, mutuo accendere amore, eoſque ad legitimis Poteſtatibus obſequendum inducere. *(b)*

(a) V. Cic. de Leg. II. 11.

(b) V. *D. Paul.* Epiſt. ad Corin. 1. 3. 5.

2. Legibus itaque inſinuanda reverentia, munienda auctoritas, cultus ſanciendus Religionis: *(c)* Qui Populis praeſunt exemplum praebeant, ad quod ſe ceteri ſolent componere. Non liceat cuique Religionem nefarie temerare, et in eam imprudenter inſurgere. Qui contra faxit, non debet in bene inſtituta Civitate ferri, et morari. Nemo enim magis demeretur Generis Humani, quam qui audet Religionem corrumpere, ſpernere, ex Civium animis evellere. Plerique ſane hominum, queis circumdamur, nobis ſunt robuſtiores, eis praeſto mille nocendi artes, ut plurimum laedere nos poſſunt impune: quod-

(c) V. Diſſer. 1I. ſur l'union de la Relig. de la Moral. et de la Politiq. T. I. p. 109.

nam

nam majus ſolamen, quam ſcire ineſſe humanis pectoribus principium interius, ſcilicet Religionem, quod pugnat pro nobis, quod nos ab aliorum defendit audacibus coeptis? (1) Tolle Religionem; jam adſiduo vexaremur timore: ut in conſpectu quis tranſiret leonum; ſic tunc verſaremur cum aliis hominibus; neque enim vel momento temporis vitae, bonorum, famaeque ſecuritas poſſet nobis conſtare. Danda ergo eſt opera, ut hujuſmodi hominum genere Civitas careat; immo contra ſatagendum, ut Cives omnes vera Religione imbuantur, vacent divinis, ſacros dies colant. Siquidem, ut vel ipſi agnoverunt Ethnici Sophi, (d) tum maxime pietas et religio verſatur in animis, cum rebus divinis impenditur opera. Magiſtratus proinde ſedulo in hanc curam incumbant, et ſi non alia eam poſſunt implere ratione, ſaltem non ſinant ſacris diebus celebrari ſpectacula, diverſoria patere ludorum, otii, comneſſationum, ne Cives a religioſis rebus facile abducantur. Sancta res eſt utiliſſimaque Religio: integre ergo docenda, caſte obſervanda, valide protegenda. *Juſtitia elevat Gentes, miſeros autem Populos facit Peccatum.* (e)

(d) V. *Plat.* de Leg. III.

(e) Proverb. XXIV. 5.

(1) PLUTARCHUS ſapienter Religionem vocat *συνεκτικὸν ἁπάσης καὶ νομοθεσίας ἔρεισμα coagulum omnis ſocietatis, et fundamentum legislationis.*

(2) Sed aliter ſentit PETRUS BAELIUS, qui non dubitavit aſſerere *Penſées ſur la Comete Tom. I.* Religionem opportunam eſſe ad eos ſolum in officio continendos, qui vel nihil vel parum adfectibus commoventur, et quos proinde quodlibet aliud praeter. Religionem impedimentum potis foret a peccando et delinquendo avertere. Quod vero ſpectat ad illos, quorum ſunt vehementes adfectus, arbitratur Religioni parum vis ineſſe ad horum libidinem audaciamque refraenandam. Nam, ut probare contendit, hujuſmodi homines cum agunt, non opiniones, ſed adfectus ſequuntur. At vero egregie decipitur prophanus callidusque Philoſophus. Neque enim religioſae opiniones, ut ajunt *ſpeculatrvae* ſolum ſunt, ſed ubi mentibus alte inhaerent, vehementiſſimos gignunt adfectus, metus nempe aeternorum malorum, ſpeique aeternorum bonorum, quae comminatur et promittit Religio: Qui quidem adfectus non ſolum magis commovent eos, qui vivido, quam qui hebeti ſunt ingenio; ſed etiam magno ſunt ſemper obſtaculo cupiditatibus, quae a ſenſibilibus rebus excitantur.

I. At

III.

1. At dum datur opera, ut divino Religionis auxilio delictis aditus praecludatur; humanae eadem antevertendi non ſunt negligendae rationes. Magna porro has inter vis ineſt bonis aptiſque Legibus. Sunt namque Leges rectrices Civium, moderatrices Civilis Societatis, a quibus proinde tota hujus pendet oeconomia, illorum agendi ratio fere penitus informatur. Quare maximam vim habent antevertendi delicta, quum provide, ſapienterque ſunt fictae. Plerumque Populi ſuarum Legum, ut evenit, nimium ſtudioſi (1) multitudinem malorum, criminumque, quibus urgentur atque agitantur, ex eo ſolent repetere, quod ſcilicet aut levis, aut nulla in Legibus exequendis impenditur opera, cura adhibetur. Verumtamen, quemadmodum Legum vitio fit, ut eae debita neceſſariaque exequutione careant; ita ipſis cauſſae inſunt multitudinis malorum, criminumque, quae aliquam vexant Nationem. Ut plurimum namque Leges praeſentibus contentae occurrere malis, in criminum poenis ſanciendis totae occupantur; vix vero, aut ne vix quidem de antevertendis delictis ſollicitae ſunt. Quod ut certo denique fiat, ſic Leges debent eſſe comparatae, ut eis publicum commodum cum privata utilitate ſemper arctiſſime jungatur, et conſocietur. Hujuſmodi in conjunctione ſtat ſumma Civilis Prudentiae, artiſque antevertendi delicta. Tunc enim tanto magis minuetur numerus delictorum, quanto minus intererit uniuſcujuſque delinquere. Leges.

2. Si igitur Legibus, quum publicum commodum privatamque utilitatem ſimul intendunt, tanta vis ineſt antevertendi delicta; commune profecto exigit bonum,

Y ut

ut eae praecipua ſint cura ſapientiae Principum, Magiſtratum ſolertiae, ſtudii Juriſconſultorum, qui ſinceram colunt philoſophiam. Leges animoſe abrogentur, quibus vel inconſulta vel tyrannica prudentia publicum commodum a privata utilitate ſeparatur, atque diſtinguitur. Nunquam enim poterunt anteverti delicta, quorum germen, et cauſſa in Legibus latet, his non ſublatis. Quae autem Leges civilis libertatis auctrices atque cuſtodes publicum commodum cum privata utilitate provide ſapienterque conjungunt, ampliandae ſunt, ratihabendae, rogandae, exequendae. Nihil arduum eſt atque praeclarum, quod eis Legislator operari non poſſit. Teſtes heic *Moſchos* appello, quos a ferino pene ſtatu Petrus Magnus ad civilem cultum, humanitatemque revocavit. Breves ſint Leges atque perſpicuae, ut et facile intelligi, et memoriae mandari poſſint; univerſos comprehendant, vernaculo ſermone (*a*) cunctis loquantur: (1) Nemo eas ignoret, omnes revereantur; ita demum ſint comparatae, ut nunquam vel raro indigeant interpretatione. Felix Gens illa, apud quam Leges jugiter exequutioni a Magiſtratibus traditae, a Civibus obſervatae inter Scientias nequaquam recenſerentur. Hujuſmodi ingenii Leges paucae numero eſſe ſolent. Nam Legum multitudo ſemper ab aliquo earumdem vitio proficiſcitur. Quum noſtra hac aetate omnes fere Europae Populi barbariem feliciter exuerint, exculti ſint humanitate; non immerito tamen plerique uſurpare poſſent graviſſimam illam Taciti (*b*) querelam „ antea flagitiis, nunc Legibus laboramus. „

(*a*) V. *Montagn.* Eſſ. liv. I. Chap. 22.

(*b*) Annal. III. 26.

(1) Sciſcitere graviter inquit Herodot: *in Thal. n.* 3. a cujuſcumque Nationis hominibus quaenam ſapientiores ſint Leges, utiliores ſanctioreſque mores? Quiſque ſuos eliget, ceteriſque anteponet. Eſt legum, et morum, ut guſtuum: *ſuus cuique crepitus bene olet*.

(2) Hinc patet quam bene de Republica mereantur Principes illi, qui veterum

terum Legum ambagibus e medio ſublatis, aptas praeſentibus rebus, et ſatis perſpicuas Leges ferunt, eaſque in unum, quod ſibi bene conſtet, corpus cogunt; inter quos, praeter alios noſtrae aetatis ſummos Imperantes, qui de Legibus emendandis et colligendis conſilium inierunt, praecipue eminent *Moſchorum* Heroina CATHERINA II. novus Boruſſiae Alexander FRIDERICUS, et qui nuper Italiae noſtrae fato, magnoque Bonorum luctu e vivis ſublatus eſt CAROLUS EMMANUEL *Sardiniae Rex*. *V. Iſtruzione emanata da Caterina II. per la riduzzione di un nuovo Codice etc. Firenze 1769. et Cod. Frider. et Carolin.*

IV.

1. Poſtquam bonis aptiſque Legibus delictorum ſemina diſperſa ſunt, vel evulſa, oportet quaſi ſepimento aliquo civilem ut ita dicam, agrum vallare; ne ea iterum alantur et procreentur. Quod toties fiet, quoties Scientiarum ſtudia vigeant, et colantur in Civitate, floreat Mercatura, Arteſque exerceantur. Ac Scientiae quidem, ut de eis heic primo dicamus, plurimum ſane conferunt ad antevertenda delicta. Quippe tenebras ignorantiae depellunt ab hominibus, utileſque veritates ipſos edocent. Quo autem minus indocti ſunt homines, quo plus Scientiarum luce illuſtrati; eo etiam faciliores ingenio ſunt, moribuſque humaniores. Siquidem Scientiae excolunt animos, feros emolliunt mores, totam vivendi rationem humanitate informant. Ita atrociora ſaltem antevertuntur delicta, quae a quadam animorum ferocia, morumque aſperitate ut plurimum originem habent. Quod probe intelliget quiſquis praeſentem totius Europae tum faciem atque habitum, tum interiorem ſpiritum et mentem tacitus meditari voluerit, et cum veteri Europa contendere. Ut enim atrociora quaecumque crimina inerudito barbaroque Europae aevo frequentiſſima; ita hac noſtra humanitate et doctrina exculta aetate rariſſima. Scientiae.

2. Neque vero ob id tantum Scientiae influunt in antevertenda delicta, quod homines ſapientiores reddunt,

et ideo humaniores; ſed etiam quod Artes, quarum, ut paulo infra [§. ſeq.] dicemus, cultura validiſſima eſt ratio criminum frequentiam arcendi, aut pariunt, aut acceptas provehunt longiſſime, aut repertas perpoliunt, efficiuntque faciliores et utiliores. (1) Scientiarum ſane munus eſt quod paucioribus inſtrumentis, et uſu facilioribus, quam olim, utantur Artes; quod paucioribus viribus, et breviori tempore indigeant Scientiis debemus; a Scientiis didicimus Artes ad ea adhibere, ad quae apud Veteres minime pertingebant; eaedem uſus Artium Antiquioribus ignotos adinvenerunt. Ita factum eſt, ut et publice ſint apud nos pervagatae, et populares, ut ita dicam, evaſerint. Adeo autem Artium progreſſus cum Scientiarum cultu conjungitur, ut omnium temporum experientia ſit confirmatum nullam inter Gentem Artes perfectionis apicem attigiſſe, quin et Scientiae eo ſimul pervenerint; ibique illas elanguiſſe et decidiſſe, ubi hae neglectae ſpretaeque jacuerunt, ut de Egypto, Graeciaque praecipue conſtat.

3. Quae cum ita ſint colendae, laudandae, protegendae ſunt Scientiae, unde multa redundant in homines bona; ſed praeſertim quod eis a delinquendo avertuntur. Sunt enim Scientiae cultrices animorum, humanitatis informatrices, altrices Artium, ſuoque lumine homines illuſtrant ut norint, accendunt ut praeſtent ſocialia officia, quae cognita, et exculta omnem auferunt delinquendi occaſionem. Quo fieri magis poteſt Scientiarum cultus propagetur inter Cives. Siquidem atrociorum criminum raritas, aut frequentia eſt in ratione directa lucis Scientiarum, quae aliquam irradiat Nationem, cujus humani mores ab illarum cultura naſcuntur. Scientia-

tiarum vero, Artiumque theoriae vernaculo ſermone tradantur. Nulla enim Gens unquam multum poterit in Scientiis, Artibuſque progredi, atque excellere; niſi patria lingua erudiatur. (1) Nam ubi exotico et antiquato ſermone traduntur Diſciplinae, parva ſolum doctorum hominum manus penetralia doctrinae ingredietur; reliqua Populi turba Scientiarum et luce, et fructu carebit. Graeci barbarie ignorantiaque laborarunt quouſque a Feniciis, Egyptiiſque non ſolum Scientias et Artes, ſed etiam ſermonem mutuarunt, quo illas excolerent. Atque, ut ad proximiorem nobis aetatem veniamus, ex quo Galli, Germani, Angli patria utuntur lingua in edocendis Scientiis, Artibuſque tradendis ad eam pervenerunt doctrinae, et ſapientiae laudem culmenque; unde Itali noſtri tanto magis in dies decident, quanto minus ſuum adhibebunt elegantem copioſumque ſermonem ad Scientias Arteſque tradendas. Sed non omnes oportet doctos eſſe, nec unumquemque par eſt eiſdem Artibus inſtituere, Scientiiſque erudire. Quid enim inopportunius, quam ut fieri vulgo videmus, eadem fere ratione inſtituere eos qui Sacerdotio, puta, vel Militiae ſunt nomen daturi, eiſdem imbuere doctrinis qui vulgaria munera debent obire, et qui futuri Magiſtratus, erunt aliorum Civium rectores? Longe alia quondam ratio fuit Romae inſtituendae Juventutis. Nam apud Quirites mos erat, ut puer ſive ad rem militarem, ſive ad Juris ſcientiam, ſive ad eloquentiae ſtudium inclinaſſet, id totum hauriret: (a) Ideo inter eos tot floruerunt clariſſimi Imperatores, ſapientes Magiſtratus, docti Juriſconſulti, eloquentiſſimi Oratores. Futiles taceant Scientiae, ſolidae utileſque egregios habeant Doctores. Qui Scientiis dant operam ſint dociles ingenio cupi-

(a) V. Auct. Dialog. de cauſ. corrup. eloq. 34. 35.

cupidique diſcendi, ut ex ſcholaſtica inſtitutione ſibi, Patriaeque utiles fructus capere poſſint. Qui docendi munere funguntur partes ſuas ſtrenue diligenterque impleant. Quod enim, ut CICERO inquit, (*b*) munus afferre Reipublicae majus meliuſque poſſumus, quam ſi docemus atque erudimus Juventutem? Qui Populis praeſunt Scientias in clientelam recipiant, doctos Viros praemiis alliciant, patrocinioque ſuſtineant, Accademiarum curam habeant. Beati, qui Generis Humani ita merentur: Eos namque ſuum colet aevum, ipſorumque nomina admiratione obſtupefacta, amore incenſa Poſteritas immortalitati commendabit.

(*b*) De Divinat.II. cap.2.

(1) Celebris eſt quaeſtio *ſi les ſciences etoient plus nuiſibles, qu'utiles à la ſocietè*, quam Accademia Divonenſis, doctis viris examinandam definiendamque propoſuit. Priorem quaeſtionis partem magna vi eloquentiae propugnavit, defenditque notiſſimus Scriptor Jo. JACOB. ROUSSEAU, cujus Diſſertationem propoſito dignam praemio Accademici dijudicarunt. Sed non defuerunt, qui illuſtratum a Philoſopho Genevenſi problema impugnare, ſcientiarumque cauſam tueri aggreſſi ſunt. Certe nemo horum inficiatur eam eſſe miſeram hominum ſortem, ut etiam iis, quae ad eorum comparata ſunt bonum, non raro abutantur. Neque tamen ſi notitia cultuque ſcientiarum haud ſemper recte uſi ſunt homines, ſequi inde contendunt, ſcientias inutiles eſſe, immo etiam publico privatoque bono exitiales. Siquidem quicumque ſuae in primis naturae ſtudioſiores velint eſſe, tum in Civitatum et Imperiorum indolem, Legum et artium neceſſitatem diligentius inquirere, intelligent rationem, qua a Deo donati ſumus, totius Generis Humani felicitatem natura ſua ſpectare; et tum ad id eſſe aptam, quum adulta eſt, id eſt literis formata et corroborata; et nullam hominum ſocietatem, ut non ſine Legibus, Artibus, Religione coaleſcere primum, tum conſiſtere poſſe; ita non ſine literis et ſapientia, ſine quibus nec Leges, nec Artes, nec Religio eſſe, et conſervari poſſunt. V. GENVENS: *adhort. ad ſtud. liter. poſt Tom. IV. Elem. Philoſoph.*

(2) *Ogni Paeſe è barbaro*, magnus quidam Vir inquit, *ove le Scienze parlano una lingua ſtraniera.*

V.

Artes, Negotiatio.

1. Nec minus quam Scientias, intererit Artes a Civibus excoli, florere in Civitate Negotiationem, qua eae provehuntur et ſuſtinentur, ut tutius faciliuſque crimina antevertantur. Nam multa inter et magna commoda,

moda, quae ex Mercaturae, Artiumque cultura et exercitio in Rempublicam redundant, praecipuum mihi eſſe videtur affluentia opum, quam Negotiatio importat, et per omnes Civium ordines ſpargit, nec non opportunitas lucrandi quod eſt neceſſarium ad ſuſtinendam vitam, quae humilis praeſertim conditionis, nulliuſque fortunae Civibus patet ubique Artes coluntur, Opificia vigent et exercentur. Jugi autem experientia conſtat pleraque crimina, quibus quotidie publica et privata pax atque ſecuritas perturbatur, ab iis committi, qui inopia premuntur, victumque ſibi vel nequeunt honeſto labore parare, vel ignavia otioque dediti quaerere nolunt. Quod ſi veterem, recentioremque conſulamus Hiſtoriam, ea docebimur quamplura delicta longe frequentius pauperes inter Gentes committi, quam apud Populos divitiis affluentes, quique Artium et Mercaturae cultu florent. Ac re quidem vera difficile eſt, ut ibi vigeat obſequium Legibus debitum, ubi plerique Civium rebus indigent ad producendam vitam neceſſariis. Ut plurimum inopia exſtimulat, non raro neceſſitas homines ad delinquendum veluti cogit. Itaque videmus cultiores omnes ſapientioreſque Nationes Artium Mercaturaeque exercitio cultuque floruiſſe; unde eis partae non ſolum potentia, gloria, divitiae, ſed etiam domeſtica pax, atque ſecuritas. Profecto qui habet unde vivat, qui facile invenit quemadmodum ſuis conſulat neceſſitatibus, raro eſt appetens alieni, paucioribus ad delinquendum ſtimulis concitatur. Difficilius vero peccant quicumque affluentes opibus, vitaeque commodis aſſueti, gravem ſubirent delinquendo jacturam. Vulgus praeterea, qui liberalis inſtitutionis inopia velocior eſt ad committenda delicta, ubique vigent Artes inertia non adeo

adeo corrumpitur, otioque, quod origo prima criminum omnium atque vitiorum. Artibus namque exercendis addicti homines, diurnarumque operarum laboribus feſſi tempore ut plurimum carent, et animo delinquendi.

2. Quam ob rem nemo feratur in Civitate iners, atque otioſus, nullus adſit circulator, mendicus validus, qui per inertiam tranſigat vitam, et ſtipibus corrogandis ſibi probro, oneri Populo ſit. Saepe enim contingit, quod ſemper evenire PHOCILIDES exiſtimavit inquiens (a).

Omnis vir piger de furtificis vivit manibus.

Nullibi quidem fere deſunt Leges latae adverſus hoc genus hominum Civibus infidum, Reipublicae pernicioſum. Ut plurimum his Legibus mendici validi, otioſi, vagantes jubentur Civitate, vel territorio Reipublicae exulare. Sed ſi hae Leges adamuſſim exequutioni mandarentur, quod raro tamen contingit, nocerent magis, quam prodeſſent. Cur enim hujuſmodi ſycophantae non coguntur potius alicujus artis exercitio vacare, et ſibi, Patriaeque profuturas operas praeſtare? Haec tuta eſt, facilis, et blandiſſima ratio quamplurium criminum frequentiam arcendi. Sed ut ea poſſit iniri neceſſe eſt ſedulo curare, ut in Civitate Artes exerceantur, vigeant Opificia, Negotiatio floreat, quae divitias Populo parit, inopiam a Civibus pellit, opportunitatem omnibus praebet ſuis neceſſitatibus honeſto labore conſulendi. Ut autem floreat Negotiatio, vigeant Artes, Scientiae ipſae, quae ad eas propagandas perficiendaſque magnopere conferunt (§.IV.), excolantur; adhibendae ſunt duae illae validiſſimae vectes Honos nempe, et Praemium. Certe ibi jacebunt Artes, et Scientiae, ubi earum negliguntur cultores, nec ulla honoris

(a) Carm. XVIII.

Digitized by Google

ris praemiique ſpes homines ad ipſas colendas inflammat. (1) Honos enim alit artes, ut ſapienter CICERO jam obſervavit, (*b*) omneſque praemiis ad ſtudia trahuntur. Omnes de hac re verbis conſentiunt; ſed pauci MAECENATIS inſtar, atque COLBERTII quod intelligunt fatenturque, re ipſa exequuntur. (2)

(*b*) I. Tuſcul. Quaeſt. 2.

(1) *Il Genio*, ſcribit GENOVESI Lezzion. d' Econom. Civil. Part. I. cap. 7. §. ult. not. 2. *vuol libertà, e alc. Queſte vengono dal premio, quella dalla ſtima e applauſo de' Sovrani. E' memorabile un detto di Tacito nella vita d' Agrigola init: „Virtutes iiſdem temporibus optime aeſtimantur, quibus facillime gignuntur.„*

(2) Non tam grati animi ſenſus, quam res ipſa poſtulare videtur, ut heic de laudibus non ſileamus LAZARI OPITII *Cardinalis* PALLAVICINI, Viri omnium virtutum genere cumulatiſſimi, qui in ſummo, quo apud Clementem XIV. fungebatur, et quo nunc apud *SSm̃ Pontificem PIUM VI.* munere fungitur, non ſolum gravioribus Scientiis, Boniſque Artibus delectatur; ſed eis etiam deditos homines liberaliter fovet, validiſſimeque tuetur. Sic munificentiſſimi, eximiique literarum Patroni ampliſſimam gloriam inter Coaevos jam eſt merito adeptus; et apud Poſteros quoque

Semper bonos, nomenque ſuum, laudeſque manebunt.

V I.

1. Verum enim vero Praemia non ſolum ad Scientias Arteſque excitandas et provehendas magnopere valent (§. V.); ſed etiam plurimi faciunt ad antevertenda delicta, quum Civilibus Virtutibus proponuntur, ac tribuuntur. Nam quo plus Gens aliqua civiles colet virtutes, earum amore ſtudioque praeſtabit; eo minus quoque feretur ad delinquendum, paucior apud illam criminum ſeges orietur, et germinabit. Donec Romae civilium viguit amor cultuſque virtutum, nullus fuit innocentior Populus, et apud quem rariora eſſent delicta. Sed ut civiles virtutes in pretio honoreque ſint, colantur a Civibus et exerceantur, nihil aptius eſt atque opportunius, quam praemia promittere, et elargiri illis, qui eas profitentur. Virtus (civilis nempe) magnanimus quidam eſt niſus, quo privatis commodis publicum bonum praefertur. Nun- Praemia.

 quam

Digitized by Google

quam vero homines eo poſſent adduci, ut ingentem ſibi vim inferendo ſua commoda aliorum bono poſtponerent; niſi ſpe alicujus utilitatis in id impellerentur. (1) Quare Praemia, quibus ad colendas exercendaſque virtutes alliciuntur homines, flexuoſa quidem, ſed valida tamen et apta ſunt ratio antevertendi delicta. Aucto enim praemiis honore cultuque virtutum, augeatur etiam conſequenter oportet criminum horror et avverſatio, Civiſque criminoſus inter praeditos virtutibus Cives monſtrum veluti quoddam eſſe reputabitur.

2. Sed magno Generis Humani dedecore in nullis fere Populorum Legibus propoſita occurrunt virtutibus praemia: quumque homines Legum myriades anxie condiderint, quibus poenas in crimina indicerent; nullam pene Legem tulerunt, qua civilibus virtutibus praemia proponerent et largirentur. Utinam Nobis liceat adeo eſſe beatis, ut noſtra hac cultiſſima aetate, qua ars beandi Reſpublicas, hominesque regendi ſedulo excoli coepit, non, ut jampridem, virtutes laudentur et algeant; ſed juſtis celebratae praeconiis, publica Legum auctoritate debitis quoque praemiis afficiantur. Sic homines ad eas colendas exercendaſque vehementer extimulati, a delinquendo facilius validiuſque avertentur.

(1) *Il premio*, ſcribit AUCTOR delle Virtù, e de premj §.2. *è il vincolo neceſſario per legare l' intereſſe particolare col generale, e per tenere gli uomini ſempre intenti al bene. Laonde le Virtù, che per patto ſociale non ſi appartengono alla ſocietà, non debbono reſtar fraudate de' premj loro dovuti.*

VII.

Educatio.

1. Ceterum nihil, aut parum proderit Virtutibus praemia proponere, Artes propagare, Opificia inſtituere, Scientias colere, atque tueri; niſi Cives ſapienter ſint inſtituti,

tuti, et diſciplina quadam, liberalique educatione formati. Nam opportunior eſt Educatio utiliorque inter humanas rationes antevertendi delicta, et adeo valida, ut potis ſit homines a Natura vel male compoſitos in optimos Cives convertere, aut ſaltem publico bono minime obfuturos. Siquidem, ut vere cecinit ille, (*a*)

Nemo adeo ferus eſt, ut non miteſcere poſſit,
Si modo culturae patientem commodet aurem.

(*a*) *Horat.* I. Epiſtol.1.

Quin immo eſt Educatio, unde reliquae ſuperius expoſitae rationes antevertendi delicta vim mutuantur, et qua vel perperam inſtituta, vel penitus neglecta nullius fere illae ſunt uſus, et perſaepe effectu carent. Certe ipſaemet Leges, et quae ab eis poenae ſanciuntur et comminantur, ut plurimum impares ſunt ad homines a delinquendo avertendos, qui vel peſſime inſtituti fuerunt, vel nulla educatione exculti atque formati. Ut enim graviter ſciſcitatur Horatius (*b*)

Quid Leges ſine moribus
Vanae proficiunt?

(*b*) III. Od. 24.

Nullum porro eſt educatione, ut utilius, ſic quoque uberius argumentum, et in quo pertractando moralium civiliumque rerum Prudentes majorem diligentioremque curam impenderint. (1) Sed Nos eatenus illud breviter heic attingemus, quatenus Educatio generalior eſt, potiorque ratio antevertendi delicta.

2. Jam vero Nobis eſt educatio ars homines a teneris uſque unguiculis praeparandi, dirigendique ad aliquem finem. Si finis hic ei proſit, qui inſtituitur, vergatque in bonum Civilis Societatis, educatio recta erit atque praeclara; contra ut mala habebitur et improbabitur; ſi noceat illi qui ea formatur, aliiſque ſit obfutura, quibuſcum ſocialis

Digitized by Google

vita inſtituenda et agitanda. Sic bona fuit et praeſtantiſſima educatio, qua EPAMINONDAS eſt inſtitutus. Quippe non ſolum virtutibus gloriaque floruit; ſed Patriae quoque libertatem defendit, imperium auxit, famam propagavit, Thebanorumque Heros evaſit. Peſſima autem merito reputabitur inſtitutio, quam juſſu DYONISII *Tyranni* DIONIS filius accepit; ne ſi paternas imitaretur virtutes, ejus quoque injurias poſſet ulciſci. Sic enim illum educari juſſit Dyoniſius, ut indulgendo turpiſſimis imbueretur cupiditatibus. (c) Etſi porro optimus ſit educationi propoſitus finis; ſi tamen ejus inſtituendae perficiendaeque ratio eo rectâ non tendat, ſibique minime conſtet; mala tunc quoque erit dicenda educatio, cujuſmodi fuit illa, qua Nero eſt inſtitutus. Nam AGRIPPINA, quae SENECAE, et BURRO NERONEM tradiderat dignis principe viro virtutibus diſciplinisque inſtituendum; interea exemplis ſuis atque praeceptis eum ad tyrannidem informabat, crudelitate imbuebat, parumque curabat ſi voluptatibus corrumperetur, ut liberius diutiuſque poſſet libidinem explere imperandi. Hinc nullum aſpexit Roma Nerone immanius foediuſque monſtrum. (d) Tandem mala appellari etiam ſolet educatio illorum, qui omni penitus caruerunt inſtitutione.

(c) V. *Nep.* in Dion. V.

(d) V. *Suet.* in Neron. 23. et ſeq.

3. Triplex porro eſt objectum rectae et praeclarae educationis, triplex nempe genus corporis, intellectus, voluntatiſque virtutum, quibus homines florere et ornari poſſunt. Sed nihil Nos heic attingemus de ſanitate, robore, (2) ingenio, ceteriſque intellectus corporiſque virtutibus, ne longius a ſcopo divertamus: breviter ſolum diſſeremus de ratione ingerendi horrorem vitiorum criminumque, et amorem infundendi, ſtudiumque excitandi civilium virtutum: nam id cominus reſpicit propoſitum no-

noſtrum, et de Religione, quatenus praecipua pars educationis, ſatis jam ſupra diximus (§.II.).

4. Principio igitur noſſe oportet educationem aliam communem eſſe, aliam domeſticam, ſeu eam, ut loquuntur civilium moraliumque rerum Scriptores, in publicam, et privatam diſtingui. Privata, quam domi inſtituunt ii, in quos natura vel alio jure cura et onus incumbit Civium ſuſtentandae infantiae, regendae pueritiae, adoleſcentiaeque moderandae, ea complectitur omnia, quae teneros molleſque animos commovere et inflectere poſſunt, atque ad aliquem finem dirigere. Publica autem eſt illa, quae a Legibus proficiſcitur, et moribus Civitatis. Utraque tum publica, cum privata educatio eadem via ducit ad metam, iiſdemque rationibus eſt inſtituenda. Sed domeſticae educationis ſolertior cura debet haberi, ut pote quae uberiorem diuturnioremque utilitatem affert. Pueri enim, et adoleſcentes, quorum nulli vel pauci adfectus, nondum evolutae adultaeque cupiditates, iis affici incipient, quas circumpoſita objecta, circumſtantiae, in quibus verſantur, opiniones, quas imbibent, in eis excitabunt. Ut autem a teneris uſque unguiculis vitiorum horrore comprehendantur, virtutumque ſtudio flagrent non alia potior eſt validiorque ratio, quam ſi eorum interſit cum colere et exercere virtutes, tum a vitiis ſe abſtinere. Quod toties fiet, quoties virtutes ſinceram eis pariant voluptatem, ex vitiis magna in ipſos derivent incommoda: ſed voluptas veluti ſponte ſequatur virtutes, malumque ex vitiis proficiſcatur: in primis vero cavendum eſt, ne dubitent adoleſcentes, quin poſſint etiam, qui virtutibus carent, felicitate potiri. Hinc nunquam apud eos laudanda commoda, fortunae illorum recenſendae,

qui

qui vitiis inquinantur: evenire enim poſſet, ut quorum ſecundas res admirantur, eorum facta ſequi non pertimeſcant. Sed parum proderit optimis praeceptis rudes puerorum, juvenumque mentes imbuere, niſi exempla quae intuentur, illis ſint conſentanea. Nam praeter quam quod Adoleſcentes ad imitandum prae ceteris natura ducuntur; ſi videant eos, a quibus moderantur, alia agere, alia docere, facile ſibi imponi ſuſpicabuntur. Nec quiſquam ſit, qui eos moneat plures numero malos eſſe, quam virtutibus praeditos homines. (3) Scientia haec foret plena periculi. Quam enim plerique premunt viam, haud reentur lubricam eſſe atque praecipitem, nec exiſtimabunt vitia probro futura, ubi nemo pene eis non ſit inquinatus. Ceterum laudis ſtudium, ignominiae metus duo ſint illi adfectus, quibus Adoleſcentium animi vehementer permoveantur: Pueri in aliquam rem vel utilem, vel jucundam jugiter incumbant; Juvenes otio numquam hebeſcant, parente et nutritore vitiorum; hiſtoria heroicorum facinorum, vis eloquentiae, Poetices blanditiae, Liberalium Artium notitia adhibeantur ad magnum domeſticae inſtitutionis perficiendum opus, et juveniles animos amore ſtudioque inflammandos civilium virtutum.

5. Quod autem ſpectat ad publicam educationem, haec potiſſimum pendet a Legibus Civitatis, ab arte curaque Legiſlatoris. (e) Si Lacedemonii ceteris Graecis tanto virtutibus praeſtiterunt, rei cauſſa Legum, quibus regebantur, opportunitas, atque ſapientia. Mores etiam, qui vigent, plurimum influunt in publicam inſtitutionem. Ibi numerus illorum augebitur, qui virtutes revereantur et colant, ubi plures erunt virtutibus praediti Cives. Moribus majorum natu imbuuntur, qui adoleſcunt; ſi probi ii

(e) V. de l'Education Publique, a Amſterdam 1763.

ii ſint, horum quoque mores caſti erunt et integri: non corrumpunt Juvenes, ſed corrumpuntur. Gratia nunquam plus meritis valeat: tunc enim major illius captandae erit cura, quam haec comparandi. Vitiorum anfractu nemo ad honores aſcendat, divitias paret, famam adquirat. Virtutes ludibrio non ſint, nec pudorem vincat audacia, animique candori artificioſae et ſubdolae artes anteferantur: alioquì publica educatio domeſticam evertet inſtitutionem, et Reſpublica vitioſis Civibus redundabit. Pauca haec de publica educatione monuiſſe ſit ſatis. Nam intelligimus optandum magis, quam ſperandum fore, ut rurſus antiqua Perſarum, Cretenſium, Lacedemonum de publica educatione inſtituta in uſum revocentur, probeque ſcimus multa locum obtinere non poſſe, niſi parva in Civitate, et quaſdam eſſe excellentes ſingulareſque virtutes, quae ubique quidem proficuae et glorioſae ſunt, ſed queis tamen non aeque oportet ubique Cives ornari.

(1) Praeter *Bodinum*, *Monteſquieu*, *Helvetium* qui arrepta occaſione, ſuis in Operibus de ratione educandi homines, Civeſqne inſtituendi mnlta ſcripſerunt; nemo ignorat *Sylvium Antonianum*, *Lockium*, *Rollinum*, *Rouſſeau* ſingulari tractatione hujuſmodi argumentum proſequutos fuiſſe.

(2) Nemo non ſcit quantum ad optimam mentem induendam, ingeniumque excolendum profit robur et ſanitas corporis, phyſicamque educationem baſim eſſe moralis inſtitutionis. Hinc magna ejns erat cura Veteribus. Sed apud Nos pars haec prima et praecipua educationis vel negligitur, vel ignoratur. Certae quaedam ſunt tamen ejus inſtitnendae perficiendaeque rationes, quae conſuli et ſequi merent. V. BALLEXEST *de l' education phyſique*: Recte ARISTOTELES *Politic.* VII. 15. *ut corpus* inquit *mentem praecedit et appetitus ſenſitivus rationem; ita prima educatio corpori debetur, et appetitui inferiori. Mens Ratioque, ea, qua ſe exſerit, proportione, eſt excolenda.*

(3) Recens quidam Scriptor vult ne Juvenibus unquam Taciti Opera legenda offerantur, quia Scriptor hic nimius eſt in exponendis hominnm vitiis, morumque corruptione delineanda. V. *L' an deux mille quatre cente Chapitr. de la Bibliotheque*. Quod dici etiam poſſet de celebri *Duce de la* ROCHEFOUCAULT, cui objectum, quod *dans ſes maximes il regardoit l'humanitè trop en noir*.

CA-

CAPUT XV.

Concluſio.

SED jam tandem ad aſperae, difficiliſque viae, quam percurrere prioribus Libris noſtri hujus Operis exorſi ſumus, metam fauſte pervenimus. Feſſos autem longo commentandi labore, quem duriorem reddiderunt ingentes quaedam ſollicitudines, et diu multumque Nobis inimica fortuna; id ſolum nunc Nos levat ac reficit, nimirum ſic hactenus de delictis, et poenis generatim ſpectatis egiſſe; ut in tam periculoſo gravique argumento non quid receptum uſu, quidve aliorum auctoritate invectum, aut antiquis praejudicatiſque opinionibus inolitum ſequuti ſimus, ſed veri ſolum ſtudio, et publici boni, hominumque felicitatis amore ducti quod rectum, quod humanum, quod aequum, quod jus denique eſt, vel eſſe debet ingenue non minus, quam libere expoſuerimus. Scio equidem non omnibus noſtram Juris Criminalis tradendi rationem poſſe probari, et in tanta opinionum varietate, ac diſcrepantia plures futuros, qui longe a Nobis diverſa ſentiant. Verumtamen ſatis habeo, quod nihil contra animi ſententiam ſcribere adgreſſus, poſſim ut Magnus Ille teſtari, (a) *ſine fictione didici, ſine invidia communico, et veritatem non abſcondi*. Utinam Nobis liceat adeo eſſe beatis, ut quot quot nunc florent doctrina et humanitate excultae Nationes magis magiſque noſtra opera intelligant, manſuetudinem non inter vitia, ſed laudes humani cujuſcumque Regiminis fore adſcribendam; at-

(a) Sapient. VII. 13.

atque Legum omnium praecipuam curam potius in moribus recte informandis, quam in puniendis delictis verſari oportere: quae quidem indocto barbaroque aevo vel ipſi ferocium Gentium Ligislatores perſpexiſſe videntur, quorum Codicibus inſertum traditumque, (b) quod „ *ex manſuetudine Principum oboritur diſpoſitio Legum, ex diſpoſitione Legum inſtitutio morum, ex inſtitutatione morum concordia Civium*.

(b) Leg.6.tit.2. lib. 1. leg. Wiſigoth.

2. Poenae igitur ſint proportionatae delictis, et, quantum ipſarum indoles patitur, abſint a crudelitate: ſed ab eis delicta nunquam abeant immunia; immo eae, quo fieri magis poteſt, celerius maneant Delinquentes, crimenque ſtatim ſequantur, ut opportunius validiuſque poſſint publico exemplo prodeſſe, quem in finem potiſſime primum invectae ſunt, et in Civili Statu adhibentur. Vae Gentibus illis, apud quas ſunt in uſu aſperrimae poenae, et adeo frequenter delicta patrantur, ut illorum pleraque neceſſe ſit impune abire! Hinc enim pateret eas ſtudium a ſe abjeciſſe cultumque ſocialium virtutum, morboſque, quibus tenetur, medicinam pene non admittere. Ceterum opus non eſt, ut alicubi fit, Leges in immenſum augere. Paucae quidem numero ſatis ſunt ad publicam privatamque ſalutem fovendam et conſervandam; perſpicuae tamen eſſe debent, breviter quid crimen ſit declarent, poenas delictorum definiant, provide demum ſapienterque ſint latae. Res certe fateor ardua eſt ac difficilis optimas condere, et ferre Leges. Sed quum noſtra hac aetate omnia perficere contendamus, cur etiam non quaerimus abſolutiores reddere, et ad perfectionis apicem perducere Leges, a quibus fama, fortunae, et ipſa vita pendent? Interea ſedulo incumbendum

Digitized by Google

in publicam et domeſticam inſtitutionem. Nihil ad vitia Cives alliciat, omnia impellant ad colendas exercendaſque virtutes. Neque vero ſolum in Delinquentibus puniendis curam omnem defigant qui Populos regunt, ſed aliquam quoque ſuarum cogitationum partem ad remunerandas Civium virtutes derivent. Delicta demum antevertantur potius occaſiones eliminando, cauſſaſque delinquendi evellendo; quam multitudine et crudelitate poenarum, atrociumque ſuppliciorum frequentia ab eis committendis Cives deterreantur. Omnis Civitas vel Reſpublica magna veluti eſt familia, cui qui praeeſt Princeps aut Rector, is Patris munere fungitur. Hujus igitur menti debent jugiter obverſari, ſi velit ſuas partes implere, et amantis ſapientiſque Parentis laude cumulari, quae optimo Patri-familias conſideranda proponit COLUMELLA, (c) cujus aureis verbis concludam; *ne* ſcilicet *aut crudelius aut remiſſius agat cum ſubjectis, ſemperque foveat bonos et ſedulos, parcat etiam minus probis, et ita temperet, ut magis ejus vereantur ſeveritatem, quam ut ſoevitiam deteſtentur: poteritque id cuſtodire ſi maluerit cavere ne peccent, quam cum peccaverint ſero punire. Nulla eſt autem vel nequiſſimi hominis amplior cuſtodia, quam quotidiani operis exactio: nam illud verum eſt M. Catonis oraculum, nihil agendo homines, male agere diſcunt.*

(c) de re ruſtic. lib. xi. cap. i.

CA-

CAPUT XVI.

De Poenis Canonicis Generatim.

I. *Proemium*.
II. *Unde, et quibus jus inferendi Canonicas Poenas*.
III. *Canonicae Poenae aliae ſpirituales ſunt, aliae corporeae*.
IV. *Qui finis Poenarum Canonicarum*.
V. *Animadverſio*.

I.

1. Satis mihi multa verba feciſſe videor de Poenis, quae in Civili Statu invectae adhibitaeque, Poenae Civiles vulgo appellantur, Nobiſque Poenarum nomine abſolute venerunt. Reſtat nunc ut de Canonicis Poenis diſſerere inſtituamus, quarum ab illis longe diverſa eſt origo, atque natura: Propterea neceſſe fuit heic ſeparatim, ut ſupra jam prenotavimus (Cap.VI. §.I.), earum tractationem inire, quam niſi exibeamus, ſuſcepto operi aliquid adhuc deeſſe videretur. Quum enim invaluerit delicta quaedam non tam quatenus peccata, quam quatenus delicta ſunt a Sacris Chriſtianae Religionis noſtrae Antiſtitibus cognoſci et coerceri; oportebat profecto ut hoc Libro, qui eſt de poenis generatim, Canonicas quoque Poenas perſequeremur., quae ab illis adverſus delinquentes Chriſtianos ſanciuntur, et irrogantur. Proemium.

2. Ingredientibus vero Nobis de Canonicis Poenis dicere, aliam par eſt, ut premamus viam, rationemque diſſerendi ineamus. Non dedecuit quidem Nos ha-

ctenus Civiles Poenas tractantes Iuriſconſultum egiſſe de eis libere, et ex ingenio philoſophantem. At modo acturi de Canonicis Poenis indoles argumenti non patitur, niſi ut induamus, geramuſque perſonam Hiſtorici, qui quaecumque de eis invenit tradita eſſe et conſtituta, dilucide refert, et ordine narrat.

II.

Unde, et quibus jus inferendi Canonicas Poenas.

1. Poenae, quibus utitur Eccleſia adverſus Chriſtianos peccantes Canonicae appellantur, id eſt regulares, nomine ducto a Canonibus ſeu regulis, quibus ſanciuntur et irrogantur: Eccleſiaſticae etiam dicuntur, quia ab Eccleſia, ſeu Eccleſiae Praeſulibus imponuntur, et quandoque etiam ſacrae vocantur. Sed antequam ſingulas earum ſpecies enumeremus et exponamus; operae pretium erit nonnulla de eiſdem in anteceſſum generatim obſervare.

2. Principio igitur conſtat Eccleſiae ineſſe auctoritatem poenas conſtituendi inferendique in peccantes; ſiquidem ei abſolutiſſima ligandi et ſolvendi poteſtas divinitus eſt attributa (a). Unde Apoſtoli a primis uſque Chriſtianae Religionis incunabulis hujuſmodi poteſtate uſi ſunt, eaque freti non ſolum poenas, (1) quae animum afficerent, ſed etiam quae affligerent corpus adhibuerunt adverſus nequam et contumaces Chriſtianos, ipſius met Christi Reparatoris noſtri exemplo edocti, qui prophanatores Templi flagellis coercuit. (b)

(a) *Matth.* XVIII. 22.

(b) *Joan.* VII. 5.

(1) Quando hae inferuntur ratione fori interni, ut inquiunt, non poenae ſed poenitentiae appellantur; quod ſolum nomen Sacra Antiquitas novit, ut paulo infra obſervabimus.

III.

CanonicaePoenae aliae ſpirituales ſunt, aliae corporeae.

1. Hinc Canonicae Poenae aliae ſpirituales ſunt, aliae

aliae vero corporeae. Vocantur ſpirituales illae, quibus chriſtianus homo ſpiritualibus bonis privatur, vel quae ſacris etiam miniſteriis, eiſdem addictum denudant. Corporeae vero poenae ſunt, quae corpus affligunt, vel bonis peccantem deſtituunt ad corpus ſpectantibus.

2. Ceterum ſpirituales poenae ſic propriae ſunt et peculiares Eccleſiae, ut eas traditione apoſtolica, et priſca conſuetudine invectas Sacri Antiſtites adhibuerint etiam fervente aeſtu perſequutionum. Siquidem illae, ut ſcribit FLEURY, *(a)* magis in abſtenſione, et recuſatione, quam in poſitiva inflictione conſiſtunt. Corporeae porro poenae, ipſae quoque antiquis Auctoritatibus innituntur. Satius enim videbatur primis Eccleſiae ſaeculis atque ſalubrius medicinam peccantibus adhibere corporeae poenitentiae, quam eis poenas irrogare ſpirituales, quae animi ut plurimum interitum afferunt. At ſequenti aevo Civilium Iudiciorum forma in Eccleſiaſticis etiam irrepta judiciis, eaedem illae poenae ad publicam quoque criminum vindictam inferri coeperunt (1).

(a) Inſtit. Jur. Eccleſ. cap. 18. n. 1.

(1) Aliquando corporeis ſolum poenis in Delinquentes animadvertitur, ſaepius ſpiritualibus tantum poenis Peccantes afficiuntur: ſed utrumque hoc genus canonicarum poenarum ſtare ſimul in eodem Reo poſſunt, nec una alteram tollit.

IV.

Qui finis Poenarum Canonicarum.

1. Quum vero nova divinaque Lex, quae in Sancta Dei Civitate, Eccleſia nimirum, lata eſt nihil ſatagat magis, quam ut peccantes ad meliorem frugem revocentur, innocentes in officio contineantur; hinc canonicae poenae, quae ſunt in id conſtitutae naturam habent finemque a Civilium Poenarum indole et ſcopo valde diverſum. Civiles enim Poenae in publicum fere dum-

Digitized by Google

dumtaxat exemplum invectae, parum aut nihil Reorum emendationem reſpiciunt [Cap.III. §.VIII.]. At Canonicae Poenae ſeu peccantes coerceant, ſeu innocentes metu afficiant, ſemper utrorumque bono comparatae dignoſcuntur. Itaque eas rectius peccatorum medicinas dixeris, quam ſcelerum poenas. Ut enim medicina ab aegrotis morbum pellit, benevalentibus vero ſanitatem confirmat; ſic canonicae poenae malos ad reſipiſcendum adducunt, bonos arctius pietati conciliant.

2. Hinc non ſolum ſpirituales poenae, quarum gladius, ut ſcribit Divus PAULUS, (*a*) in aedificationem, non in deſtructionem traditus eſt Eccleſiae, ſed etiam corporeae poenae, quas ſolet ea quandoque adhibere in peccantes, crudelitatis omnino expertes, lenitatem quamdam praeſeferunt. Quod ſi quando Publicae Poteſtati delinquens clericus ſit tradendus, ut ſeverum de eo habeatur judicium, apud ipſam intercedere Eccleſiae Praeſules debent, ne ille in vitae diſcrimen (1) incidat. (*b*)

(*a*) ad Corinth. Epiſtol.II. 10.

(*b*) Cap. noviſſimus 27. de V.S.

(1) Quin immo ſolemne olim fuit ſacris Antiſtibus vel perditiſſimorum hominum mortem a Principibus, et Magiſtratibus deprecari; et ſaepe eorum preces Legum ſeveritatem devicere. THOMASIN. *par.2. lib.3. cap.95.*

V.

Animadverſio.

Ceterum quot quot Chriſtianae Religioni divino munere nomen feliciter dant, omnes Eccleſiae eatenus ſubiiciuntur, quatenus ad promiſſam futuri aeternique aevi beatitatem ab ea ſunt dirigendi. Sed in illos qui ſacris miniſteriis initiati, aut iis addicti ſunt peculiarem ampliorem que ipſa exerit auctoritatem, ut docent ſacrarum rerum Scriptores. Si ergo Canonicae Poenae ſpiritualibus bonis vel ſolos Clericos, vel Laicos et Clericos aeque exuentes tempus reſipiſcendi indulgent, queuntque revo-

revocari ; tunc eae ſolent peculiari nomine Cenſurae vocari , de quibus ſequenti Capite eſt diſtinctim agendum.

(1) Puto notam Lectori capitalem illam juxta Canonicum Jus perſonarum diviſionem in clericos , et laicos ; quin opus heic quidquam de ea dicere.

Ca

Digitized by Google

CAPUT XVII.

De Censuris.

I. *Cenſurae etymon, et definitio.*
II. *Unde, et quibus jus infligendi, et auferendi Cenſuras.*
III. *Quae Cenſurarum genera, et ſpecies.*
IV. *Excommunicatio.*
V. *Interdictum.*
VI. *Suſpenſio.*

I.

Cenſurae etymon, et definitio.

1. QUamvis poenarum, et poenitentiarum veteres Eccleſiaſtici Scriptores ſolum meminerint, nec umquam Cenſurae nomen in antiquis Conciliorum Canonibus occurrat; recentiori tamen aevo poenis, quae clericos aeque ac laicos bonis ſpiritualibus exuentes tempus reſipiſcendi indulgent, queuntque revocari peculiare Cenſurarum (1) nomen inditum eſt; forte, ut arguit immortalis noſter Gravina, (a) a cenſionibus Cenſorum, qui olim Romae excludendo a cenſu, ſive a deſcriptione Senatorum, aut Equitum, quos praeteriiſſent, infamia notatos ordine movebant.

(a) Inſtit.Canon. lib. 3. tit. ult. §. ſpir.poen.

2. Eſt autem Cenſura poena eccleſiaſtica et medicinalis privans baptizatum hominem uſu ſpiritualium bonorum, quae ita imponitur, ut temporaria ſit, ſemperque poſſit revocari. (b) Hinc a reliquis poenarum canonicarum ſpeciebus, quas ſequenti Capite perſequemur, eo potiſſimum differt Cenſura, quod illae irrevocabiles ſunt atque perpetuae, et nulla plerumque relicta ſpe remiſſio-

(b) V. Bened. XIV. de Synod. Diaeceſ. lib. 7. cap.44. n.1.

Digitized by Google

miſſionis Peccantibus infliguntur . At contra inſtar medicinae adhibetur Cenſura, ut qui ea implicitus eſt reſipiſcat, ſatiſque pro peccato et crimine faciens conſequatur abſolutionem, de qua paulo infra dicemus. Quoniam vero cenſura baptizatus homo ſpiritualibus bonis privatur; ſequitur hujuſmodi poenam illis ſolum convenire, qui baptiſmi ablutione Chriſtianam ſunt Religionem profeſſi. Itaque ut cenſurae poena in Haereticos, Schiſmaticos, Apoſtatas jure animadvertit Eccleſia, qui fuerunt baptiſmo initiati; ſic ea nequeunt affici poena Pagani, Judaei, Cathecumini, ceterique, qui baptiſmo carentes ut ait D. Paulus, *(a)* foris ſunt ab Eccleſia. Sic quoque erunt Cenſurarum expertes Furioſi, Mentecapti, Infantes, qui quum doli culpaeque ſint ſuopte ingenio incapaces, jam nec delicta poſſunt contrahere [Lib.I.Cap.VII. §.II. VI.], neque proinde delictorum affici poenis. (2)

(1) Quas nunc Cenſuras vocamus, Graeci *Epitimia* dixerunt, quod nomen apud eos a caſtigando derivat, caſtigationemque praeſefert. Synod.vii: *in Can. omnis jactantia* 21. *quaeſt*.4. Jo. Diaconus *in vit. S.Gregorii M.* §.10.

(2) Sed de Chriſtianis vita functis non eſt ambigendum, quin ii a cenſuris ſuo fato immunes evaſerint. V. Sancti Leon.M. *Epiſt*.90. *Cap*.7. A judicio quippe Eccleſiae in tremendum Dei judicium inciderunt. Saepe tamen in Eccleſiaſtica Hiſtoria inveniuntur exempla cujuſdam execrationis ſpeciei in mortuos etiam illatae, qua ſepultura eccleſiaſtica prohibentur, preceſque fundere pro eis interdicitur, et expiatoria offerre ſacrificia. *V.Cod.Can. African. can*.81. S. Augustin *Epiſt*.50., *et* 52. Quod factum putarem, ut terror ſuperſtitetes apprehenderet, ne iis ſe peccatis ſceleribuſque irretirentur, quae in mortuis etiam execrata, et animadverſa conſpicerent.

II.

Unde, et quibus jus infligendi, et auferendi Cenſuras.

1. Jus porro poteſtatemque ferendi cenſuras cum alias generatim, tum ſpeciatim Christus impertiit Eccleſiae, Sacriſque Antiſtitibus, ubi homines in peccatis proterve inſordeſcentes juſſit a reliquorum Fidelium commercio diſſociari, et ſicut Ethnicos et Publicanos haberi, *(a)* quos Synagoga Haebraei excludebant.

(a) *Matth*.xviii. 17.

2. An-

2. Antiquitus cum vix, raroque diſcrimen pateret inter Forum internum ſeu poenitentiale, et Forum externum ſeu contentioſum, jus ferendi cenſuras ita poteſtati clavium, ut inquiunt, addictum habebatur, ut fere ſemper intuitu fori poenitentialis cenſurae infligerentur. *(b)* At poſteriori aetate ſaepius emicuit diſcrimen inter forum internum atque externum, et poteſtas ordinis a poteſtate juriſdictionis coepit frquentius diſtingui. Tandem invalvit, ut Cenſurae in Foro tantum externo infligerentur, et ad illas ferendas ſola ſufficeret poteſtas juriſdictionis etiam ab ordinis poteſtate ſejuncta. Itaque Judices omnes Eccleſiaſtici, qui juriſdictionis poteſtatem in Foro externo ordinarie et legitime exercent, cenſuras nunc poſſunt infligere adverſus illos, qui eorum juriſdictioni ſunt obnoxii. Poteſtas ſiquidem juriſdictionis, quae nunc in eis requiritur, ut cenſuras infligere poſſint, nequit in alios, quam in ſuos ſubditos, nec alibi, quam in ſua Diaeceſi exerceri. *(c)* Sed licet in eiſdem non requiratur ſacerdotalis ordo; oportet tamen ut clericali tonſura ſint initiati. Indecorum eſt enim, ut Sacri Canones loquuntur, *(d)* laicos in Eccleſia judicare. *(1)*

3. Sed quoniam Cenſurae poenae ſunt revocabiles (§.I.); ideo auferuntur abſolutione, quae illis ſolum eſt indulgenda, qui humiliter eam petierint, ne eccleſiaſtica poteſtas facile contemnatur. *Pure*, ut inquiunt plerumque abſolutio conceditur cenſurarum: aliquando etiam *conditionate*, veluti „ abſolvo te cum primum ſatisfeceris „ Nam ipſae quoque cenſurae *conditionate* poſſunt infligi. *(e)* Saepe praeterea conceditur abſolutio, ut ajunt *ad cautelam*. (2) Ceterum cenſurae a Jure, vel ab homine, ut loquuntur rerum canonicarum Scriptores, generali ſententia

(b) *Van-Eſpen.* par. 3. Jur. Eccl. tit. 2. cap. 2. n. 14.

(c) Cap. 21. de ent. excom.

(d) Can. bene quidem 1. diſtin. 96. et ca. 22. cauſ. 16. quaeſ. 7.

(e) Cap. 40. de appellat.

tia inflictae, niſi eam ferens aliter ſtatuerit, abſolutionem Epiſcopus, vel proprius cujuſvis Sacerdos (3) impertit. (f) Sed a cenſura ab homine ſpeciali ſententia inflicta, ille ſolum abſolvit, qui eam inflixit, vel ejus ſucceſſor, ſive Delegatus: Immo poterit ipſius Superior, veluti Metropolita, ſi ſententiae iniuſtitia clare conſtiterit, abſolutionem cenſurae elargiri. (g)

(f) Cap.29. de ſent. excom. in 6.

(g) Cap.8. de offic.Ordin.

(1) Itaque multo magis indecorum erit Foeminas jure potiri cenſuras infligendi: Proinde, etiamſi jurisdictionem exerceant, velut Abbatiſſae quaedam; tamen poteſtate ferendi cenſuras ſunt prorſus expertes. *Cap. nova quaedam* 10. *de poenit. et remiſ. Cap.*12. *de major. et obbed.*

(2) Abſolutionem, ut ajunt, *ad cautelam* ſemper impertiuntur Sacerdotes dum formulam remiſſionis peccatorum in Sacramento Poenitentiae adminiſtrando pronunciant; et frequentiſſime ſuis in Litteris indulgent Romani Pontifices; ne peccatorum remiſſionem in primo caſu, in altero elargitam gratiam cenſura aliqua impediat, quominus effectum utraeque adſequantur.

(3) Proprii Sacerdotis nomine non tam Parochum, quam quemlibet nunc venire Praesbyterum Poenitentiae Sacramentum legitime adminiſtrantem traditur a Theologis, uſu confirmatur. *V. Suarez. de cenſ. diſp.7. ſect.4. n.9.*

III.

Sed quum cenſurarum meminerimus, quae a Jure, et ab Homine infliguntur, ſciendum eſt earumdem duo eſſe genera, quarum aliae latae ſunt, aliae ferendae ſententiae: hae ab homine, illae a Jure infliguntur. Quaedam ſunt peccata, atque delicta, de quibus eccleſiaſticis ſanctionibus cautum, ut vix ac quis illa admiſerit, is nulla intercedente, vel expectata Judicis ſententia, ſed *ſtatim, ipſo facto, ipſoque jure* Cenſuris irretiatur. Tunc Cenſurae dicuntur eſſe latae ſententiae, quod eas Judicis loco ipſaemet Sacrae Leges Delinquentibus infligere videantur; adeo ut ipſorum animus illico poſt crimen admiſſum ſacrarum Legum miniſterio cenſuris irretiatur, (a) etſi Judicis ſententiam Peccantes evaſerint, (1) Ceterae vero Cenſurae ferendae ſententiae vocantur. Sunt quidem

Quae Cenſurarum genera, et ſpecies.

(a) V.Cl. *Gagliardi* Inſt. Jur. Can. lib.4. tit.18. §.9.

Bb 2 et

et iſtae ut plurimum a S.Canonibus comminatae Peccantibus, et in eos praeſcriptae. Verum tamen Reos vel confeſſos, vel rite convictos, vel etiam contumaces in utroque interno, et externo foro haud afficiunt; niſi Eccleſiaſtici Judicis ſententia adverſus eos inflictae, et promulgatae fuerint. (*b*)

(*b*) V. *Joan. Gerſon.* de vit. ſpir. lect.14. corolar.7. Tom.3. Oper.

2. Ceterum cujuſcumque generis ſint Cenſurae ſeu latae nimirum, ſeu ferendae ſententiae, tres tantummodo earum ſpecies nunc numerantur. Quum enim jam olim quaeſitum eſſet a Pontifice INNOCENTIO III. quid cenſurae nomine deberet intelligi, reſpondit eo nomine Suſpenſionem, Interdictum, et Excomunicationem eſſe intelligendas; (*c*) quae ſpecies cenſurae aliae laicis et clericis communes, aliae clericorum dumtaxat propriae, ſingulatim ſunt cognoſcendae, et conſiderandae. (2)

(*c*) Cap.20.de V.S.

(1) Debent tamen cenſurae latae ſententiae in foro etiam externo citato auditoque Reo, ut ajunt, declarari. *Cap.*36. *et* 48. *de ſent. excomunic.*

(2) Si MORINO credimus *lib.6.de Sacr. Poenit. cap.*25. *n.*12. „ ars illa ſtricte „ praeciſeque, et ſecundum formalita„ tes logicas de cenſuris eccleſiaſticis „ Auctoribus cognita non fuit...... „ Unde enim apud eos colligitur eſſe „ tres tantum cenſuras? Depoſitionem „ et degradationem eo nomine non „ eſſe cenſendas: Interdictum cenſu„ ram eſſe, non autem ceſſationem a di„ vinis: Irregularitatem impedimen„ tum eſſe canonicum, non cenſuram: „ Cenſuras ad forum externum perti„ nere, non ad internum, ſive Sacra„ mentum Poenitentiae: Immo ubi „ apud eos ipſum Cenſurae nomen ſic „ acceptum et a ceteris poenis et im„ pedimentis eccleſiaſticis diſtinctum „ occurrit etc. „

IV.

Excommunicatio.

Jamvero praecipua graviorque inter Cenſuras eſt *Excomunicatio*, quae in laicos aeque ac clericos infligitur. Eſt autem haec ejectio Chriſtiani hominis ab Eccleſia. (*a*) Quod enim cujuſcumque Societatis jus eſt, ut improbos homines ſocialibus commodis et ornamentis exuat, atque a ſe prorſus eiiciat; id ſane juris habet Eccleſia, quae ſocietatem continet, atque efformat ceteris

(*a*) V. Cl. *Cyrill.* Inſtit. Can. lib.4. titul. ult. §. eccleſ. poenae.

ris praeſtantiorem. Ac excomunicationis quidem origo in Eccleſia ab ipſo met CHRISTO repetenda eſt, qui improbos ſceleratoſque homines, tamquam ethnicos et publicanos habendos eſſe praecepit, quibuſcum nulla erat apud Hebraeos ſacrorum communio (§.II.). Eccleſia vero divinis obſequens adhaerenſque praeceptis excomunicationis poena a ſuis uſque incunabulis perpetuo uſa eſt adverſus improbiores Peccantes, ut eos ad meliorem revocaret frugem, atque ad poenitendum adduceret. Diſciplina enim eſt excomunicatio, ut inquit S. GREGORIUS, (b) non eradicatio. (1)

(b) Can. 37. cauſ.23.quaeſ.4.

2. Dividitur porro Excomunicatio in majorem, et minorem; et quemadmodum cenſurae omnes generatim (§.III.), in excomunicationem latae, et ferendae ſententiae. Minor excomunicatio, cujus vix ſaeculo XIII. antiquior eſt usus, Chriſtianum hominem arcet a perceptione ſacramentorum, et jure privat paſſivae electionis ad dignitates et beneficia eccleſiaſtica. (c) Nunc in eam incidunt qui cum majori excomunicatione irretitis communicant (2) abſque ulla ex legitimis cauſſis, quas antiqui S.Canonum Interpretes ſequenti verſu concluſerunt.

(c) Cap.penul. de ſent. excom.

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Neceſſe.

Major vero excomunicatio, mortalis Veteribus audiebat, quam patiebantur, qui admiſſorum ſcelerum poenitentiam agere detrectabant. Separat haec chriſtianum hominem a myſtico CHRISTI corpore, quod eſt Eccleſia; et non ſolum ſpiritualium bonorum participatione eum privat, ſed etiam aliorum Chriſtifidelium commercio, et communione civilium officiorum. Quum enim bonos mores corrumpant colloquia prava, receptum ut Chriſtifideles ſe ab illorum conſuetudine abſtineant, qui poſſent eos erro-

errorum, vitiorumque lue inficere. *(d)* Sed ſive major ſit Excomunicatio, ſive minor ſi quis ea abſque Judicis opera, ſed Legis miniſterio Juriſque cenſura irretiatur, dicitur latae ſententiae. Quod quidem genus excomunicationis recentiori demum Eccleſiae diſciplina inductum videtur; ex quo in Canonibus ante X. Saeculum editis non aliae formulae occurrant, quam quae ferendae ſententiae excomunicationem praeſeferunt. *(e)* Sed poſtea ita in uſu eſſe coepit, (3) ut earum numerus pene nunc ſit infinitus. *(f)* Quum vero Praelatus, aliuſque Judex eccleſiaſticus, qui juriſdictionis poteſtate potitur, ſubditum reum, vel contumacem ſententia excomunicationis damnat; tunc haec ferendae ſententiae appellatur, quae nequit irrogari, niſi ter prius legitime monitus fuerit qui meret excomunicari.

(d) Can. 26. cauſ. II. q. 5.

(e) Du *Pin.* de antiq. Eccl. diſcipl. diſ. 3. cap. 2.

(f) V. *Navar.* in manual. capit. 27. n. 49.

3. Ceterum quoniam excomunicatio graviſſima eſt, et maxima poena, quae chriſtiano homini poſſit irrogari, quum aeternae mortis damnationem includat; (4) ideo non niſi pro lethali peccato, et gravi quidem, necnon publico, et in Foro externo probato inferri debet. *(g)* Si enim antiquam luſtremus Eccleſiae diſciplinam, vetereſque Canones, triplicem ſolum deprehendemus cauſſam excomunicationis, haereſim nempe, diſciplinae ſive univerſae, ſive propriae Eccleſiae infractionem, et gravia qvaevis delicta.

(g) Can. 41. Cauſ. 11. qu. 3.

4. At non omnes, qui graviter peccarunt ſunt excomunicandi; ſed ſolum contumaces, et in peccatis protervè inſordeſcentes. Non enim in deſtructionem, ſed in aedificationem ſpiritualis gladius traditus eſt Eccleſiae (Cap. XVI. §. IV.): unde reſipiſcentibus, et iis, qui ſatis pro

Digitized by Google

pro peccato fecerint excomunicationis abſolutio eſt impertienda.

(1) Plures in antiquis Canonibus ſpecies eacomunicationis occurrunt, quae in latiſſima ſignificatione Excomunicationes dicuntur; ſed nihil tamen commune habent, cum ea, quae heic inter cenſuras prima enumeratur, veluti cum Fidelis *Apoſtoli* monito *ad Theſſalonic.*11I. 12. 14. inſiſtens a communione cum altero fratre inordinate ambulante ſe abſtinebat, vel cum una Eccleſia praeciſo literarum formatarum commercio communionem abrumpebat cum altera Eccleſia, quod haec non ſentire videretur ſecundum catholicam doctrinam. *V.Epiſt.Epiphanii inter Hieronimiamian.*60. vel tandem cum Plebs communicare renuebat cum ſuo Paſtore, ut factum a Plebe Conſtantinopolitana ſcribit S.Cyrillus *Epiſt.*18. *vd Coeleſtin.* cum Nestorio haereſim ſuam in ſacra ſynaxi promente.

(2) Alia, quam nunc, apud Veteres erat notio minoris excommunicationis. Publica enim Poenitentia habebatur olim pro excomunicatione, ſed minori: unde Antiquis idem eſt publicae poenitentiae ſubiici, et excomunicari. S.Augustin. *Epiſt.*108. Quare ambigi nequit, quin quot prioribus Eccleſiae ſaeculia erant publicae poenitentiae gradus; tot etiam eſſent ſpecies minoris excommunicationis. V.Morin. *de Sacr.Poenit. lib.*6. *cap.*25., atque hujuſmodi minor excomunicatio medicinalis dicitur *D.*Augustino *lib.*5. *homil. ult.* quod peccantem non a Populo Dei ſepararet, ſed ad humiliorem poenitentiae locum reduceret.

(3) Pleraeque, quae latae ſententiae excomunicationes habentur, ferendae ſententiae debent reputari. Sunt ſane qui non male cenſent excomunicationem inflictam in vulgatiſſimo *Can. Si quis ſuadente Diabolo* 29. *cauſ.*17. *q.*4. adverſus clerici, vel monachi percuſſorem veluti latae ſententiae excomunicaoitnem potius quam ex vi verborum, ex Canoniſtarum interpretatione inductam fuiſſe, et uſu receptam. *V.laudat.* Cyrill. *loc.ſup.cit.*

(4) Hinc *anathema* etiam dicitur, quaſi ita excomunicatus ſit ſepoſitus et ſegregatus, et tamquam palmes a vite, ab amicitia Dei et communione Eccleſiae abſciſſus. *Can. certum eſt cauſ.*23. *quaeſt.*3.

V.

1. Altera Cenſurae Laicos ſimul et Clericos afficientis ſpecies eſt Interdictum, quod quamdam excomunicationis ſpeciem praeſeferre videtur. Illud enim licet non omnium, quorumdam tamen ſpiritualium bonorum privationem continet. (1) Quandoquidem Interdictum eccleſiaſtica eſt cenſura, qua certus Perſonarum numerus, aut certus locus divinorum officiorum celebratione prohibetur, Sacramentorumque perceptione privatur. *(a)*

Interdictum.

(a) *Gravin.* loc. cit. §. Interdictum.

2. Plures autem ſunt Interdicti ſpecies: ac primo inter-

terdictum aliud perſonale eſt, locale aliud, aliud denique mixtum. Perſonale dicitur Interdictum quod perſonas afficit. Locale eſt quum locus dumtaxat interdicitur, veluti Eccleſia, Coemeterium. (a) Utrumque porro in eo differunt, quod interdicto loco licebit iis, qui culpa carent, extra eum ut ajunt participare divinis: ſed interdictis perſonis tam in ſuo, quam in alio loco Sacramentorum divinorumque officiorum uſus ſingulis prohibetur.(a) Denique quod locum ſimul et perſonas comprehendit Interdictum, mixtum vocatur.

(b) Cap. ſi ſententia de ſen. exc. in 6.

3. Sed ſive locale ſive perſonale ſit Interdictum, utrumque praeterea in generale dividitur, et particulare. Hoc aut unam Eccleſiam afficit, aut peculiares quaſdam perſonas: illud vel Clerum, Populum, Collegium, Familiam, vel Regnum, Provinciam, Diaeceſin, Civitatem apprehendit. Quamquam interdictorum localium generalium veſtigia aliqua occurrere in veteri eccleſiaſtica Hiſtoria plures contendant rerum canonicarum Scriptores; conſtat tamen Caroli M., ejuſque ſucceſſorum aevo illa uſu frequentari coepiſſe. Quod ſpectat ad interdicta perſonalia generalia omnes pene Canoniſtae S. Augustini auctoritatem afferunt, (b) qui *Auxilium* Epiſcopum acerbe reprehendit, quod ob *Claſſiciani* cujuſdam peccatum, non ſolum eum, ſed univerſam quoque inſontem Claſſiciani familiam excommunicaverat. Sed in Collegia, Civitates, Regna, Provincias lata aliquando ſunt generalia hujuſmodi interdicta, ut Populus interdicti taedio affectus Principes et Magiſtratus, qui interdicto cauſſam praebuerunt, ad officium revocaret. (c) Multa quippe incommoda ſunt, quae in Chriſtianum Populum ex generali interdicto derivant. Sed quamvis eo omnis tollatur Sacra-

(c) Epiſt. xxv.

(d) V. *Gaufrid. Vindoc. epiſ.* 16.

mentorum adminiſtratio, et celebratio divinorum officiorum; certis tamen caſibus atque temporibus hujuſmodi ſeveritas relaxatur, ut fuſe narrant Canoniſtae.

4. Tandem, ut ceterae cenſurae, ſic etiam interdictum aliud juris eſt, quod certis ex cauſſis a Canonicis Sanctionibus infligitur; aliud vero hominis, quod ſcilicet ab Eccleſiaſtico Judice juſta ex cauſſa irrogatur ſcripto tradenda, non ex cauſſa pecuniaria, aut privati hominis ex decreto Concilii Baſileenſis, de quo Covarruvias mentionem facit.

(1) Ex veteri Eccleſiae diſciplina omnes Publici Poenitentes interdicto ſubiiciebantur. Illi enim initio publicae poenitentiae divinis officiis, et Sacramentorum perceptione penitus carebant; deinde gradibus quibuſdam emenſis Publicis Poenitentibus praeſcriptis divinorum officiorum participes rurſus fiebant; denique poſtquam univerſos percurriſſent publicae poenitentiae gradus, fletus nempe, auditionis, ſubſtrationis, et conſiſtentiae ad Sacramenta quoque percipienda admittebantur. V. Anton. Augustin. *collect. Can. Poenitential.*

(2) Conſtat S. Gregorium *M.* ſaeculo VI. Eccleſiam interdixiſſe ab Epiſcopo *Exuperantio* in aliena Diaeceſi conſecratam: *Can: lator* 3. *cauſ.* 16. *quaeſt.* 2. et refert B. Gregorius *Turonenſis de glor. Confeſſ. cap.* 71. Epiſcopum Aquenſem ſacris ſuam Eccleſiam interdixiſſe, quouſque ablatae ei res reſtituerentur.

VI.

1. Suſpenſio (1) nunc dicitur ea cenſurae eccleſiaſticae ſpecies, quae clericos ſolum afficiens, Veteribus *abſtentio* vocabatur. Nam ut olim, ita nunc quoque Clerici ob leviora quaedam admiſſa vel officio, vel beneficio eccleſiaſtico, vel utroque ſimul abſtinere (2) jubentur: (*a*) unde patet ſuſpenſionem in tres dividi ſpecies. Antiquitus cum jus percipiendi fructus bonorum eccleſiaſticorum ſacri officii exercitio eſſet adnexum, qui ab hoc ſuſpendebatur, ab illo quoque plerumque videbatur ſuſpenſus. Poſtea inſtitutis beneficiis invaluit ab eorum fructibus percipiendis clericos in poenam ſuſpendi. (3) Suſpenſio ab officio in idem recidit cum abſten-

Suſpenſio. [redacted]

(*a*) Can. eos q. 10. diſt. 32.

ſtentione a miniſterio eccleſiaſtico Veteribus uſurpata. Et quoniam poteſt quis generatim ſuſpendi ab omni officio aeque ordinis, ac juriſdictionis, vel ab uno, aut altero tantum; hinc ſuſpenſio ab officio diſtinguitur in ſuſpenſionem ordinis, et ſuſpenſionem juriſdictionis. Utraque hujuſmodi ſuſpenſio ita plerumque infligitur, ut omne interdicatur ordinis, et juriſdictionis exercitium; aliquando quidam ſolum alterutrius actus exerceri prohibeantur.

2. Oritur autem ſuſpenſio inſtar aliarum Cenſurarum, vel a jure, puta contra clericum ſimoniacum, et publice fornicarium, vel ob aliud grave crimen a Canonibus notatum; vel ab homine, cum quis hanc poenam ex ſententia Judicis juſta de cauſſa ſuſtinet: quo in caſu ſcripto exprimenda eſt cauſſa ſeu culpa, propter quam irrogatur: alioquì Judex ſuſpenſionem incurrit a divinis officiis, et ab Eccleſiae ingreſſu arcetur.

3. Clericis ſuſpenſione irretitis ſua dignitatis manet incolumis: unde in antiquis Canonibus „ cathedrae honoris participes, ſeu cathedram habere, ac habere honorem, et obtinere nomen dicuntur. *(b)* Sed qui ſunt a beneficio ſuſpenſi, ſi fructus percipiant, eo privantur: qui vero officio ſuſpenſi illud audent exercere, incidunt in irregularitatem. *(c)* Eſt autem irregularitas, quae a Canonicis Poenis non multum abeſt, impedimentum canonicum prohibens ne quis ordinetur, neve umquam in ſuſceptis ordinibus miniſtret, vel ne ad ſuperiores ordines promoveatur. De quo quidem impedimento quidquam adiicere omittimus, quoniam eius tractatio nec hujus loci, neque noſtri eſt inſtituti, paſſimque a Canoniſtis agi-

(b) Can. 26. Synod. VI. in Trul.

(c) Cap. 2. de ſen. exc. in 6.

Digitized by Google

agitur; praeſertim dum loquuntur de illis, qui promoveri non poſſunt.

(1) Solent veteres ſacri Scriptores ſuſpenſionis vocabulo ampliſſime accepto excomunicationem, vel etiam interdictum ſignificare. V. S. AUGUSTIN. *epiſtol.* 137.

(2) Quod nec apud Gentiles Sacerdotes inuſitatum fuiſſe colligitur ex JULIANI *epiſtol.* 62., et affine videtur eſſe illi Decurionum poenae, qua certum ad tempus ordine movebantur. *Leg.* 2. *Dig. de Decurion.*

(3) Sed etiam ante ſaeculum VI., quo demum invaluit uſus percipiendi fructus eccleſiaſticorum bonorum ſeparatim ab ordinis miniſterio, et beneficia inſtituta ſunt, GAGLIARD. *tract. de beneſ. cap.* 1. *n.* 20. conſtat praeſertim ex auctoritate D. CYPRIANI *epiſt.* 28., *alias* 34. clericos leviter peccantes ſuſpenſos fuiſſe a diviſione menſurna oblationum et reddituum Eccleſiae; idque erat, quod nunc eſt a beneficio ſuſpendi.

CAPUT XVIII.

De Reliquis Poenarum Canonicarum Speciebus.

I. *Adnotatio*.
II. *Depoſitio*, *Degradatio*.
III. *Eleemoſyna*, *Multa*.
IV. *Detruſio in Monaſterium*, *Carcer*.
V. *Jejunium*, *Verbera*.
VI. *Abſceſſus a patria*, *Exilium*.

I.

Adnotatio.

Reliquae Canonicarum Poenarum ſpecies, de quibus modo dicendum, id omnes commune habent, quod perpetuae ſunt, et irrevocabiles. Duplici autem ex cauſſa tales dici poſſunt: primum quod natura ſua fieri nequeunt infectae; deinde quod ut plurimum haud ſoleant indulgeri et revocari; quo ſenſu heic eas perpetuas irrevocabileſque appellamus. Itaque ex hoc capite vel maxime differunt a Cenſuris, quae revocari quandocumque poſſunt, et abſolutione auferri [Cap. XVII. §. II.]. At vero in hoc cum Cenſuris conveniunt, quod ut illae, ſic quoque iſtae, aliae clericis aeque ac laicis delinquentibus communes habentur, aliae clericorum dumtaxat peccantium propriae ſunt [Cap. XVII. §. III.], veluti Depoſitio, Degradatio.

II.

Depoſitio, Degradatio.

1. Depoſitio, ſeu Degradatio, quae propria Clericorum dumtaxat eſt poena, merito graviſſima reputatur. Nam qui eam patiuntur Clerici locum dignitatemque, quam

quam tenent, amittunt, et ſui ordinis gradu excidunt: idque aut ex parte fit, quum nempe clerici e ſuo ad inferiorem ordinem, vel ad ultimum ſui ordinis gradum deiiciuntur; (1) aut omnino. Deponebantur autem omnino clerici, quum nulla eis relicta ſpe reſtitutionis e dignitate graduque ſuo penitus eiicebantur, et in laicorum ordinem redigebantur; quo caſu clerici communionem laicam accipere dicuntur. (a) Ii quippe deleti ex albo clericorum prorſus laici evadebant, et inſtar laicorum Civilium Magiſtratuum poteſtati omni in re ſuberant.

(a) S.August. ſerm. de commvit.cler.

2. Nullum antiquitus inter depoſitionem, et degradationem interceſſiſſe diſcrimen ſatis adparet teſtimonio Concilii Cabilonenſis II., cujus canonibus depoſitionis, et degradationis verba promiſcue uſurpantur. (b) Sed poſtea una ab altera coepit diſtingui. Depoſitio ſiquidem, quae canonica tantum ſententia fit, Depoſitio verbalis (2) coepit nuncupari; quam qui ſubiret clericus inductum eſt, ut privilegia fori et canonis non amittat, quemadmodum degradatione amittuntur. Degradatio vero dicta eſt depoſitio illa, quae in Epiſcoporum conſeſſu decreta, quibuſdam adhibitis caeremoniis, ſolemnique clericalium inſignium detractione peragitur. (3) Haec a civili re traducta, ut inquit Bonifacius PP. VIII., (c) et ad exemplum exauctorationis ejus, qui militiae deſervit armatae, cui militaria detrahuntur inſignia, ab Eccleſia videtur recepta.

(b) Can.8. diſtin.81.

(c) Cap.2. de poen. in 6.

3. Degradationem nunc ſtatim ſequitur traditio, ut ajunt, Curiae Saeculari Clerici degradati, cui fortaſſe originem praebuit Lex quaedam lata ab Imperatore Honorio, (d) qua ſanxit, ut Clerici omnes ab Epiſcopis depoſiti, et indigni ſuo officio reputati Civitatum Curiis tra-

(d) V.Leg.39. Cod.Theodoſ.de Ep. et Cler.

traderentur, in poſterum miniſtraturi publico. Clerici namque depoſiti, tamquam jam vacantes perſonae ſunt habiti, ut docte innuit GOTHOFREDUS. *(e)* Ignoratione ſiquidem Juris Civilis Curiae traditio ab Honorio imperata, licet nihil aliud praeſeferat, quam addictionem miniſterio Curiae; in alium ſenſum detorta eſt ſeqviori aevo a Canoniſtis, apud quos Clericum Curiae tradi idem eſt, ac eum Magiſtratui dedere poenis afficiendum. Innuit tamen INNOCENTIUS PP. III. curiae traditionem ex jam pervulgata ſuo tempore doctrina explicans, ita eſſe peragendam, ut Eccleſia debeat efficaciter pro reo degradato intercedere, ne mortis ſupplicium ſubeat. *(f)*

(e) Comment. ad cit. leg.

(f) Cap. 27. de V. S.

(1) Ex parte degradari, *regradatio* Veteribus dicebatur, ſumpto a militia vocabulo, *Leg. 2. Cod. Theodoſ. de curſ. publ.* cujus frequenter verba faciunt antiqua Concilia, quorum plures canones in ſuo Decreto GRATIANUS collegit.

(2) Verbalis ſolum depoſitio in uſu fuit aevo Martyrum, prorſuſque incognita erat ſolemnis degradatio externis ſtipata caeremoniis. V. S. CYPRIAN. *epiſt. 3. ad Rogatium*. Clerici hanc paſſi ubi novis irretirentur criminibus, vel ſacra miniſteria auderent tractare anathemate feriebantur, ut ejus ictu perculſi tandem aliquando reſipiſcerent: ſi nec hujuſmodi poena commoti ad meliorem frugem redirent, ea aetate Eccleſia quid ageret praeterea habebat nihil: *Can. vulgo Apoſtol. 27. Cap. ſi quis 1 de cleric. excom. vel depoſ. miniſtr.*

(3) Ritus, ac caeremonias, quibus olim degradatio peragebatur ſub oculis ſiſtit *can. 24. Concilii Toletani* IV. Nunc totum degradationis negocium *ex Caeremoniali Romano* in eo praecipue conſiſtit, quod Epiſcopus clerico degradando omnibus ordinum, quos ſuſceperat, inſigniis induto, eadem inſignia quibuſdam prolatis verborum formulis eripit; et deinde jubet caput ei abradi, ut cum clericali corona omne deleatur clericalis ordinis veſtigium.

III.

Eleemoſyna, Multa.

Quae ſuperſunt ennarrandae ſpecies Canonicarum Poenarum, eae clericis, et aliquando etiam laicis inferuntur; corpuſque peccantium affligunt, vel bonis ipſos privant ad corpus ſpectantibus, ut non ſolum diſcant non amplius peccare, ſed eos quoque peccaſſe poeniteat.

2. Primum huc pertinet Multa. Nihil erat antiquitus in Eccleſia frequentius, quam eleemoſynarum largitio.

Digitized by Google

tionem Poenitentibus iniungere ; quum ſacra doceat auctoritas peccata eleemoſynis redimi. (*a*) Sed poſtea eleemoſynarum largitioni ſucceſſiſſe in foro externo videntur multae, ſeu poenae pecuniariae, quarum ſaepe in Decretalibus Pontificum medii aevi mentio occurrit. *Synodus* autem *Tridentina* Epiſcopis licere declaravit in cauſſis ad forum eccleſiaſticum pertinentibus contra quoſcumque, etiam laicos per multas pecuniarias procedere. (*b*) Sed quemadmodum Confeſſariis Canones prohibent eleemoſynis in foro interno ſeu poenitentiae jniunctis ſuae conſulere utilitati ; ita eiſdem cautum eſt, ut Judices Eccleſiaſtici multas neque omnino, neque ex parte in ſuos uſus convertant ; (*c*) ne ſalubre remedium ad pecuniae quaeſtum traducere videantur. (1)

(*a*) *Daniel.* 4. verſ. 28.

(*b*) ſeſſ. 25. cap. 3. de reform.

(*c*) Cap. 3. de poen. ibiq. *Covaruvias* & *Fagnan.*

(1) Hinc eadem *Synodus Tridentina* *loc. cit.* poenas pecuniarias diſerte juſſit in eleemoſynas, aut aliud opus pium erogari.

IV.

Quamvis Carcer ad continendos, non ad puniendos homines ex ſententia Juris Romani ſit conſtitutus ; (Cap. X. §. VII.) nunc tamen inter poenas enumeratur, quas Eccleſiaſtici Judices imponunt. Novus quidem in Eccleſia eſt uſus carceris ei ſimilis, quo ad cuſtodiendos, et quandoque coercendos Reos Publica Poteſtas utitur. Sed vetuſtiſſimam eſſe conſtat canonicam cuſtodiam, et detruſionem in Monaſterium. (*a*) Priſca enim aetate conſuetum ſontes clericos in Diaconicis, ſeu Secretariis, (1) et aliquande etiam in Cathecumeniis tamquam cuſtodiae incluſos detinere. Poſtquam vero extructa ſunt Monaſteria coepit Eccleſia Poenitentibus in ea ſeceſſionem iniungere, ut ibi hominum oculis ſubducti facilius et ſalutari poenitentiae

Detruſio in Monaſterium, Carcer.

(*a*) *Bingam.* Antiq. eccleſ. lib. 3.

tiae peragendae vacare, et peccandi pericula declinare poſſent. (b) Sed praecipue clerici vel depoſiti, vel graviorum criminum rei in perpetuum in Monaſteria detrudebantur. Ita Monaſterium cuſtodiae, et quaſi carceris vice fungebatur in Eccleſia non ſolum antiquitus; ſed etiam ſequenti aevo: (c) cujus quidem diſciplinae aliqua adhuc veſtigia ſuperſunt.

(b) S. Greg. Epiſt. 8. 21.

(c) Cap. 6. §. fin. de homic.

(1) Erant Diaconica, ſeu Secretaria exteriora Eccleſiae aedificia, in quibus adſervabantur vaſa, veſtes, ceteraque ſacra ſupplex. V. Du-Fresn. in *Paul. Silent. p. 593.*

V.

Jejunium, Verbera.

1. At id ut plurimum eveniebat, ut Clericis delinquentibus in Secretaria, aut Monaſteria detruſis jejunia, vigiliae, frequens pſalmodia iniungerentur. (1) Solent hujus rei in teſtimonium adduci GREGORII verba *in Epiſtol. ad Leonem Iſauricum*, quibus ejuſmodi in criminoſos clericos adhibitae caſtigationes efferuntur. Celeberrima vero eſt Pontificis INNOCENTII III. Decretalis, (a) qua clericum falſi reum pane doloris et aqua anguſtiae in carcere ſuſtentandum reſcripſit.

(a) Cap. 27. de V. S.

2. Sed minus proprie caſtigationibus olim in Eccleſia adhibitis fuſtigatio, ſeu verbera adiiciuntur. Eis ſiquidem aliquando utebantur Epiſcopi adverſus adoleſcentiores, vel immorigeros clericos, non ut Judices poenam inferentes; ſed inſtar parentum ac magiſtrorum, qui indociles filios et diſcipulos virgis ac ferulis continent in officio, atque ad illud monent reverti. Quippe tam abeſt veteres canones hanc poenam irrogandi poteſtatem Epiſcopis tribuiſſe; ut contra conſtet depoſitionem etiam in percuſſores Epiſcopos, et Clericos eis impoſitam eſſe. (b) Verumtamen paulatim invaluit fuſtigationem pro poe-

(b) Can. 7. diſtin. 45.

poena adhiberi; neque id jure Decretalium poſtea eſt improbatum. Sed vult ALEXANDER III. (c) ea ſic moderate eſſe utendum, ut flagella in vindictam ſanguinis tranſire non videantur.

(c) Cap. 4. de Raptor.

(1) Verumtamen certis quibuſdam diebus aliquid ex ejuſmodi ſeveritate remittebatur, ut puta dominicis, aliiſque feſtis. V. *Can. ultim. diſtin.* 52.

VI.

Abſceſſus a patria, Exilium.

Tandem inter poenitentias, quae priſca aetate imponebantur a Sacris Antiſtitibus locum quoque habuiſſe abſceſſum a patria oſtendit MORINUS; (a) ut Poenitens procul ab ea tum populo offenſioni non eſſet, tum remotus a peccandi occaſionibus facilius in poenitentia perſeveraret. Praeſeferre autem ille fortaſſe videtur quamdam relegationis ſpeciem: unde mos dimanavit excomunicatos, et contumaciores Peccantes jubendi a patria exulare; quod opitulante brachio, ut ajunt, ſaeculari, cum NESTORIO, aliiſque factum eſt. Mos hic pluribus Canonibus poſtea eſt confirmatus, (b) atque alicubi nunc etiam in Foro Eccleſiaſtico uſurpatus aliquando deprehenditur.

(a) de Sacr. Poenit. 11I. 7.

(b) Canone 3. Cauſ. 3. quaeſt. 5.

LIBER II. EXPLICIT.

Digitized by Google

Pag.	ERRATA.	CORRIGE.
1	et distinste	et distinĉte.
10	consiedratio	consideratio.
14	molestiam que	molestiamque
23	Nova Poenas	*Novae Poenae*
32	ſustinenda poenae	ſuſtinendae poenae
33	Gantes Orientales	Gentes Orientales.
39	Quintiliani	Quintilianus.
47	le plus ignorans	le plus ignorant.
50	statuique ; poſsunt	statuique poſsunt.
51	ex decem ſurum	ex octo ſurum
55	graviora validus	graviora validius
ibid.	quum eadem	quum eaedem.
56	eo ſeverioribuſ	eo ſeverioribus.
83	Illis poena	Illis poenae.
85	ipſa est moribus	ipſa est morbus.
93	ſacile largetur	facile largietur.
95	in conſpectius	in ſe conſpectius.
117	quiſque puninur	quiſque punitur.
143	siſcalium reddituum	fiſcalium reddituum.
153	jugiter ſerunt ad	jugiter feruntur ad
158	actionis libertatum	actionis libertatem.
188	examplo edocti	exemplo edocti.
201	sit etiam interdictum	sic etiam interdictum.



INDEX

INDEX
RERUM PRAECIPUARUM.

A

Abſceſſus a patria. pag. 209
Actionum omnium humanarum vectes dolor, et voluptas. 12
Adaequationis poenarum nomine quid intelligendum? 70
Adfectuum impetu levius, quam nequitia delinquitur: 81
Hinc poenae temperandae Delinquentibus impetu alicujus adfectus: *ibid.*
Hujus rei quaenam ſit ratio. 59. 60
Aetas minor quo annorum ſpatio definitur: 87
Sive juvenilis, ſive effoeta legitima eſt cauſſa poenas temperandi. *ibid.*
Amoris adfectu Delinquentibus an, et quando poenae temperandae. 82
Artium cultura vel maxime confert antevertendis delictis. 174. *et ſeq.*

B

Belli inferendi jus unde in ſtatu naturali naſcatur: pag. 16
In quo conſiſtat. *ibid.*

C

Capitis amputatio. pag. 123
Carceris poena. 139. 207
Caſu commiſſa delicta nequaquam punienda. 78
Cauſa Phiſica a morali cauſa ad delinquendum coacta cur non ſit graviori poena coercenda? 59. 60
Cauſſae temperandi, vel indulgendi poenas aliae *intrinſecae* ſunt, aliae *extrinſecae*. 75
Quaenam ſunt *extrinſecae* cauſſae: 76
Et quaenam *intrinſecae*: 68
Quaenam vero debeant improbari. 99. *et ſeq.*
Ex quibus receptum a Judicibus poenas augeri. 103
Cenſurae etymon, et definitio: 192
Quibus infligendi, et auferendi jus ſit. 193
Quae genera, et ſpecies. 195
Clementia ubinam plus, minuſve utendum? 38
Ejuſdem laus ita ſectanda, ut tamen juſtae ſeveritatis gloria non pereat. 100
Cogitationes, nudaque delinquendi conſilia non puniuntur. 30
Conantes delinquere an, et quando levius coerceantur? 87
Confiſcatio: 144
Nonnullae circa eam quaeſtiones. 145
Conſiliariis quando temperandae poenae. 88
Crimen ſi pene eſt ignotum, non adeo oportet punire: 92
Vel ſi honeſtius perimitur, quam punitur. 93
Ejus felix eventus, an et quatenus proſit ad effugiendas poenas. 97
Crucis ſupplicium cur, et a quo ſublatum. 122
Culpa quoties peccatum fuit, toties poenae leniri debent, vel indulgeri. 78

D

Damnatio ad opus. pag. 133
Degradatio, poena canonica. 205
Delictum quid? 29
Ejus auctores dumtaxat puniendi. 31
Parentum an in liberis quoque fas ſit vindicare? 32
Pro uno eodemque utrum multiplex poena poſſit dictari? 31

Adfectuum impetu commiſſum, cur non adeo gravi poena multandum? 61
Delicta quibuſnam ſint antevertenda rationibus. 165. *et ſeq.*
Delinquens ſi diu in reatu pependerit, id in partem poenae imputabitur: 93
Excellens in Arte quapiam, Scientiaque non debet mori. 92
Ejus, vel ſuorum Majorum in Rempublicam merita an, et quatenus proſint ad indulgendas poenas? 95
Deportatio in inſulam. 138
Depoſitio, canonica poena. 204
Detruſio in Monaſterium, poena canonica. 207

E

EBriis temperandae, vel penitus indulgendae ſunt poenae: pag. 83
Contra in Ebrioſos potius exaſperandae. *ibid.*
Educatio in quo conſiſtat: 179
Quot ejus ſint diviſiones: 178
Potiſſima eſt ratio antevertendi delicta. 179
Phyſica non-negligenda. 183
Eleemoſyna, canonica poenitentia. 206
Excomunicatio, poena canonica. 196
Exilium. 135. 209
An, et quando prudenter irrogetur. 135. *et ſeq.*
Exiſtimatio quid? 147
Ejus diviſiones exponuntur. 148
Quando, et quatenus in poenam oneratur. 147. *et ſeq.*

F

FLagellatio. pag. 133
Foeminae ſi gravius quid audeant, fruſtra ſibi poſcent poenas leniri. 86
Fraus pro poena uſurpabatur ab antiquiſſimis Romanorum. 2
Furor ſuperveniens poſt admiſſum delictum eximit a poena. 94
Fuſtigatio. 132

G

GRavitas, vel levitas criminum ex quibus ſit arguenda: pag. 54. *et ſeq.*
Utrique debent Poenae proportionari. *ibid.*

H

HOmines inter ſe natura ſunt pares: pag. 26
Ad injurias ſunt ingenio proclives: 5. *et* 6
An ad colendam pacem natura ferantur? 16
Obligatione interna non adeo afficiuntur: 9
Quaenam potior ratio eorum compeſcendi nequitiam: 12
Magis dolore perturbantur, quam voluptate alliciuntur: 13
Et mala ſenſibilia eos prae ceteris commovent: 13
Felicitatis percupidi, infelicitatem avverſantur. 12
An eis inſit ſenſus quidam moralis, ſeu inſtinctus ad virtutem? *ibid.*

I

JEjunium, poenitentia canonica: pag. 208.
Ignorantia quaenam, et quando cauſam praebeat poenas leniendi. 70
Imperitia, credulitas, ruſticitas quatenus exigant poenas temperari. *ibid.*
Imprudentia ſi peccetur, id extra poenam eſſe debet. 78
Impetus Adfectuum an, et quatenus cauſa temperandi, vel remittendi poenas? 81. *et ſeq.*
Infamia poena eſt, qua exiſtimatio oneratur: 148
Sequitur condemnationem. 150
An ceſſet tranſacto tempore poenae? 151
Interdictum, poena canonica. 199
Ira ad delinquendum abreptis poenae mitigantur. 81
Irregularitas quid ſit. 202
Judices meri ſunt Legum vindices, et exequutores: 106

Eo.

Eorum arbitrio, quam minimus debet locus relinqui. 112
An, et quatenus jus illis ſit poenas temperandi, vel remittendi. 101.
Diſtinguuntur *intrinſecae* cauſſae ab *extrinſecis*: 102
Ex quibus cauſſis receptum ab eis poenas augeri. 103
Quouſque ſe extendat ipſorum temperandi, augendique poenas auctoritas. 104. *et ſeq.*
Jugulatio. 125
Juriſprudentia Criminalis potius in antevertendis, quam puniendis delictis debet verſari. 162
Jus puniendi an anterius Civilium Societatum inſtitutione? 20. 36.
Quemadmodum in Civili Societate natum, et conſtitutum. 19
Cui inhaereat, et a quo poſſit exerceri. 19. 20
Publica Poteſtas illud, ut nanciſcatur. 35
Jus tuendi ſe ipſum quatenus competat, et quamdiu duret in Statu Civili. 36.
Juſſu illorum peccantibus, quibus parere eſt neceſſe, poenae temperantur. 80
Juſtitiae diviſiones recenſentur. 40. *et ſq.*

L

LAquei antiquiſſima poena. pag. 121
Leges nequeunt articulos omnes comprehendere. 75
Quodnam ex earum obſervantia cultuque compendium referatur? 161
Quanta ipſis inſit vis pro antevertendis delictis. 169. *et ſeq.*
Leges Poenales omnium antiquiſſimae. 22

M

MAllei poena. pag. 125
Malum aliud paſſionis, aliud privationis. 28
Membrorum abſciſſio. 130
Metus qualis dicatur cadens in conſtantem virum: 80
Si eo peccatum ſit, debent poenae leniri. 79
Mors ultimum extremumque humana inter mala. 117
Ejus in poenam inferendae rationes. 116
Multa qui differat a poena. 2
Ejus propria ſignificatio: 3
Differentiae inter ipſam, et poenam pecuniariam: 143
Recenſetur inter canonicas poenas. 206
Multitudo Delinquentium juſtiſſima cauſa temperandi, vel indulgendi poenas. 90

N

NEceſſitate ſi peccatum fuerit, locus datur indulgentiae. pag. 80
Negotiatio parit divitias, et multum prodeſt antevertendis delictis. 175

O

OBligatio interna quibus conſtet elementis: pag. 10.
Parum efficax eſt ad homines in officio continendos. 11
Externae nomine quid veniat: 14
Ejus vis, atque neceſſitas. 12. 13
Subeundae poenae quoſnam maneat: 32
An tranſeat in liberos, haeredes, vades?
Opem remotam, qui ferunt alienis delictis mitius puniuntur: 87
Qui vero proximam praebent eadem, qua primarii Delinquentes poena tenentur. *ibid.*

P

PEccata, quae inſuper delicta non ſunt, utrum punienda? pag. 30.
Poenae nomen unde derivet: 1
Ejus variae acceptiones: 3
Diverſae definitiones enarrantur: 27
Quid ſit: 28
Propter quae infligatur: 29
Quoſnam manere debeat: 31
An,

An, et quando una alteram tollat? *ibid.*
A quo infligenda: 34
Quantum debeat eſſe malum. 44. 45.
Poenarum origo duplex: 6
Quaenam cauſae eas introducendi, ſanciendique in Statu Civili. 16
Earum qui finis? 38
Unde tanta apud diverſas Gentes profecta varietas. 23. 24
Sunt ipſae paratior validiorque ratio homines in officio continendi: 18
Sed ſatis non ſunt ad impedienda omnino delicta: 153
Sequuntur ingenium Populorum: 23
Et regimen Civitatum. 24
An quo aſperiores, eo opportuniores ſint impediendis delictis? 40
Quo fieri magis poteſt lenes eſſe debent: 50. *et ſeq.*
Quid hac in re obſervandum: 51. 52
Sunt proportionandae delictis: 53
Et eorum naturae, indolique adaequandae: 71
Quomodo regulanda ipſarum proportio: 55. *et ſeq.*
Plures an ſimul infligi poſſint?
A Publica Poteſtate an, et quatenus indulgendae? 36
Ex quibus cauſſis temperandae, vel indulgendae: 7
Remitti debent ſi periculum, ne quid damni ex earum inflictione Reſpublica capiat. 89
Ex quibus cauſſis receptum eas a Judicibus augeri: 103. *et ſeq.*
Interpretatione potius molliendae ſunt, quam exaſperandae. 106
An, et quatenus in eis infligendis perſonarum habenda ſit ratio: 65
Quaenam ſint ipſarum objecta: 116
Quadrifariam dividuntur: 117. *et ſq.*
Aliae ſingulorum ſunt, aliae univerſitatum: 109
Aliae communes, aliae propriae alicujus generis perſonarum: 110
Aliae legitimae, aliae arbitrariae: 111
Aliae capitales, aliae non capitales. 114
Poenae Canonicae cur ità dictae? 187
Unde, et quibus jus eas inferendi: 188
Aliae ſpirituales ſunt, aliae corporeae: 189
Qui earum finis. 189. 190.
Poenae Pecuniariae: 141
Quid differunt a mulcta. 143
Praemii variae acceptiones: 156
Acceptum pro mercede obſequii Legibus praeſtiti nequit promitti, et largiri. 158
Huius rei exponuntur rationes. 159. *et ſeq.*
Praemia tributa virtutibus vim magnam habent antevertendi delicta. 177
Publica Poteſtas delicta debet punire: 35
Quatenus, et quando poenas valeat indulgere: 37
Quinam ei in puniendo propoſiti fines. 39
Publicatio bonorum. 144

Q

Quantitatis poenarum, quae vera principia. pag. 47

R

Rationes antevertendi delicta quaenam ſint opportuniores: pag. 165. *et ſeq.*
Quae vulgo adhibentur, ut plurimum ineptae, vel inefficaces. 166
Raptatio, variique ejus modi. 124
Rei, ut in ſe ipſos animadvertant, cogi non debent: 29
An eis liceat interdum veniam dare: 74
In Arte quapiam Scientiaque eximiis Poenae ſunt indulgendae: 91
Quid ſtatuendum de diverſa ipſorum conditione in temperandis poenis. 98
Religio opportuniſſima ad homines in officio continendos: 15
Et validiſſima eſt ratio antevertendi delicta. 166. *et ſeq.*
Cur

Cur ab ea, ut plurimum, homines non adeo vehementer commoveantur? 15
Remigium uſitatiſſima poena. 134

S

Scientiae quantum, et quatenus influant in antevertenda delicta. p.161
Senibus an, et quatenus temperandae ſint poenae? 83
Sexus legitima eſt cauſſa temperandi poenas. 83
Societas ut conſervetur utrum neceſſe, ut ſibi mutuo homines proſint? 30
Status Civilis quaenam inſtituendi cauſſae: 18
Fons eſt natura ſua delictorum perennis. 154
Stigmatis inuſtio. 131
Suſpenſio, poena canonica. 201

T

Talio poena antiquiſſima: pag.68
Ut plurimum nec phyſice, neque moraliter exequi poteſt. 69

V

Verbera inter corpus affligentes poenas recenſentur. pag.208
Vincula quatenus corporeis poenis adcenſenda. 139
Vivicomburium crudeliſſima omnium poenarum. 126
Uſtio ut in poenam inferatur. 125

Z

Zelotypia abreptis ſi delinquant, an poenae temperandae? pag.83

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z16831070X

Digitized by Google